

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

HALK OYUNLARININ SOSYAL BÜTÜNLEŞMEYE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Pınar KARACAN DOĞAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. A. Azmi YETİM

ANKARA
Ocak 2011

Kabul ve onay

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Doktora Programı
çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından
Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 23/01/2011

Prof.Dr. A. Azmi YETİM
(Jüri Başkanı)
Gazi Üniversitesi

Prof.Dr. İbrahim YILDIRAN
Gazi Üniversitesi

Prof.Dr. A. Faik İMAMOĞLU
Gazi Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Hakan SUNAY
Ankara Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. E. Olcay KARABULUT
Ahi Evran Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	I
İçindekiler	II
Grafikler	IV
Tablolar	VI
Önsöz	VIII
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Folklor (Halk Bilim)	4
2.1.1. Folklorun Tanımı ve Alanı	4
2.1.2. Folklorun Konusu	8
2.1.3. Folklorun Amacı	11
2.1.4. Folklorun Önemi	12
2.1.5. Folklorun Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi	14
2.1.6. Folklor Ürünleri	15
2.1.6.1. Folklor Ürünlerinin Niteliği	19
2.1.7. Folklorun Doğuşu, Gelişimi ve Folklore İlişkin	
İlk Çalışmalar	24
2.1.8. Türkiye’de Folklor Çalışmaları	31
2.2. Folklorik Bir Unsur Olarak Halk Oyunları	48
2.2.1. Oyunun Doğuşu	48
2.2.2. Oyunun Tanımı	54
2.2.3. Oyunun Özellikleri	58
2.2.4. Oyun Türleri	60
2.2.5. Oyundan Dans Kavramına Geçiş	63
2.2.5.1. Dansın Tanımı	63
2.2.5.2. Dansın Doğuşu	66
2.2.6. Halk Oyunlarının Tanımı	71
2.2.7. Halk Oyunlarının Konusu	74
2.2.8. Halk Oyunlarının Genel Nitelikleri	76
2.2.9. Halk Oyunlarının Doğuşu ve Türkiye’deki Gelişimi	80

2.3. Toplum, Sosyal Kurum-Kavramlar ve Halk Oyunlarının Sosyal İşlevleri	95
2.3.1. Sosyolojinin Tanımı, Alanı	95
2.3.2. Toplum	98
2.3.2.1. Sosyal Kurumlar	101
2.3.2.1.1 Temel Sosyal Kurumlar	103
2.3.2.1.1.1. Aile	103
2.3.2.1.1.2. Ekonomi	105
2.3.2.1.1.3. Din	106
2.3.2.1.1.4. Eğitim	108
2.3.2.1.1.5. Siyaset	111
2.3.2.1.1.6. Boş Zaman ve Rekreasyon	112
2.3.3. Sosyal Bütünleşme ve Sosyal Kavramlar	114
2.3.3.1. Sosyal Bütünleşmenin Tanımı	114
2.3.3.2. Bütünleşme Çeşitleri	120
2.3.3.3. Sosyal Bütünleşmenin Gerçekleşmesi İçin Gerekli Temel Şartlar	121
2.3.3.4. Sosyal Bütünleşmeyi Engelleyici Faktörler	123
2.3.3.5. Kültür ve Sosyal Bütünleşme	126
2.3.3.6. Bütünleşme Tipleri	128
2.3.3.7. Sosyal Kavramlar	134
2.3.3.7.1. Sosyalleşme	124
2.3.3.7.2. Sosyal Gelişme	136
2.3.3.7.3. Sosyal Değişme	136
2.3.3.7.4. Sosyal Hareketlilik	137
2.3.3.7.5. Sosyal Çözülme	138
2.3.3.7.6. Yabancılaşma	139
2.3.3.7.7. Sosyal Tabakalaşma	140
2.3.3.7.8. Sosyal Sistem	141
2.3.3.7.9. Sosyal Yapı	141
2.3.3.7.10. Sosyal Grup	142

2.3.3.7.11. Sosyal İlişki	143
2.3.3.7.12. Sosyal Statü	144
2.3.3.7.13. Sosyal Rol	145
2.3.3.7.14. Sosyal Norm	146
2.3.3.7.15. Sosyal Değerler	147
2.3.3.7.16. Sosyal Kontrol	147
2.3.3.7.17. Sosyal Ahlak	148
2.3.3.7.18. Örf ve Adetler	149
2.3.3.7.19. Kültür	150
2.4. Halk Oyunlarının Toplumsal İşlevleri ve Sosyal Bütünleşmeye Etkileri	154
2.4.1. Halk Oyunlarına Teşvik Edici Faktörler	163
3. GEREÇ VE YÖNTEM	171
3.1. Araştırma Yöntemi	171
3.2. Evren ve Örneklem	171
3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	172
3.3.1. Geçerlik	173
3.3.2. Güvenirlik	176
3.4. Veri Toplama Aracı	176
3.5. Verilerin Toplanması	177
3.6. Verilerin Analizi	177
4. BULGULAR	179
5. TARTIŞMA	211
6. SONUÇ	228
7. ÖZET	232
8. SUMMARY	234
9. KAYNAKLAR	237
10. EKLER	258
11. ÖZGEÇMİŞ	261

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Kategorilerine Göre Dağılımları	184
Grafik 2.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	189
Grafik 3.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşanılan Yere Göre Dağılımı	192
Grafik 4.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Aile Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı	193
Grafik 5.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	195
Grafik 6.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	198
Grafik 7.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Halk Oyunlarına Başlama Yaşına Göre Dağılımı	202
Grafik 8.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olmasına Göre Dağılımı	205

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	“Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nde Yer Alan Maddelerin Temel Bileşenler Faktör Yükleri	175
Tablo 2.	“Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nde Yer Alan Maddelerin Temel Bileşenler Faktör Yükleri	176
Tablo 3.	Araştırmaya Katılan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı	179
Tablo 4.	Araştırmaya Katılan Bireylerin Halk Oyunları Branşı ile ilgili Değişkenlere İlişkin Dağılımı	180
Tablo 5.	Katılımcıların Sosyal Bütünleşme Ölçeğinde Yer Alan Maddelere İlişkin Görüşlerinin Dağılımları	181
Tablo 6.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Kategorilerine Göre ANOVA Sonuçları	183
Tablo 7.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine Göre T-testi Sonuçları	186
Tablo 8.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları	188
Tablo 9.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Yaşanılan Yere Göre ANOVA Analiz Sonuçları	191
Tablo 10.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Aile Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları	193

Tablo 11.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları	195
Tablo 12.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları	198
Tablo 13.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Halk Oyunlarına Başlama Zamanlarına Göre ANOVA Analiz Sonuçları ..	201
Tablo 14.	Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Bireylerin Olması Bakımından Bağımsız Örneklem t-testi Analiz Sonuçları	205
Tablo 15.	Katılımcıların Halk Oyunlarına Başlama Yaşına Göre Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine İlişkin Dağılımları ...	208
Tablo 16.	Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgi Düzeylerine Göre Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine İlişkin Dağılımları ...	208
Tablo 17.	Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgi Düzeylerine Göre Puanlarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olup Olmaması Kategorilerine İlişkin Dağılımları	209
Tablo 18.	Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgi Düzeylerine Göre Puanlarının Yaşanılan Yer Kategorilerine İlişkin Dağılımları	210
Tablo 19.	Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgi Düzeylerine Göre Öğrenim Durumu Kategorilerine İlişkin Dağılımları	210

ÖNSÖZ

Kültür zenginliğinin en canlı örneği olarak kabul edilen halk oyunları; diğer sanat dallarından farklı olarak, ait olduğu toplumun gerçek karakterini taşıyan, fertlerin ortak duygu, düşünce ve davranışlarını sergileyen, başkasına göre yalnızca güzel ama bireyin kendi iç dünyasını aydınlatan bir özelliğe sahiptir. Türk folklorunun en önemli dallarından biri olan halk oyunları, halkımızın ortak duygularını taşıması itibarı ile millet olma özelliğini oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu özelliklerinden dolayı Türk Halk Oyunları; insanlarımızın duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özelliği ile, önemli bir yaygın eğitim aracı olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar neticesinde bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların eksik ve yetersiz olduğu söylenebilir. Yapılan bu çalışmanın ilgili literatüre destek ve katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Akademisyenliğim süresince bilgi, deneyim ve yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim, çalışma azmi ve liderliği ile bana her zaman örnek olan, saygıdeğer hocam ve danışmanım Prof. Dr. Azmi YETİM'e değerli destek ve yardımlarından dolayı sonsuz şükranlarımı sunar, teşekkür ederim.

Üniversite hayatım boyunca, derin bilgi ve birikimleriyle beni yetiştiren, hayata bakış açımı değiştiren, uygulama alanım olan halk oyunlarında uzmanlaşmamı sağlayan, varlığını her zaman yanımda hissettiğim Değerli Hocam Merhum Dr. Hasan Basri ÖNGEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora öğrenimim boyunca gerek bilimsel platformda gerekse özel yaşantımda, rehberliğini, maddi ve manevi desteğini gördüğüm Prof.Dr. İbrahim YILDIRAN ve Prof.Dr. Faik İMAMOĞLU'na şükranlarımı sunuyorum.

Tez hazırlama sürecimizde sık sık görüşlerimizi ve bilgilerimizi paylaştığımız, yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Bülent GÜRBÜZ'e, Yrd.Doç.Dr. Ebru Olcay KARABULUT'a ve Yrd.Doç.Dr. Mustafa Yaşar ŞAHİN'e, anketlerin dağıtılması ve toplanması sürecinde emeği geçen tüm arkadaşlarıma, maddi ve manevi desteklerini daima yanımda hissettiğim saygıdeğer anne ve babama, göstermiş olduğu sabırdan dolayı sevgili eşim İsa DOĞAN'a ve varlığıyla bana çalışma enerjisi veren kızım Deniz Ada'ya teşekkür ediyorum.

Pınar Karacan Doğan

Ankara 2011

1. GİRİŞ

Toplum, ortak bir hayat tarzına sahip, belli bir coğrafyada yaşayan, kendilerini bir bütün olarak kabul eden, karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde bulunan insanların oluşturduğu en geniş insan grubudur. İnsanlar, sosyal hayat alanı üzerinde irili ufaklı pek çok sosyal grup halinde yaşarlar. Bu grupların hepsi toplum yapısını ya da sistemini oluşturur¹.

Toplum sisteminin içeriğini ise, aile, ekonomi, din, eğitim, siyaset veya devlet gibi temel sosyal kurumlar ile birlikte, kurallar, kanunlar, hükümler, örf, adet, gelenek ve görenekler gibi sosyal normlar oluşturmaktadır. Normlar, bir toplum hayatında son derece önemlidir. Bir toplumun kültürü, geniş ölçüde normlardan oluşur. Toplumun üyeleri büyük çoğunlukla bu normlara uygun hareket ettiklerinden, bireylerin nasıl hareket edecekleri önceden tahmin edilebilir ve sosyal düzen sağlanarak toplum sistemi oluşturulmuş olur².

Toplum sistemi, amaçlarına, fonksiyonlarına, niteliklerine ve yapılarına göre birbirleriyle uyum içinde olacak şekilde sosyal grupları bir arada tutar. Böylece insan grupları arasında sosyal ilişkiler dizisi meydana gelir. Sosyal gruplar arasında fonksiyonel, anlamlı, sosyal nitelikli bağlar ve kültürel etkileşimler de kurulmuş olur.

Bir milleti diğer milletlerden ayıran kültürel özelliklerin esası halk kültürüdür, başka bir deyişle folklordur. Milli kültür denilen kültür değerleri de folklordan kaynaklanmaktadır. Bir olayın ya da kültürel olgunun folklor malzemesi sayılabilmesi için, halka ait olma, anonim olma, sözlü geleneğe dayalı olma, yazılı bir kaynağın tekrarı olmama, nesilden nesile, toplumdan topluma geçerek yayılmış olma özelliklerine sahip bulunması gerekmektedir. Bir toplumun sosyolojik, psikolojik, tarihi, medeni ve manevi değerlerini içeren ve kısaca "halk bilimi" olarak tanımlanan folklor,

halkın karakteristik özelliklerini yansıtmada, yönsel bir ayna görevi görür. Bu itibarıyla folklor, kültürel varlığın en önemli öğelerinden birini teşkil eder.

Türk folklorunun en önemli dallarından biri olan halk oyunları, halkımızın ortak duygularını taşıması itibarı ile millet olma özelliğini oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Oyunlarımız, toplum hayatının her çeşit faaliyetinde yer alan sanat türleri içerisinde, oluşum ve ifade zenginliği bakımından en renkli ve en etkili kaynaşma aracıdır. Bu özelliklerinden dolayı Türk halk oyunları; insanlarımızın duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özellikleri ile, önemli bir yaygın eğitim aracı olarak değerlendirilmelidir³.

Folklor, içerik itibarı ile toplumların geçmiş ve gelecekleri arasındaki kültür ilişkilerini felsefe, duygu ve düşüncelerini günümüze yansıtan yaşam deneyimlerini kendine özgü hareket zinciri ile anlatma dilidir. Saha itibarı ile folklorun kadrolarında olan halk oyunları, günümüzde toplumsal yaşantıyı etkileyen önemli unsurlardan biridir. Kırsal kesim yaşamı sürdüren toplumlarda, birlik ve bütünlüğün güçlü bir aracı olan halk oyunları, günümüz kent toplumunda, bozulan ilişkileri ve sarsılan dengeyi sağlıklı duruma kavuşturmada önemli bir etken olmaktadır.

Yine halk oyunları hareket, bolluk, kötülükten arınma, güç kazanma gibi hayatın özünü taklit eden yönüyle toplum üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, birlikte hareket etme, dayanışmadan güç alma, geleneklere uygun hareket etme ve uyumlu davranış kazanma gibi pek çok açıdan da toplum üzerinde güçlü etkileri bulunmaktadır⁴. Bu noktadan hareketle, toplumsal yaşamın her döneminde farklı bir biçimde insanların

yaşamında yer alan halk oyunları, sosyal bütünleşmeyi sağlamada önemli roller üstlenmektedir⁵.

Türkiye'deki literatüre bakıldığında, sosyal bütünleşme ile ilgili çalışmaların azlığı dikkati çekmektedir. Var olan çalışmalarda ise genellikle dinin, göçün, siyasetin, eğitim sisteminin, sivil toplum örgütlerinin sosyal bütünleşme üzerindeki etkisinden söz edilmektedir. Halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisini araştıran çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu alanda ölçek kullanılarak yapılan başka bir çalışma olmaması, halk oyunlarının toplumsal işlevlerinin ve sosyal bütünleşmeye olan etkilerinin araştırma kapsamında belirlenerek değerlendirilmesi bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, toplum hayatının sağlıklı, devamlı ve bir bütünlük içerisinde sürdürülmesi bakımından önemli bir sosyal olgu olan halk oyunlarının toplumsal işlevlerinin belirlenmesi ve sosyal bütünleşmeye etkilerinin değerlendirilmesi amaç edinilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. FOLKLOR (HALK BİLİMİ)

2.1.1. Folklorun Tanımı ve Alanı

“Folklor” terimi ilk olarak 1846 yılında, İngiliz William J. Thoms (1803-1885) tarafından kullanılmıştır. Thoms, “Athenaeum” adlı dergide yayımlanan bir mektubunda, dergi yöneticilerine halk edebiyatı ve halk antikileri konularındaki ürünleri inceleyecek bilim dalına ad olarak “Folklore” terimini kullanmalarını önermiştir. Sözcüğün kökeni folk=halk, lore=bilim’den gelmektedir ve anlamı da “halkbilim” demektir⁶. 1846 yılından bu yana Anglo-Sakson ülkeleriyle İsveç, Norveç, Finlandiya, Fransa gibi ülkelerde yaygınlık kazanan bu terim yurdumuzda da benimsenerek kullanılmaya başlanmıştır. Alman dili konuşulan ülkelerde ise (Almanya, Avusturya, İsviçre) “folklor” yerine, aynı anlamı karşılayan “volk=halk”, “kunde=bilim/bilgi” kelimelerinden oluşturulmuş olan “volkskunde”nin tercih edildiği görülmektedir⁷. Bu da halkı bilme, tanıma anlamına gelen bileşik bir kelimedir⁸.

Folklor kavramını karşılayan “halk bilgisi” teriminde sözü edilen “halk”, aynı dili konuşan, benzer yaşama alışkanlıkları sürdüren, gelenek ve göreneklerle birbirine bağlı, ilişkileri birincil, ortak bir tarihi olan, homojen toplum kesimidir. Yine “Halk Bilgisi” terimindeki “bilgi” ise, toplum denilen varlığın zaman içerisinde çevresindeki eşya ve nesnelere olan ilişkilerinden doğan, anonim karakterli, maddi ve manevi hayatı çevreleyen, her türlü yaratılmış ve sistemleştirilmiş kurumlardır⁷.

Bir toplumun sosyolojik, psikolojik, tarihi, medeni ve manevi değerlerini içeren ve kısaca “halk bilimi” olarak tanımlanan folklor, halkın karakteristik özelliklerini yansıtmada, yönsel bir ayna görevi görür. Bu itibarıyla folklor, kültürel varlığın en önemli öğelerinden birini teşkil eder⁹.

Folklor, bir milletin dünden bugüne yaşadığı olaylarla ilgili bizi bilgilendiren, bir milleti diğer milletlerden ayıran kültürel özelliklerin esasını oluşturan sosyal bir bilim dalıdır ve kültürün tüm parçalarını barındıran zengin bir hazinedir. Folklor, halk tabakalarına ait manevi ve maddi olan bütün kültür belgelerinin koleksiyonudur¹⁰. Bu anlamda folklor, halk şiirleri, halk gelenek ve görenekleri gibi tamamen fikri ve manevi tezahürleri, kısaca halkın manevi kültürünü inceleyen bir bilim şubesidir¹¹.

Folklor, bir ulus ya da belirli bir bölge halkının maddi ve manevi alanlardaki kültürel ürünlerini konu edinen, bunları kendine özgü metodlarla derleyip sınıflandıran, yorumlayan ve bir bütünlüğe vardırılmayı amaçlayan bilim dalı olarak da tanımlanabilir¹².

Diğer bir tanıma göre folklor, bir toplumun ya da grubun üyeleri arasında çeşitli varyantlar halinde söz ve hareketle yaşayan ve dolaşan kültür ürünlerinin toplamıdır. Bunlar için bazı örnekler vermek gerekirse; bir annenin bebeğini uyutmak için söylediği bir ninni, masallar, hikayeler, bilmeceler, atasözleri, hayatın belirli dönemlerinde yapılan merasimler, halk oyunları, inançlar, halk doktorluğu ve baytarlığı, halkın büyü ve sihir uygulamaları, ağaç oymacılığı ve demircilik gibi eski sanatlar, elişleri ve yemek pişirme gibi kültür ürünleri folklorik öğelerdir¹³. Yani bir ulusun halk zümresini oluşturan kesimin; kültür, sanat, giyim, geçim, dil, edebiyat ve bunu ilgilendiren diğer hususlar, “halkbilim” kelimesinin ifade ettiği anlam etrafında toplanır¹⁴.

Sosyolog Cahit Tanyol folklor için; “Biz, folkloru, üzerinde düşünülmesi gereken zengin bir kitap olarak görüyoruz. Milletlerin esas özelliğini, kökü tarihlerin derinliklerinde yatan folklorlarında görüyoruz. O, her milletin bir çeşit halk bilimidir” ifadelerini kullanmaktadır¹⁵.

Folklor, “halk hayatının ya da kültürünün ilimidir” şeklinde de tanımlanabilir. Medeni bir millet içerisinde eğitim görmüş insanların kültürüne zıt olarak yaşayan toplumların, gelenekleri görenekleri yoluyla elde ettiği maddi ve manevi bilgiler folklorun ana konusunu oluşturmaktadır¹⁶. Folklor dendiği zaman, bilimin yanında halk kültürü malzemesi de anlaşılmaktadır. Ülkemizde folklor teriminin, halk oyunları, halk müziği karşılığında kullanılması alışkanlığı, folklorun tanınmasıyla yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır¹⁷.

Ünlü folklorcu Sedat Veyis Örnek folklor için şu ifadeleri kullanmıştır; “Belli bir ülkede yaşayan halkın, kültür yaratmalarını, geleneklerini, adetlerini, inanmalarını, törenlerini, müziğini, oyunlarını, masallarını, efsanelerini, türkülerini, geleneksel tiyatrosunu, halk hekimliğini, el sanatlarını, konut yapımını ve araç gereçlerini inceleyen bilim dalına folklor diyoruz”⁶.

Pertev Naili Boratav da folklor üzerinde bazı yaklaşımlarda bulunmuş ve halk bilimini şöyle tanımlamıştır: “Halk bilimi, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi olmayan kültürel unsurları konu edinen, bunları derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir birleşime vardırılmayı amaçlayan bilimdir”¹⁸.

Folklor’un sosyal bir bilim dalı olması açısından, her ülke kendi özgün yapısına göre değerlendirmeler yaparak, farklı yaklaşımlar sunmuştur. Folklor ile ilgili tanımlara baktığımızda araştırmacıların yaptığı farklı ülkelerdeki tanımları şu şekilde aktarabiliriz;

Almanlar, folklor’un anlamını çok geniş tutarak ve oldukça geniş anlamlar yükleyerek, sosyoloji, psikoloji ve politikayı bu bilimin birer konusu olarak görmüşlerdir. Onlara göre folklor, siyasal bilimlerin giriş

yeri, giriş odası ve sosyal politikanın köken ve kaynak kitabıdır; halkın kalıbı, ruhu ve türünün bilimsel anlayışıdır¹⁹.

İngiltere’de folklor, gelenekler bilimidir ve insan kuruluşlarında en yaygın, en devamlı ve eski olan şeyleri inceler. Folklor, bugün yaşayan; fakat bugünün ve zamanımızın olmayan fikirleri, gelenek ve tarihleri, eski halklardan kalanları toplar, karşılaştırır. Tam olarak, halkın, efsane, gelenek ve inanışları ile ilgilenir. Görüldüğü gibi İngiliz bilginler, folkloru başlangıçta daha çok manevi yönden ele almakta ve halkın manevi yapısını, kültürünü konu edinmektedir²⁰.

Fransa’da, halk yaşayışını inceleyen folklor, genel olarak manevi bilimler toplamından oluşur. Onlara göre halk bilimi, halk tabakalarının meydana getirdiği geleneksel üründür, doktrinsiz ortak inanmalar, kuramsız çalışmalardır. Uygur ülkelerde halka ait düşünsel ve maddesel kültürü incelerken, az gelişmiş ulus ve halk sınıflarının inanış, gelenek ve göreneklerinin ansiklopedisidir¹⁹.

Belçika’da folklorun amacı, halk sınıflarının yaşantılarına ve uygarlıklarına ait olan her şeyi toplamak, incelemek ve açıklamaktır. Folklor, insanlık zihniyetinin geçirdiği çeşitli aşamaları inceler ve bunları her gün karşılaşılan benzer aşamalarla karşılaştırma amacını izler²⁰.

Amerika’da ise, uygarlık tarihini inceleyen folklor, sosyal bilimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu görüşe göre Amerika’da folklor, daha çok Sosyal Antropolojiye kaydırılmak ve bu görüş açısından ele alınmak istenmektedir²⁰.

Tüm bu tanımları göz önünde bulundurarak genel bir tanımlama yapacak olursak, halk bilimini, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin bütün sosyo-kültürel olguların oluşumunu içine alan ve bunları kendine

özgü yöntemlerle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir birleşime vardırılmayı amaçlayarak, o milletin tüm değerlerini ortaya koyan bir bilim dalı olarak tanımlayabiliriz⁶.

Folklor tanımlarında bahsedildiği gibi, her ulus, folklorunu, kendi toplumunun gereksinimlerine göre değerlendirip, ona çeşitli anlamlar yüklemiştir. Ancak folklorun tüm uluslar tarafından ortak kabul edilebilecek tek bir gerçeği vardır; eski çağlardan günümüze biriktirilerek getirilen ve çeşitli biçimlerde bulunan anonim bilgilerin değerlendirilmesi yoluyla insanlık kültürüne katkıda bulunmak; halk arasında bir melodiden büyük bir müzik yapıtı meydana getirmek, bir el işinden ya da el sanatları motifinden bir kompozisyon oluşturmak, yeni bir modele öncülük etmek, bir halk konutundan yeni bir mimari tarz yaratmak... İşte tüm bunlar insanlık kültürüne katkıda bulunacak folklorun temel amacını belirlemek ve onu aydınlatmak için ortaya konan birtakım örneklerdir²⁰.

2.1.2. Folklorun Konusu

Folklorun konusu, halka ait olan her şeydir. Kişisel çalışmalar folklorun konusu dışında kalır. Hangi tür kültür ve sanat yapıtları kişiler tarafından meydana getirilmişse ya da meydana getirilen yapıtların sahipleri veya yaratıcıları belli ise onlar, folklorun konularından çıkıp ilgili bilim dallarının konuları arasına girmiş olur. Örneğin; destanlar, maniler, masallar, bilmeceler, efsaneler gibi tüm topluma mal olmuş yapıtlar ve toplumun yarattığı anonim edebiyat, folklorun konusu olduğu halde, halk ozanlarının, âşıkklarının meydana getirdiği edebiyat ürünleri, yani yapıtları ve yaratıcıları belli olan yapıtlar, halk edebiyatının konuları içine girmiş olur. Halk müziği, halk dansları ve halk el sanatları hep aynı görüş açısından bakılarak ele alınır. Örneğin, başlangıçta tüm el sanatları anonim iken sonraları yaratıcılar, yapıtlarını kendi adlarını unutturmayacak

biçimde ortaya koyunca, yapıcı ve yaratıcıları onlara kendi damgalarını vurunca, söz konusu bu yapıtlar folklorun çalışma alanından çıkıp sanat tarihinin konuları arasına karışmış ve katılmış olurlar²⁰. Sosyal, kültürel ve ekonomik tarihimizle ilgili pek çok bilgi folklor ürünlerimizde gizlidir. Folklor, halkı, yaşadığı toprağın manevi sahibi yapar²¹.

Folklor, halka ait olan her şeyi ele alıp incelerken, inceleme alanının genişliğinden dolayı uzmanlık alanlarına ayrılır. Folklorla yönelik çalışmalar, araştırmacı bireyden, genel halk bilimi ile ilgili bilgiler dışında, belli bir alanda uzmanlaşma ister. Bu uzmanlık alanları birbirinden kopuk ve bağımsız değildirler⁵.

Yeni bir bilim dalı olan folklorun yani halk biliminin konuları, başlangıçta anonim halk edebiyatı ürünleriyle türkülerden, geleneklerden ve inançlardan ibaretken günümüzde halka ait her şey onun kültürünü oluşturmakta ve buna bağlı olarak da halk biliminin konuları içine girmektedir²².

Folklorun konuları ile ilgili birçok tasnif çalışması yapılmıştır. Bu tasnif çalışmalarından yola çıkılarak, halk biliminin konuları daha iyi kavranabilir. Ünlü folklorcuların Paul Sebillot'un 1904-1907 yıllarında yayımladığı 4 ciltlik "Fransa Folkloru" (Le Folklore de France) adlı eserinde ciltlerin konuları şöyledir:

1. Cilt: Gök ve Yer
2. Cilt: Deniz ve Tatlı Sular
3. Cilt: Hayvanlar ve Bitkiler
4. Cilt: Halk ve Tarih¹⁷.

1914 yılında Charlotte Sophia Burne tarafından ikinci baskısı yapılan, “Londra Folklor Derneği”nin el kitabında ve 1917-1919 yıllarında “İsviçre Halk Gelenekleri Derneği”nin yayınladığı Folklor Bibliyografya’sında Eduard Hoffmann Krayer oldukça geniş tasnif çalışmaları yapmıştır¹⁷.

Türkiye’de halk biliminin konuları ile ilgili tasnif çalışmalarını 1927-1928 yıllarında “Türk Halkbilgisi Derneği”nin geliştirdiği görülmektedir. 1928 yılında “Halkbilgisi Toplayıcılarına Rehber” adıyla dernek tarafından yayımlanan yapıtta ve 1969 yılında Naki Tezel tarafından düzenlenen “Türkiye Folklor ve Etnografya Kılavuzu” adlı eserde de tasnif çalışmalarına yer verildiği görülmektedir¹⁷.

Sedat Veyis Örnek, halk bilimin konularının eksiksiz, yeterli ve herkesin üzerinde anlaşabileceği bir çerçevesinin çizilmesinin oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Örnek, halk biliminin konuları için 25 maddelik bir tasnif çalışmasında bulunurken, daha ayrıntılı çalışmalar için her maddenin alt başlıklarının da değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Örnek’in halk bilimi tasnif çalışması şu maddelerden oluşmaktadır:

- I. Köy, kasaba ve kent yaşamı (Monografiler)
- II. Yerleşim-yerleşim türleri
- III. Barınak-konut (Halk mimarisi)
- IV. Aydınlanma-ısınma
- V. Taşıma, taşıma teknikleri
- VI. Ekonomi türleri
- VII. Halk ekonomisi
- VIII. Beslenme-mutfak-kiler
- IX. Ölçme, tartma, hesaplama birimleri, zaman ve mesafe kavramları

- X. Halk sanatları ve zanaatları
- XI. Giyim-kuşam-süs
- XII. Halk bilgisi
- XIII. Halk inançları, töreler, âdetler, gelenekler, görenekler
- XIV. Geçiş dönemleri
- XV. Bayramlar, karşılamlar, uğurlamalar
- XVI. Kalıp hareketler (tavırlar, jestler, mimikler)
- XVII. Dernekler, kuruluşlar; dayanışma ve yardımlaşma
- XVIII. Dinsel-büyüsel içerikli inançlar, işlemler
- XIX. Halk edebiyatı
- XX. Halk tiyatrosu (geleneksel tiyatro)
- XXI. Halk oyunları (danslar)
- XXII. Halk müziği ve müzik araçları
- XXIII. Çocuk oyunları ve oyuncaklar
- XXIV. Halk eğlenceleri, sporlar
- XXV. Adlar⁶.

2.1.3. Folklorun Amacı

Folklorun amacı, insanların binlerce yıldan beri biriktirip getirdiği ve onların yaşantılarını sürdüren, bugün de halk kesimleri arasında yaşayan bilgileri araştırmak, inceleyip değerlendirdikten sonra, bölgesel alt kültürlerden ulusal kültüre öğeler aktarmak suretiyle onları kuvvetlendirmek ve dolayısıyla insanlık kültürüne katkıda bulunmaktır²⁰. Bir başka ifadeyle belirtmek gerekirse folklor, bir toplumun halk kültürüne ait gerek maddi, gerekse manevi kültürlerini araştırıp usulüne göre tespit ederek, bunlarla ilgili olarak genel sonuç ve kurallara varmak amacını taşımaktadır⁷. O halde folklorun genel amacı, kökü, toplumun tarihin derinliklerinde olan öz değerleri araştırmak, belirlemek, elde edilen verileri yabancı kültürlerle ve etkilerine açık toplum kesimlerine aktarmak suretiyle,

toplum bütünlüğünün devamlılığını sağlamaktır. Bu anlamda folklor, bir toplumun maddi ve manevi yapı harcı, halkı bütün milli varlığıyla temsil eden, yaşatan şekil ve hayat tarzıdır²³.

Folklor sayesinde milli kültür canlılığını sürekli koruyarak devamlılık arz eder. Folklor olmadan milli kültürün temelleri boşlukta kalacak, kendi halkından kopmuş ve yozlaşmış, geleneklerini devam ettirmeyen bir kültür oluşacaktır²⁴.

Folklor, o topluma ait, sosyal, politik ve ekonomik alanlardaki dünya görüşü ve davranış biçimleri hakkında bilgi verir²⁴. Folklor, halk kültürünü araştırıp değerlendirmekle toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamakta, mahalli kültürü önce milli kültür, daha sonra da evrensel kültür haline getirerek, insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaktadır¹⁷.

2.1.4. Folklorun Önemi

Geri kalmış toplumlar, atılımlar ve devrimler yapmak suretiyle hızlı ilerlemeler yapmak isteyen uluslar, önce kültürlerini geliştirmek ya da kültür değişimi yapmak zorundadırlar. Reform veya devrim yapan toplumlar kültürlerini geliştirir veya değiştirirken mutlaka kendi halk kültürlerini ele almak zorundadırlar. Bunun için kendi öz kültürlerini inceleyip değerlendirmeleri gerekir. Bu durumda halkbilimi ürünlerinden gerektirdiği gibi yararlanılırsa yaratılmak istenen ulusal kültürün temelleri boşlukta kalmaz. Zaten kendi halkından ve halkının geleneklerinden kopmuş bir kültüre ulusal bir kültür denemez²⁰.

Halk bilimi bir toplumun kültürünün temelini oluşturur. Halk bilimi kültürün gelişimine uyum sağlayarak zaman içerisinde değişikliğe uğrar⁵.

Folklor, toplumun zaman içindeki gelişme ve değişme dönemleri hakkında sürekli bilgi verir. Gelecek hakkında karar verebilme mekanizması da böylelikle işletilir. Halkın ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına yardımcı olabilmek için ve halkı daha ileri bir uygarlık düzeyine erdirtirebilmek için folklor büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü halk bilimi sayesinde halka ait olan her şey öğrenilir ve halkın iç yaşantısı görülür. Bu konuda Ziya Gökalp “Halk, milli kültürün canlı bir müzesidir” demiş ve milli kültürü de uygarlık yolunda yaratıcı bir kaynak olarak görmüştür²⁴.

Halk yaşamını enine boyuna araştırmada, bir ülke halkını oluşturan çoğunluğun ortak ve yaygın davranış kalıplarını, yaşama biçimini, belirli olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını; çevresini ve dünyayı algılayışını açıklamada; geleneksel ve törensel yaşamını düzenleyen, zenginleştiren, renklendiren beceri, beğeni, yaratı, töre, kurum ve kurumlaşmayı gözü önüne sermede; bir ucuyla da zamanımıza uzanan gelenekler, görenekler, adetler zincirini saptamada; bu zincirin köstekleyici ya da destekleyici halkalarını tek tek belirlemede; halk kültürünün atar damarlarını yakalayarak bunlardan özgün ve çağdaş yaratmalar çıkarmada halk biliminin rolü ve önemi birinci derecededir⁶.

Üniversiteler, halk yaşamını derinliğine araştırma ve inceleme işini bilimsel yöntem ve tekniklerle üstlenmelidir. Üniversitelerin halk edebiyatı ve halk bilimi bölümleri araştırma ve inceleme programları ile Türk halk biliminin verilerini sistemli bir biçimde derleyerek, arşivleyerek Türk kültürünün halk yaşamındaki oluşum ve gelişimlerini nesnel bir biçimde ele almalıdır. Üniversiteler, Türk halk yaşamının temel dinamiklerini, töre ve

geleneklerini, tutum ve davranışlarını, yaratı ve becerilerini, sevgi ve beğenilerini inceleyip araştırarak, ulusal kültürümüzün doğru bir biçimde işlenmesine, değerlendirilmesine ve yorumlanmasına önemli katkılarda bulunacaktır⁶.

2.1.5. Folklorun Diğer Bilim Dalları ile İlişkisi

Folklor, araştırmalarını toplumun o günkü hayat verilerine göre gerçekleştirir. Yani bu araştırmalar derinliğine değildir. Folklor, her şeyden önce madde ve malzeme toplar. Tarih, sosyoloji, psikoloji, pedagoji gibi bilimlere madde, malzeme verir. Derinliğine yani maziye inen araştırmalar, Tarih'in, terkip ve karşılaştırmalar ise daha çok Sosyoloji'nin alanına girer. Bugün halk arasında yaşayan herhangi bir gelenek ve inancın ya da oynanan bir halk oyununun kaynağı, tarihi gelişimi folklorun konusu dışındadır. Bu nokta folklorlarda çok önemlidir⁸.

Folklor disiplini, işaret edilen amaç ve görevleri yerine getirmeye yönelik olarak başta tarih, edebiyat, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, etnoloji, arkeoloji, dinler tarihi, sanat tarihi, dil bilimi, coğrafya, tıp, hukuk, mimarlık, veterinerlik, ilahiyat olmak üzere hemen hemen sosyal ve insani bilimlerin tümüyle ilişkilidir. Gerektiğinde bu disiplinlerin bulgularından, yöntemlerinden yararlanır, başka ülkelerin halkbilimsel verileriyle koşutluklar kurar, karşılaştırmalar yapar, bunların kökenine inmeye, sosyal-kültürel ekoloji içinde insanı ve bütüncül bir bakış açısıyla çevresini anlamaya çalışır. Folklor, bu tarz bir “disiplinler” (interdisciplinary) ve “kültürlerarası” (intercultural) çalışma sistemi⁷ yerellikten ulusallığa ve ulusallıktan da evrenselliğe geçerek insanlığın ortak kültürüne ya da uygarlığa katkıda bulunmaktadır²⁵. Evrensel kültüre olan katkının başlangıcı, yerel zenginlik ve çeşitlilikleriyle birlikte, öncelikle ve her zaman ulusal kültürü özümseyip, anlamaktan ve sonra çağdaş

değerler ışığında yorumlamaktan geçer. Çünkü folklor, tesadüfi bireylerin değil, bir kültür topluluğunun ortak malı olduğu içindir ki, “milli” bir bünyenin parçası olmak durumundadır⁷. Günay’a göre, halk bilimi verileri, insanın zihin yapısının, ruhi ve hissi ihtiyaçlarının değişmediğini göstermektedir. İnsan her ne kadar gelişmiş bir medeniyetin üyesi olsa da; dar anlamda bir grubun üyesi, geniş anlamda da bir ulusun vatandaşı olma ihtiyacındadır. Halk biliminin temelinde, insanın kendine ve çevreye duyduğu sevgi ve paylaşma yatar²⁶.

2.1.6. Folklor Ürünleri

Bir olayın ya da kültürel ürünün folklor ürünü sayılabilmesi için;

- Halka ait olması,
- Anonim olması,
- Sözlü geleneğe dayalı olması ve yazılı bir kaynağın tekrarı bulunmaması,
- Nesilden nesile, toplumdaki topluma geçerek yayılmış olması gibi özelliklere sahip olması gerekir.

Bu özelliklere sahip olan halk bilimi ürünleri kendini üç şekilde gösterir:

1. Bilgi haline gelmiş olanlar: Atasözü, destan vb.
2. Yaşayan folklorik malzemeler: Doğum, düğün gelenekleri vb.
3. Sanat haline gelmiş olanlar: Halk oyunları, türküler vb.¹⁷

Halk biliminin ürünleri durağan olmayıp, dinamik bir yapıya sahiptir ve her nesil folklor değerlerine yeni değerler katar¹⁹.

Bugüne kadar yeterli seviyede araştırılmamış olan halk bilimi ürünleri günümüzde, yeni kılıklara bürünerek yaşamını sürdürmektedir.

Aslında geçmişten gelen bir olay, zamanın şartlarına uyarak devam eder. “Saf, yerli ve bozulmamış” görünen ve olduğu yerde dondurulmak istenen folklor ürünü, sürekli dinamizm içindedir. Bu dinamizm, nasıl folklorun temeli olan halk kültürünü ortaya çıkarmışsa, bundan sonra da dinamizme bağlı olarak değişimler devam edecektir. Yani; statik folklorcuların düşündükleri gibi folklor durağan değildir. Folklorun düşmanı da bu dinamizm değildir. Zira dinamizm, çağına ayak uydurma yoludur²⁷.

Folklor ürünleriyle ilgili metin merkezli ve sözlü kültür gibi iki temel bakış açısı, birbirinden son derece kesin çizgilerle ayrılır. Metin merkezli halk bilim paradigmalarına göre folklor, tür öğelerine göre kategorilere ayrılarak derlenecek ve değerlendirilecek şeylerdir. Bağlam merkezli halk bilimi paradigmalarına göre ise folklor, tür kategorizasyonunun yanı sıra insanların yaşadığı bir sosyal süreç ve söz konusu süreçte oluşan sosyal ilişkilerden ya da iletişimlerden kaynaklanan ve dışa vurulan anlamlı şekiller ya da formlar olarak anlaşılır⁷. Bu anlamda, halk bilimi ürünleri, toplumca ortaklaşılacak değerlere sahip, sosyal bir çevrenin iletişim ve etkileşim sürecinde şekillenen sistematik formlardan oluşur.

Sözlü kültürün çerçevesi içine yerleştirilen malzemenin tanımında, özellikle folkloristler arasında, üzerinde birleşen temel özellikler şunlardır: sözlü kültür unsurları, sözlüdür, kendine ait bir geleneği vardır, versiyonlar yaratma kabiliyetine sahiptir, ortak kabul eserdir, ortak yaratıcılığa bağlıdır ve kalıplaşmaya uygundur. Sözlü kompozisyon teorisi, sözlü kültür ortamında irticalen meydana getirilen metinlerin, icradan icraya pek çok değişkene bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla sözlü edebiyatın, yazılı edebiyat metinlerinde olduğu gibi, “yazılıp tamamlanmış”, yani sabit metin haline gelmiş olmadığı, bilmece, atasözü gibi istisnai türler dışında, sözlü edebiyat metinlerinde “orijinal” ya da “otantik” bir metin aramanın gerekli olduğu, oluşturulan her metnin

(gerçekte icranın) birbiriyle eşit olarak orijinal ve otantik olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Gerçekte folklorlaşma ya da kolektif üretim kavramı da bu süreci ifade eder. Sözlü kompozisyon teorisinin ortaya çıkışının sonucu olarak sözlü kültür ortamında icra edilen anlatıların (her türlü sözlü edebiyat türü ve ürünü) yazılı edebiyat geleneği araştırmacılarının ortaya koyduğu klasik anlamdaki “metin”den farklı bir “süreç” olduğu anlaşılmaktadır²⁸. Gerçekte bu metinlerin ya da anlatılanların folklor kavramı içinde değerlendirilmesi de söz konusu süreç ile ilgilidir. Çünkü o süreç, zaman derinliği ile coğrafi genişlikle ilgilidir. Kimi zaman bu sürecin binlerce yıla uzanan bir derinliğe sahip olduğu görülür.

Halk geleneğinin batıl bölümleri de folklor alanına girer. Bir sosyolog, en büyük amacına, çeşitli halkların geleneklerinin kullanışlı ve uygun olanlarını keşfederek ulaşır. Öte yandan bir halk bilimci, özellikle halk, hayal gücünün günlük yaşamla iç içe oluşuyla ilgilenir. Festival gelenekleri, konuya folklor araştırmaları için çok uygun bir biçimde sunan taklit gösterileri ve oyunlarıyla, konunun manevi içeriğinin sözlerle değil hareketlerle anlatıldığı zaman bile, estetik güdünün özgürce anlatımına özellikle yardımcı olmaktadır²⁹. Müzik ve hareketin birliktelik oluşturduğu anonim karakterli, yaşayan bir halka ait olan, göze ve kulağa hitap eden danslar da aynı zamanda folklorik bir öge olarak görülmektedir.

Halk bilimi, hem bir insani bilim, hem de bir sosyal bilimdir. Dahası, Simon J. Bronner’in folkloru çeşitli özellikleri ve bunlardan hareketle yapılmış tanımları içinde birinin de “öğrenilmiş, sembolik davranışlar” olması nedeniyle, “davranış bilimlerinin temel prensibi” olan “insan düşünce ve davranışları” bakımından çalışmasına yönelik kuramsal açıklamaları düşünüldüğünde, halk bilimi, aynı zamanda bir davranış bilimidir. Halk biliminin bu çok yönlülüğü, onun üzerinde çalıştığı malzeme ve çalışma yöntemlerinden kaynaklanan özelliğidir⁷.

Toplum, bir yandan folklorik ürünleri doğrudan yaratıp şekillendirirken, aynı zamanda onun kurumları ve çerçevesi içinde kendisini de şekillendirmektedir. Toplumun yabancılaşmaması, yozlaşmaması, kendi yaratmalarına bağlılığı ile mümkündür. Çünkü o yaratmalar, şekiller ve kurumlar kendi tarihsel şartlarının, kendi coğrafyasının ve kendi ulusal karakterlerinin zorunlu koşması sonucu doğmuştur. Buradan toplumun statikliği (durağanlığı) gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Toplum, yeni doğan şartlara göre, belli bir kökene ve geleneğe bağlı olarak, yeni kurumlar meydana getirecektir.

Folklor malzemelerinin toplanması tarihçesi, dünya milletlerinin tarihi kadar eskidir. Eski tarih anlayışı ne kadar dar olursa olsun, eski tarihçiler her ne kadar yalnız siyasi büyük kişilerden bahsetmekle yetinmiş olsalar da, gerek kitap halindeki bilgiler, gerek arkeolojik belgeler, heykeller, kitabeler, resimler, folklor malzemesi olarak da yararlanılabilecek birtakım bilgiler verirler⁵.

İnsanın varlık olarak, kendi kendisi ile, toplumla ve tabiatla geçmişten günümüze kadar uzanan bir uğraşısı vardır ki, işte insan bu uğraşısı sırasında farkında olmaksızın sınama yanılma yoluyla kendi tabiatına uygun maddi ve manevi ürünler oluşturur. Bu ürünler nesilden nesile aktararak çelişkileri ve zıtlıkları giderilmiş, eksikleri tamamlanmış, olgunluğa erişmiş bir bütünlüğü meydana getirirler. Ayrıca söz konusu ürünlerin zaman ve toplum içerisinde meydana gelmesi, ona anonim bir nitelik kazandırır³⁰.

2.1.6.1. Folklor Ürünlerinin Niteliği

Folklor alanında çalışmalarda bulunan Amerikalı folklorcuların Francis Lee Utley ile Jan Harold Brunvand'ın çalışmaları sırasında, folklor ürünlerinin genel nitelikleri, her iki araştırmacının da dikkatini çekmiştir. Utley, "Standart Dictionary of Folklore" adlı eserde verilen ve folklor alanında çalışmaları ile tanınmış çeşitli uzmanlara ait yirmibir tanımı ile bir incelenemeye tabi tutarak, aralarında bazı benzerlikler belirler. Bu benzerlikleri Brunvand da, "The Study of American Folklore" adlı eserinde gündeme getirir. Farklı tanımlardan tespit edilen ortak özellikler, folklorun evrensel anlamı hakkında bir fikir verebilir. Sonuçta ortaya çıkan, folklorun anlamı ile ilgili özellikler şu şekilde ifade edilmiştir²⁸:

Sözlü Olma Özelliği: Bu özellik, geniş anlamda folklorun bütün unsurları için geçerlidir. Folklorun içine giren bütün unsurlar, kişiden kişiye "sözlü iletişim" ya da daha genel bir ifadeyle "yüz yüze iletişim" ortamında geçer ve öylece nesilden nesile aktarılır²⁸. Buna adetler, törenler, taklit ve gösteriler, danslar, dramatik oyunlar, saz çalmak, türkü söylemek, hikaye anlatmak, ev yapmak, ilaçlar ve tedavi yöntemleri, yiyecekler, giyecekler ve el sanatları dahildir⁷.

Geleneğe Bağlılık Özelliği: Folklor ürünlerinin her türü, bir geleneğe bağlıdır. Gelenekler, folklor ürünlerinin belirli birer "form" içinde kendini devam ettirmesini sağlar, ayrıca onlara kendilerini belirleyen diğer ayırıcı özellikler kazandırır²⁸. Gelenekler donmuş ve dinamizmini kaybetmiş kalıplar değildir. Gelenekler, ait oldukları insan topluluğunun ihtiyacını karşılamak üzere, üyelerin gönüllü katılımlarıyla vücut bulurlar. Nesiller değiştikçe, ihtiyaçlar farklılaştıkça onlar da değişirler. Sürekli var olmalarının nedeni, ait oldukları toplumun üyeleriyle uyum içinde bulunmalarıdır⁷. Bir yerde insan topluluğu varsa, yani üyeler aynı dili,

ortamı ve tarihi paylaşıyorlarsa, orada gelenekler vardır. Bu durum üyelerin sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel farklılıklarına bağlı değildir. Bir ürünün folklor ürünü olarak kabul edilebilmesi için “sözlü olma” ve “geleneğe bağlılık” özelliklerine sahip olması gerekir, ama ne her sözlü şey, ne de gelenek teker teker folklorla bağlıdır. Ziya Gökalp, bunu fark etmiş ve folkloru, “şifahi an’aneler” diye tarif etmiştir²⁸.

Çeşitlenme Özelliği: Folklor ürünlerinin dağılımı, yayılımı sözlü geçiş ya da sözlü iletişim ile olur. Anlatımlar, edimimler, öğrenimler ve tecrübeler neredeyse sürekli dil yolu ile anlaşarak gerçekleştirilir. Ortamı paylaşanların yetenekleri, durumları, tecrübeleri, icra edilen bir folklor ürününün, farklı biçimlerde tekrar edilmesine yol açar²⁸. Tekrar sırasında eski ürün, yeni unsurlar kazanabilir ya da bazı özelliklerini de kaybedebilir. Böylece yeni bir ürün meydana gelmiş olur. Eski form ve içerikten farklılık gösteren yeni ürüne “varyant” denilmektedir⁷. Varyantların sayısı belirsizdir²⁸.

Anonimlik Özelliği: Folklor ürünlerinin birçoğunun ilk yaratıcılarının unutulmuş olduğunu ifade etmek için kullanılan bu terim, söz konusu ürünlerin insanlar tarafından hep birlikte (kolektif olarak) yaratıldığı anlamını taşımaz²⁸. Her bir ürünün ilk yaratıcısı vardır; ama sözlü anlatım geleneği, genelde bunları muhafaza edememiştir. Sözlü geçişlerde her ürün, rastladığı ya da bulunduğu sözlü iletişim ortamlarının bünyesinden, formuna, fonksiyonuna, içeriğine bir şeyler katmış ya da çıkarmış olarak yaşar⁷.

Kalıplaşma Özelliği: Folklor ürünleri, türlerine, geleneklerine uygun biçimde kalıplar, anlatımlar ya da kompozisyon öğeleri yaratırlar. Bunlar, herhangi bir folklor ürününün iskeletini, çatısını meydana getiren unsurlardır. Ürünlerin kompozisyonlarında sayısız varyant meydana gelse

bile, değişmez özellikleri olan, kendilerine ait kalıpları korudukları sürece tanınırlar. Şüphesiz her milletin folkloruna giren ürünlerin tabiatı, belirtilen sınırlarla sınırlandırılmaz. Folklor ürününde, onu meydana getiren insan grubunun özellikleri de mevcuttur²⁸.

Folklor kapsamında iki temel öğe bulunur ki, bunlar; maddi ve manevi hayat öğeleridir. Maddi hayat öğesinden, toplumun tabiat olaylarına yaklaşımı, tabiatla mücadelesi, ona egemen olma ve ondan faydalanma savaşında bulduğu ilkel teknik, fen ve bilim anlaşılmalıdır. Elde edilen maddi hayata ait bilgiler “babadan oğla”, “ustadan çırağa”, “kulaktan kulağa” olmak üzere “nesilden nesile” aktarılarak, anonim ürünler olarak varlıklarını devam ettirirler. Efsun yapma, tabiat olaylarının maddi kanıtlarla yorumlanması, gök cisimlerinin hayatla bağının kurulması, hastaya tütsüyle büyü yaparak yaşatma faaliyeti, astronominin ve kimyanın konusu olan olaylar, sihri özellik taşıyan maddi hayatın bölümleridir. Yine, bilim, teknik ve fen, geçmişi büyü temelinde kurulu maddi hayatın kapsamına girmektedir. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, günümüzde ve insanlığın yakın tarihinde bilim, fen ve teknik genel anlamda folklorun konusu olmaktan çıkmış, uygarlık denilen evrensel bir özellik taşıyan yeni bir kavramı meydana getirmiştir. Fakat yine de kocakarı ilaçları (Tıp Folkloru), yağmur duası, ekim dikim teknikleri, dokuma teknikleri ve bunun gibi konularla folklor da varlığını belli oranda sürdürmektedir²⁰.

Folklorla manevi hayat öğesi açısından bakıldığında, “folklor gelenekler bilimidir” denilebilir²⁰. Çünkü, “bir toplulukta, kuşaktan kuşaa geçen kültür mirasları, alışkanlıklar, bilgiler, töreler ve davranışlar” tamamı ile gelenek kavramı içerisindedir³¹. Bu anlamda da folklorun ve manevi hayat öğesinin başlıca konusu gelenektir.

Folklor deyince işlenmemiş maddi ve manevi halk kültürünün bütünü anlaşılmalıdır. Maddi kültürde; tarlada çalışma, tarım ve çobanlık, ev yapısı, ev eşyası, üretim araçları, taşıtlar vb. anlaşılır. Koşma, nefes, masal, aşk ve kahramanlık hikayeleri, kılık kıyafet, ev eşyasına ait halı kilim desenleri ve duvarlarda görülen bazı desenler, halk resmi, dans, müzik, halk sahne oyunu (Karagöz, Orta Oyunu), çocuk bakımı, lohusalık, doğum, kundaklama adetleri, halk tıbbı, nişan, nikah, düğün, cenaze merasimleri, ölü evinde yapılan merasim, adetler, tarım, av ve her türlü sosyal işlerde onları tamamlayan dualar, dini inançlar, batıl inançlar, halk müziği, musiki aletleri, halk hikmeti (atasözleri, kader, uğur vb.) gibi konular ise manevi kültür arasına girmektedir³².

Bir başka noktadan konuyu ele aldığımızda, makine hayatına ve kültürüne ilgi göstermemiş toplum kesiminin manevi hayatına ait bütün örf ve adetlerini, bilgilerini, temizlikle, saflıkla ve içtenlikle ifade eden kültüre folklor diyoruz³³.

Bu tanım folklor kavramına iki unsur daha katmıştır. Bu unsurlar, davranış temelinde birleştirilmektedir. Şöyle ki, topluma göre kanun ve ahlak yerine geçebilen, fakat gerçekte kanun olmayan davranış kalıbı durumundaki örf ile, bir topluluğun yapmaya ve uymaya alışageldiği ve topluluk tarafından yapılması gerekli görünen davranış kalıbı olan adet gibi³¹, birlikte sözü edilen toplum kesimine göre çağdan çağa değişmeyen yeni şartlara göre genişleyen, insanın hareket tarzını şekillendiren bir kalıp ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda folklor, bir davranış kalıbı bilimi olarak ifade edilebilir. Bu genel açıklamalar üzerine folklor bilimi, halkın anonim, görgü, bilgi, gelenek ve her türlü sosyal kuruluşlarını inceler de denilebilir²⁰.

Yine folklor, bireysel yaratmaların ötesinde insanlık kuruluşlarından en eski, en devamlı, en yaygın olan halk sanatlarını inceler²⁰. Bir anlamda sözü edilen sanat, toplumun dil yardımıyla belleğinde sakladığı edebiyat, şiir, menkıbe, bilmece, hikaye gibi malzemesi dile dayanan anonim karakterli halk ürünleridir³⁴ ve folklorun kulağa hitap eden yanısıdır. İncelendiklerinde toplum içinde ortaklıkları, tarih içinde derinliği ve coğrafya üzerinde yaygınlıklarının var olduğu görülür.

Bir de folklorun göze hitap eden yönü vardır ki, bu folklor ürünlerinde estetik faaliyet ön planda yer alır³⁵. Özetle belirtmek gerekirse; gölge oyunları, meddahı, tuluat tiyatroları, seyirlik ve orta oyunları vb. gibi sanat dalları, halk hayatının eğitici, öğretici ve eğlendirici yanını meydana getiren, aynı zamanda taklitli, tasvirli bir teknik görünüm taşıyan halk ürünleri olarak folklor alanında yerini alır.

Öte yandan hem göze hem kulağa hitap eden bir kısım halk ürünleri vardır ki bu ürünler “halk oyunu” kavramı ile tanımlanabilir. Duygu ve düşüncenin hareketle ifadesi, hareketin müzikle eşleşmesi, yine müziğin hareketle şekillenmesi, hareketin müzikle anlam kazanması “halk oyunu” kavramını yaratmıştır. Ancak; halk oyunu kavramı sadece müzik ve hareketten ibaret değildir. Düşünce ve duyguların insan hareketleri ile anlatılması demek olan dansların, ilkel toplumlarda tüm sanat ve bilgi dallarını çevresine toplaması olarak da karşımıza çıkmaktadır. İkel toplumlarda dinsel anlayışlar, alın yazıları, arzular, evren hakkındaki düşünceler, kahramanlık duyguları halk oyunları ile anlamlandırılmakta ve hep oyunla canlandırılmaktadır. Ritüel anlamdaki her şey; müzik, şiir, süslenme, büyü, eğlence, ibadet her zaman oyunun çevresinde toplanmaktadır. Kısaca, dans olan her yerde, tüm gelenek ve görenekleriyle toplum vardır³⁶. Görüldüğü gibi, hareketin içinde kin, nefret, sevinç ya da bütünüyle sevgiyi bulunduran duygu ve düşünceyi, onun

hemen yanında müziği, müziğin içinde şiiri bulmak, yine harekette geleneğin sergilendiğini izlemek ve bütünüyle oyunda, efsaneyi, destanı ya da hikayeyi aramaksızın görmek mümkündür. Özetle, insanın, tabiatın ve toplumun folklor geleneği içinde yorumlanmasıdır diye “Halk Oyunu” kavramını tanımlamak yanlış olmayacaktır. Çünkü varlığın hayatının bütünü, oyun kavramı içerisinde bulmak imkan dahilindedir.

Sonuç olarak; halk hayatının maddi ve manevi yönlerinin incelenmesi, folklor denilen bilimin doğmasına neden olmuştur³⁷. Dolayısıyla folklor bilimi, kanunlarına ve yönetime uygun olarak, konularını araştırma, inceleme ve sonunda genel ilkelere, ondan da genel kurallara yükselme zorunluluğundadır. Öyleyse, folklor, sadece konularını araştırma ve inceleme, yani sosyal bir olayın belirlenmesi değil, aynı zamanda, bir toplumun halk kültürüne ait gerek maddi, gerekse manevi kültürlerini araştırıp yönetime göre belirleme ve bunlarla ilgili olarak genel sonuç ve kurallara varmak isteyen bir bilimdir diye tanımlanabilir. Varılan bu sonuç ve kurallar onun amaçlarını belirler³⁸.

2.1.7. Folklorun Doğuşu, Gelişimi ve Folklorla İlişkin İlk Çalışmalar

İnsanın ilk toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren folklor olay ve ürünleri var olmuştur. Günümüzden yaklaşık 1.000.000 yıl önce yaşamış olan Pithekanthrop; ateş yakmayı, basit bir dille konuşmayı, çeşitli aletler yapmayı, kendisini ve yakınlarını tehlikelerden korumayı başarmıştır. Orta paleolitik adamı Neandertal; taş aletler yanında, belli bir geleneğe göre işlenmiş, kemik ve ağaç aletler kullanmaya başlamıştır. Üst paleolitikte yaşamış insanlar ise, sanatı başlatmışlardır. Mezara ölüleri eşyalarıyla birlikte gömerek, mezarları belli bir yöne doğru açmışlardır.

Mağaralar sihirli resimlerle donatılmış, duvarlara çeşitli inançları ve gelenekleri ifade eden birçok şekil çizilmiştir¹⁷.

İlkçağda bazı yazarlar farkında olmadan çevrelerindeki folklorik olayları ve bilgileri eserlerine almışlardır³⁹. Eski Yunan'da Pausanias (M.Ö. 2.yüzyıl) kendi memleketinin alt tabakalarının hayatlarından, inançlarından bahsetmek suretiyle ilk folklor incelemesini gerçekleştiren yazar olarak literatüre geçmiştir⁵. Yunan tarihçisi Herodot (M.Ö. 484-425) da, meşhur tarihinde, Yunanistan, İran, Arabistan, Mısır ve Sicilya'da yaşayan kavimlerin kültürleriyle ilgili bilgilere yer vermiştir. Coğrafyacı Pausanias, M.Ö.176-170 yılları arasında yazdığı "Yunanistan'ın Tasviri (Periegesis tes Hellados)" adlı eserinde, dolaştığı ülkelerdeki kavimlerin özelliklerinden ve mitolojik hikayelerinden söz etmiştir. Plinius (M.Ö. 23 – M.S. 79), Tacitus (M.S. 55 – 120) ve Sezar'ın (M.Ö. 101-44) eserlerinde de folklorik bilgiler bulunmaktadır³⁹.

Arap Seyyahı İbni Fazlan'ın X. yüzyılda Türkistan'a yaptığı seyahatle ilgili seyahatnamesinde, Arap Seyyah ve Şairi Ebu Dülef'in, Türk, Çin, Hint ülkelerine yaptığı seyahatle ilgili risalesinde, Venedikli Marco Polo'nun XIII. yüzyılda Uzakdoğu seyahatiyle ilgili olarak yazdığı seyahatnamesinde ve Arap Seyyahı İbni Batuta'nın XIV. yüzyıla ait seyahatnamesinde birçok folklorik bilgi yazıya geçirilmiştir^{5,17}.

Halk bilimi, Batı düşünce geleneğinde uzun bir evrimin sonucu olarak bağımsız bir disiplin niteliğinde ortaya çıkar. Ancak bu bilim dalının entelektüel bir güç halinde ortaya çıkmasından çok öncelerde de pek çok folklorik ögenin derlendiği kaynaklara rastlamak mümkündür⁵. Avrupa, kendi kültürüne ilgi duymadan önce, Amerika'ya giden din adamlarının, gezginlerin, sanatçıların ve maceraperestlerin Yeni Dünya'da gördüklerini

yazdıkları kitaplardan, Amerika yerlilerinin törenlerini, inançlarını ve geleneklerini öğrenmiş, onlarla ilgilenmeye başlamıştır⁷.

XVI. yüzyılda güçlenen hümanizm akımı, yeni keşif ve icatların da etkisiyle, Avrupa insanında seyahat etme ve araştırma duygularını kamçulamıştır. Böylece Avrupa'da diğer kültürlere ve insanlara daha nesnel bakabilen bir aydın kitle yetişmiştir. Bu dönem aydınının tamamı ilkelere ve folklorla olumlu bakmaz ise de, ilkeller ve doğu ulusları üzerine yapılan çalışmalar, Avrupa'nın geçmişine duyulan merakın günden güne artmasına neden olmuştur⁴⁰.

İlkellerin ve vahşilerin kültürünü tanıma, Avrupalıları, kendi ilkel ve vahşilerini tanımaya yöneltmiştir. Böylece Avrupa'nın halk kültürünü, öteki ilkel ve vahşilerin kültürü ile karşılaştırma çabaları başlamıştır⁷.

Bu durum ulusçu folklor paradigmasının kurucularından Johann Gottfried von Herder'den (1744-1803) başlayarak, Francis Bacon, Max Müller gibi önemli simalar başta olmak üzere tarihi yeniden kurmacı, karşılaştırmacı ve difizyonist çalışmalar yürüten birçok folklor görüşünün doğmasını ve gelişmesini sağlamıştır⁴⁰.

Fransa'da bu dönemde dikkati çeken isimlerden Jean Jacques Rousseau, ilkel insanı ve doğayı neredeyse bir din haline getiren yorumlar yapmıştır. François M.A. Voltaire, "Törenler Üzerine Denemeler" adlı eserinde Asya ve Amerika ailelerinin törenlerini karşılaştırmıştır⁴¹.

Filozof Herder (1744-1803)'in iki temel uğraşı, Alman Edebiyatı'nı yabancı etkilerden arındırmak, onu, Eski Yunan, Latin ve özellikle de Fransız taklitçiliğinden kurtarmak, aynı zamanda da aydınlanmacıların halk kültürünü batıl inançlarla dolu bir kültür sayan anlayışlarıyla da

savaşmaktadır. Herder'in başlattığı hareket, aynı zamanda Voltaire'in öncülüğünü yaptığı aydınlanmaya bir tepki niteliğindedir⁵.

Halk kültürü ürünlerine değer verilerek bunların derlenmesi konusundaki ilk çalışmalar bilinçsiz olarak 17. yüzyılda başlamıştır. İngiliz Thomas Brown'un 1646'da yazdığı "Halk Arasındaki Boş İnançlar Üzerine Araştırmalar (Enquiries into Vulgar and Common Errors)" kitabı, Fransız Jean Baptiste Thiers'in 1677 yılında "Boş İnançlar Elkitabı (Traite des Superstitions)" adlı kitap, Fransız Charles Perrault'un (1628-1700) "Halk Masalları" isimli kitapları öncü derleme kitaplardır¹⁷.

Folklor terimi kullanılmadan önce halk gelenek ve inanışları, anonim edebiyat ürünleri için çeşitli adlar kullanılmıştır. Bu adlar, folkloru ulaştıran merdivenin basamaklarıdır. Henry Bourne 1725'te "Antiquitates Vulgares", Francis Grose 1775'te "Vulgar Tongue", John Brand 1777'de "Popular Antiquities", Herder 1778'de "Volkslied", Gerhard Normann 1785'te "Völkerkunde", Josef Rohrer 1803'te "Volksforschung", Friedrich Ludwig Jahn 1810'da "Volkstum" ve "Volkstumskunde", Johann Felix Knaffl 1813'de "Volkskunde" terimini kullanmışlardır. Jahn'ın "Volkstum (Halk Varlığı)", ve "Volkstumskunde (Halk Varlığı Bilimi)" ve Knaffl'in "Volkskunde (Halk Bilimi, Bilgisi)" terimleri folkloru, bilim olmaya çok yaklaştırmıştır¹⁷.

18. Yüzyılın sonlarına doğru Filozof Herder, "Halk Türküsü" (Volkslied), "Halk Ruhu" (Volkseele) ve "Halk İnanması" (Volksglaube) gibi terimler kullanmıştır. Herder'in "Halk Türküleri Antolojisi" (Stimmen der Völker in Liedern) ilk defa 1778-1779 yıllarında yayınlanmıştır⁴². Bu çalışma, Herder'in fikirleri ile yönlenen dönemin romantik milliyetçileri üzerinde büyük bir etki yaratır ve birbiri ardı sıra folklor derlemeleri ile koleksiyonlar yayımlanmaya başlar⁵.

Her ne kadar ilk çağ yazarları eserlerine folklorik olayları ve bilgileri almış olsalar da, yine başlangıç olarak, folklorun terim olarak doğuşu 22 Ağustos 1846 olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten önce de halk bilgileri üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar günün birinde bir folklor biliminin doğacağı görüşünü taşımamakta, daha çok amatör bir şekilde, bir çeşit edebiyat yazısı, gezi notları, anılar ve tarih saptamaları biçiminde ele alınmaktadır. Bu nedenle 1846 yılından önceki zamanlarda yapılan halk bilimi çalışmaları, bilimsel olmayan folklor çalışmaları olarak adlandırılabilir²⁰.

Folklorun isim babası William John Thoms (1805-1885), bu tarihte yayımlamış olduğu mektubunda, halk kültürü ürünlerinin derlenmesini istemiş ve o güne kadar “Popular Antiquities” denen bu ürünlere “folklore” denmesini teklif etmiştir. Thomas’ın bu önerisi kısa sürede benimsenmiş, eski zamanlardan gelerek bugünde yaşayan kör inançlar (batıl inanç), örf, adet ve töreler, halk türküleri, atasözleri, halk öykü ve masallarını konu edinen yazılar “folk-lore” başlığı altında toplanmıştır²⁰. Zamanla halk biliminin önemle üzerinde duran tüm Avrupa hatta Amerika Kıtası ülkelerinin dillerinde, “folk-lore”un yazılışındaki “tire (-)” de kalkmış ve terim “folklore” şekline dönüşmüştür⁴³. Thoms, Athenaeum’un 17 Eylül 1847 tarihli sayısında folklor derlemelerine katılanlara teşekkür etmiş, terimin tutulup yayıldığını belirtmiştir. “Folklor” adı, 1891 yılında “Uluslararası Folklor Kongresi”nde de bilimin adı olarak kabul edilmiş, bu tarihten sonra terim hızla yayılmaya başlamıştır. Almanca konuşan ülkeler “volkskunde” kelimesini kullanmaya devam etmişlerdir. Bugün, çeşitli dillerde halk ve bilgi, bilim kelimeleri yan yana getirilerek oluşturulmuş, folklor karşılığı birçok kelime kullanılmaktadır¹⁷.

1872'de Stockholm'de "Nordiska Arkiv" adıyla bir folklor arşivi kurulmuştur. Yine aynı yıl Polonya Krakow Üniversitesi'nce 18 cilt tutarındaki Leh folklor ürünlerinin yayımlanmasına başlanmıştır. 1875'te Fransa'da Henri Gaidoz tarafından "Mélusine" isimli ilk folklor dergisi yayımlanmıştır. 1878'de Londra'da "Folklore Society" adıyla ilk folklor derneği kurulmuştur. Dernek aynı yıl "Folklore Record" adıyla bir dergi çıkarmaya başlamıştır. 1872'de İsveç'te Arthur Hezelius tarafından Skansen Açık Hava Müzesi'nin temeli atılmıştır. Dünyaca ünlü bu Folklor Açık Hava Müzesi, 1891'de halka açılmıştır. 1886 yılında Oslo Üniversitesi'nde ilk folklor kürsüsü kurulmuştur. 1889'da Moskova Üniversitesi'nde "Etnografiçeski Obezijenie" adlı dergi yayımlanarak, dergide, folklor derlemeleri basılmaya¹⁷.

İleriki dönemlerde folklor disiplininin en geniş bölümünü oluşturan sözlü kültür ile ilgili çalışmalar, Avrupa'da da folklor terimi adı altında başlamamıştır, ama pratik bakımdan en kullanışlı yapıya sahip olması nedeniyle sonuç olarak XIX. yüzyılın itibaren hem alanı, hem malzemeyi, hem disiplini belirtmek üzere yaygınlık kazanmıştır. Folklor teriminin yaygınlık kazanması, pratikte söyleme kolaylığından ve gerekli tamamlayıcı terimleri yaratma becerisine sahip olmasından ileri gelmektedir⁴⁴.

Halk bilimi çalışmaları 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde Grimm kardeşlerin (1785-1863), köylü masallarını yayınlamaları ile sistemli bir şekil almıştır. Özellikle halk kültüründeki benzerliklerin, milletin mitolojik dönemdeki akrabalıkları ile açıklanması üzerine, Avrupa kavimleri kendi akrabalarını aramaya girişmişlerdir. Bunu ispat etmek için de bol miktarda malzeme toplamışlardır²⁹.

Grimm Kardeşler olarak bahsedilen bu iki kardeş (Wilhelm ve özellikle de Jacob), 1812'de yayınladıkları "Çocuk ve Aile Masalları" (Kinder und Hausmärchen) adlı çalışma ile birlikte, Alman sözlü şiir geleneği, edebiyatı, hukuku ve dili üzerinde çok önemli eserler vermişler ve halk biliminin bilimsel bir araştırma dalı kimliği kazanmasına hizmet etmişlerdir⁷.

19. Yüzyıldan itibaren Avrupa'da aydınlar, imparatorluğun ve köleliğin baskısı altındaki insanlara özgüvenlerini, ulusal onurlarını kazandırmak amacıyla, o zamana kadar yazılmamış yerel tarihleri ve kayda geçilmemiş kültürlerin peşine düşmüşlerdir. Çalışmalarındaki ilham kaynağı, halk bilimini oluşturmuştur. Alman, İngiliz, Fransız, İsveç bilim adamları bu çalışmalarda önemli rol oynamışlardır. Yüzlerce yıllık kronikleri ve sözlü gelenekleri tarayan bu ilk halk bilimciler, ulaştıkları bilgilerdeki boşlukları, hayal güçlerini kullanarak doldurmaktan çekinmemişlerdir⁵.

Folklorun bilim olarak Avrupa'da kabul edilip yayılması, 19. yüzyılın sonlarındadır. Bütün dünyada kabulü ise, 20. yüzyılın ilk çeyreğine rastlar¹⁷.

20. Yüzyılın başlarında Avrupa'da folklor dergileri ve arşivleri çoğalmıştır. Her devlet kendi halkının folklorunu derleyip arşivlemeye çalışmıştır. Üniversiteler folklor eğitimine başlamışlardır. Çok sayıda Folklor Enstitüsü kurulmuştur. 1914'te Oslo Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Norveç Folklor Enstitüsü bunlardan biridir¹⁷.

Gelişmiş Avrupa ülkeleri, kendi folklor ürünlerinin derlemesini bitirdikten sonra, az gelişmiş ülkelerin folklor ürünlerini derleyip, incelemeye başlamışlardır. Bu çalışmaları örnek alan az gelişmiş ülkelerde de folklor çalışmaları 20. yüzyılın ortalarına doğru hız kazanmıştır. Bu

arada gelişmiş ülkeler, folklor ürünlerini işleyerek, çağdaş sanat eserlerini ortaya koymuşlardır. Halk oyunlarının müziğinden büyük senfonik eserler, bale müzikleri bestelenmiştir. Tiyatroda, operada, sinemada, çocuk edebiyatında folklor ürünlerinden bol bol yararlanılmıştır. Folklor ürünleri, turistik tanıtımda birinci derecede rol oynamıştır. Oyun ve müzik festivalleri milletleri birbirine yakınlaştırmıştır.

2.1.8. Türkiye’de Folklor Çalışmaları

Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de, folklorun yeni bir bilim olarak sunulmasından önce, Türk halk kültürü malzemesini derleyici, gelecek nesillere aktarıcı bir takım eserler yazılmıştır. Orhun Abideleri (8. yüzyıl), Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig’i (11. yüzyıl), Kargarlı Mahmud’un “Divan-ü Lügat’it Türk”ü (11. yüzyıl), Dede Korkut Kitabı (14-15. yüzyıl), Zahirüddin Muhammed Babur’un “Baburname”si (16. yüzyıl), Katip Çelebi’nin “Cihannüma, Keşfü-z Zunun, Mizanü’l-Hakk fi İhtiyari’l-Ahakk”ı (17. yüzyıl) ve Evliya Çelebi’nin “Seyahatname”si (17. yüzyıl) gibi eserlerde Türk folkloru ile ilgili bir çok bilgi yazıya geçirilmiştir. Ayrıca, vakanüvis tarihleri fetihnameleri, mahkeme-i şer’iye sicilleri, tahrir defterleri, menakıpnameler, vilayetnameler, şehrengizler, fetva dergileri, letaif kitapları, sürnameler, cönkler, mecmualar, kıyafetnameler, divanlar, mesneviler, minyatürlü kitaplar da, Türk folkloruyla ilgili değerli bilgilerle doludur. Başta İbni Batuta (14. yüzyıl) olmak üzere yabancı seyyahların, diplomatların, sanatçıların yazdığı ve Türkiye’de gördüklerini anlattıkları seyahatnameler, mektuplar, günlükler de Türk folklorunun tarihi kaynakları arasındadır⁵.

Osmanlı eğitim müesseselerinde tarihçilik, “İslami Geçmiş” ve “Osmanlı Hanedanı” üzerinde dururken, “Türklük” fikri, diğer milliyetçi akımlarda da olduğu gibi, dil kavramının etrafında şekillenmiştir. Esasen,

Osmanlı aydınlarının dikkatini bir “Türk kimliğinin” üzerine çeken, Türkleri diğer Asyalılardan ayıran faktörlerin izini süren Çin kültürü uzmanları ve şarkiyatçıların araştırmaları olmuştur. Tanzimat döneminde birçok aydın yeni yeni oluşan siyasi ve toplumsal fikirlerin daha etkin iletişimi için, dilde sadeleşme gereğini vurgulamışlardır. Bu aydınların başında, Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa gelir⁴⁵. Bu üç edebiyatçı içinde, batıda gelişen folklor yaklaşımlarını en iyi kavrayan ve formüle eden Ziya Paşa’dan önce, dönemin kültür atmosferini daha iyi kavrayabilmek açısından Şinasi ve Namık Kemal üzerinde durmak gerekmektedir⁴⁰.

İbrahim Şinasi (1826-1871), halk kaynağından aldığı hayvan hikayelerini “Tenasüh”, “Eşek ile Tilki”, “Karkuş Yavrusu ile Karga”, “Arı ile Sivrisinek” adıyla sadeleştirmiş (1862), “Şair Evlenmesi” adlı tiyatro eserinde (1860) halk dili ve deyimlerini kullanmış, 1863 yılında da “Durub-ı Emsal-i Osmaniye” adlı atasözleri kitabını yayınlamıştır. Ahmet Mithad Efendi (1844-1912), halk kültürünü, eski İstanbul hayatını eserlerinde başarıyla yansıtmıştır⁵.

Namık Kemal, hayal ettiği ideal Osmanlı toplumunu, vatan kavramı etrafında çözümlenmiş ve bu kavramı, birbiriyle uyumlu ortak bir yaşam süren farklı etnik grup ve dinlere mensup halkların birlikteliği tanımlamıştır. Namık Kemal için, savunucusu olduğu kültürel hareketi köylüye yayma gibi bir düşünce söz konusu değildir; onun hayal ettiği halk, hiç değilse makalelerini okuyacak bir grubu temsil etmektedir. Bu anlamda Namık Kemal’in Osmanlıca’yı süslü tarzından arındırmaya ilişkin gösterdiği hassasiyet, daha ziyade bu tarzın yazının gerçek içeriğini gölgelediği fikrinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Osmanlı Türkçesinin süslü tarzına alternatif olarak halk dilinin kullanımında ısrar etmekle beraber, Namık Kemal, içinde doğaüstü unsurlar barındıran halk edebiyatına hep bir kuşku ve mesafeyle bakmıştır. Bu tavrıyla, Şinasi ya da Ziya Paşa gibi halk

edebiyatını değerli bir malzeme olarak gören diğer Tanzimat yazarlarından farklıdır. Bununla beraber bir folklor araştırmacısının bakış açısından dūřünüldüğünde, Namık Kemal'in eserlerinin önemi, üst sınıf bürokrat elitin ve ayanın tersine, onun toplum ve halk kavramlarına dair bir bilinç oluşturulmasında rol oynamasıdır⁴⁵.

Tanzimat yazarlarının halk dili ve edebiyatından yararlanarak, batı edebiyatı türlerinde eserler yazmaya eğilmeleri sonucunda 1839'dan sonra bir bölüm folklor ürünü yazıya geçirilmiştir. Ahmet Vefik Paşa (1823-1891), Türk geleneklerine uyarladığı, Moliere piyeslerinde folklorik bilgilerini bol bol kullanmış, memurlarına anket uygulayarak derleme yapmış, derlediği malzemeyi "Lehçe-i Osmani" (1876) adlı sözlüğünde yayınlamıştır. Mehmet Kamil Bey 1844'te ilk basılı yemek kitabı olan "Melceüt – Tabbahin"i yayımlamıştır. Ebüzziya Tefvik Bey (1849-1913), halk tiyatrosu konusunda ilk önemli araştırmaları yapmış, meddahlık ve kukla üzerine iki makale yazmıştır¹⁷. Tanzimat ve I. Meşrutiyet Dönemi'nde bu çalışmalar yapılırken, bir yandan da, taş baskısı halk hikayeleri, masallar, fıkra kitapları, halk şairlerinin şiirleri yayınlanmış, II. Meşrutiyetten sonra (1908) da, bu tür yayınlar çoğalmaya devam etmiştir⁵.

Dil eksenini etrafında yavaş yavaş Osmanlı aydınlarının gündemine giren halk kültürüne duyulan bu ilginin başka bir ayağı da memleketin maddi kültürüyle ilgilidir. Oryantalistlerin etkisiyle de olsa Osmanlı kültürünü temsil ettiği dūřünülen el sanatları zamanla değer kazanmıştır. 1869 yılında "Müze-i Hümayun" olarak adlandırılacak ilk Osmanlı müzesi, 1846 yılında İstanbul'da açılmıştır. Benzer şekilde, 1873'de Viyana'da Osmanlı topraklarının kıyafet geleneklerini gösteren bir halk giysileri sergisi faaliyete geçmiştir. Osmanlı aydınları folklorda daha belirgin biçimde bahsetmek için yirminci yüzyılın başına kadar beklemişlerdir. Esasen, Türk folkloru hakkındaki ilk araştırmaların yabancı folklorcular

tarafından yapıldığı görülmektedir. Trakya ve Anadolu'dan derlediği halk edebiyatı malzemesini 1899'da yayınlayan Ignacz Kunos ve Gölge Tiyatrosu Karagöz üstüne yazan George Jacob, erken dönem folklor araştırmalarına katkıda bulunmuş önemli araştırmacılarıdır. Bunları takiben, Rıza Tevfik'in (1869-1949) dans türlerinin farklı icralarına dikkat çeken makalesi "Memalik-i Osmaniye'de Raks ve Muhtelif Tarzları" 1909'da ve Mustafa Satı Bey'in etnografya hakkındaki ders notları da 1912'de "İlm-i Akvam" adıyla yayınlanmıştır. Ne var ki, Osmanlı döneminin bizzat adını koyarak folklorla ilgili yazılar üretmesi 1913'den sonra başlamıştır. Folklorun bağımsız bir disiplin olarak ele alınabileceği bu yazıların sayısı da oldukça kısıtlıdır⁴⁵.

Türkiye'deki halk bilimi çalışmalarına zemin oluşturan iki önemli akım vardır. Bunlardan ilki, Tanzimat Dönemi'ndeki (1839-1876) çalışmalardır. Bu dönemde edebiyat, sosyal değişimin aracı olarak kabul edilmiştir. İkinci dalga ise, daha sonraki yıllarda Türkiye'de milliyetçilik akımıyla gelişen uyanış olarak adlandırılabilir. Bu akım, Osmanlı kozmopolitizmine karşıt bir fikirler topluluğu şeklinde gelişmiştir. Romantik-milliyetçi bir tavır alan aydınlar "halk"a yönelmeye başlamış, bunun doğal sonucu olarak da, farklı formlarda karşımıza çıkan halk kültürü ürünlerini, kapsamlı bir şekilde toplamaya girişmişlerdir⁴⁶.

Tanzimat gerçekleştiği sırada, Avrupa milletlerinin hayatında romantizm ve milliyetçilik akımları egemen olmaya başlamıştır. Sosyal ve insani bilimler alanında geçmişi öğrenme, milliyetin araştırılması isteği yani bir disiplinin, folklor biliminin doğmasını, gelişmesini sağlar. Tanzimat aydınlarının bu gelişmeden, belirli ölçüde bilgi sahibi oldukları, nitekim Şinasi'nin ve Ziya Paşa'nın bu konuyu doğrulayan ifadelerinin varlığı görülmektedir. Ancak, onların konuya dolaylı olarak değinmediği kabul edilmelidir. Çünkü amaçları, folklor ürünlerinden yararlanarak bir "milli

edebiyat” yaratmaktan çok, eski edebiyatı yıkmak için her fırsatı değerlendirme prensibine dayanır. Tanzimat aydınlarının halkçılığı, gerçek halktan çok siyasi planda düşünülen “ütopik” ya da hayali bir halka dayanmaktadır. Tanzimatçılar, imparatorluğu kurtaracağına inandıkları, ama kurtarıcılığı sofiyane bir vehimden ibaret olan “Osmanlılık” ideolojisi ile uğraşırken, Balkan milletleri, çağın siyasi ideolojik teorisini, milliyetçiliği uygulama aşamasına geçmişlerdir. Bu ideolojinin besleyici kaynağı olarak da, folklordan geniş ölçüde yararlanmışlardır²⁸.

Tanzimat ideolojisinin egemen olduğu dönemde, cılız bir yapı içinde olsa bile, eski yerelleşme akımının kendi yolunda devam ettiğini; Avrupa edebiyat ekolüne dahil kimi şairlerin “parmak hesabı” diye küçümsenen “hece vezni” denediğini, aşık tarzı şiirler yazmaya, eserler oluşturmaya çalıştığını görmekteyiz. Öte yandan bu dönemde, aydınlar arasında, “kültür” planında bilinçli bir milliyetçilik hareketinin başladığına tanık oluyoruz. Hareketin gelişmesine ve yayılmasına çalışan bu aydınlar arasında Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa ve Ali Suavi Efendi’ler önde gelen isimlerdir²⁸.

Türk folklorunun geleceği açısından bu anonim şiirlerinin yanı sıra, atasözleriyle, fıkralarla, destan ve halk hikayeleriyle ilgili kitapların yayını, sayı itibarıyla 1879 Yunan savaşından sonra giderek artar. Aydınların ulusal problemlere “milliyetçilik” duygusu ile ilgileri arttıkça, folklorik ürünlerin de önemi anlaşılma başlar²⁸.

Türkiye, folklor teriminin ilk kullanımı serüveninde, Avrupa’nın yaklaşık olarak 150 yıl gerisindedir. Türkiye’de “folklor” teriminin bir disiplin adı olarak kullanıldığı ilk yazılar, 1913-1914 yıllarında yayımlanabilmiştir⁵. Ülkemizde folklor kelimesi ilk kez 1913’te Rıza Tevfik’in "Peyam

Gazetesi”nde (Sayı 20, Şubat 1913) yayınladığı “Folklor” başlıklı yazıda görülmektedir.

Rıza Tevfik, folkloru yeni bir araştırma alanı olarak bakan Osmanlı aydınlarından biridir. Halk medeniyetini, Türklüğü muhafaza eden bir kaynak olarak gören Gökalp’in, folklor ve milliyetçilik arasında kurduğu ilişkiye, “Folklor” adlı yazısında Rıza Tevfik farklı bir açıdan bakar. Ona göre folklor ve ulus arasındaki ilişkiyi kuran kavram “anonimlik”tir⁴⁵.

Diğer bir deyişle, Rıza Tevfik’e göre, ancak toplumun benimsediği sözlü ürünler yaşayabilirler; belli bir tarihsellik içinden süzülerek günümüze kadar uzanan folklorik türler, bir milletin kendi kendini ifade ediş biçimi olarak da görülebilirler⁴⁵.

Rıza Tevfik’in üzerinde en çok durduğu folklor türü ise atasözleridir. Bunun bir nedeni “folk-lore” terimini Osmanlıcaya çevrildiğinde ortaya çıkan “hikmet-i avam” tabirinin Osmanlı kültüründe o güne kadar “durub-ı emsal” yani atasözü anlamında kullanılıyor olmasıdır. Rıza Tevfik, bu yeni araştırma alanının atasözlerinin çok ötesine geçtiğinin farkındadır. Ama yine de ulus ve folklor türünden bol bol faydalanmıştır. Filolojinin bir yan bölümü olarak gördüğü atasözlerinin derlenmesini ayrı bir meslek olarak tanımlar. Ona göre, atasözlerinin, bir milleti, o millete dair yazılan tarihi anlatılardan daha iyi tanımlama kapasitesi vardır⁴⁵.

Rıza Tevfik, folklor teriminin avam edebiyatının bütün eserlerini anlatmak üzere kullanıldığına işaret ettiği için, genellikle folklorun edebiyat yönü üzerinde durmuştur. Yazısında, bugün halk edebiyatı ve anonim halk edebiyatı diye anılan alandaki ürünlerden özellikle atasözleriyle, türkülerin nasıl ortaya çıktığı ve anonimleştiği noktalarına ağırlık veren Rıza Tevfik, görüşlerini bunlarla ilgili örneklerle dayandırarak sunmaya çalışmıştır⁴⁷.

Rıza Tevfik'in yazısında yer alan önemli bir konuda, folklor ürünlerinin, lyrique / aşıkane / epigue / destani / facia / romantik ve felsefi terimler altında bir sınıflamaya tabii tutulmasıdır. Bu sınıflama, folklor tarihimiz açısından, sözlü edebiyat ürünleri hakkında yapılmış ilk şematik ayırım tecrübesidir²⁴. Bu alanı, "folklor" olarak uluslararası deyimle tanıtan ve benimseyen ilk Osmanlı aydınının Rıza Tevfik olmasına rağmen, folklorun ondan daha önce Ziya Gökalp'in gündemine "halkiyat" olarak girdiği bilinmektedir. Gökalp, halkiyatı, "kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden manevi medeniyeti mütalaa eden ilim" olarak tanımlamaktadır⁴⁵.

Ziya Gökalp'in yaptığı çalışmaların halk bilimi açısından asıl önemi, 1912 yılında Türk Ocağı'na bağlı bir süreli yayın olarak kurduğu ve 65 sayı yayımlanan "Halka Doğru" dergisi çevresindeki fikirlerinden ve bu derginin 23 Temmuz 1913 tarihli 14. sayısında yazdığı "Halk Medeniyeti – I Başlangıç" adlı yazısından gelmektedir. Bu dergi, Türkçülük açısından olduğu kadar, Türk Folkloru bakımından da önemlidir. Çünkü folklordan söz eden ilk yazı, yine Gökalp tarafından bu dergide yazılmıştır. Halk medeniyeti adını taşıyan bu yazısında Gökalp, folkloru şöyle tanımlar: "Her kavmin iki medeniyeti vardır. Resmi medeniyet, halk medeniyeti. O halde kavimlerin medeniyetlerinden söz eden bir bilim olarak sosyolojinin, halkın medeniyetini inceleyen bir bilim şubesi olması gerekir. İşte kuralları yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek yoluyla bir soyda uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalaa eden bilime halkiyat adı verilir"⁵.

Ziya Gökalp, bu tanımda millet anlamında kullandığı kavime ait iki medeniyet düşünür. Bunlardan ilki resmi, yani sistematik biçimde edilen kültür, diğeri halk medeniyetidir. Halk medeniyeti esas itibarıyla sözlü olmak, ağızdan ağza geçmek ve ananevilik niteliklerine sahiptir. Dolayısıyla, Gökalp'in halk medeniyeti ile kastettiği sözlü kültürün ya da

geleneksel kültürün kendisidir. Anlaşıyor ki Gökalp, folklorla, “kültürel evrim teorisi”nin dayandığı görüşlerden hareketle yaklaşmıştır. Bu yaklaşım, daha sonra yazmış olduğu folklorla ilgili yazılarında da göze çarpar. Ancak, onun bütün çalışmalarında, her araştırma alanı gibi folklor da milli malzeme kaynağı görünümündedir²⁸. Gökalp, milli bilincin, milli ruhun uyandırılmasında ve milli kültürün ortaya çıkarılmasında Herder gibi, halk hayatına gidilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Türk folklor araştırmaları tarihinde bilinen işlek yerli sınıflama, Ziya Gökalp’ e aittir. Folkloru “şifahi ananeler” şeklinde tanımlayan Gökalp, Türk folklorunun şu kadrolar içinde incelenmesini önermektedir²⁸:

1. Şifahi Edebiyat: Şarkılar, Destanlar, Bilmeceler, Rakslar, Şifahi Musiki.
2. Şifahi Diniyat: İtikatlar, Ayinler, Dini Teşkilatlar, İlahiler, Dualar, Menkıbeler, Kozmogoniler.
3. Şifahi Ahlak: Atalar Sözü, Halk Sözü, Ahlaki Kıssalar.
4. Şifahi Hukuk: Örfler, Adetler.
5. Şifahi İktisad: Cari bulunun iktisad kaideleri ve ameliyeleri.
6. Şifahi Tababet: Sihirle karışık tababet, vesair fenler.
7. Şifahi Lisan: Lisanın halkça müstamel bütün sesleri, kelimeleri, kaideleri²⁸.

Ziya Gökalp tarafından yapılmış olan bu tasnifle ele alınan ve incelenmesi teklif edilen maddeler için sözlü ve geleneklere bağlı olmaları esas alınmıştır²⁸.

Türkiye’de folklor adını taşıyan ilk yazılardan biri de M. Fuad Köprülü’ye ait olan çalışmadır⁴⁵.

Fuad Köprülü, 1913 yılında Ziya Gökalp’in “folklor” teriminin yerine “halkiyat”ı kullanarak folklor üzerine yazdığı ilk yazıdan yaklaşık altı ay sonra, folklor üzerine bir yazı kaleme alır. İkdam Gazetesi’nin 6 Şubat 1914 tarihli 6091 sayılı nüshasında yayımlanan bu yazının adı “Yeni Bir İlim: Halkiyat:Folk-lore”dur⁴⁰.

Bu yazıda Köprülü, bir disiplin olarak folkloru, Türk okuyucusuna tanıtmaya çalışarak, çağı için geçerli fonksiyonlarına değinmiştir. Köprülü’ye göre folklor araştırmalarının milliyetçilikle ilgisi sadece bir vatan aşkından ibaret değildir. Folklorik bilgi, siyasi idarecilerin sık sık başvurdukları bir kaynak olması nedeniyle aynı zamanda işlevsel bir bilgidir de⁴⁵. Söz konusu yazı, folklorumuz açısından zamanında, hatta bugün bile, yeterince önemli bir uyarıdır. Değerli bilim adamı, bilim alanında “tecrübe ve müşahede usulleri”nin uygulamasıyla çeşitli disiplinlerde süratli değişme ve gelişmelerden kaynaklanan ilerlemelere sorumluların ve aydınların dikkatini çekmeye çalışarak, 19. Yüzyılın ürünü olarak halkiyatın üzerinde durur. Köprülü’nün bu ifadesinden, biz onun, folkloru “maddi” ve “manevi” olmak üzere ikiye ayırdığını anlıyoruz. Köprülü’nün bu ayrımı hatırlatmasından önce kaleme alınan Gökalp’in adı geçen yazısında “halkiyat” “an’anevi medeniyetle” uğraşan bir bilim dalı olarak tanımlanmış ve incelenerek, malzeme, halk teşkilatı, halk felsefesi, halk edebiyatı, halk ahlakıyatı, halk hukukiyatı, halk lisaniyeti, halk iktisadiyatı, halk kıyemiyatı gibi sekiz bölüme ayrılmıştır²⁸.

Türkiye’de zaman içerisinde bu bilim dalı için pek çok isim kullanılmıştır. Ziya Gökalp, “halkiyat” kelimesini kullanırken, 1923 yılında kurulan "Halk Bilgisi Derneği" ve derneğe bağlı yayın organları, “halk bilgisi” kelimesini, 1935’de Hamit Zübeyir Koşay, “budun bilgisi” kelimesini kullanmışlardır⁴⁸.

Folklor araştırmalarına “milli bir vazife” gözüyle bakan bir başka Osmanlı aydını da kuşkusuz Selim Sırrı’dır. 1922 yılında Terbiye ve Oyun dergisinde yayımladığı “Mürebiler Arasında: Folklor” isimli makalesinin ilk bölümlerinde folklorla dair görüşlerini açıkladıktan sonra Selim Sırrı yazısını Köprülü’den de kuvvetli bir ifade ile noktalar:

“Ey vaktiyle üç büyük kıta-i aleme hükümler olan yüce Türk! Ey Rumeli’nde, Asya’da, Anadolu’da hamaseti dillere destan olan fedakar kahraman! Ey Akdeniz’in, Bahr-i Ahmer’in köpüklü dalgaları arasında tahta tekne içinde din uğruna, memleket uğruna can veren Barbaros evladı! Senin dağların, ovaların, suların, ormanların, denizlerin nice kahraman menkıbesi saklıyor. Hikayelerin, masalların, türkülerin, raksların, mertlik ve fedakarlıkla doludur. Dünyanın en meraklı folkloru Türk ilinde bulunur. Onu yazacak ellere bin buse-i tekrim”⁴⁵.

Selim Sırrı Tarcan’ın “Mürebiler Arasında: Folklor” adlı yazısı ve Halk Bilgisi Derneği’nde Akçuraoğlu Yusuf Bey tarafından verilen bir konuşmanın 1929’da Yeni Muhit Dergisi’nde yayınlanan “Folklor Nedir” adlı dökümü ülkemizde yayınlanan en önemli çalışmalar arasında sayılabilir⁴⁵.

Tarcan’ın makalesi, kendisinden evvel bu alanda fikir üretmiş olan, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Fuad Köprülü’nün folklorla ilgili yazılarından çok kısadır. Selim Sırrı, “folklor” terimine halk edebiyatı demekten ziyade “ilm-ül halk” demeyi yeğler. Ona göre, “Folklor milletin

mazisini yaşatan bir ilimdir” ve bunu tarih disiplininin farklı olarak icra eder. Tarih, hep göze çarpan büyük vakaları kaydetmiştir; “vazifesi asırlarca hükümdarların ve eazimin menkıbelerini, muharebelerini nakletmekten ibaret kalmıştır”⁴⁵.

Tarcan, “Radyo Konferanslarım” adlı kitabında folklorun önemini şu ifadelerle anlatmıştır⁴⁹:

“İstibdat idaresi yıkıldıktan sonra bizde de millet varlığına doymamağa başlamış ve mazisini araştırmıştır. Bu hareket gittikçe kuvvetlenmektedir. Bilhassa Büyük Gazi, Türk harsının, Türk medeniyetinin menşelerini bulmak için büyük bir ceht sarf etmektedir. Diğer taraftan Ankara’da etnografya müzemiz günden güne zenginleşmekte olduğu gibi birkaç senedir Türk folkloruna ait türküleri, raksları toplamak için Anadolu’yu dolaşan vatandaşlar var. Şüphesiz ki, mensup olduğumuz büyük milletin masalları, destanları, türküleri, raksları, mertlik, kahramanlık ve fedakarlıkla doludur. Folk-lorumuz bizden sonra yetişecek nesle mazisini tanıttacak ve benliğini bihakkın duyuracaktır”⁴⁹.

Selim Sırrı Tarcan, folkloru “vücuda getirilen” bir malzeme olarak da görmüştür. Halk kavramının aydınlar arasında önem kazanmasıyla birlikte “her milletin mazisini tetkike başlamış, itiyadın ve tabayiin araştırılmış, hurafeler, ananeler, masallar, darb-ı meseller, destanlar, türküler, milli rakslar toplanarak folk-lor vücuda getirilmiştir.” Makalede ayrıca Avrupa’da yetişmiş önemli folklorcular isimleriyle sıralanır. Bugün folklor tarihçesi içerisinde yer alan J.G. Herder’e direkt referans veren ilk aydınlardan biri de Selim Sırrı’dır. Ama Selim Sırrı’nın folklor alanındaki asıl rol modeli yakından tanıdığı İsveç’teki folklor derlemecileri ve onların çalışmalarının ışığında oluşturulmuş olan folklor müzeleridir. İsveç’teki folklor müzeleri, Selim Sırrı için de Fuad Köprülü’de olduğu gibi eski adet,

yaşam biçimi ve inançların “vesaikle tespit” edildiği yerlerdir. Folklorla doğrudan referans vererek kaleme aldığı bu makalesinin yanı sıra, Selim Sırrı, folklor alanındaki en önemli derlemelerini daha sonraları halk dansları alanında verecektir⁴⁵.

Folklor konusuna doğrudan değinen ve bu konudaki düşünceleri, yaklaşımları yazılı olarak bugüne ulaşan bir başka aydın da kuşkusuz Yusuf Akçura’dır. Daha ziyade Türkçülük akımına dair düşünceleriyle tanıdığımız Akçura, 1929 yılında Halk Bilgisi Derneği’nin davetlisi olarak birçok konuşma verir. “Folklor Nedir? (Folklorun Türklerde tarihçesi)” konulu bu konuşmanın metninin bir bölümü daha sonra Yeni Muhit dergisinde yayımlanır. “Beyler, ben hiç folklorcu değilim... Halk bilgisi diye çok iyi Türkçeleştirdiğiniz bu bilgiye dair tüm bildiklerim, nihayet bir iki gazete ve mecmua makalesiyle birkaç lügat kitabından öğrenilebileceklerimden ibarettir” diye başladığı konuşmasında Akçura, folklorun filoloji ve etnografya disiplinleriyle olan ilgisinden ve hatta rekabetinden bahseder. Tarihin yardımcı bilgilerinden biri olarak gördüğü folklor, Akçura için doğal olarak eskiye ait bilgilerle ilgilenen bir bilimdir⁴⁵.

Türk Halk Bilgisi Derneği (1927), Türkiye’de folklor alanında kurulan ilk bilimsel dernektir. Derneğin amacı, Türk Folklor ve Kültürüne ait araştırmalarda bulunmak, bu arada gazete ve kitap yayınlamak, konferanslar, müsamereler ve geziler düzenlemek, encümenler kurmak, diğer bilimsel kuruluşlarla münasebetlerde bulunmaktır⁸.

Türkiye’de ilk kez kurulmuş olan bu folklor derneği, folklorun, konu, yöntem ve ulusal kültürdeki yerini belirleyerek, Türk aydınlarına ışık tutan önemli bir kuruluş olmuştur²⁰. Bu kuruluş, “Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber” (Ankara 1928) isimli bir kitapla “Halk Bilgisi Mecmuası ve Halk Bilgisi Haberleri” dergilerini yayımlamıştır. Bu dergiler, daha çok derleme

ve değerlendirmeye dayalı yazılarla, halkiyat ve halk edebiyatı alanında önemli gelişmeler sağlayan bir yayın organı olarak Türk folklor tarihinde özel bir yer edinmiřtir⁴⁷.

Derneğin önemli etkinliklerinden biri de, gereç derlemek amacıyla düzenlemiş oldukları gezilerdir. Bu gezilerden ilki 1929 yılında yapılmış ve doğu illerimizin bir bölümünü içine almıştır. Abdulkadir İnan'ın geręekleřtirmiř olduğu birinci gezinin ardından 1931 yılında yine İnan tarafından ikinci bir gezi Gaziantep ve civarlarında geręekleřtirilmiřtir⁶.

Halkevlerinin kuruluşu üzerine (19 şubat 1932) "Türk Halk Bilgisi Derneği" halkevleri bünyesine katılarak çalışmalarına son vermiştir. 2 Eylül 1946 tarihinde dernek, eski birkaç üyesi tarafından, aynı ad altında tekrar kurulmuş ve böylece eski düzen sürdürölmek istenmiştir. Bu yeni dernek, pek de olumlu bir iş yapamamış ve bir süre sonra çalışmalarını tatil etmiřtir⁸.

1930 yılından sonra Türk halk bilimi araştırmalarına hizmet veren iki kuruluş daha ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi "Türk Dilini Tetkik Cemiyeti" (Türk Dil Kurumu), diğeri "Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu)"dir. Bu iki kurumun asıl amaçları halk bilimi çalışması yapmak olmamakla birlikte, ele aldıkları konular gereği, dolaylı da olsa folklor çalışmalarına katkıda bulunmuřlardır⁷.

Atatürk'ün emri üzerine 1932 yılında "Türk Ocakları'nın yerine kurulan "Halkevleri", Türk kültürünü geliştirme ve yayma için yaptığı çalışmalar programına, folkloru da dahil etmiřtir⁷. Halkevlerinin faaliyetleri arasında yer alan kitap ve dergi yayımcılığı, halkiyat ürünlerinin derlenmesine de büyük katkılar sağlamıştır. Halkevleri merkez yayın organı durumunda bulunan "Ülkü" dergisinin yanı sıra Gaziantep, Çorum,

Malatya, Kayseri, Erzurum, Trabzon gibi çeşitli illerde çıkarılan dergilerde, genel ve mahalli nitelikte yazıların önemli bir bölümü de halkiyatla ilgilidir⁴⁷.

Halkevlerinin kökünde tarihi bir kuruluş görülür. Atatürk, Halkevlerini, Türklüğe büyük hizmetleri dokunmuş olan “Türk Ocakları”nın yerine, yeni bir amaçla kurmuştur. Şöyle ki, Atatürk’ün isteği üzerine Ankara’da Türk Ocakları’nın Genel Merkezince olağanüstü bir Kurultay yapılmış ve 10 Nisan 1931 tarihinde toplanan kurultay; “Türk Ocakları’nın feshine, halk ve borçlarının Halk Partisi’ne devrine” karar vermiş ve Ocaklar da böylece kapanmıştır. 19 Mayıs 1931 tarihinde toplanan Cumhuriyet Halk Partisi III. Kurultayı da bu kararı onaylayarak Halkevlerinin kurulmasına karar vermiştir⁸.

Halkın her türlü yaşantısını konu edinen kuruluşlar olarak meydana getirilen Halkevleri, folklorun her dalında araştırma ve derlemeler yaparak, birçok yapıt ortaya çıkarmıştır²⁰.

Dil, tarih, edebiyat şubeleri doğrudan folklor derlemelerinin yapılması bakımından Halkevlerinin en önemli birimleridir. Bu derlemelerin büyük bir bölümü Halkevleri dergilerinde yayınlanmış, yayınlanmayan bölümler ise, dosyalar halinde arşivlenmiştir⁴⁵.

Halkevleri döneminde folklorla yönelik önemli bir gelişme de, 1939 yılında folklorun ders olarak üniversiteye girişidir. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nde “Halk Edebiyatı ve Folklor” adı altında Pertev Naili Boratav tarafından okutulan bu ders 1949 yılında bir kürsü halini almış, fakat aynı sene kaldırılmıştır. Bu derslerdeki çalışmalar sonunda öğrencilerin de yardımıyla bir arşiv meydana getirilmiştir²⁰. Öğrencilerinden oluşturduğu ekiplerle Anadolu’da derleme gezilerine çıkan Boratav, bugün artık elde edilmesi mümkün olmayan birçok halk edebiyatı materyalini derlemiş, arşivlemiş ve yayımlamıştır. Çoğu, kendisinin ve öğrencilerinin bu tarihten

başlayarak 1948 yılında kürsüsünün kapatılmasına kadar olan dönemde derlediği malzemeye dayanan 18 kitabı, Türkçe veya başka dilde yayımlanmış 200'den fazla makalesi bulunmaktadır. Boratav'ın Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde çalıştığı 1940'lı yıllar, onun Türkiye'nin birçok bölgesinde çok zor şartlar altında yaptığı derleme gezilerine, bilimsel yayınlarına ve siyasal çatışmalarına tanıklık etmiştir⁴⁶.

1951 yılında Halkevleri kapatıldıktan sonra, bir kongre hariç, bilimsel nitelikteki folklor çalışmaları ağır bir tempoyla yürümeye başlamıştır.

1955 yılında "Türk Halk Sanatlarını ve Ananelerini Tetkik Cemiyeti" kurulmuştur. Bu kuruluş, iki kez isim değiştirerek, bugünkü "Folklor Araştırmaları Kurumu" adını almıştır. Dernek, yirmi yılı aşkın bir süre çalışmalarını sürdürmüş, yayın, sergi ve konferans gibi etkinliklerde bulunmuştur. 1964 yılında önce "Yüksek Tahsil Gençliği Türk Folklor Enstitüsü Kurma Derneği" adıyla kurulan ve 1966 yılında "Türk Folklor Kurumu"na dönüşen dernek, halk bilim gereçlerini derleyen "Folklor" adlı dergisini de yayımlamıştır. Ayrıca gösteri kollarıyla gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında başarılı çalışmalar yapmıştır⁶.

1950 yıllarından sonra kurulan ve genellikle halk dansları üzerinde duran derneklerden biri de 1970 yılında çalışmalara başlayan, konuları arasında halk bilimine de önemle yer veren "İstanbul Robert Kolej Türk Folklor Kulübü"dür. Daha sonra "Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü", adını alan bu kuruluş "Folklor Doğru" adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Aynı yıllarda Boğaziçi Üniversitesi programlarında seçmeli bir ders olarak "Folklor"a da yer vermiştir. Bu dersleri başlangıçtan itibaren Tahir Alangu yürütmüştür²⁰.

Aynı yıllarda Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde "Türk Halk Bilimleri Topluluğu" kurulmuştur. Bu topluluk da bilimsel çalışmalar üzerinde durarak, 1973 yılında "Halkbilimi" adlı dergiyi yayımlamaya başlamıştır²⁰.

Ülkemizde, çeşitli tarihlerde Türk halk bilimi ile doğrudan ilgili kongre, seminer ve danışma toplantıları düzenlenmiştir. Bunların kimileri derneklerin girişimiyle, kimileri de devletin desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında, yabancı bilim adamları ve folklor uzmanlarının da katıldıkları 1973 yılında Ankara'da düzenlenen "I. Uluslararası Türk Folklor Semineri" ile 1975 yılında İstanbul'da düzenlenen "I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi başta gelmektedir⁶.

Halk bilimi adına önemli gelişmelerden biri de 1966 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Milli Folklor Enstitüsü'nün kurulmasıdır. Bu enstitünün amacı, folklorun çeşitli konularında çalışmalar yaparak bir folklor arşivi, kütüphanesi ve müzesi kurmak, ayrıca yurdun değişik yerlerinde bu konularda yapılan çalışmalarını birleştirip, araştırmacılara rehberlik etmektir. Kurum daha sonra sırası ile;

- 1973 yılında "Milli Folklor Dairesi Başkanlığı",
- 1982 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde "Müstakil Daire Başkanlığı",
- 1989 yılında "Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Başkanlığı",
- 1991 yılında ise, "Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü" adını almıştır.

Türkiye'de Türk halk bilimi çalışmaları için 1980 sonrası yeni bir aşama başlar. Dursun Yıldırım'ın Yüksek Öğretim Kurulu'na sunduğu "Folklor Hakkında Genel Bilgiler ve Folklor Bölümü'nün Üniversitelerimizde Kurulmasına İlişkin Düşünceler" başlığını taşıyan raporun ve Devlet

Planlama Teşkilatı ile I. Milli Kültür Şurası'nda başlattığı tartışmaların son değerlendirmesi sonucunda, Yüksek Öğretim Kurulu, üniversitelerimizin bünyesinde lisans diplomasına yönelik müstakil programları bulunan "Halkbilimi Ana Bilim Dalı" açılmasına karar vermiştir. Böylece yıllar boyunca programlarda ders hüviyetinde yer alan "halkbilimi", Türk akademisyeninin bağımsız bir disiplini olarak akademik bir zemine kavuşmuştur⁷.

1980'li yılların başından günümüze uzanan dönem, halk biliminin inceleme alanlarından birini oluşturan halk edebiyatının üniversite içinde kurumlaşması bakımından önemlidir. Üniversite bünyesinde çeşitli kadrolara atanan genç araştırmacıların ve bu alanda lisansüstü çalışma yapanların sayılarını artmasıyla birlikte, halk bilimi alanındaki kitap yayınlarında gözle görülür bir artış ortaya çıkmıştır. Bu artışta en önemli alanlardan birini uluslararası şöhrete sahip halk bilimci, etnolog ve antropologların eserlerinden yapılan çeviriler oluşturmaktadır. Bu yöndeki çevirilerde 1989 yılından bu yana yayımlanan "Milli Folklor Dergisi"nin Umay Günay danışmanlığında yürüttüğü "çeviri projesi"nin önemli bir rolünün olduğu söylenebilir. Uzun süre hacminin yüzde 30-35 kadarını çevirilere ayıran dersi, halk biliminin daha bilimsel yöntemlerle yürütülmesi yönünde çalışmalar yapmıştır. Milli Folklor'un bu konudaki çalışmalarını destekleyen "Folklor/Edebiyat Dergisi"nde de çevirilerin yer alması, kısa sürede dünya halk bilimi birikiminin önemli bir bölümünün Türkçe'ye aktarılmasına öncülük etmiştir. Boratav'ın 1939 yılında Arnold Van Gennepe'nin "Le Folklore"unu çevirmesiyle başlayan ve zaman ara verilen çeviri çalışmaları, son dönemde onlarca yayınevinin devreye girmesiyle yeni ve önemli bir döneme girmiştir⁴⁰.

2.2. Folklorik Bir Unsur Olarak Halk Oyunları

2.2.1. Oyunun Doğuşu

Oyun, insanın nesnel dünyası ile öznel dünyası arasında bir köprüdür. Çünkü günlük yaşamda nesnel gerçeğin tartışılmaz. Düş; gerçeğin, nesnel gerçeğin karşıtı olarak görülür. Düşler ancak oyunda gerçek olur. Bu nedenle oyun, düşünle gerçeğin uzlaşması, nesnel öznel hesaplaşmasıdır. Bu yüzden, insan gerçeğinde, hem nesnel hem de düşsel gerçekler vardır. Nesnel dayanabilmek için insan, düşünsele sığınır. Düşsele kapılıp gitmemek için de nesnel olana tutunur. İnsanın gerçekleri, nesnel olduğu kadar düşseldir. Nesnel gerçeklerde; kişiler, kurallar, koşullar bellidir. Birey, nesnel koşulları değiştiremez, onlara uymak zorundadır⁵⁰.

İnsanbilim ve Budunbilim’de eskinin yorumlanması, ilkel kültürler ve kalıntıları yoluyla yapılmaktadır. Bunlar içerisinde eski şenlikler, törenler önemli yer tutmaktadır. Bunlar arasında "Eskiyle işini bitirip, yeniyi buyur etme" konusu, büyüsel törenlerde canlandırılmaktadır. Birçok önemli uygarlığın yaşadığı Anadolu’da, bu konuda önemli ipuçları bulunmaktadır⁵¹.

İlkel dönemlerde yaşamış olan bütün toplulukların yaşayış biçimlerine bir göz atıldığında, o toplulukların kültürlerinden önce, oyun oynama hazzını oluşturdukları görülmektedir. Çünkü oyunlar, çeşitli kültür biçimlerinin ortaya çıkmasında çok etkin bir rol oynamışlardır. Ortaya çıkan bütün toplumların kültürlerine bakıldığında, kültürü oluşturan, dil, mitos ve ritüellerin kökeninde hep oyun oynama içgüdüğü karşımıza çıkmaktadır⁵². İlkel insan topluluklarında oyunu, “tanrılarına yaklaşabilmek için birtakım mimikli danslar ve belli bir kuralı olmayan ritmik hareketler topluluğu” diye tanımlayabiliriz. İlkel insanlar tapınaklarda, kendini müziğin ritmine bırakır,

hiçbir kurala uymadan dans ederlerdi. Hareketlerin figürlerinde benzerlik aranmazdı. Müziğin ahengine uyan insan toplulukları bazen coşar, tepinir, garip sesler çıkarır; bazen de yumuşak hareketlerle kıpırdanır, böylece kendilerini tanrılara yakın görürlerdi⁵³.

İnsanoğlu, henüz bir şey bilmediği doğada primitif bir hayat yaşarken, duyduğu sesleri ve gördüğü hareketleri algılamış, çağrışımlarla kafasında belirleyip, ses ve hareketlerle taklit etmeye çalışmıştır. Taklit edilen ses bileşimleri, dil ve müziğin, hareketler ise, çeşitli sahne ve gösteri sanatlarının doğmasına neden olmuştur⁵⁴. Doğayı tam çözemeyen ilkel topluluklar, onun gücünü gördükten sonra, onunla barışık olma gereği duymuşlardır. Korunma ve beslenme kaygısıyla, tabiatla barışık yaşamaya çalışan ilk insanlar, topladıkları ateşin çevresinde, tabiat olgularını, ses ve hareketlerle canlandırmaya çalışmışlardır. Ürkütücü, anlaşılmasız doğa karşısında büyüden destek gören insanoğlu, büyüsel özellik taşıyan duaları zamanla törenlere dönüştürmüştür. İlkel dinlerin ifade gücü, yaptırım kaynağı haline gelen oyun, törenlerde, dini ayinlerde hep ön planda olmuştur. Dini ayinlerden amaç; insanı, Tanrıya yaklaştıracığı, kutsal bir ortama çekmektir. Ayinler, insanların kutsal bir atmosfere girmesini sağlayan kurallar ve törensel davranışlardır. Oyun aracılığıyla ilkel insanlar, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, güzel ile çirkin anlatmaya çalışmışlar, doğaüstü güçleri oyunla ifade etme yoluna gitmişlerdir. Kısacası; bir dinin; itikat ve ibadeti, adap ve erkanı oyun içerisinde yer almıştır⁵⁵.

Törenlerde yapılan oyunlar mevsimlik olarak yinelenmekte olup, bu törenlerin amacı, doğanın canlanması olmuştur. Eski'nin kovulmasına yönelik bu törenlerde "eski"; ölümü, kötülüğü, kuraklığı, kışı, simgeliyordu. "Yeni" ise bunların tam tersini ifade etmektedir. Böylece iyi-kötü, ak-kara, kıtlık-bolluk, yaz-kış çatışması canlandırılmıştır. Bir dönemin sona ermesi,

diğerinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bu dönemler dört ögeden oluşmaktadır⁵¹:

- "Canlılığa geçici bir dönem ara verme"; acı ve sıkıntı çekmeyi ifade etmektedir. Muharrem Törenleri buna örnek gösterilebilir.
- "Arınma"; daha çok ateş üzerinden atlanarak ya da su ile yapılmaktadır.
- "Güçlendirme"; yarışma, dövüş gibi şekillerde ele alınmıştır.
- "Kutlama"; iyi olan ürünler için yapılan törenlerdir⁵¹.

Zamanla oyunlar, dini ve törensel özelliklerini kaybederek doğasındaki işlevinden uzaklaşmış, birçoğu anlamları açıklanamayan soyut oyunlar halini almıştır.

İlk insanlar oyunla; düşüncelerini, hayallerini, arzu ve isteklerini anlatmışlardır. "Doğayı tam çözemeyen ilkel topluluklar, onun gücünü gördükten sonra, onunla barışık olma gereği duymuşlardır. Tehlikeli, anlaşılmaz, ürkütücü doğa karşısındaki güçsüz insan, büyüden destek görmüştür⁵⁶.

İnsan uygarlığı, genel oyun kavramına temel özellik katmamıştır. Oyunun temel özellikleri hayvanlarda da mevcuttur. Örneğin; bir yavru köpeğin neşeyle oynayışı, tavır ve jestlerle karşısındakini oyuna davet etmesi, arkadaşının kulağını ısırması yasaklayan kurala uyması, öfkeleniyormuş gibi rol yapması ve bunlardan büyük zevk alması vb. oyunun fizyolojik bir olgudan ve psikolojik bir tepkiden daha öte olduğunu gösterir. Öyleyse oyun rasyonel değil, irrasyonel bir olgudur⁵⁷. Thomson'a göre yaşam etkinliğinin bilincinde olmak, insanı hayvanlardan ayıran özelliklerin başında gelmektedir⁵⁸.

İlk insan, henüz hiç bir şey bilmediği dönemde tabiat içinde yaşarken birtakım sesler duymuş, hareketler görmüştür. Zamanla bu hareket ve sesler, kafasında çağrışım yapmaya başlamış, hareketleri ve sesleri taklit etmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda da, ses ve hareketin bütünü olan "oyun" ortaya çıkmıştır. Eski eserlere baktığımızda ilkel kavimlerde, insanların ateşin etrafında toplanıp hayvan hikâyeleri anlattıkları, anlattıkları hikâyeleri canlandırarak oyunlar oynadıkları görülmektedir. Ayrıca avladıkları hayvanın kılığına girmek, onun gibi ses çıkarmak, makyaj yapmak sık rastlanan olaylardır. İşte ilk insandan başlayarak günümüze kadar gelen "oyun" günümüzde halk kültürünün önemli ve zengin bir bölümünü oluşturmuştur⁵⁹.

İnsanlar kendi varlıklarına ve tabiattaki tüm varlıklara karşı bir yakınlık göstermiş ve değer vermişlerdir. Bu nedenle tabiatı, duygularını anlatırken canlı bir motif olarak kullanmıştır. Bu yüzden ilk insanların çeşitli varlıkları taklit etmesiyle ortaya çıkmaya başlayan oyunların başında hayvan taklitleri gelmektedir. İnsan bulunduğu yerin havasına göre giyinecek, arazinin durumuna göre hareket edecek, çevresindekini yiyecek ve ekonomik durumuna göre onlardan yararlanacaktır. Örneğin, avcının ava çıkmadan önce avlayacağı hayvanın hareketlerini taklit eden oyunlar yaparak, onu etkilemeye çalışmasında insanın doğayla bütünleşmesini görebiliriz. İlkellerden gelişen bu tür taklidi oyunlar, kuşaklardan aktararak günümüze kadar gelmiştir. Halk oyunlarımızın karakteri incelendiğinde Şamanizm etkilerini görmek mümkündür. Özellikle hayvan ögesi birçok yöremizin oyunlarında konu edilmiştir⁶⁰.

Türk halk kültüründe oyunun oluşumunda, "Şamanizm" büyük bir etken olmuştur. Şamanizm, oyun geleneğinin temelinde bir mihenk taşıdır. Şamanizm'in kalıntıları dramatik köylü oyunlarında oldukça yaygındır; Kars'ta oynanan "Köse" oyununa bakıldığında; at yerine kullanılan odun

parçası ile kamçı, ak-kara karşıtlığı ve domuz kurban etme öğeleri Şamanizm'den kalmadır. İslam'ın yasaklamasına karşın oyunlarda Şaman gelenekleri yaşamaktadır. “Fırça” denen topaç oyunu, İmam Hasan Hüseyin'i öldürdükten sonra kellesiyle oynayan Yezit'ten dolayı yasaklanmak istenmiştir. Bu tür kalıntıları Türk oyunlarında oldukça yaygın olarak görmek mümkündür⁶¹. Metin And, Orta Asya'dan, Şaman dininden halk danslarımızın büyük etkiler taşıdığına bir örnek olarak 'bar' sözcüğünü verir. Bugün Doğu Anadolu'nun davul oyunlarının genel adı olan bu sözcük, geçmişte Şamanın davulunun tutağına verilen addır⁶².

Tarihin ilk dönemlerinden bugüne kadar insanlar, benzer şekillerde oyunlar oynamaktadırlar. Oyun, toplumun bütün üyeleri tarafından zevk almak amacı ile gerçekleştirilen, gönüllü bir etkinliktir. Türk dünyasında oyun kavramını ifade etmek için, eskiden olduğu gibi, günümüzde de “oyun” kavramı kullanılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda, Manas Destanı'nda, Divan-ü Lügat-it Türk'te, Kutadgu Bilig'de, Volga Bulgar Kitabeleri'nde, Dede Korkut Kitabı'nda, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde “oyun” kelimesinin varlığı, oyun kavramının Türk kültür tarihi açısından eskiliğini ortaya koymaktadır^{5,21}.

Huizinga, kültürün oyun biçiminde doğduğunu ve kültürün en başından beri oynanan bir şey olduğunu, oyun özellikleri taşıdığını iddia eder. Bir kültürün gelişmesinde, oyun ile oyun olmayan arasında, kökenden beri var olduğu varsayılan ilişki değişime uğrar. Kültür, doğal olarak oyunsal unsuru yavaş yavaş arka plana iter. Bu unsur, büyük bir bölümü itibarı ile kutsal olan tarafından çözümlenir. Oyun, bireyin ya da grubun hayat düzeyini yükseltmeye ne kadar yatkınsa, o ölçüde kültür haline dönüşür. Temelinde oyun olan ve oyunsal nitelikler taşıyan insan eylemleri, kültürel bir olgu, inanç ve gelenek biçimine gelir⁵.

Anadolu insanı, Orta Asya'dan Anadolu'ya yerleşinceye kadar ve Anadolu'da geliştirdiği uygarlıklar süresince birçok eski kültürden etkilenmiştir. Anadolu oyunlarında eski Anadolu uygarlıklarının etkisini bulabiliriz⁶³. Anadolu oyunları, Türklerin ilk yurdu olan Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan, çizgi üzerinde, birçok etkileşime ve değişimle uğramıştır. Türkler, Orta Asya'dan kalkıp Anadolu'ya uzanırken, ilk kültürleri olan Orta Asya Kültürü (şamanlık) üzerine İslam kültürünü de eklemişler ve Anadolu'da yer alan daha önceki medeniyetlerin kültürleri ile de karışarak, ortak bir kimlik oluşturmuşlardır⁶⁴.

Zaman içinde bu etkilenmelerin kaynakları, dansların doğuş anlamları, amaçları unutulmuş ama danslar günümüze kadar ulaşabilmiştir. Anadolu'da dans geleneğinin çok eskilere dayandığını, eski uygarlıkların resimlerinden, heykel ve duvar kabartmalarından anlıyoruz. Metin And, Konya-Çatalhöyük kazılarında çıkarılan bir duvar resmindeki toplu dans sahnesini, Anadolu'da dans geleneğinin eskiliğine örnek gösterir (M.Ö. 5500-6500). Yine aynı konuda, o yörede kimi geleneklerin bugün de yaşadığını ekler. Ölüm ve dirilmeyi anlatan geyik tapınışının Hititlerde olduğunu, geyik-ölüm-güneş sembolü olan aynanın sonraki uygarlıklarda da değişik biçimlerde yaşadığını örnekler. Bugün hala Alacahöyük'teki köylülerin ölü odasındaki aynaları ters çevirdiklerini belirtir⁶³.

Oyunun tarihsel süreci; kutsallıktan, eğlenceye doğru akan bir görünümüdür. Dolayısıyla, bu akışı en eski kaynaklarından en yeni konumuna kadar incelemek gerekmektedir. Özellikle Anadolu gibi uygarlıklara beşiklik etmiş toprakların kültür ürünlerini anlayıp anlamlandırabilmek, bu geriye doğru bakışı zorunlu kılmaktadır. Ritüeller (törenler); bu uygulamanın yapıldığı anlar ve yerlerdir. Ritüellerin uygulanışları arasında en çok başvurulan araçlardan birisi ise oyundur.

Oyun (dans), arkaik dünyanın manevi yaratımları olarak günümüze kadar ulaşmıştır⁵.

2.2.2. Oyunun Tanımı

Kültürden eski ve kültürün oluşumunda çok önemli bir unsur olan "oyun", dilin, ritüelin ve mitosun temelini oluşturur. Bu nedenle: antropologların, ruh bilimcilerin, dil bilimcilerin, halk bilimcilerin, hekimlerin, askerlerin, eğitimcilerin, matematikçilerin, sanat ve kültür tarihçilerinin çok geniş bir inceleme alanı olmuştur⁶⁵.

Hollandalı tarihçi Johan Huizinga (1872-1945), "Homo Ludens" (Oyuncu İnsan) adlı eseriyle, "Homo Sapiens" (Düşünen Modern İnsan. Günümüz insan ırklarının tamamına verilen ad.) ve "Homo Faber" (Yapıcı ya da Alet Yapan İnsan) ikilisinin karşısına çıkmıştır⁵⁷.

Homo Ludens'in yaklaşımından, "oyun oynayan halk" kavramına varmamız mümkündür. Bugün halk biliminin vardığı noktada "halk" kavramından, "dil, din, soy, yer, iş, meslek vb. birkaç ortak faktörü paylaşan insan grubu" anlaşılmaktadır. Çeşitli coğrafi bölgelere ayrılmış insanları birbirinden ayıran en belirgin faktör kültürdür. Kültürün hem evrensel, hem ulusal hem de mahalli boyutu vardır. Bu nedenle "Homo Ludens" bizi "oyun oynayan halk" kavramına götürmektedir⁶⁶.

Huizinga'ya göre oyun; özgürce razı olunan ama tamamen emredici kurallara uygun olarak belirli bir zaman ve mekan sınırları içinde gerçekleştirilen, doğrudan bir amaca sahip olan, bir gerilim ve sevinç duygusu ile "alışılmış hayat"tan "başka türlü olmak" bilincinin eşlik ettiği, iradi bir eylem ve faaliyettir⁵⁷. Oyun, bir ritüel ya da bir tören olduğu zaman, bir görev, bir ödev kavramıyla birleşir. Oyun, günlük yaşamda bir ara veriş, bir dinlenme, günlük yaşamın bir süsü gibidir. Kimine göre oyun,

enerji fazlasını atmak, kimine göre benzetmece içgüdüsunü doymak, kimine göre de boşalım gereksinmesidir¹⁹.

Oyunun en önemli niteliği özgür olmasıdır. Oyuncu gönüllü bir şekilde bedenine ve ruhuna şekil vererek oyunu meydana getirir. Eğer bu faaliyet, belirli araçlar kullanarak veya bazı kurallara uyularak yapılırsa bu bir ritüelin ya da törenin bir parçası haline gelir ve bu faaliyeti üstlenen oyuncu bunu bir görev olarak görür. Dolayısıyla oyun oynamak; gerçek yaşamdan çıkıp başka bir hal alma durumu ya da rol yapma durumu ile benzeştirilebilir⁵⁷.

Huizinga'ya göre oyun, anlam bakımından çok zengin olup, her oyun bir anlam taşır. Oyunun biyolojik tanımı da çok farklı şekillerde yapılmaktadır. Bu tanımlamaya göre;

- Oyun, yaşam sevinci fazlalığından kurtulma biçimidir,
- Oyun, gevşeme ihtiyacını giderme yoludur,
- Oyun, insanın benliğine sahip çıkma çalışmasıdır,
- Oyun, egemenlik kurmanın tatminidir,
- Oyun, zararlı eğilimlerden kurtulma yoludur⁵⁷.

Oyunun zevk veren, oynanmasını sürekli kılan en önemli yönü ise, gündelik yaşamdan başka bir dünya olmasıdır. Gündelik yaşamın dışındaki bu dünya, oyun adına belli sınırlardan oluşmakta, belli alanlarda oynanmaktadır⁵⁷.

Suits'e göre "oyun oynamak, belli bir duruma, yalnızca kuralların izin verdiği araç ve yöntemlerin kullanılmasıyla varılmaya çalışıldığı; kuralların daha etkisiz araç ve yöntemler lehine daha etkili olanları yasakladığı (kurucu kurallar) ve kuralların salt o etkinliği olanaklı kıldığı için benimsediği bir uğraştır"⁶⁷.

Pertev Naili Boratav ise oyunu “çocukların ve daha az ölçüde de büyüklerin, günlük geçim uğraşlarından ayrılabilirdikleri boş zamanlarında, herhangi bir üretim çabası ya da başka çeşit hizmetleri zorunlu kılmadan sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eylemdir” diye tanımlamaktadır⁶⁸.

Toplumbilimciler için, insanların toplum içinde dinlenme ve eğlence aracı olarak giriştikleri bütün fiiller, oyun çerçevesi içindedir (At yarışları, sinema, dağcılık, tiyatro, dans, risk ve panayır eğlenceleri v.b. gibi)⁶⁸.

Bir kurama göre oyun, genç yaratıkları (insan ya da hayvan) ilerde yaşamın gerektirdiği ciddi iş ve uğraşlara hazırlamak, yetiştirmek içindir. “Oyun her şeyden önce isteğe bağlı, gönüllü bir eylemdir. Ismarlama ya da zorlama oyun, oyun değildir, olsa olsa oyunun bir benzeridir”⁶².

Oyun, kendi tabiliğinde bir mana ifade etmektedir ve genel hayattan farklıdır. Oyun bir kültürden çıkma, tesadüfen meydana gelmiş bir unsur değildir. Çeşitli kültür biçimlerinin doğuşunda başlıca etkendir. Kimilerine göre bir enerji boşalması, gevşemek için bir ihtiyaç, bir içgüdü taklidi olan oyun kültürden eskidir. Ayrıca kültür biçimlerinin doğuşunda başlıca etkendir. Kültürde oyun unsuru söz konusu olduğunda, medeni hayattaki çeşitli faaliyetlerde oyuna önemli bir yer ayrıldığı, insanların oyunu yalnızca bir tepki veya içgüdü olarak oynadığı değil, kökünde oyundan kültüre bir dönüşüm olduğu ifade edilmek istenmektedir^{57,69}.

Oyunsal rekabet, toplumsal hayat güdüsü olarak bizzat kültürden de eskidir ve arkaik kültür biçimlerinin gelişmesinde bir maya gibi etki etmektedir. İbadet, kutsal oyun içinde serpilmektedir. Şiir, oyundan doğmuştur ve oynusal biçimler sayesinde yaşamaya devam etmektedir. “Müzik ve dans ortaya saf bir oyun olarak çıkmışlardır. Kültür ilkel

aşamalarında oyun olarak oynanmıştır. Ana bitkiden ayrılan canlı bir meyve gibi oyundan doğmamış, oyunun içinde ve oyun olarak serpilmiştir”⁵⁷.

Oyunun, zevk verici olması, özgür, isteğe bağlı, ancak belli kurallar çerçevesinde gerçekleşmesi, canlılar arasında yaygın olarak benimsenmesini sağlamaktadır. Bir çok oyunun çok katı kuralları olmasına karşın, insanlar oyun oynamaya devam etmektedir. İnsanları oynamaya yönelten etkenler, salt zevk ya da özgürce hareket etme isteğinden oluşmamaktadır. Bunların yanı sıra diğer önemli etken, oyunun, kutsal, mitsel kökeninin bulunmasıdır. Çünkü insanlar daima varoluşu, o kutsal anı canlı tutmak, o günleri yeniden yaşamak için törenler düzenlemektedir. Bu törenlerde, oyun aracılığıyla, duygu ve düşünceler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Kutsal oyun zamanla değişerek ve dönüşerek bugünkü konumuna gelmiş bulunmaktadır. Topluların üretim biçimlerine paralel olarak gelişen kültürel yapıları, o toplumsal yapıya uygun oyun biçimini de oluşturmaktadır⁵.

Gün geçtikçe zenginleşip güzelleşen oyunlar, kimi dönemlerinde karşılarında güçlü sanılan duvarlar bulmuşlardır. Kalıplaştığı modelin dışına çıkamayan kişiler ya da toplumlar, toplumun gidişiyle oynayan olaylar, savaşlar, dini akımlar, ekonomik çöküntüler, yönetim değişiklikleri oyunları dolayısıyla da müziği etkilemişlerdir. Ancak, görülen odur ki zayıflatıp yok etmek yerine, güçlenip çoğalmalarına, yücelmelerine bilinçsizce basamak olmuşlardır. Tanrılar değişmiş, yeni yeni kahramanlar çıkmış, giderek toplum yaşantısı görünürde değişmiş ama temel düşünceler, duygular, inançlar, alışkanlıklar sarsılmamıştır⁷⁰.

2.2.3. Oyunun Özellikleri

Oyunun kültürden eski ve kültürün doğuşunda başlıca etmen olduğunu, oyundan kültüre bir dönüşüm olduğunu, insanoğlunun oyuna kendinden önemli bir özellik katmadığını, dil, ritüel ve mitos'un kökeninde oyun olduğunu ve oyunun oyun olmayan bir amaca varmaya yaradığını ortaya koyan Huizinga'ya göre oyunun özellikleri şunlardır⁵⁷:

- Oyun isteğe bağlı, gönüllü bir eylemdir. Onun için boş zamanlarda yapılır. Ancak oyun bir ritüel, ya da bir tören olduğu zaman bir görev, bir ödev kavramıyla birleşir. Buna göre oyunun bir özelliği de "hür bir hareket" olmasıdır.
- Oyun günlük yaşamın dışındadır. Gerçek yaşamdan geçici olarak çıkarak kendi düzeninin içine girer. Yani günlük yaşamda bir ara veriş, bir dinlenme, günlük yaşamın bir süsüdür. Çocuk oynarken oynadığının bilincindedir.
- Oyun, kendi yer ve zaman sınırları içerisinde oynanır. Bir sonuca yönelik olarak başlar ve biter. Burada oyunun kendi kuralları geçerlidir. Oyunun düzenini bozmaya yönelik hareketlere "oyun bozanlık" denir ve cezası vardır.
- Oyunun büyüleyici bir etkisi vardır. Bu büyüde tartım, uyum ve gerilim mevcuttur. Gerilim, belirsizlikten çıkar. Yün yumağını pençesiyle yakalayan kedi yavrusu, oyuncağa uzanmaya çalışan çocuk, bir gerilimi sona erdirmeye çabasıdadır. Yarışma niteliği arttıkça gerilim de artar. Kumar ve spor müsabakalarında gerilim had safhadadır. Oyunda kar amacı güdülmez (profesyonelliğin dışında).

- Oyunda giysi ve makyajla dış dünyadan kopulur. Kılık değiştirme, makyaj ve diğer hazırlıklar, içyapının oyuna hazırlanmasında önemli bir etmendir.
- Oyun, oyuncuları birbirine yaklaştırır, toplumsal öbeklenmeyi sağlar. Ortak uğraşlar etrafında toplanmalar, arada gizli bağların oluşmasına sebep olur⁵⁷.

Huizinga'nın incelediği oyun kavramı, oyunun kökündeki en yüksek biçimlerdir. Bu durumda oyunun işlevini de iki önemli bölüme ayırmak mümkündür:

- 1) Yarışma, Müsabaka
- 2) Benzetme, Taklit.

Aslında eylem bir dromenon, yani kendini yapan bir şeydir. Drama da sahnede bir eylemin benzetmesidir. Böylece bir eylem, bir temsil yada bir yarış olarak yapılabilir⁵⁷. Ritüel; bir olguyu benzetmedir ve seyredilmek için yapılır. Ancak ritüelin işlevi sadece benzetme değildir; tapınmaları, kutsal olgunun kendisine katılmasını sağlar.

Oyunlarda coşku anlatılmaya çalışılmaktadır. Çocuk oynarken oyun olduğunu bilir ama yine de içten, kendini vererek oynar. Eflatun "Yasalar"da, doğru yaşamayı tanımlarken;"oynar gibi yaşamak" demiştir. Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ü Lugat-it Türk" adlı eserinde; Türklerde günlük faaliyetlerin aynı zamanda yarış anlamına geldiği belirtilmektedir. Örneğin "Ötgün"; taklit etmek ve bunda yarışmak, "Büdhüş"; oyunda ve raksta yarışmak, "Öceş"; yarış ve yarışma, "Oyun" da hem oyun hem de yarışma anlamına gelmektedir. Bugün bile ilkbahar ve sonbahar şenliklerinde gençler arası şarkı, oyun yarışmaları yapılmaktadır. Aslında bütün bunların temelinde ritüeller bulunmaktadır⁶². Temsil etmek,

etimolojik olarak, bir şeyin görünmesini sağlamak kadar güçlü bir anlama sahiptir. Bu işlem, verilerin, doğal olarak sergilenmesine kadar indirgenebilir. Erkek tavus kuşu, dişisine tüylerinin güzelliğini göstermektedir; ama bu sunum, çok özel bir olgunun, hayranlık amacıyla dışa vurumunu içermektedir. Eğer kuş buna bir de dans adımlarını eklerse, bu bir gösteriye dönüşür⁵⁷.

Tecer, oyunlarımızın birçoğunun kaynağında ordu hayatı, dini hayat, meslek hayatı, düğün ve bayramların etkisinden şöyle söz etmektedir: “Semah dini hayattan, kılıç-kalkan ordu hayatından, karşılama denilen oyun çeşitleri düğün şenlikleri ya da eğlence hayatından kalmış oyunlardır. Meslek ve iş hayatından çıkma oyunlar da fazladır. Örneğin Karadeniz halkının Heyamol-Çardak Oyunu, Kastamonu’nun Esnaf Oyunu, Çankırı Kurşunlu’nun Dibek Oyunu böyledir. Hatta Tokat Leveke Köyü’nün Kartal Oyunu da avcılık hayatının bir örneğidir. Zaman içerisinde fonksiyonlarını kaybeden oyunlar, bir şenlik unsuru, sırf estetik bir gelenek olarak devam ederek günümüze kadar gelmiştir⁷¹.

2.2.4. Oyun Türleri

Her oyunda, oyuncuların davranışları ve başarıları içerisinde en belirgin ve baskın olanı, oyuna temel niteliği verir. Bu davranışlar üç büyük kategoriye ayrılır:

1. Büyü, töre, kader olguları ile belirlenen davranışlar, taklitler, sanat yaratmaları,
2. Vücut gücüne ve becerisine dayanan davranışlar,
3. Zihin gücüne ve becerisine dayanan davranışlar⁶².

Bir de aynı önemde olan iki davranışın oluşturduğu "katışimli oyunlar" vardır. Oyunların kümelenmesinde ikinci derecede bölünmeleri belirleyen etmenler ve olgular şunlardır:

- a) Anlatım biçimleri
- b) Oyunun amaçları ve işlevleri
- c) Oyunun yararlandığı maddeler, oyun yeri, zamanı
- d) Oyunun kişileri⁶².

İşte bu ilkelere dayanarak Pertev Naili Boratav'ın yapmış olduğu oyun kümelemesi şöyledir:

1. Yalnız Çocuklara Has Oyunlar

- a) Büyüklerin küçükler için çıkardığı oyunlar
- b) Çocukların söz oyunları
- c) Takım halinde danslı, türkölü oyunlar

2. Talih, Kumar, Fal, Niyet Oyunları, Büyölük ve Törelilik Oyunlar

- a) Talih oyunları
- b) Kumar oyunları
- c) Niyet ve fal oyunları
- d) Törelilik ve büyölük oyunları

3. Beceri ve Güç Oyunları

- a) Asıl beceri oyunları
- b) Ütmeli beceri oyunları
- c) Jimnastikli ve Ritmik oyunlar
- d) Asıl güç oyunları
- e) Güç ve beceri karmaşık oyunlar

4. Zekâ Oyunları

- a) Aldatmaca, yutturmaca oyunları
- b) Bellek gücü, düşünce çevikliği, sezinleme oyunları
- c) Saklama ve saklambaç oyunları
- d) Çizgili oyunlar
- e) Taşlı oyunlar
- f) Başka zekâ oyunları ve bu bölüme giren oyuncaklar

5. Katışimli Oyunlar

- a) Katışimli oyunlar
- b) Oyuncaklar⁶⁸.

Çok geniş kapsamlı olan oyun kavramı, sınıflandırma konusunda çeşitli boyutlardan ele alınmıştır. Bu konuda Metin And "Oyun ve Bögü" adlı eserinde oyunu değişik yönleriyle tasnif yoluna gitmiştir. And'a göre oyunlar işlev bakımından üçe ayrılırlar;

- a) Usu eğiten oyunlar
- b) Bedeni eğiten oyunlar
- c) İç duyguları eğiten oyunlar⁶².

Türk halk kültürü açısından çok önemli bir yer tutan ve bir o kadar da eski olan oyun türleri şunlardır:

1. Dramatik oyunlar

- a) Ölüp-dirilme
- b) Kız kaçırma
- c) Ölüp dirilme-Kız kaçırma
- d) Günlük hayattan sahneler
- e) Esnaflık oyunları
- f) Hayvan taklitleri

- g) Çoban oyunları
 - h) Tarımla ilgili oyunlar
 - ı) Hayvan benzetmeleri
 - i) Efsane ve masallar
 - j) Şakalar ve dilsiz oyunlar
 - k) Kukla
2. Çocuk, Genç, Yetişkin Oyunları
- a) Aşık oyunları
 - b) Yüzük oyunları
 - c) Değnek oyunları
 - e) Taş ve gülle oyunları
 - f) Kovalama-koşma-kurtarma-zor kullanma
 - g) Atlama-sıçrama-sekme
 - h) Top oyunları
 - ı) Saklama-saklanma
 - i) Dilsiz-şaşırtma-şaka oyunları
 - j) Dramatik nitelikte büyüklük ve törenle ilgili oyunlar
 - k) Diğerleri (Yağ satarım, Çıngıl Mıngıl Ben geldim vb.)
3. Halk Oyunları (Dansları)⁶².

2.2.5. Oyundan Dans Kavramına Geçiş

2.2.5.1. Dansın Tanımı

"Dans" terimi Latince kökenli olup; Almanca'da "Tariz", Fransızca'da "Danse", İngilizce'de "Dance" olarak geçmektedir. Dansın tanımı da çok değişik şekillerde yapılmaktadır. Sözlük anlamı olarak dans: "Kişinin tinsel durumunu bir takım gövdesel devinimlerle açığa vurmasıdır" olarak tanımlanmaktadır⁶.

Tüm danslar başlangıçta taklit, büyü ve dine dayanmaktadır. Zaman içerisinde farklılaşmalar meydana gelerek gruplaşmalar oluşmuş, ilkelerde dinsel ve büyüsel bir karakter taşıyan danslara "Dinsel Danslar", şaman dansında olduğu gibi, insanı kendinden geçiren danslara "Kutsal Danslar", eğlence için yapılan profan (dini olmayan) danslara da "Eğlence Dansları" denmiştir³¹.

Dans, insanın ruhsal durumunu bir takım bedeni hareketlerle ifade etmesi ve açığa vurmasıdır³¹. Diğer bir ifadeyle dans, "bütün çağlarda ve bütün ülkelerde duyguların, coşkuların belirtilmesi için kullanılan sanat kolu" olarak ifade edilebilir⁷².

Dans, "belirli bir ritme uyan, bu bakımdan müzikle kaynaşan hareketler ve adımlar dizisi" olarak da ifade edilebilir⁷².

Metin And, dansı "toplumsal yararlar için insanların iletişimde kullandıkları hareketleri, büyüsel amaç doğrultusunda trans haline geçirici, bireyler arası bağı kuvvetlendirici ve düzen sağlayıcı ritimle birleştirerek yaptığı bedensel faaliyetler" olarak tanımlamaktadır⁶².

Yukarıdaki tanımlarda en çok görülen ortak nokta, ritmik hareketler ve müziktir. Ayrıca dansın din ve büyü ile olan ilgisi de tanımlardan anlaşılmaktadır. Buna göre Eroğlu, "dans"ın tanımını şu şekilde yapmaktadır:

"Dans, orijini itibariyle majik ve kültik (büyü ve tapınmasıyla ilgili) olan, bütün çağlarda ve bütün ülkelerde duyguların, coşkuların ve heyecanların ritmik hareketlerle (müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın) anlatılmasıdır"⁷².

Saygun ise, hem dansı hem müziği ilkel törenlerin ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve taşıdıkları anlamları törenin niteliğine bağlamaktadır:

“...İlkel insanda, bir ayinin parçası olmayan, gerçekten bir amacı olmayan bir harekete rastlamak olanaksızdır. Musiki, sözgelimi ölenin ruhunu sakinleştirmek için söylenen bir ağıt olacak, böylece amacı ölüden canlılara gelebilecek zararları önlemeye çalışmak olan karmaşık bir ayinsel törenin bütünleyici parçası haline gelecektir. Dans ise, sözgelimi bir kavga sahnesinin canlandırılması olacak ve o da törenin bir parçası olacaktır”⁷³.

Dans; sosyal ve dinsel temaları taşıyan, kutlama, eğlence ve dinsel törenlerin anlamını içeren kültürel anlayışın sembolüdür. Dans, insanların yer ve zaman içindeki hareketleridir. Dansta iletişimi sağlayabilmek için bu kültürel olayın seyirci tarafından anlaşılması gerekmektedir. Kültürel form çok esnek olmasına rağmen, sosyal ilişkilerin görsel manifestolarını taşıyan anlamlar içermekte ve özenle hazırlanmış estetik sistemin konularını oluşturmaktadır⁷⁴.

Bir sanat dalı olarak dans, düşüncelerin, duyguların ve hislerin vücudun değişik ve ilginç şekillere sokulmasıyla meydana getirilen değişik hareketlerle anlatımıdır. Dans, vücudun yaptığı hareketleri zaman, ritim, boşluk ve uzaya bağlı olarak anlatan ve bunu uygulanan bir enerji ve kuvvetle kanıtlayan bir dildir. Dolayısıyla, dansı meydana getiren bu dinamiklerin, dansın yaratmak istediği estetik görüntüsü açısından büyük önemi vardır⁷⁵.

Oyun ile dans, yer ve zaman içerisinde insan vücudunun ustalıklı kullanıldığı yaratıcı sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkmış, Türk

toplumunda da yüzyıllar boyunca süregelen önemli kültür hazinelerimizden biri olmuştur.

2.2.5.2. Dansın Doğuşu

Dansla ilgilenen yazarların hemen hepsi de dans tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu vurgulamaktadır⁷⁵.

İlk çağlarda insanlar, deprem, fırtına, gök gürültüsü gibi doğal olayların nedenini anlamakta güçlük çekmişler ve ulaşamadıkları, analiz edemedikleri için güneşi, ayı, yıldızları doğaüstü güçler olarak algılamış ve onları gök tanrıları olarak kabullenmişlerdir. Doğal olaylardan etkilenmiş ve korkmuşlardır. Çünkü bu doğal olaylardan kendilerini korumanın yollarını ilk anda bilememişlerdir. Bu doğal olaylara karşı gösterdikleri tepkiler içgüdüsel olmuştur. Aynı zamanda değişik tipli hayvanlar, kuşlar, balıklar vb. canlılar yine bu ilk insanları hayrete düşürüp, etkilenmeleri için yeterli olmuştur⁷⁵.

Dansın ilk olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı bilinmiyorsa da, mağara resimlerinden yapılan yorumlar çok eski olduğunu göstermektedir. Eski kavimler, doğum, ölüm, hastalık, gündüz, gece, rüzgar, yağmur gibi tabiat olaylarının nasıl meydana geldiğini bilmedikleri ve anlayamadıkları olaylar meydana geldiği zaman duydukları korkuyu ifade edemedikleri için, düşüncelerini vücut hareketleriyle ifade etmişlerdir⁷².

İşte bu etkilere gösterdikleri tepkilerini, duygularını, sevinçlerini ve acılarını çevrelerine vücut hareketleriyle, yani taklitlerle anlatmışlardır. Böylece kendi aralarında belli bir iletişim sağlayan sözsüz bir dil (beden dili) yaratmışlardır. Örneğin, bir kuş gördükleri zaman bu kuşun uçuşunu veya bir maymun, aslan, geyik vb. canlıları gördükleri zaman da bu

canlıların davranışlarını taklit yoluyla anlatmak istemişlerdir. Aynı zamanda, içgüdüsel olarak ortaya çıkan sevinç ve acı gibi duygularını doğal olarak yaptıkları zıplama, dövünme, haykırış ve koşmaları andıran hareketlerle anlatmaya çalışmışlardır⁷⁵.

İnsanlar doğayı biraz anlamaya başlayıp, basit kültürler oluşturmalarına ve sözlü dillerin oluşumuna kadar aralarındaki iletişimi bu şekilde sağlamışlardır. İşte bu iletişimi sağlayan fiziksel davranışlar, dansı doğuran ve dansın önemli bir ögesi olan sözsüz iletişim (beden dili) diye adlandırdığımız temel davranış olmuştur⁷⁵. Bunun sonucunda da, temeli büyüye dayanan dans ortaya çıkmıştır⁷².

İlk insanlar tamamen normadist olup, geçici bir ev kurma teşebbüsünde bile bulundurmamışlardır. Geniş ormanlarda başı boş dolaşmış, gittikleri yerlerde yiyecek toplayıp doğal mağaralarda yaşamışlardır. Toplayıcı oldukları için de ağaçlardan ve hayvanlardan yararlanmışlardır. Böylece ağaç ve hayvanlarla ilgili danslar ortaya çıkmıştır⁷⁶.

Resim, dans, takılar, mimikler, ölü gömme yordamları gibi ilk zihinsel ürünler, İlkçağ insanının bütünsel hayat sürecinin yalıtılmaz unsurlarıdır. Başka bir deyişle bu insanların yaşamı, av, beslenme, tapınma, üreme, büyü, eğlence vb. olgular için belirli sürelerle bölünmüş değildir. Tüm bunlar bir ve aynı yaşam sürecinin birbiri içine karışmış yönleridir. Bu bağlamda “av büyü” ya da “av ayini” olarak değerlendirilen olgu, İlkçağ insanı için avcılık faaliyetinin kopartılmaz ve olmazsa olmaz bir yönüdür¹⁹.

İşte, yaşamlarını bitki-kök toplama ve avcılıkla sürdüren bu topluluklarda tören/dans kapsamına girebilecek ne varsa (ölü gömme, av büyü, kadın-erkek çiftleşmesiyle simgelenen bereket ayinleri vb.) maddi

ihtiyaçların karşılanmasına, doğanın bilinmeyen güçlerinin harekete geçirilmesine yönelik kolektif girişimler olarak değerlendirilmektedir. “Ne var ki bu aşamada henüz teoriden söz etmek mümkün değildir, yalnızca ilkel tapınma törenleri söz konusudur. İlkel tapınma törenleri henüz pratiktir, ama emekten bilinçli olarak ayrılmış bir pratiktir”⁵⁸.

Bu törenlerde yapılan tapınma merasiminin en önemli bölümünü taklit (öykünme) dansların oluşturması, bilinçli öykünmenin, bize ilkel atalarımızdan kalan bir miras olduğunun göstergesidir. Bu insanlar, bir işi yapabilme yeteneğini geliştirmek için, o işi yapmadan temsili olarak ortaya koymaktadırlar. Öykünme (taklit) böylece nesnel bir işlevi yerine getirmek amacıyla doğmuştur denilebilir¹⁹.

İlk insanların yaptıkları dansın önde gelen amacı, dinsel ve büyüseldir. İlkelerde dans, dinsel ve büyüsel amaçla ele alınıp, hayatın önemli görülen tüm dönüşüm törenlerinde mutlaka yer almıştır¹⁹.

Diğer taraftan ölümlere, toteme, bereket ve verimliliğe, gök güçlerine, doğaüstü güçlere tapma da, dansın yapılış nedenlerini kapsamaktadır¹⁹.

Sanatın en eski belirtisi dandır. İnsanın ilk aracı sayılan bedenle anlatım olanağına kavuşan dans, ruhsal durumların ve gerilimlerin devinime dönüşen bir boşalımdır. Başlangıçta bireysel ve profan bir gereksinmeden doğan dans, giderek toplumsal ve dinsel bir karaktere dönüşmüştür³¹

Fisher (1985), ilkelerde dansın büyüsel ve törensel niteliklerine yönelik olarak şu ifadeleri kullanmıştır⁵⁶:

“İlkel insan, sanatı yaratmakla yaşamını zenginleştirmede kendine gerçek bir yol buldu. Ava çıkmadan önce çılgın toplu dans, topluluğun güven duygusunu gerçekten artırıyordu. Yüze sürülen savaş boyaları, atılan savaş çığlıkları savaşıyı gerçekten daha kararlı yapıyor, düşmanı ürkütebiliyordu. Mağaraya yapılan hayvan resimleri avcıya gerçekten bir güven, avına karşı bir üstünlük duygusu veriyordu. Dinsel törenler, katı kurallarıyla, topluluğun her üyesine toplumsal yaşantı aşılama, bireyi topluluğun bir parçası yapmaya yardım ediyordu. Tehlikeli, anlaşılmaz, ürkütücü doğa karşısındaki güçsüz yaratık insan, gelişmesinde büyüden büyük destek görüyordu”⁵⁶.

İlkel toplumlarda, doğanın zor koşulları, doğa karşısında zayıf olan bireyleri, toplu yaşamaya zorlamıştır. Bu toplumsallaşmanın en güçlü aracını ise, dinsel törenler ve büyüsel danslar oluşturmaktadır. İlk insanlar, henüz bilemedikleri doğal olaylar karşısında korunma içgüdüleriyle bir arada olma, müdahale edemedikleri doğal olaylara karşı mücadele etmek için toplu hareket etme gibi gereksinimlerle çeşitli ayinler yapmışlardır¹⁹.

İnsanların, doğanın kendileri için bir yaşam çevresi olduğu ve bu çevrede tutunabilmek için doğayla ve doğadaki varlıklarla bir yaşam kavgası vermelerinin gerekli olduğunu anlamaları, onları giderek yükselen kültürler geliştirmelerine neden olmuştur. Bu kültürlerle bağlı olarak, dansları ve diğer halk sanatları da yine aynı paralellikte ve aynı kültür içinde gelişmiştir. Günümüzde eski çağlarda yaşayan insanların dans ettiklerini, mağara duvarlarına yaptıkları resimlerden ve kullandıkları araç-gereçler üstüne yaptıkları kabartmalardan öğrenip, anlamaktayız. Bu

davranışlarla eski çağlardaki yaşam şekilleri içgüdüsel veya bilinçli olarak kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır⁷⁵.

Belli bir toplumun üyesi olarak insan, kendi kültürel mirasını öğrenip savunmuş ve yaşatarak kendisinden sonraki kuşaklara aktarmıştır. Bu nedenle, konu ve amaç yönünden benzerlik gösteren danslar, hareket ve anlatım yönüyle toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterebilir¹⁹.

Kültürler değişip geliştikçe, dilin, yazının ve araç-gereçlerin bulunmasından sonra yapılan danslarda çeşitli değişiklikler gözlenmiştir. Danslar daha değişik yapı ve daha değişik işlevler kazanmışlardır. Ayrıca, bu değişmeye katkıda bulunan başka bir etkenin de coğrafi konum olduğu iler sürülmektedir. Değişik coğrafi bölgelerde yaşayan toplulukların toplumsal, kültürel ve teknolojik yapılarının birbirlerinden farklılaşması danslarına da yansımış ve farklı coğrafi bölgelerde bölgenin özelliklerine uygun danslar ortaya çıkmıştır⁷⁵.

Anadolu'da yaşayan eski uygarlıkların Türk kültürünün oluşmasında büyük etkisi olmuştur. Köylerin yüzyıllar boyunca kentlerden bağımsız, kopuk oluşları sonucunda eski uygarlıklardan geçme birçok tören ve dans günümüze kadar korunabilmiştir¹⁹.

Anadolu'da dans geleneği çok eskidir. İngiliz Arkeolog James Mellaart, Konya'nın güneyinde Çumra ilçesine 11 km uzaklıktaki Çatal Höyük'te M.Ö. 5500-6500 yıllarının en geniş ön neolitik kentini ortaya çıkartmıştır. Bu kazıda üç-dört renkli iki metre boyunda duvar resimlerinde toplu dans figürleri bulunmuştur. Pars derisi giymiş geyik avcıları davul eşliğinde dans etmektedir¹⁹.

Metin And, farklı uygarlıkların resimlerinde de, heykel ve duvar kabartmalarında bazı geleneklerin daha sonra da sürdürülüşünün ipuçlarının bulunduğunu belirtmektedir⁶¹.

Bazı toplumlar batıl inançlara bağlı kalırken bazıları teknolojilerinin gelişmesinden dolayı batıl inançlar yerine doğaya yani nesnelciliğe yönelmişlerdir. Batıl inançlı ilkel toplumların dansları genellikle dini ve geleneksel temellere dayanmış, vazgeçilmesi mümkün olmayan bir davranış olarak kabullenilmiş ve hayatlarının önemli bir parçası olarak önemini ne şekilde olursa olsun korumuştur. Teknolojik toplumların dansları da yine yaşamlarının bir parçası olarak kalmış, ancak vazgeçilmez bir unsur olarak işlevliliğini koruyamamıştır⁷⁵.

Anadolu'da yaşayan kültürlerin kendilerine özgü bir oyun geleneği vardır. Bu gelenek, halkın beğeni ve beklentileri doğrultusunda biçimlenir. Göçler, ticaret, sanayileşme gibi etkenler, oyunlarda değişikliklere neden olmuştur. Buna rağmen günümüz oyunlarında özgünlüğü yansıtan izlere rastlamak mümkündür¹⁹.

Dans, oyunun bir parçasıdır. Oyun daha geniş bir kapsamlı bir olgu olgudur. Dans ise, duygu ve düşüncelerin vücut ile anlatımıdır. Son yıllarda hayli sorunlu hale gelen bu sözcükler, aslında toplumsal hafızada neyi çağrıştırdığı ile ilgilidir. Artık halk oyunu deninde yerel anlamdaki oyunlar, dans denilince ise, batılı tarzdaki oyunlar akla gelmektedir. Topluma mal olmuş olanlara halk oyunu, bireysel olanlara da dans denilmektedir¹⁹. Dans ile oyun arasındaki ilişki, bir katılmaya değil, bir kaynaşmaya, esasa dair bir özdeşliğe ilişkindir. Dans, oyunun özel ve çok mükemmel bir biçimidir⁵⁷.

2.2.6. Halk Oyunlarının Tanımı

Her sanat dalında olduğu gibi halk oyunları da insanı anlatır. Bu nedenle halk oyunlarının altında, kaynağı unutulmuş gizli, derin bir anlam yaşadığına inanılmaktadır. İnsanlar düşüncelerini, duygularını inanış ve felsefelerini oyunlarla dile getirmektedir. Bu nedenle halk oyunları, bütün ulusların kültürlerinde önemli bir yere sahiptir⁶⁵.

Halk oyunları (dansları), geleneksel yaşam biçiminin bir sonucu olarak, bir ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır ve zamanla değişerek, çıkışındaki işlevinden uzaklaşmış ve yeni işlevleriyle günümüze kadar gelmiştir. Fisher'in "Sanatın Gerekliliği" adlı eserinde dediği gibi: "Ne halk türküleri ne de halk oyunları ilk gerçek ve kesin biçimlerini koruyabilirler"⁵⁶.

Halk oyunları, tanımlanmaya çalışılan halkın yaşam biçiminden, doğumundan ölümüne kadar olan yaşamının her döneminde yarattığı maddi ve manevi öğelerden kaynaklanmaktadır. İnsanın kendisiyle ve doğayla olan ilişkileri halk oyunlarında belirgin bir biçimde görülür. Toplum yapısındaki farklılık, sosyoekonomik etkenler, doğa ve iklim koşulları, halk oyunlarının biçimlerini farklılaştırır⁵⁹.

Eroğlu (1999) halk oyunlarını; "ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili olan; müzikli olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü, düzenli hareketler bütünü" olarak ifade etmektedir⁶⁶.

Halk oyunu, hareket ve müzik olmak üzere iki ayrı öğeden oluşmuş bir bütündür. Düzgün ve birbirine benzeyen ritmik hareketlerin uyumlu bir biçimde ortaya konulmasından oluşan oyun, nadiren müzik eşliği olmaksızın belli bir ritme bağlı olarak da meydana gelebilir. Hareket, bir bütün olarak temelini ayaktan başlatmak üzere, vücut ve kollara kadar

uzanır. Vücut bölümlerinin uyumlu hareketleri kadar, grubun uyumlu hareketleri de estetiği yaratır. Hatta bazen bir duruş, bir bakış bile estetik ifadedir. Musiki de estetiğin sesle ifadesi ve desteklenmesidir¹⁹.

Kısaca, kavram olarak halk oyunu, göze ve kulağa hoş gelecek şekilde düzenlenmiş, ölçülü ve dengeli hareket yoluyla, estetik bir etki ve heyecan yaratan, çoğunlukla ses birimlerinden meydana gelen, halk müziğiyle desteklenmiş, hareket ve müzik bütünleşmesidir⁵⁴.

Metin And'a göre: "Doğrusu köylü dansları ve oyunlarıdır. Her şeyden önce büyük kentlerdeki halkın oyunları, bu köylü oyunlarından değişiktir. Daha çok seyirlik oyun özelliği taşır ve özellikle profesyonel, paralı dansçılara gösterilir. Öte yandan halk oyunu terimi bütün yurdu kapsayan, yaygın, bütün halkın dans ettiği danslardır. Türkiye'de, bu türlü, bütün yurda yaygın danslar yoktur. Bunun yerine her bölgenin ve bu bölge içindeki ilçe ve köylerin her birinin, ayrı ayrı dansları bulunduğu köylü dansı ve müziği demek daha doğru olacaktır"⁶¹.

Demirsipahi (1975) halk oyunları ile ilgili olarak; "Ulusal müziğimizin bünyesine göre bir oyun kuran kişilere, adları bilinmeyen halk sanatçılarının kurgularına dayalı düzenlilik (ritim) kurallarına bağlı olarak müzik eşliğinde yapılan tartımlı hareketlere oyun denir. Oyunlar bir ulusun duygu ve düşüncelerine dayalı ise, ulusal oyun (Halk Oyunları, Milli Oyun) adını kazanırlar" tanımlamasını yapmaktadır⁷⁷.

İlkel toplumlardan bu yana insanlar, hayat biçimlerini, duygu ve düşüncelerini, çalgı ya da çalgılardan çıkan seslerle yaptıkları hareketleri uyumlu bir biçimde birleştirerek anlatmışlardır. Modern toplumlarda ise halk oyunları, geçmişe özgü kültür değerleri olarak görülmektedir⁷⁸.

Şamanlıkta tapınmalar musiki ve raks şeklinde gerçekleşirdi. Şaman (oyun) elindeki tüngürü'nün (davulun) ritmine göre hoplar, zıplardı. Her hareket bir işlevi karşılardı. A.K.İnan'ın "*Tarihte ve Bugün Şamanizm*" adlı eserinde bunu şöyle anlatmaktadır: "*Davul, ayin sırasında şamanın ruhu (manevi varlığı), dünyayı dolaşırken taşıt ödevi görür; karada dolaşırken davula ait tokmak, kamçı; sulardan geçerken davul-kayık, tokmak-kürek; göklere çıkarken binilecek kuş olur*". Buradaki olaylar vecd halindeyken canlandırılır. Görüldüğü gibi hareketler genellikle hoplama, zıplama ve sekme temel hareketleri üzerine kurulu olup "Oyun" terimini destekleyici niteliktedir. Özet olarak "Oyun" kelime olarak müzik ve hareketi birlikte kapsayan bir terim olup doğuş kaynağı Şamanizm olarak düşünülebilir. Zamanla anlam genişleyerek Şamanizm törenlerini ve olaylarını da içine almıştır. Bugün "Oyun" kelimesiyle tiyatro, dans ve çeşitli seyirlik oyunlar karşılanır duruma gelmiştir⁵⁴. Geleneksel danslarımıza, doğuşunda müzik ve hareket anlamı taşıması, Türk dilinde yaygın olması, halka ait olması gibi özellikleri nedeniyle "*Halk Oyunları*" denilmesi daha doğru olacaktır⁷⁹.

2.2.7. Halk Oyunlarının Konusu

Halk oyunlarımızda genellikle insan-tabiat, insan-hayvan, toplumsal ilişkiler ve üretim ilişkilerinin konu edildiği görülmektedir. Anadolu insanı coğrafi şartlardan etkilenmiş ve oyunlarında yağmur-kar-dolu olaylarını, deniz veya göl ile ilgili yaşantılarını, mücadelelerini, sevdiği yaylalarını, dağlarını, ovalarını konu etmiştir. Kimi zaman da coğrafi yer adını halk oyununa ad olarak vermiştir. Yaylaya göç olayının bıraktığı derin izleri oyunlarında sergilemektedir. Coğrafi şartlar ya da tabiat olaylarının dışında gökkuşağının yedi renginden olan ana renkler, kırmızı, yeşil ve mavi oyunlarımızda da kullanılmaktadır. Göğün rengini kıyafetlerine, oyununa, kilime yansıtmıştır. Yine sebze, çiçek, ağaç ve

meyve adlarından benzetmeler halk oyunlarımızda da sıkça kullanılmaktadır⁸⁰.

Halk oyunlarımızda yer alan diğerk bir konu ise, insan-hayvan ilişkileridir. Yabani yaşam süren bir kartal, kurt, tilki ya da dağ keçisi halk oyunlarında sergilenmektedir. Hayvanlardaki renklerden de yararlanılmış, ördekbaşı, turnagözü, sülünyeşili denmiştir. Yine sarı bülbül, sarı karınca, mor koyun, çift beyaz güvercin, kara tavuk, kara bit, allı turna gibi örneklerde de görüldüğü gibi hayvanlardan bazı örnekler renkleriyle halk oyunlarımızda yer almıştır⁸⁰.

Halk oyunlarımızın bir başka önemli özelliğı de, yapılarındaki malzemeyi etkileyen olaylar bakımından tarih belgeleri gibi değer taşımalarıdır, hatta çoğu zaman tarihin gözünden kaçan olayları dile getirirler. Örneğın; bar oyunları, halay, zeybek, seğmen oyunları, musikileriyle de bir savaş ve kahramanlık olayını ya da kıtlık, bereket, bir afet, bir facia, büyük bir aşkı anlatan ve canlandıran adeta tarih belgeleridir. Birçok halk oyunumuz, şenlik unsuru olarak birtakım adet, gelenek ve inançlara bağılı bir düzene girmiş, toplumun yaşama şartlarına göre biçim ve anlam kazanmıştır. Örneğın, Bursa'nın Kılıç-Kalkan Oyunu ordu hayatından ve savaş usullerinden sembolize edilmiştir. İnebolu'nun Çardak Oyunu, gemici hayatından oyunlaştırılmıştır. Urfa'nın Kımıl Halayı tahıl ürünlerine musallat olan bir böcekle mücadeleyi anlatan bir oyundur⁸¹.

Halk oyunlarımızda hayvan motiflerinin işlendiğini görmekteyiz. Hayvan motifli oyunların genel özelliklerine baktığımızda, oyuncular, genellikle birbirlerini tutmadan oynamakta ve hayvan taklidi oyunlarımızın çoğunda çökme figürü görülmektedir. Bazı yörelerimizde de el çırpma, dönme, yere çökme figürü vardır. Yine oynanan oyunların çoğunda

herhangi bir araç kullanılmaz. Hayvan motifli oyunlarda kadınların genelde evcil hayvanları ve kuşları, kedi, güvercin, keklik, turna, ördek vb. hayvanları taklit ettikleri, erkeklerin ise daha ziyade yırtıcı hayvanları, büyükbaş hayvanları ve kuşları taklit ettikleri (kartal, ayı, domuz, kurt vb.) görülmektedir. Hayvan motifli halk oyunlarımız geçmişten günümüze kadar canlılığını sürdürmüştür⁶⁰.

2.2.8. Halk Oyunlarının Genel Nitelikleri

Halk oyunu olarak nitelendirilen danslar, gelişimin bütün dönemlerinde çok işlevli olma özelliğini korumuştur. Günümüzde halk oyunları, kökenindeki anlam ve işlevden çok farklı bir biçimde gerçekleştirilmesine rağmen, yine de izler kitlede ortak duygu yaratması anlamında, önemli bir işleve sahiptir. Tören ve açılışların vazgeçilmez, en renkli bölümünü oluşturur¹⁹.

Halk oyunları, bireylerin sosyal güdüleri kapsamında ele alınabilecek, eğlence gereksinimini karşılamaktadır. Halk oyunlarının oynandığı ortamlar, diğer öğelerin yanı sıra eğlenceye yöneliktir. Oyuncular ve izleyiciler, oyun ortamında bir araya gelmektedir. Oynayanın bedensel devinimden aldığı zevk, ezgi ve ritmin büyüleyici etkisi ile doruğa çıkmaktadır. İnsan bedeninin devinimi ile oluşan estetik, oyunu izleyenlere de en az oynayanlar kadar zevk vermektedir⁵.

Halk oyunlarının arka planını oluşturan en öncelikli ve belirgin niteliği, belli ve yaşayan bir topluma ait olmasıdır. Bu nedenle halk oyunlarının yapısını oluşturan niteleyici ses armonilerinden oluşan melodilerin ve hareket serilerinin, özgün ve karakteristik özelliklere dayanan, estetik kimliği, toplumun genelinin kabulüne dayanıyor olması gerekir. Göze ve kulağa hitap ederken ulusal renklerin vurgulayıcı yapısını taşıma zorunluluğu, kültürel bir değer niteliği taşıma mecburiyetini de

beraberinde getirir. Çünkü bu değerler, zaman sürecinde toplumun kendini ifade etme ihtiyacı olarak ortaya çıkmış, sosyalleşen insanla birlikte gelişerek günümüze ulaşmıştır. Obje ve olayları algılama ve hareketle ifade etme arzusu, ulusal bir hareket alfabeti ve ses düzenini oluştururken, toplumca tanımlanan, tanınan ve karakterize edilen bir simge olmalarını da zorunlu kılmıştır. Bu nedenle halk oyunları belli bir topluma ait, görsel ve estetik anlamda sahne sanatı olarak da toplumun kabulüne dayanan, ulusal değerde kimlik taşıyan müzik ve hareket formlarından oluşan bir sanat dalıdır⁵⁴.

Halk oyunları, oluşum kaynağı ve süreci nedeniyle kolektif bir değere sahip olmak durumundadır. Kişinin bilinçli ve isteyerek oluşturup geliştirdiği, üretici ve yapıcısı belli melodi ve hareket serilerinden oluşan halkın yaratı ve beğenisine dayanmayan dans anlamındaki oyunlar, halk oyunu kapsamında yer almazlar. Halk oyunlarının içerisinde olduğu süreç, toplumun kolektif belleğinde yer eden, gelenek olarak da değerlendirilen ve ürünleri biçimlendirici ve karakterize edici bir devreden başka bir şey değildir. Tek tek fertlerin bilinçli etkileme gücünden uzak ve tepki gösterici, onların tümünün bir araya gelmesiyle oluşan toplumun beğeni ve üretkenliğine dayanan, yozlaşmaya karşı mücadele gücüne sahip, kapalı bir devrede, herkesin bilinçsiz etkisine açık, tek tek hiçbir kimsenin oluşumunu sahiplenemeyeceği, ancak toplumun kimlik kazandırdığı kolektif ve toplumsal değer taşıyan anonim nitelikli hareket serileri ile yine onlara eşlik eden anonim müzik bütününden oluşan dans anlamındaki ürünlere halk oyunu adı verilir. Bu nedenle gelenek geniş halk kitlelerinin de katılımıyla, bilinçsizce bir etkileme sürecinde, anonim bir karakterize olma evresinden geçerek oluşan ürünleri, kimlikte değer olarak ortaya çıkarır⁵⁴.

Halk oyunlarının önemli niteliklerinden bir diğeri de belli bir tarih derinliğine sahip olmasıdır. Nesilden nesile aktarım yoluyla, tarihin derinliklerinden günümüze, basitten komplekse, ilkelden olgunluğa ermiş kültürel ve folklorik bir değer olarak bir toplumsal gelişim sürecinden geçerek oluşur. Halk oyunlarının en önemli özelliği anonim olmasıdır, ürünlerinin sahibinin belli olmamasıdır. Ayrıca yaygın bir mekanda oynanıyor olması, zaman biriminin kuşaktan kuşağa usta-çırak ilişkisi biçiminde olması gereklidir. Halk oyunları da süreç içinde gelişir ve dönüşür. Bu doğal bir evrim sonucu olur, başka bir şekle girer ve belki de yok olabilir⁸². Halk oyunlarının en önemli niteliklerinden bir başka aşaması olan anonimlik özelliği, türkü ve oyunların, yöre toplumunun mülkiyetinde olduğunu gösterir. Anonimlik özelliği nedeniyle, yanlış bir düşüncenin ürünü olarak, hiçbir sanatçıya veya kişiye, yozlaştırma ve değiştirme hakkı tanınmaz⁸². Yozlaştırılan ve değiştirilen her değer kaybedilen karakteristik özellik demek olduğu gibi, ulusal kimliğimizde de farklılaşma anlamını taşır⁵⁴.

Halk oyunlarının (dansı) doğuşundaki işlevlerin değişimi, zamanla müzik ve sunuda destek güçlerin doğmasına neden olmuştur; çalgısız ve türküsüz olarak oynanan danslar da zamanla çalgılı, türkülü oynanmaya başlamıştır: Bowra'ya göre dansa sözün eşlik etmesi, dansın yeteri kadar açık olmadığı, açık bir ifade taşımadığı zamanlar da olmuştur⁷⁹. Aynı şey sahnelemede de görülmektedir. Günümüzde müzik, söz ve dans uyum içerisinde, bütünlük arz ediyorsa; seyredende heyecan ve vecd doğurabilmektedir. Halk dansının evrensel işlevi iklime, coğrafi duruma, tabiat şartlarına göre değişir⁶⁶. Belirli adım ve formlar aynı olmakla beraber her kıta, ulus, kabile, aşiret ve boy kendi stiline sahiptir". Bu da kültürel bir özelliktir. Kültür unsurları ilişkiler sayesinde yayılır, diğer kültürlerle birleşirler. Bütün ırkların kökeni aynı olduğuna göre; temelde insanlık kültürü, sonra özel kültürler vardır. Aynı özellikteki insanların tepkilerinin

de aynı olmasıdır. Ancak bu durum özel kültürlerle biçimlenir, temas ile de yakınlaşır.

Halk yaratımları toplumsal bir niteliğe sahiptir. Ancak bireyin yarattığı da reddedilemez. Hiçbir ritüel, başlangıçta bit toplumun ürünü olarak ortaya çıkmamıştır. Bireysel bir yaratı söz konusudur. Daha sonra toplum tarafından benimsenmiştir. Halk oyunlarında da çıkarılan oyunun mutlaka bir arketipi vardır. Arketip, bireysel bir girişimdir. Daha sonra gerçekleştirilenler, ya onun kendisi ya da varyantıdır. Halk yaratımları, genellikle sözlü, kuşaktan kuşağa aktarılan ve bu yolla varlığını sürdüren etkinliklerdir. Bu süreç boyunca aktarımda bulunanlar bazı değişiklikler yapmışlardır. Halk oyunları da istekli ya da istek dışı müdahalelerle değişime uğramıştır¹⁹.

Halk oyunları, yalnız bizde değil, bütün milletlerin günlük hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Kaynaklar incelendiğinde, oyunun yalnız dinsel törenlerden toplum ve kişi hayatına girmekle kalmadığı, sanatın ve kültürün yaratıcısı olarak görev yaptığı da görülecektir⁸³.

Halk oyunları bölgelere göre farklı zengin karakterler göstermektedir. Oyunların ezgi, ritim, hareket, estetik, kıyafet, mizansen, jest ve mimikleri değişiktir. Bununla birlikte, halk oyunlarımızın en önemli özellikleri şunlardır:

- Halk oyunlarımız doğal ve içten geldiği gibi oynanır; zorlama, yapmacıklık yoktur,
- Oyunlarımızın bazılarında görülen sertlik, aslında kıvraklık, hızlılık ve dinamiktir,
- Oyunlarımızda hareket, ritim ve ezgi bir bütün halindedir. Bundan dolayı oyunlar canlı, heyecan verici ve etkileyicidir,
- Oyuncu, duyarlılığını oyuna olduğu gibi katar,

- Toplu oyunların müzikleri genellikle vokal ya da enstrümantaldır. Bazı oyunlar sadece türkölü oynanır ki bu oyunların çoğu kadın oyunlarıdır⁸³.

2.2.9. Halk Oyunlarının Doğuşu ve Türkiye'deki Gelişimi

Bugün halk oyunları diye adlandırdığımız dansların ilk ortaya çıkışı, insanların henüz yeni yeni topluluk olarak yaşamaya başladığı dönemlere kadar dayanmaktadır⁸⁴.

Halk oyunlarının kökeni ilk insana kadar uzanır ve büyüye dayanır. İlkel dönemlerde ava çıkmadan önce yapılan toplu dans, topluluğun güven duygusunu artırmakta ve ona avına karşı üstünlük duygusu vermektedir. Bu ilkel oyunlarda oyuncular, ellerini çırparak, ayaklarını yere vurarak, bir ahenk bulmuşlardır. İlkel insanların topluluk halinde yaşaması ve kendilerini yöneten bir takım sihirli güçlere tapmaya başlaması, ilk dansın doğuşuna neden olmuştur⁵.

İlk insan, duygularını, düşüncelerini anlatabilmek için doğada bulunan canlıları çeşitli mimik ve hareketlerle taklit ederek, anlatmaya çalışmıştır. Bu mimik ve hareketler zaman içerisinde seyirlik oyun niteliği kazanmıştır. Halk oyunlarının eskiliği tarih öncesine kadar dayanmaktadır. İnsan, doğadan çeşitli şekillerde etkilenmiştir ve bu etkilenmelerini oyun ve inanç öğelerine katmıştır. İlkel av törenlerinde görülen büyü, maske ve dansla gelişen oyun veya doğumda, erginleme törenlerinde, evlenmede ve ölümdede dinsel ve büyüsel özlü danslar aslında halk oyunlarının ilkel insanla başladığı görüşünü desteklemektedir⁶⁰.

İlk insanların yaptıkları danslarının önde gelen amacı dinsel ve büyüsel dir. İlkelerde dans, dinsel ve büyüsel amaçla ele alınıp hayatın tüm önemli dönüşüm törenlerine mutlaka girmiştir. Doğumda, erginleme

törenlerinde, evlenme, ölüm törenleri ile savaşıla, avla, totemle, bollukla ve mitlerle ilgili günlerine dansın eşlik ettiğini görüyoruz³¹.

Halk oyunları komünal bir reaksiyondur. Dansın gerçek dinsel ve büyüsel işlevi şahsın ve soyun korunması ile ilgilidir. Tabii kültürler devamlı olarak, sanayileşmiş toplumlar ise eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla dans ederler. Ritüeller zamanla, geleneksel danslar tarafından bir sembol olarak korunmuştur. Yerli kabileler sezonları ve hayatın geçiş dönemlerini dansla kutlamışlardır. Aynı dans bütün ülkelerde aynı münasebetlere uyar. İnsanın yaratıcılığı, tabiat varlıklarını taklit etme, şeytanı dualarla uzaklaştırma, tedavi ve ölüm... Bunların hepsi bir kavramda birleşir. Bütün canlıların kıyamet belirtisi ve Tanrı'ya özdeşleşmesi gibi, aynı kimliğe bürünmesi geleneksel anlamdaki dansı doğurmuştur⁶⁶.

Halk danslarının dinsel birtakım öğelerle beraber hala büyüsel niteliklerini korudukları da bilinmektedir. Bu dansların oynanış nedenleri içinde tapınış ve bolluk törenleri için oynananları çoğunluktadır. Anadolu'da bu bağlamda Dionisos şenlikleri, yerini bağ bozumu şenliklerine bırakmıştır. Yani mekanik toplum yapısından organik toplum yapısına geçişte bile bu dinsel kökenli törenler devam etmiştir⁶³.

Halk oyunlarımızın çok eski ve güçlü bir tarihi geçmişi vardır. Türk milleti, halk sanatlarının zenginliği ve çeşitliliği bakımından tükenmez bir hazinedir. Asya Türklerini, birlikte yaşamaya önemli ölçüde değer veren, örf, adet ve törelerine bağlı ve yaratıcı karakteristik özelliğe sahip insanlar olarak görüyoruz. Tarihte ilk Türk uygarlıklarından, Şamanların, Hunluların, Oğuzların günümüze kadar uzanan belgelerinden, geleneklerine bağlı olarak yapılan törenlerinin en önemli kısmını, halk oyunlarının oluşturduğunu anlamaktayız⁵⁴.

O dönemlerde bilim henüz, insan zihninde var olmadığından, insan; çevresini, doğayı, dinsel-mistik bir biçimde açıklıyordu. İlkel toplumda dinsel bilincin tek biçimi sanatsal faaliyet olabilirdi. Çünkü sanatsal-imgesel düşünce ile dinsel tasarım aynı biçimde doğanın doğadaki varlıkların insanlaştırılmasına insanın kendi değerlerini ve davranışlarını bu varlıklara yüklemesine dayanıyordu. Bu yüzden ilkel toplumlarda sanatsal etkinlikler aynı zamanda dinsel-büyüsel bir ayin niteliği taşıyordu. İlkel insanlar duygu ve düşüncelerini anlatabilmek için etrafındaki gördüğü canlı varlıkları çeşitli mimik ve hareketlerle taklit etme yoluna gitmiştir. Bu mimik ve hareketler de zamanla oyuna dönüşmüştür⁸⁴.

Türklerde halk oyunlarının doğuşu ise, Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. Orta Asya'da yaşayan atalarımız; birlikte yaşamaya önemli ölçüde değer veren, törelerine bağlı ve yaratıcı insanlar olarak görülmektedir. Tarihte ilk Türk uygarlıklarından, Şamanların, Hunların, Oğuzların günümüze uzanan belgelerinden, dansa büyük ilgi duydukları ve önem verdikleri anlaşılmaktadır⁸⁵.

Davulun halay gibi sıra oyunlarında coşturuculuğuna dair yazı, Asya'dan Hunlular için yazılmıştır. Hun Beyi, memleketine gönderdiği mektupta Hunluların adetlerinden manzum şekilde şöyle söz etmiştir⁸⁶:

“Davulu her gece durmaz döverler,
Ta güneşler doğana dek dönerler⁸⁶.”

Bu mektup, Türklerin sıra oyunlarını, davul eşliğinde kendi çevrelerinde dönerek güneşin doğuşuna kadar durmadan oynadıklarını açıklayan bir belgedir. Ayrıca Hunluların ateş etrafında halkalanarak oynadıkları da bilinmektedir⁸⁶.

Anadolu'da yaşayan Türk Uygarlıklarında da, Asya'dan getirilen geniş kültür birikimlerine ve eski Anadolu uygarlıklarının kültür ürünlerinin sentezi ile oluşan halk oyunlarına rastlanmaktadır. Anadolu'nun üzerinde yüzyıllardır büyük medeniyetlerin kurulması, yaşaması, gelişmesi, doğu ve batı kültürlerinin geçişini sağlayan bir köprü durumunda olması, Anadolu'nun zengin ve olağanüstü bir kültürel yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Türklerde oyunlar savaş araçlarıyla, kılıçlarla, mumlarla, kutsal sayılan araçlar ile kutsal amaçlar için yapılırdı. Günümüz halk oyunlarında da bunların kalıntıları bulunmaktadır. Asil ve güzel duyguların mertlik ve yiğitlik heyecanlarının hareketlerle ifade edilmesi ise Türk boylarında vücut bulmuştur. Bugün pek az değişikliğe uğrayan oyunlarımız, görüldüğü gibi oldukça köklü bir geçmişe dayanmaktadır⁶².

Halk oyunları, oynandığı yöre halkının kültürel özelliklerini yansıttığına ve insanların yaşam biçimlerinin bir aynası olduğuna göre, kültürel özelliklerinin çeşitliliği halk oyunlarına da yansımaktadır. Ancak bu kadar engin bir tarihe sahip olan Türk Halk Oyunları, bilimsel bir konu olarak görülmediği için 1920 tarihlerine kadar kendi mahali dışına çıkamamıştır. Buna ulaşım ve iletişim araçlarının kısıtlı olması gibi nedenler de eklenerek, yöreler diğer yörelerin halk oyunları hakkında bilgi sahibi olamamış ve sadece kendi yörelerinin oyunlarını oynamakla yetinmişlerdir.

Türkiye'de halk dansları hakkında ilk yazı 1900 yılında Rıza Tevfik Bölükbaşı tarafından yazılmıştır. "Ne-Sal-i Afiyet Salname-i Tıbbi" adlı bir tıp yıllığında yayımlanan ve "Raks" başlığını taşıyan bu yazıda halk dansları üzerinde bu gün bile geçerliliğini kaybetmeyen hususlara değinilmiş, önemi azımsanmayacak bilgilere yer verilmiştir. Bu yazı, Türkiye'deki halk dansı çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edilebilir²⁰.

Halk oyunlarını (dansı) “raks” olarak ifade eden Rıza Tevfik, “Raks” başlıklı makalesinde raks’ın özelliklerini şöyle belirtmektedir: “*Raks pek tabii, pek eski ve pek geneldir. Düzenli ve birbirine benzeyen hareketlerin yapılmasından ibaret olan raks, insan topluluklarının hemen cümlesinde vardır.*” Burada görüldüğü gibi yazar “raks” terimini “*halk dansları*” olarak algılamakta, onun doğallık, eskilik ve genel olma özelliklerini vurgulamaktadır⁶⁶. Bu makale günümüzde hala önemini korumaktadır.

Arapça’da "ritmik hareket, deprenmek" anlamına gelen "Raks" kelimesi dilimize geçtikten sonra, "Halk Oyunu" kavramını karşılamak üzere kullanılmıştır. Başlangıçta hem kadın, hem de erkek oyunları anlamında kullanılmak istenmiş ama yeterli cevap alınamamıştır. Şöyle ki; Türkçe’de "köçek" terimi, kelime anlamı dışında "kadın kılığına girmiş erkek oyuncu" olarak algılanmaktadır. Arapça’da da "Rakkeei" terimi, sadece kadınlar için kullanılmış, kadınların oynadıkları oyunlara da "Raks" denmiştir⁵⁴.

Görüldüğü gibi “raks” tabiri İslam düşüncesinde ve başlı başına bir anlam taşımamaktadır. Lügatlerdeki “Raks” kelimesinin de içinde saklı olan “oyun” kavramı bizdeki kol oyunu ve oturak alemlerindeki kadın oyunlarını karşılamaktadır. Arapça’da “oyun” anlamına gelen “Lü’b” ve “Zefn” kelimeleri vardır. Ulubağ (1976), “İslam Açısından Musiki ve Sema” adlı İstanbul basımı eserinde konuya şöyle yaklaşmaktadır: “Zem” kelimesi oyun anlamına gelmekte “Lü’b” tabirinde de maksat oyundur. Bazı hadislerde “Lü’b” yerine “Zefn” kullanılmıştır. Hz.Aişe, Habeşler’in oyununu seyretmek için “Li-anzüne ila Zefhi’l-Habeşe” demiştir, İbn-i Hazm’da “El-Mütehalla” adlı eserde “el-Lüb ve’z mübahün fi’l mescid” (Camide oynamak ve raksetmek mubahtır) demiştir. Görüldüğü gibi, iki kelime

birbirini hem tamamlayıcı hem de anlamı kuvvetlendirici özellik taşımaktadır⁵⁴.

1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra da halk bilimlerine ve oyunlara ilgi gösterilmeye başlanmış ve folklor ile ilgili ilk resmi kuruluş olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı "Türkiyyat Enstitüsü" açılmıştır¹⁷. Enstitü Fuat Köprülü'nün başkanlığında kurulmuş, ancak 1926 yılından sonra sağlıklı bir biçimde faaliyetlerine başlayarak, folklor araştırmalarına temel oluşturmuştur.

Bu yıllarda (1926) ilki İstanbul Belediyesi Konservatuarınca düzenlenen "Halk Müziği Derleme Gezileri"nde halk danslarına da yer veriliyordu. Bununla birlikte Türk Ocaklarında konferanslar verip Zeybek oyunları gösterileri düzenleyen Selim Sırrı Tarcan'ın çalışmaları burada anılabilir⁸⁷.

Selim Sırrı Tarcan'ın "Haftalık Mecmua"nın 1926 yılında 3. sayısında (Vatan Matbaası) yayınlamış olduğu "Yeni Zeybek Raksı" adlı makalesi, kendisinin Beden Terbiyesi Genel Müfettişi olarak, Arap harfleriyle yazdığı bir makaledir. Makalenin ilk sayfasında, çağdaş giyimli bir bayan ve yine çağdaş kıyafette bir erkeğin bir "dans" başlangıcı veya sonundaki duruşlarının resmi bulunmaktadır. Resmin hemen altında ise, Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözleri yer almaktadır⁸⁸:

*"Zeybek Raksı bu yeni şekliyle her içtimai salonda kadınla birlikte oynanabilir, oynanmalıdır"*⁸⁸.

Makalede, raksın ne olduğu konusunda İsviçreli ve Amerikalı bilim adamlarının tanımlarına yer verilmektedir. Bu durum, 20. yüzyıl başlarında Türk bilim adamlarının dünyayı takip etme konusundaki güçlerini göstermektedir. Yine, Afrika ve güney Asya yerli kabileleri arasında

yapılan antropolojik araştırmalara değinilmiş olması ve o kabilelerin dansları ile Türk halk oyunları arasındaki farka dikkat çekilmiş olması da son derece önemlidir. Selim Sırrı Tarcan'ın "dans" bağlamında "sanat" ve "hüner" arasında yaptığı ayırım da son derece dikkat çekicidir"⁸⁸.

Tarcan, beden eğitimi alanında eğitim görmek için İsveç'e gitmiş ve orada milli duyguların çok güçlü olduğunu gözlemlemiş ve bunun sebebini araştırmıştır. Neticede, halk oyunlarına verilen önem, halk türküleri ve oyunları konusunda yapılan araştırma ve kurulan "ilk folklor açık hava müzesi"nin İsveç halkının milli duygularının gelişmesi ve pekişmesindeki yer ve önemini tespit etmiş ve Türkiye'ye dönünce bu konuda kesinlikle bir şeyler yapmaya söz vermiştir"⁸⁸.

Dönünce de zeybekler arasında ve zeybekler hakkında uzunca bir araştırma yapmış ve sonuçta "Tarcan Zeybeği" adıyla bilinen bir "Sarı Zeybek" türküsünü zeybek oyunu olarak düzenlemiş, hem kendisi oynamış, hem de oynanmasını sağlamıştır"⁸⁸.

Tarcan, "Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği" adlı kitabında, "Milli Halk Dansları" olarak ifade ettiği Halk Oyunlarından şu şekilde bahsetmektedir"⁸⁹:

"Milli halk danslarının mahiyeti ve gayesi çok yüksektir. Halkın karakterlerinin, duygularının, mizaç ve ahlakının canlı bir ifadesidir. Bu asil ananeyi bir san'at süzgecinden geçirerek onu mukaddes bir kitap gibi halka sunmak zaruridir. Eğer halk rakslarına değişmez şekiller verilmez, müziğinin notası ve hareketleri tespit edilmezse muhtelif vesilelerle halk toplantılarında, düğünlerde, bayramlarda içkinin verdiği neş'e ile coşan, heyecanları taşan gençler zevkine hoş gelen duruşları, tavırları, hatta hareketleri icad etmekte beis görmezler. Tespit edilmeyen aynı danslar tabiatıyla birbirine benzemez olur. Müzikte de böyle değil mi? Notasız

bellenen şarkılar arasında daima bu fark göze çarpar. Müzik gibi, halk danslarının da değişmez bir şekli olmalıdır”⁸⁹.

Selim Sırrı Tarcan’ın çeşitli zeybek figürlerini bir araya getirerek oluşturduğu Tarcan Zeybeği, öğrencilere öğretilerek, aydın gençliğimiz tarafından, Atatürk’ün huzurunda toplu bir halk oyunları gösterisi yapılmıştır (14 Ekim 1925). “İstanbul Kadıköy İttihadı (Birliği) Spor Kulübü”nde yapılan İdman Bayramında Tarcan Zeybeği’nin “İstanbul Muallim Mektebi” öğrencileri tarafından toplu bir biçimde halka gösterilmesi bizde ilk halk oyunları hareketinin kesin bir tarihidir⁹⁰.

Selim Sırrı Tarcan, kendi soyadıyla anılan Tarcan Zeybeği’ni 1916 yılında çeşitli zeybek oyunlarının figürlerinden faydalanarak yaratmıştır. Müziğinde ise, Sarı Zeybek türküsünden ilham almıştır. 1917 yılında İstanbul Öğretmen Okulu öğrencilerine Tarcan Zeybeği’ni öğretip oynatmıştır. Cumhuriyet döneminde kadınlara erkeklerle eşit haklar tanınınca, 1924’te bu zeybeği kadınla oynanır hale getirmiş ve konulu olarak sunmuştur⁸⁹.

Ülkemizde halk dansları olarak 1917-1932 yılları arasında okullarda on beş yıl müddetle yalnız Selim Sırrı (Tarcan)’nın uyarladığı bu zeybek oyunu öğretilmiştir. Bu on beş yıl içinde bir de Kazaska ismi altında pek fazla olmamak şartıyla, Azerî ve Kuzey Kafkas dansı karışımından oluşan karma bir oyun da zaman zaman okullarda görülmüştür. Bunlardan başka ilk ve orta okullardaki müsamerelerde batıdan gelmiş rondlar öğretilip gösteriliyordu ki söz konusu rondlar, adını andığımız bizim oyunlarımızdan daha fazla yer işgal ediyordu⁹⁰.

Halk oyunlarının eğitim kurumlarımızın çalışma alanına girmesindeki ikinci öncü çalışma ise, uzun yıllar Gazi Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi Bölümü'nde öğretmenlik ve yöneticilik yapmış Zehra Alagöz ve arkadaşlarının çabalarıyla gerçekleşmiştir⁹¹.

1940 senesi halk oyunlarının Türkiye'deki sergileniş biçiminde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 19 Mayıs kutlamalarında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde okuyan bir grup öğrenci Sivas, Erzurum ve Çorum'dan değişik oyunları geniş bir izleyici topluluğuna sunmuşlardır. O dönemde Enstitü'de öğretmenlik ve yöneticilik yapan Zehra Alagöz'ün aktardığına göre, bu uygulama belli bir eğitim süreci sonucu oluşmuştur. Alagöz, bu süreçten şu şekilde bahsetmektedir⁹¹:

“İsveç, Stockholm Kraliyet Beden Eğitimi Enstitüsü'nde tahsilimi tamamlayıp 1923 yılında memlekete dönmeden önce, Beden Eğitimi çalışmalarını görmek ve onlara katılmak üzere gittiğim Finlandiya, Norveç, Danimarka da, ayrıca İsveç'de, halk danslarına verilen önemi müşahade etmiştim. Daha sonra katıldığım Beden Eğitimi Kongreleri aynı müşahadeyi takviye etti. Nihayet 1939 İsveç, Lingiyad dönüşü, sahada uygulanan halk danslarını gördükten sonra bizim 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramlarında, çok zengin halk danslarımızı programa almanın lüzum ve faydası üzerinde durdum. Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Şubesi'nde, Şube şefi hocamız Nizamettin Kırşan, Öğretim Üyeleri Cemal Alpman, rahmetli Hasan Örengil, Cevdet Arun, Pakize Gökay'a düşüncemi teklif ettim. Karar verdik ve Erzurum Barları, Sivas Halayı, Çorum Halayı gibi halk danslarını öğrencilerimize öğretmek için buralardan öğretmen getirdik. Davul-zurna refakatini temin ettik... Enstitüde yapılan hazırlık çalışmalarından sonra, öğretim üyelerinin de katıldığı ilk halk dansları gösterisi 19 Mayıs 1940'da sahada gerçekleşti, uygulandı. Ondan sonra bu dansları öğrenen öğrencilerimiz Beden Eğitimi Öğretmeni olarak gittikleri yerlerde, o zamanın Köy Enstitülerinde öğrendiklerine yenilerini

katarak çalıştılar ve böylece halk danslarımız 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Programlarına yerleşti”⁹¹.

Gazi Eğitim Enstitüsü ğrencilerinin bu gösterisi halk oyunlarının uygulanmasına önemli bir yenilik getirmiştir. Yeni olan, bu oyunların, ait oldukları yöreden olmayan kişiler tarafından toplu halde sunulmasıdır⁹².

Halk oyunları konusunda ülkemizde gerçekleşen önemli bir olay 1929 yılında bir bölgemize ait dansların filmle saptanmasıdır. “İstanbul Belediyesi Konservatuarı” adına halk müziği derlemek üzere, Yusuf Ziya Demircioğlu, Mahmut Ragıp Gazimihal, Ferruh Arsunar ve Abdülkadir İnan’dan kurulu bir ekip, aralarında bulunan bir sinema operatörü aracılığı ile Trabzon, Rize, Erzincan ve Erzurum halk danslarını filmle saptamıştır. Bu olay, ileriye iyi gören aydın folklorcularımızın önemli bir başarısı olarak grlmelidir⁸⁷.

Bu dönemin en önemli olaylarından biri de Atatürk’ün 19 şubat 1932 yılında kurduğu “Halkevleri”dir. O zamana kadar yapılan çalışmalar dağınık bir biçimdeyken, halkevlerinin kurulmasıyla beraber halk oyunlarımız belli bir disipline alınmış ve teorik çalışmalara başlanmıştır. Bu alışmalar zamanla bütün illere yayılmıştır. Bütün illerde halk oyunlarıyla ilgili topluluklar kurulmuş, derlemeler yapılmıřtır⁶⁰.

Atatürk, bir yandan halk oyunlarını derletirken, bir yandan da bu oyunların Türk Ocaklarında ve 1932’de kurulan Halkevlerindeki halk oyunları ekiplerince oynanarak yaşatılmasını sađlamıřtır⁹³.

Atatürk’n, Kurtuluş savaşında zeybeklerin Batı Anadolu’daki kahramanlıkları nedeniyle zeybek oyunlarına karşı özel bir sevgisi vardır. Babinger, Fransızca İslam Ansiklopedisi’nin “Zeybek” maddesinde Atatürk’ün zeybek oyunlarına karşı duyduğu ilgiyi anlatırken, zeybek

oyunlarının Türklerin milli oyunu olarak kadın-erkek, yurdun dört bir yanında oynanmasını arzu ettiğini belirtmiştir. Atatürk, kadın-erkek eşitliğini sağlarken, kadının her alanda erkeğinin yanında olmasını uygun görmektedir⁹⁴.

1935 yılında İstanbul'da düzenlenen, "Beylerbeyi Balkan Festivali"nde Atatürk, Selim Sırrı Tarcan'ın "Sarı Zeybek Oyunu"nu kadın erkek bir arada oynanır hale getirmesine çok memnun olmuştur ve oyunu izledikten sonra düzenleyicisine ve izleyenlere şunları söylemiştir:

"Hanımefendiler, Beyler,

Selim Sırrı Bey zeybek raksını ihya ederken ona medeni bir şekil vermiştir. Bu sanatkar üstadın eseri, hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve içtimai hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedii bir eşkil almıştır. Artık Avrupalılara bizim de mükemmel bir raksımız var diyebiliriz. Zeybek dansı her içtimai salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır"²¹.

"Beylerbeyi Balkan Festivali" Türkiye'de düzenlenen ilk uluslararası halk oyunları festivalidir. Büyük ilgi toplayan bu festival, 1936 yılında tekrar düzenlenmiş ve festival balosunda Atatürk, Balkan ülkelerinin oyuncularıyla hora tepmiştir. Balo sonrası 4 Eylül 1936 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan haberde; "Atatürk, bilhassa Erzurum havalarıyla, Balıkesir zeybeklerinin oyunları ile fazla ilgilenmiş, bunları tekrar tekrar oynatmıştır" yazmaktadır⁹⁴.

Milletimiz, milli kahramanlarını, devlet büyüklerini karşılarken, onlara olan sevgi ve saygısını, halk oyunları oynayarak göstermektedir. Özellikle de milli kahraman, halk oyunlarına karşı ilgi duyuyor ve oynamasını biliyorsa, o zaman, oyunlar daha büyük bir coşkuyla

oyunmaktadır. Atatürk, yurt gezilerinde genellikle halk oyunları oynanarak karşılanmıştır⁹⁴.

Atatürk, milli oyunları, en iyi bilenlerin oynamasını istemiş ve onları büyük bir zevkle seyretmiştir. Kars gezisinde şerefine temsil edilen musiki ve temsil ziyafetinde ilgililerden bir ricada bulunarak: “Arkadaşlar, bir ricam var. Beni memnun bırakmak istiyorsanız Şeyh Şamil Oyunu’nun aslını gösteriniz. Ama cambazlık istemiyorum” demiştir. Bu istek üzerine, Şeyh Şamil’in soyundan gelen Adil ve Mirza Beyler Gazi’ye takdim edilmiş, daha sonra da ikincisi Şeyh Şamil oyununu göstermiştir. Ancak oyunun bitmesinden sonra Atatürk, Mirza Bey’e eliyle işaret ederek “Daha doymadım” demek suretiyle birkaç defa daha oynatmıştır⁹⁵.

Atatürk’ün halk oyunlarına karşı olan ilgi ve sevgisinin birçok örneği vardır. Daha önceleri “Ağır Bar” adıyla bilinen Artvin barının adı “Atabarı” olarak değiştirilmiştir. 1936’daki “Balkan Festivali”nde, festivale davet edilen ekipler arasında Artvin ekibi de yer almıştır. Festivali takip eden Atatürk, Artvin Barı’nı çok beğenmiş, cebinden mendilini çıkarıp bar başına geçmiştir. Gençlerle barı oynadıktan sonra yerine otururken: “Bu bar benim çok hoşuma gitti, bu barın adı bundan sonra ‘Ata Barı’ olsun” demiştir. Artvin barının adı da o günden sonra “Atabarı” olarak söylenir olmuştur⁹⁵.

Halk oyunları, bugün olduğu gibi, Atatürk döneminde de milli bayramlarda mutlaka yer almıştır. Özellikle, Cumhuriyet bayramlarında yurdun dört bir yanından gelmiş halk oyunları ekipleri, Ankara’nın meydanlarında, Türk Ocağı ve Halkevleri sahnelerinde büyük gösteriler yapmışlardır. Cumhuriyet’in 10. Kuruluş yıldönümünde (1933), Ankara’nın sokak ve meydanları davul zurna sesleriyle dolmuş ve unutulmaz günler yaşanmıştır⁹⁴.

Halkevleri çalışmalarını sürdürürken, 1939 yılından sonra Halk Bilimi çalışmaları üniversitelerimize girmiş, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde "Halk Edebiyatı ve Folklor" adı altında Pertev Naili Boratav tarafından okutulan dersin 1949 yılında kürsüsü açılmıştır. 1940 yılında Muzaffer Sarısözen'in yönetimini yaptığı Halk Oyunları Topluluğu (mahalli) ilk olarak yurt dışına (İtalya ve İspanya'ya) çıkmıştır²⁰.

Halk evlerinin bu çalışmaları 1944 yılında Köy Enstitüleri ve öğretmen okullarında da uygulanmaya başlamıştır. Böylece gençlere kendi öz kültürlerini yakından tanıma imkanı doğmuştur.

Halk oyunlarımızın gelişiminde önemli bir dönem ise, 1955 yılında Yapı Kredi Bankası tarafından kurulan "Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi"nden başlatıp günümüze kadar getirebiliriz. 1951 yılında halkevlerinin kapanmasıyla halkevleri sahipsiz ve dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır; ancak 1955 yılında Yapı ve Kredi Bankası'nın kurduğu tesisle halk oyunlarını yaşatmak amaçlanmıştır. Bu kuruluş sayesinde 14 yıllık çalışma sonucunda binlerce yıllık halk oyunu yerinde görülmüş, yazılı ve görsel malzemeler elde edilmiştir. Bu dönemde halk oyunları topluluklarımız uluslararası festivallere katılmaya başlamıştır⁹⁶. Bu örgüt on dört yıl boyunca dördü bölgesel, on dört halk oyunları festivali düzenlemiştir⁹⁷. İlk halk oyunları semineri de 1961 yılında bu kuruluş tarafından gerçekleştirilmiştir⁹⁸.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde "Milli Folklor Enstitüsü" ise, 1966 yılında kurulmuştur ve bu suretle halk kültürü çalışmaları ilk kez devlet tarafından ele alınmıştır. Üniversitelerimizde bu enstitünün kurulmasıyla birlikte halk bilim kürsüleri kurulmuş ve konuya hizmet edecek birçok genç bilim adamı ve uzman yetiştirilmiştir. Aynı yıl içerisinde "Türk Folklor Kurumu" faaliyete geçmiş ve kendi bünyesinde öğretici

yetiştiren bir “Halk Oyunları Okulu” açmıştır. Buradan çıkan öğrenciler, ilkokullardan başlayarak, lise ve dengi okullara kadar yayılmış olan halk oyunları ğretiminde bir çeşit öğretmenlik yapmaya bařlamıřlardır²⁰.

Bu dönemde bir bakıma birbirine bağlı olan iki hareket hızla gelişmeye başlamıştır; “Bölge Halk Dansları şenlikleri (festivaller) ve Halk Dansları Yarışmaları”. Birinci harekette, 1964–1965 yıllarında “Yeni Halkevlerince” Edirne ve Karsta düzenlenen iki bölge şenliği, ikincisinde de 1967 yılında “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı”nın düzenlediği halk oyunları yarışması baş çekmiştir. Daha sonra da Milliyet Gazetesi konuyu ele alarak, “Lise ve Dengi Okullararası Halk Oyunları” yarışmalarına dnřtrmřtir²⁰.

1975 yılında kurulan Turizm Bakanlığı "*Devlet Halk Dansları Topluluğu*" ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün alışmaları sayesinde Türk halk oyunları, derleme ve sahneleme çalışmaları, yarışma ve festivaller yoluyla uluslararası boyuta taşınmıştır.

Üniversite bünyesinde ilk müstakil "Halk Oyunları Bölümü" 1980'li yıllarda, İstanbul Teknik Üniversitesi "Türk Musiki Devlet Konservatuvarı"nda kurulmuştur. 1993 yılında ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne bağlı bir bilim dalı olan "Halkbilim", müstakil bölüm olunca, bünyesinde “Halk Oyunları Anabilim Dalı” kurulmuřtur⁷².

1984 yılında İstanbul Teknik niversitesi'nde Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında “Türk Halk Oyunları Bölümü” açılmıştır. Daha sonraları Ege niversitesi'nde, Gaziantep niversitesi'nde, Sakarya niversitesi'nde, Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, Türk Halk Oyunları Bölümü kurulmuş ve halk oyunlarımız böylece üniversitelerimizin

bünyesine girmiştir⁹⁶. Aynı yıl, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı, ilk ve orta dereceli okullar ve dernekler arası yarışmalar, seminerler yapmaya başlamıştır⁸³.

Türk halk oyunları ile ilgili ilk bilimsel çalışmalar, Kültür Bakanlığı "Milli Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD)" (1981) tarafından yapılmıştır. Yurt genelinde yapılan derlemeler bir "Folklor Arşivi"nde toplanmıştır. Önce "Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı" olarak adı değişen Daire, 1991 yılında "Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü" adını almış ve 2004 yılında Kültür ile Turizm Bakanlıklarının birleşmesinden sonra Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı "Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı" adıyla halk biliminin diğer bilim dalları ile birlikte halk oyunlarının derleme, araştırma ve yayımlama çalışmalarını sürdürmektedir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde 2001 yılında "Türkiye Halk Oyunları Federasyonu" kurulmuştur. Kuruluşun amacı, kültürümüzün en önemli yaşayan değerlerinden, halk oyunlarının korunması, gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması, geniş kitlelere tanıtılıp, yayılması, halk oyunları alanında çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlemiş olduğu yarışmalarda birlik ve beraberliğin sağlanması, yarışmalarda kural ve kriterlerin tek elden düzenlenmesi ve uygulanması, halk oyunları alanında teknik eleman (hakem/seçici kurul üyesi, antrenör) yetiştirilmesidir. Mevcut başkanlığını Sertaç Demirtaş'ın yaptığı bu kurum, halk oyunlarının yaşatılmasına ve kültürümüzün tanıtımına önemli katkılar sağlayarak, faaliyetlerini devam ettirmektedir.

2.3. Toplum, Sosyal Kurum-Kavramlar ve Halk Oyunlarının Sosyal İşlevleri

2.3.1. Sosyolojinin Tanımı, Alanı

Sosyoloji; insan gruplarının yapılarını, fonksiyonlarını, bu yapı ve fonksiyonlarda meydana gelen değişimleri, bu değişimler sonucunda ortaya çıkan sosyal problemleri, kısaca her türlü sosyal olay, olgu ve oluşu kendine has metotlarıyla inceleyerek kanunlara, prensiplere bağlayan ve sosyal problemlere çözüm arayan, pozitif bir bilim dalıdır¹.

Sosyoloji insanların birbirleriyle ilişkilerinin bilimsel açıdan incelenmesidir. İnsan birlikteliği gerçeği üzerinde odaklaşır. Toplumun her yerinde var olan sosyal etkileşimin bağlantılarını inceler; bilgi gövdesi olarak insan ilişkileri gerçeğini ele alır ve bu gerçek üzerine merkezileşir⁹⁹.

Sosyoloji farklı sosyologlar tarafından çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Lester Frank Ward ve William Graham Sumner, sosyolojiyi, “toplum bilimi”, Franklin Henry Giddings ise “toplumsal olayların bilimi”, Durkheim “kurumların bilimi”, Kovalevsky “toplumsal örgütlenme ve toplumsal değişimler bilimi” ve Simmel ise “insan ilişkilerini inceleyen bilim” olarak ifade etmektedirler¹⁰⁰.

Wössner de “sosyal süreçler tarafından belli bir kültürün ve toplumun grup müesseselerinde şekillendirilmiş olan insan davranışlarının ilmidir” şeklinde tanımlamaktadır¹⁰¹.

Sosyoloji toplumun bilimi olduğuna göre, sosyolojinin ilgi kuracağı alan da toplumun kendisidir. Sosyoloji, toplumun bütününe yönelik ve bütünü kavrayan bilimin adıdır. O hâlde sosyolojinin ilgi kurduğu alan toplumun içinde yer alan her tür kurum, sosyal ilişki ve sosyal olaylardır.

Sosyoloji toplumun bütünü göz önünde tutar, ona işleyen bir sistem gözü ile bakar. Ancak, bu bütün içinde yer alan ve ona hayatiyet kazandıran unsurları ayrı ayrı ele almaktan da vazgeçmez. Sosyoloji bununla da yetinmez, aynı zamanda bütünü oluşturan unsurlar arasındaki gerek fonksiyonel gerek anlamlı ilişkiyi ortaya koymaya çalışır. Bu ilişkiyi ele alırken toplumu meydana getiren sosyal kurumlar, sosyal gruplar, bireyler arasındaki anlamlı ilişkiyi sebep sonuç açısından inceler. Toplumun bilimi olan sosyolojinin faaliyet gösterebilmesi için her şeyden önce örgütlenmiş insan topluluklarına ve onun bünyesinde sosyal gruplara ihtiyaç vardır. Sosyal grupların bulunması, bunların kendi içlerinde örf, âdet veya yazılı hukuk kurallarına göre ilişkilerinin yürümesi ve sosyal gruplar arasında bulunan ilişkiler de sosyoloji açısından önemlidir¹⁰².

Sosyolojinin başlıca amacının, bireyleri kümeler halinde bir arada tutan ve tutmayan şartları bulmak, toplumdaki değişmelerin, dönüşümlerin nedenlerini anlamak ve açıklamak olduğu söylenebilir. Öyleyse, sosyoloji, insan ilişkilerinin değişik türlerinin oluş nedenlerini, davranış kalıplarının kaynaklarını ve sonuçlarını bilimsel yöntemlerle inceleme hedefine yönelik bir disiplindir¹⁰².

Sosyoloji, sosyal ilişkilerin zorunlu bağlantılarını keşfetmeye çalışır. İnsanlar, aileler, cemaatler, dernekler, şirketler, sendikalar, üniversiteler, spor kulüpleri vb. topluluk ve kuruluşlar oluşturarak gruplar halinde birlikte yaşamaktadırlar. İnsanların “gruplar” halinde beliren varlıklarını incelemek ve insan grupları ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplandırmak sosyolojinin konusudur. Bu tür soruları cevaplandırmak ancak, sosyal sistemleri, kurumları ve bunların sosyal yapılarını, insanı ve insan gruplarını ile ilgili bilgileri toplayıp sentezleştirerek yoğurmakla mümkün olabilir.

Sosyolojinin içeriği genellikle “sosyal olgular” olarak belirtilir. Ama bu bulanık bir ifadedir. Onun yerine, insan ilişkilerine ilişkin günlük deneyimlerimiz için, insan etkileşimini incelediğimizi söylemek daha doğru olur. Bu ilişkiler aile, arkadaş, düşman veya yabancılar ile kurulmuş olabilir. Bütün bunlar sosyolojinin temel konularıdır⁹⁹.

Yukarıda da ifade edildiği gibi toplum ve sosyal hayatla ilgili olgular (evlenmek, boşanmak, göç, kentleşme, suç, terör, spor vb.) sosyolojinin araştırma konusunu oluşturur. Toplum sosyolojik açıdan sosyal bir gerçekliktir. Ancak bu gerçeklik, fiziksel bir gerçeklik gibi doğrudan algılanan ve tecrübe edilen bir gerçeklik değildir. Sosyal gerçeklik, insanlar arası ilişki ve etkileşimleri, grup yaşamını, gruplar arası ilişkileri, kültürü, sosyal kurumlar ve tüm bunların insanların sosyal davranışları üzerindeki etkilerini anlatan bir kavramdır. Bu bağlamda sosyal gerçeklik, sosyal davranışlarımızı şekillendiren sosyal bir güç olarak tanımlanabilir. Örneğin, nasıl mevsimler faaliyetlerimizi, giysilerimizi ve hayatla ilgili seçimlerimizi etkileyebiliyorsa, sosyal gerçeklik de sosyal davranışlarımızı biçimlendirir ve etkiler¹.

İçinde yaşadığımız toplumun ekonomik yapısı, aile düzeni, kültürü, yönetim biçimi, nüfusu, dini, ahlak anlayışı sosyal davranışlarımızı şekillendirir. Örneğin, hangi partiye oy verdiğimiz, eş seçimimiz, yaptığımız meslek, boş zamanları değerlendirme biçimimiz gibi faktörler, toplumsal koşullardan etkilenir¹.

İnsanın sosyal bir varlık oluşu, toplumun hem bir nedeni ve hem de bir sonucu olarak ortaya çıkar. İnsanların yapısı ve temel özelliği, onların bir arada yaşamasını gerektirmiş ve böylece toplum hayatı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda toplum hayatı da insanları tarihsel süreç içerisinde değiştirmiş ve insanların toplumsal yaşamdan etkilenen ve hatta

belirlenen varlıklar olması üzerinde etkili olmuştur. Ancak burada önemli olan insan ve toplum arasındaki etkileşimdir. İnsan ve toplum, bir bütünün iki önemli yüzü ve gerçekliğidir¹⁰³.

2.3.2. Toplum

Toplum, ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçasında yerleşik ve kendilerini birleşik ve özgün bir varlık olarak gören insan topluluklarıdır¹⁰⁴.

Toplum, sosyal gereksinimlerini karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birlikteliktir⁹⁹.

Toplum, insan davranışlarını hem özgürlüğe kavuşturan hem de sınırlandıran, bir yandan karşılıklı yardımlaşmalara imkan veren, diğer yandan gruplaşmalara ve bölünmelere yol açan, değişken bir toplumsal örgütler ve ilişkiler ağıdır¹⁰⁵.

Toplum, bireyleri birbirine bağlayan, karşılıklı etkileşim halinde olan insanların oluşturduğu bir sistemdir. Toplum insan davranışlarının gerçekleştiği, insanlar arasında etkileşimin olduğu bir organizasyondur. Toplum insan davranışlarını sınırlar, özgürleştirir, insan davranışları için kurallar koyar. Toplum, birçok eylem ve usuller sistemidir. Toplumda otorite, yardımlaşma ve dayanışma, gruplaşmalar ve bölünmeler vardır. Toplum sürekli değişim içinde olan bir sosyal ilişkiler ağıdır ve etkileşim içinde olan bir kültürü paylaşan insanlara denir¹⁰⁶.

Toplum, insanı insan yapan, inandığı değerleri belirleyen davranış ve düşüncesini etkileyen bir gerçektir. Sınırları belli bir mekânda yaşayan, sosyal varlıkların (insanların) kurduğu bir düzendir. Toplum içinde otoriteyi, yardımlaşmayı sağlayan, grupları oluşturan, insanların davranış ve özgürlüklerini denetleyen bir kurallar bütünüdür. O halde büyüklüğü,

uygarlık düzeyi, ekonomik uğraşısı, dili, dini, inandığı değerler ve uyduğu kurallar ne olursa olsun, ortak bir yaşayışa sahip her insan topluluğu bir toplum meydana getirir. Yukarıda da belirtildiği gibi toplum, bir araya gelen insanların basit bir toplamı da değildir¹.

Toplum, farklı şekillerdeki beşeri hayatın gerektirdiği belli şartları, topluca yerine getiren muhtelif gruplar halinde organize olmuş insanların bir bütünüdür¹⁰⁷.

Normal ve yeterli bir işleyiş gösteren toplumdaki insanlar, toplumda bulunmakla işlevini, kendi başlarına yaptıklarından daha doyurucu ve etkili olarak gerçekleştirebilirler. bireylerin kendi başlarına yaşamaları ve kendi kendilerine yetmeleri mümkün değildir. Bu nedenle toplum, bireyler için yine bireyler tarafından oluşturulan sosyal bir yapıdır¹.

Toplum aşağıda özetlendiği gibi birçok genel fonksiyonu yerine getirir:

- Toplum, insanları belli bir yer ve zamanda bir araya getirir. Böylece insanlar birbirleriyle beşeri münasebetlere girerler. Bu mekansal durum, toplumun işlevini yerine getirmesinde bir temel oluşturur.
- Toplum, kişiler arasında sistematik ve yeterli iletişim araçları sağlar. Böylece dil ve diğer ortak semboller yoluyla bireyler, birbirlerini anlayabilirler.
- Toplum üyelerinin paylaşım, oynadığı ortak davranış bağlarını koruyup geliştirir. Böylece de bireyler için zaman ve enerji tasarrufu sağlar.
- Toplum, statü ve sınıf tabakalaşması sistemi yoluyla her bireyin sosyal yapıda oldukça istikrarlı ve başkalarınınca tanınabilen bir pozisyona sahip olmasını sağlar.

Toplumun, bu genel fonksiyonları yanında daha özel işlevleri de vardır. Toplum, temel evrensel gruplar sistemi aracılığıyla bireyler için şu özel işlevlerde bulunur:

- Toplum, topluma üye sağlamak için düzenli ve etkili bir takım yollara sahiptir. Toplum, evlilik, aile ve akrabalık grupları yoluyla, topluma sistemli olarak onaylanmış yeni insanların girmesini sağlar.
- Resmi, örgütlenmiş eğitim sistemi yoluyla üyelerinin sosyalle ve indoktrine edilmesini ve gelişmesini sağlar.
- Siyasal yönetim ve çeşitli sivil gruplar yoluyla insanların temel ihtiyaçlarından olan dış güvenliği ve düzeni sağlar.
- Toplum, örgütlenmiş çeşitli dini formları aracılığıyla bireylerin dini ve ruhi ihtiyaçlarını karşılar.
- Toplum, sahip olduğu sosyal gruplar ve sistematik düzen aracılığıyla üyelerin dinlenmesine ve boş zamanlarını değerlendirmesine imkan sağlar⁹⁹.

Toplum bireylerin, sosyal grup ve kurumların karşılıklı ilişkisinden doğan bir varlıktır. Bireyler arası sosyal grup ve kurumların, işleyişi, aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesi, değişmesi belli sosyal kurallara göre olmaktadır. Ancak, bu işleyişi kontrol edecek, aralarındaki belli ilişkileri, belli bir organizasyona bağlayacak ve yine aralarında bir bütünleşmeyi ve ahengi sağlayacak bir kuruma ihtiyaç vardır. Bu da “devlet”tir¹.

Model toplum örneği millettir. Diğer bir ifadeyle millet, makro düzeyde bir sosyal gruptur. Her milletin amacı, kendi kendine yetecek, kendini yönetecek bir takım kurumlar geliştirmek ve kurumlar ile sosyal kontrolünü sağlamak ve sürdürmektir. Devlet, toplumun otoriteyle donatıldığı ve bu otorite ile toplumu yöneten siyasi bir kurumdur. Bu anlamda,

toplumun, nihai fonksiyonu siyasi bir kurum oluşturmaktır. Böylece devlet de toplumun siyasi yetkilerini kullanan bir kurum olmaktadır¹⁰⁷.

2.3.2.1. Sosyal Kurumlar

Kurum, çoğunluğun paylaştığı ve bazı temel grup gereksinmelerinin karşılanması amacıyla yönelik, davranış örüntüleri bileşimidir⁹⁹.

Bir toplumun temel kaygıları ile faaliyetlerini düzenleyen ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayan yapısal bileşenlerin tümüne sosyal kurum denilmektedir¹⁰⁴. Bir sosyal kurum, hep birlikte eşgüdölmüş ve örgütlenmiş bir görelî bütün oluşturan, düşünceler, inançlar, gelenek – görenekler ve davranışlarla özdeksel öğelerden oluşmaktadır¹⁰⁸.

Kurum kavramı günlük dilde çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Bu anlamlar:

- Bir kümenin ya da toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenen yürürlükteki adet ve uygulamalar,
- Kökleşmiş ve davranış kalıpları,
- Özel ve önemli insan grupları (aile, devlet gibi), kurum ve kavramın içeriğini oluşturmaktadır. Aslında kurum bunların bileşenidir. Konuya bilimsel açıdan yaklaşıldığında, kurum toplumun belirli bir işlevi çerçevesinde örgütlenmiş, birbirleriyle ilişkili adet ve yasalardan oluşan bir sistem olarak tanımlanabilir¹.

Sosyolojik açıdan kurum ne bir kişidir ne bir grup. Kurum, kültürün bir kısmı ve insanların hayat tarzlarının kalıplaşmış bir parçasıdır. Sosyal ilişki ve roller, kurumların temel unsurlarıdır. Bu nedenle kurumlar,

çoğunluğun paylaştığı ve bazı temel grup ihtiyaçların karşılanmasına yönelik davranış kalıplarının bileşimidir¹.

Kurum kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için özelliklerini ortaya koymak gerekir. Kültürel bir kurum özellikle aşağıdaki temel öğeleri kapsamalıdır:

- Sosyal davranışlar, sosyal süreçlerin aracılığıyla kurum haline gelirler.
- Kurumlar belli ihtiyaçları karşılamak üzere kurulurlar.
- Kurumlar oldukça sürekli bir içeriğe sahiptir. Bir kültürde bireylerin gerçekleştirdiği davranışlar, roller ve ilişkiler bir süre sonra gelenekleşir.
- Kurumları oluşturan parçalar birbirleriyle etkileşim ve iletişim halinde kurumların bütünlüğünü meydana getirirler ve birbirleri üzerine baskıda bulunurlar
- Kurumlar her ne kadar diğer kurumlara bağlı olmasa da bir birim olarak işlenmesinden dolayı başlı başına bir bütündür. Yani her kurum tanınabilen bir davranış örüntüsü olarak görev yapar.
- Kurumlar zorunlu olarak değer yüklüdürler. Çünkü kurum, tek biçimli davranışların tekrarı ile davranışın normatif kodları haline gelmiştir. Bu kodların bazıları resmi kurallar (hukuk, kanun, tüzük ve yönetmelik) çoğunluğu ise gayri resmi toplum kuralları (örf, adet, töre, gelenek ve görenekler, ahlak, din kuralları) şeklinde kişiler üzerinde şuur altından sosyal baskı yaparlar¹.

Özetle sosyal kurumlar, belli bir toplumun ve kültürün içinde vardır ve kültürel norm özelliği dolayısıyla değer yüklüdürler. Belli ihtiyaçları karşılamak için doğmuşlardır ve bu ihtiyaçlar kurumların amacını da belirler. Sürekli bir muhtevaları ve belli yapıları vardır; bu nedenle tek başına bir bütünlük gösterirler¹.

2.3.2.1.1. Temel Sosyal Kurumlar

Bir toplumda temel sosyal kurumlar aile, ekonomi, din, eğitim, siyaset veya devlet şeklinde sıralanabilir. Özellikle çağdaş ve kompleks toplumlarda bu temel kurumlara ihtiyaç daha da fazladır¹⁰⁷. İnsanların temel ihtiyaçları çeşitli sosyal kurumlar tarafından karşılanmaktadır. Aile kurumu, neslin sürdürülmesi; siyasal kurum, toplumun güvenlik ve düzeninin sağlanması; din kurumu, inanç sistemlerinin açıklanması ve uygulanması; eğitim kurumu kişileri topluma hazırlama, ekonomi kurumu ise toplum ve insan ihtiyaçlarının karşılanması görevlerini yerine getirir¹.

2.3.2.1.1.1. Aile

Aile, bütün insan topluluklarında hukuken, temel ve evrensel bir sosyal kurumdur. Her devrin yapısına göre bazı değişmelere uğramasına rağmen, toplumların en önemli ve temel kurumu olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Ailenin oluşumu, aynı toplumda zamandan zamana, toplumdan topluma farklılıklar göstermekle beraber, bu farklılıklar ailenin fonksiyonlarından olmayıp, daha çok ailenin oluşum biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bir insani ve sosyal kurum olan ailenin, insanların var olmaya başladığı zamandan günümüze kadar var olması, bir anlamda insan ile ailenin orijininin birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir¹.

Aile, toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile, fert için hayat merkezidir. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli bir sosyal gruptur. Samimiyet, psikolojik ve ilişkiler aile kurumunun temel özellikleridir. Üyeleri arasındaki muhtelif rollerin organizasyonu aile sistemini meydana getirir. Bu nedenle aile, üyeleri arasındaki ilişkilerden ve ilişkilerin yapılmasından doğan kurumlar olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle, aile, cinsler arası ilişkileri ve insan soyunun çoğalmasını kurallara bağlayan, istikrara kavuşturan ve standartlaştıran davranışlar sistemidir¹⁰⁷.

Aile, biyolojik, psikolojik ve sosyal bağların fertleri birbirlerine kuvvetle bağladığı bir gruptur. Aile insanın temel ihtiyaçlarının giderildiği bir merkezdir. Ailedeki benlik duygusu, aile bireyleri arasındaki dayanışmayı desteklemektedir. Aile fertleri arasındaki dayanışmanın önemi, modern toplumda endüstrinin gelişmesi, büyük şehir hayatı ile daha da artmıştır. Bugünün karmaşık toplum yapısının en tutarlı grubu ailedir. Çocukların yetiştirilmesi, nesillerin devamı, aile içi dayanışmayı güçlendirmektedir. Kadının aile dışında çalışması, çocukların dışarıda okullarda yetiştirilmesi, huzur ve destek arayan aile fertlerini, aile yuvasına daha çok bağlanmaktadır¹.

Gökalp, aileyi, toplumun küçük bir modeli olarak görmekte ve güçlü aileyi, güçlü millet ve devletin temeli olarak düşünmektedir. Sosyal bütünleşme açısından aile müessesesi üzerinde duran Gökalp'e göre toplumu oluşturan sosyal müesseselerin birbiriyle uyum halinde olmaları gerekir. Sosyal müesseselerin bütünleşmesi esastır. Sosyal müesseselerin birleşmesinde aile temel rol oynar¹⁰⁹. Aile kurumunun örf ve adetleri, toplumun temelini oluşturur. Fertler ilk davranışlarını aile içinde kazanarak sosyalleşir. Aile, insanların duygularını, düşüncelerini, inançlarını kazandıkları yerdir. Huzursuzluklar dolu günümüz toplum hayatında aile, bir huzur yuvası, psikolojik sığınaktır. Aile fertlerinin ilgisi, günümüzde aile dışına yönelmiş olsa da, ailenin etkinliği sürmektedir. Küçük modern aile, psikolojik ve sosyal yönlerden kuvvetli ve sağlam bağlarla aile fertlerini himaye etmektedir. "Devamlılık" ailenin en önemli özelliklerindendir¹¹⁰.

2.3.2.1.1.2. Ekonomi

Ekonomi, bir ülkenin sahip olduğu toprak, madenler vb. gibi doğal kaynaklar, yetişmiş insan gücü gibi beşeri kaynaklar, üretim araçları ve beslenme, barınma, ulaşım, mübadele gibi vazgeçilmez ihtiyaçların giderilmesinde kullanılan fiziksel ve sosyal kaynaklar ile iktisadi hayatın organizasyonunu sağlayan üretici veya yönetici tüm birimlerin toplamından oluşan bütündür¹¹¹.

Ekonomi, ekonomik olguların varoluş nedenlerini araştırır, aralarındaki sebep sonuç ilişkilerini açıklar. Ekonominin hem teorik hem pratik yanları vardır. Ekonomi, ihtiyaçlar ile bunların giderilmesini sağlayan ekonomik mallar ve hizmetler arasındaki olayları inceler. Üretim, tüketim ve bölüşüm konularını araştırır. Üretim unsurları olan tabiat, emek, sermaye, teşebbüs konuları ekonomiyi doğrudan ilgilendirir¹¹⁰.

Esasen tüm ekonomik olgu ve ilişkiler düzeyinin gerisinde sosyal etkiler vardır. Bir başka deyişle, insan ekonomik faaliyette bulunurken birçok başka motiflerin etkisi altındadır ki bunların arasında gelenekler, grubun kuralları, ön yargılar, ahlaki değer ölçüleri, dini motifler sayılabilir. Gerçekten ekonomik işlemler sosyal yapıdan soyutlanarak ele alınamazlar¹.

Ekonomi, toplumda kalıplaşmış, süreklilik kazanmış işlemler ünitesidir ve bu haliyle toplum kültürünün önemli bir parçasını meydana getirir. Bütün toplumlar ekonomik kurumlara sahiptirler. Fakat ekonomik kurumların teşekkülü ve işleyişi, kültürün ve toplumun organizasyon yoğunluğuna, mevcut kaynakların, teknoloji ve servetin dağılımına göre toplumdan topluma farklılıklar gösterir¹⁰⁷.

Bilindiği gibi, insan ihtiyaçları sınırsız, buna karşılık bu ihtiyaçları karşılayacak olan kaynaklar yetersizdir. İşte, kaynakların çok sayıda ihtiyaçlar karşısındaki bu yetersizliği, ekonomik hayatın temelini oluşturmaktadır. İnsanların sınırsız olan ihtiyaçlarını, kıt olan kaynaklarla karşılama çabası, insanları burada bir denge kurmaya ve bunun içinde bazı davranış biçimleri oluşturmaya zorlamaktadır. Bu olgu insanların ekonomik faaliyetlerini oluşturmaktadır. İhtiyaçlarla kaynaklar arasındaki dengesizlik belli bir davranış biçimine iter ve bireyler birbirleri ile çeşitli şekillerde ilişkilere girerler. Bu durumda ekonomik faaliyetlerin sosyal bir olay ortaya çıkmaktadır¹¹⁰.

İnsanlar, doğaya karşı tek başlarına mücadele etme gücünden yoksun olup, güçlerini birleştirmek zorundadırlar. Bireyler, özgül ihtiyaçlarını gidermek için başka bireylerin üretimine ihtiyaç duyarlar. Bütün bunlar, toplumun oluşup farklılaşmasında en temel etkidir. Bu mücadele ve işbölümünde bireyler, yalnızca emek ve onun bir görünümü olan aletlere sahiptirler. Demek ki ekonominin temel konusu, toplumun oluşumunun ve idamesinin temelinde yatan doğaya karşı mücadele, yani bir süreç olarak üretimdir. Gelir, tüketim, tasarruf vb. temel ekonomik fonksiyon ve kavramlar, ancak bu sürece ve bu süreç sırasında oluşan toplumsal ilişkilere göre bir anlam taşıyabilirler. Bu nedenle, ekonomi tartışmasız olarak bir sosyal bilimdir¹¹².

2.3.2.1.1.3. Din

Sosyal yapıyı düzenlemesi ve bireylerin davranışlarını etkilemesi bakımından, toplumların hayatında önemli bir yere sahip olan sosyal kurumlardan biri de dindir. Dinin, yüksek bir hâkimiyetin emirlerine uymak, bağlanmak gibi anlamı vardır. Din, genel olarak, büyük ve üstün, insanın karşı koyamayacağı tabiatüstü ilahi bir varlık tarafından bazı şekiller

altında emredildiği kabul olunan kural ve inançlardan oluşmuş bütüne denir¹.

Din, hayatın nasıl yönlendirilmesi gerektiği konusunda benimsenen düşünce, inanç, ilke ve değerler bütünüdür¹¹¹. İnsanın birtakım doğaüstü güçlere veya varlıklara inanması ve çok çeşitli biçimler içerisinde bunlara ibadet etmesi de din olarak tanımlanmaktadır. Dini, bireyin, grubun, toplumun veya belirli bir kültürün, duygusal ya da bilinçli bir biçimde kutsal bir nitelik verdikleri varlıklarla kurdukları tinsel ve toplumsal ilişkilerin bütünü olarak tanımlamak da mümkündür¹¹².

İnsanlık tarihine bakıldığında, dinin insanla beraber doğmuş olduğu görülür. Öyle ki, nerede bir insan topluluğu var olmuşsa, orada bir din de var olmuştur. Dinin sosyal bir olgu olması nedeniyle, insanoğlunun bulunduğu her yerde bir dinin bulunması doğal bir olaydır¹¹³. İlkel insanlardan günümüz insanına kadar gelişerek gelen din kurumu, hayatı etkisi altına alır¹¹⁰.

Bilinen bütün toplumlar şu veya bu biçimde bir dine sahip olmuşlardır. İnsanlar, çağlar boyu açıklayamadıkları, aciz kaldıkları konuları belirli kalıplar ve inançların etkisiyle açıklamaya çalışmaktadırlar. İnsanların içinde yaşadıkları toplumlar değişik kültürel özelliklere sahip olduğu için, din de farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır¹¹⁴.

Din kuralları genel olarak yerleşmiş düzenin korunması ve olduğu gibi kalması için kuvvetli destekler sağlarlar ve muhafazakârlıkları ile sosyal değişmelere karşı bulunurlar. Din, toplumsal bütünleşmede en esaslı araçtır. Din, kuvvetli bir sosyal kontrol aracıdır. Din bir sistemdir, bu sistemin unsurları kurumlar ve ayinlerdir. Dinin temel prensipleri, ayinleri oluşturan ritmik hareketler, rutinler ve imanın belirtiliş biçimleridir¹¹⁵.

Din, toplumun istikrar ile devam edebilmesine yardım eder. Birçok sosyal sorun, değerlerin çatışmasından doğar. Değerlerin bir ölçüde benzer olması toplumsal uyumu sağlar. Değerler üzerinde asgari anlaşma din sayesinde mümkün olur. Dini törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirici araçlardır. Kolektif ayinler, ibadetler ortak dünyaların sürekli olarak kuvvetli kalmasını sağlar¹.

Din, kültürü; kültür de dini karşılıklı olarak etkiler. İnsanlar arasındaki sosyal ilişkileri etkisi altında tutar. Her din, toplum hayatını düzenlemek ister, insanlar arasındaki sosyal ilişkileri etkisi altında tutar. Aile, komşuluk, halk gibi sosyal gruplar dinin, toplumda taşıyıcılarıdır. Özellikle aile, her zaman ve her toplumda daima dini fonksiyonları yerine getirmiştir. Din, çok güçlü ve sıkı bir şekilde, toplum ve sosyal düzeni etkiler¹¹⁰.

2.3.2.1.1.4. Eğitim

Eğitim, belli bir toplumun varoluşunu ve ilerleyişini güvenceye bağlamak amacıyla üyelerine gerekli bilgi, beceri, düşünce ve davranış kalıplarını aktarması sürecidir¹¹⁶.

Eğitim, toplumsal hayatta henüz hazır olmayanlara yetişkin kuşaklar tarafından uygulanan bir etkidir. Amacı çocukta ya da bireyde hem bir bütün olarak siyasal toplumun, hem de bireyin bağlı olduğu iş çevresinin kendinden istediği belirli sayıda fiziksel, entelektüel ve moral (ahlaki) yetenekleri meydana getirmek ve geliştirmektedir¹¹³.

Eğitim, temel sosyal kurumlardan birisidir ve genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Eğitim kurumu her toplumda vardır, çünkü bireyin topluma kazandırılması ve dolayısıyla toplumun

sürekliliğinin sağlanması temel bir görevdir. Eğitimin uygulama biçimi toplumlara göre değişebilir ama varlığı ve gereği tartışılmaz¹.

İnsan hayatının ve sosyal gelişimin temelinde büyük ölçüde eğitim faaliyetleri bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi eğitim, yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata hazır olmayan nesiller üzerinde uygulanan etkileme işlemlerini kapsamaktadır. Eğitim bu yönüyle düşünüldüğü zaman, genel ve özel eğitim olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Genel eğitim, toplumun tüm fertlerinin sosyalleşme sürecini ve sosyal yaşantıya katılma çabalarını içine almaktadır. Özel eğitim ise bireyin, yetenek ve isteğine bağlı olarak, belirli bilgi ve becerilerin kazandırılması faaliyetidir¹.

İnsanın eğitimi, onun yeryüzündeki faaliyetleri ile birlikte başlamıştır ve esasen eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir faaliyettir. Eğitim, birey tarafından kültürün edinilmesi, şahsiyetinin teşekkülü ve sosyalleşmesi, yani bir toplum üyesi olarak bireyin kendisini hayata intibak ettirmesiyle sonuçlanan bütün öğrenme tarzlarını içine alır. Eğitim, çağların biriktirmiş olduğu bütün bilgileri günümüze taşıyan ve her türlü israfı önleyen sosyal tedbir ve idare yoludur. Toplumların geleceği ve gelişmesi aslında eğitime dayanmaktadır. Eğer her nesil kendisinden öncekilerden edindiği ve öğrendiği şeyleri almamış olsaydı, hiçbir türlü zihni ve sosyal gelişime mümkün olmaz ve toplumların şimdiki durumu Taş Devrinden farklı olmazdı. İşte eğitim, insanın mükemmelleşmesini sağladığı kadar, insanlığın sosyal ve kültürel mirasına da zemin hazırlar¹¹⁷. Eğitim, bir birey olarak, yüksek bir yaşama düzeyi elde etmenin, toplum olarak gelişme ve ilerlemenin, ileri ülkeler arasında yer almanın başlıca yoludur. Ülkede demokratik ve çağdaş bir siyasal ve toplumsal yaşamı gerçekleştirmenin temel yolu da iyi bir eğitimidir¹⁰⁸.

Görüldüğü gibi eğitim, insan davranışlarını düzenlemek, bireyleri topluma hazırlamak, kişiler arası ilişkileri belirlemek ve nesiller arası kültür naklini gerçekleştirmek gibi fonksiyonlara sahiptir. Bireyler, toplumdaki kültür normlarını, çeşitli davranış kalıplarını, sosyal ilişki tarzlarını ve her türlü bilgi ve becerilerini, aile ve okul çevresinden, iş yeri ve toplumun diğer kesimlerinden öğrenme yoluyla kazanırlar. Eğitimin toplum açısından başka bir görevi de, ülke ve toplumdaki tabakalar arası sosyal hareketliliği ve bütünleşmeyi gerçekleştirmektir¹.

Modern toplumlarda eğitim, sadece bireyin geleneksel kültürünü kavraması için değil, sosyal değişmeye ayak uydurması için de bir araç niteliği görmektedir. Özellikle günümüz sosyal hayat şartlarında, ailelerin çocuklarına ayırdığı zamanın azalmasından doğan eksiklikleri, aile dışındaki diğer eğitim kurum ve organları doldurmaktadır. Bunun sonucunda, okulların, öğretmenlerin ve radyo-televizyon gibi yayın organlarının yeni yetişmekte olan çocuklar ve gençler üzerindeki etkisi zayıflarken, diğer eğitim kaynaklarının etkileri gittikçe artmaktadır^{1,118}.

Eğitim, yeni nesillerin sosyal hayata hazırlanması, kültür nakli, sosyal, hayatın sürekliliğinin sağlanması, sosyal statü ve meslek sağlamaya zemin hazırlayan bir olgudur. Aynı zamanda, bilgi, davranış ve kabiliyetlerin de geliştirilmesi ve kazandırılması için uygulanan faaliyetler dizisidir. Toplum hayatını bu derece geniş kapsayan eğitim gibi bir disiplinin bir sistem içinde sosyal hayatta oynadığı rol büyüktür. İnsanların sosyalleşmesine yardımcı olan, sosyal ilişkileri ve toplumun itibarıyla sosyolojinin kapsamı ve çemberi dışında düşünülmez. Eğitim, işleyişi bakımından belli bir sistem ve yöntemle sahip olmasıyla bir sosyal kurum ya da yapıya sahiptir¹.

Bütün bu tanımlarda insan ve insan yavrusunu merkez alan bir ortak özellik bulunmaktadır. Geniş anlamda doğal ortam içinde, dar anlamda ise toplumsal ortam içinde eğitime konu olan insan yavrusu ve onun belirtilen boyutlarda kendi dışındaki ortamlara uyumu, kavramın tanımının esas alınan noktasıdır. Uyumun sağlanması ise yetişkinlere yüklenen bir görevdir. Bu durumda eğitim olayının bir ucunda hayata henüz bedensel, ruhsal, toplumsal ve moral olarak hazır olmayan insan yavrusu yani yetişmekte olan kuşaklar (çocuk ve gençler), diğer ucunda ise yetişkinler bulunmaktadır. İşte eğitim, bir anlamda bu iki ucun birbirine karşı sorumlulukları çevresinde yetişkinleri, yetişmekte olan kuşaklar karşısında yükümlü kılan toplumsal bir olaydır. Bu anlamda eğitim, genç kuşaklara yetişkinlerin yaşayan ya da geçmişte kalan kültürleri aktarma süreci olarak ta ortaya çıkmaktadır. Kültürün yaşayan boyutu ise mevcut değerler ve davranış biçimlerinin öğretilmesi, benimsetilmesidir¹¹³.

2.3.2.1.1.5. Siyaset

Siyaset, toplumda herkesin ilgi alanına aynı ölçüde girmeyen, toplumda gücün dağıtımı, toplumsal gündemin belirlenmesi ve karar verme işlevini yapan¹⁰⁶, kamu düzenini sağlamak ve genel yönetimi gerçekleştirmek görevini yerine getiren bir temel kurumdur. Bu haliyle de insanlığın varlığıyla paralel bir olgudur. Siyaset kurumunun birçok alt kurumu vardır. Örneğin, otoriteler, liderler, seçim sistemleri, oylama, siyasi partiler, baskı grupları, bürokrasi vb.¹

Siyasal hayat, siyasal olayların meydana geldiği sosyal hayat tarzıdır. Siyasal olay, ülke yönetimi ile sosyal olaydır. Siyaset ise, ülke yönetimini ilgilendiren olayların bütünüdür¹¹⁰.

Siyaset, hem bir sanat hem de bir bilimdir. Siyasetin ne olduğu ve amacı hakkında günümüze dek pek çok şey öne sürülmüştür. Eflatun,

siyasetin “insanları rızaları ile yönetmek sanatı” olduğunu belirtirken, Bismarck, “mümkün olanın sanatı” diye tanımlamıştır. Siyaset biliminin babası olarak bilinen Aristo ise siyasetin, “insan mutluluğu gerçekleştirme sanatı” olduğunu vurgulamıştır¹¹⁹.

Geniş anlamda siyaset, birbirlerine karşılıklı bağlarla bağlı bulunan insanların, birlikte yaşama amacıyla, buldukları topluma ve gruba, kendilerini duyurma çabaları ve faaliyetleridir. Böyle geniş bir tanım, siyasetin, sadece “resmi” kurumlara has bir fenomen olmadığını ve insan topluluğu olan her yerde, devlet içinde, sendikalarda, derneklerde, ticari ve kültürel kurumlarda, sivil, askeri, dini ve laik organizasyonlarda da özel kurum ve gruplarda da görüldüğünü göstermektedir¹¹⁹.

Siyaset, belirli bir toplum tipine has bir uğraş olmayıp, tüm toplumlarda ve gruplarda ortaya çıkan uğraş tipidir. Dolayısıyla topluluklar, yani insan bütünleri ne kadar çeşitliyse, siyasal sistemler de o kadar çeşitlilik gösterecektir¹. Bir toplumun içinde yer aldığı tarihsel ve toplumsal ilişkiler siyaseti belirlemektedir¹⁰⁶.

2.3.2.1.1.6. Boş Zaman ve Rekreasyon

Boş Zaman

Boş zaman, kişinin işe, işle ilgili sorumluluklarına, kendisinin ve ailesinin bakımına ayırdığı zamanın dışında kalan, dolayısıyla zorunlulukların olmadığı özgür bir zaman birimidir¹²⁰.

Tezcan'a göre boş zaman, "bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zamandır"¹²¹.

Boş zaman, insanın kendisini mesleki alanda da geliştirmesine imkan yaratır. Boş zaman, bu yönde bir gelişim fonksiyonu yaratırken, durmadan gelişen günümüz toplumunun sorumluluklarını yüklenmek için insanın yeni bilgilerle donatılmasına fırsat sağlar¹²².

Boş zamanın iyi veya kötü kullanımlarında ortaya bazı değerler çıkmaktadır. Buna göre, boş zaman yerinde ve değerli kullanılabildiği durumlarda insana, dinlenmek, eğlenmek, kendini yetiştirmek, geliştirmek, yaratıcılık, dernekleşmek, toplumsallaşmak, olgunlaşmak, görüş ve düşünce alanını, bilgisini genişletmek, kendi sorumluluğunu, özgürlüğünü yaşamak, vaktini kullanmada, iş yapmada, çalışmada kendi isteğine göre bir seçim yapmak ve böylece kendi kendini bulma imkanını verir¹²².

Rekreasyon

İnsanın yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız serbest zaman içinde isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denmektedir¹²².

Rekreasyon, yaratıcı ve kültürel faaliyetlere katılarak bireyin yenilenmesi, biriken arzuların açığa çıkarılmasıdır. Kişinin kendini tatmin veya eğlence için yaptığı uğraşılardır. Sağlıklı yaşamak ve verimli çalışmak dileğinin yerine getirilmesi, olumsuz çevre koşulları nedeniyle oluşan sıkıntı ve stresin atılarak vücut bütünlüğüne kavuşulması için yapılan planlı faaliyetler olarak da görülmektedir.

Boş zaman, çalışılmayan zaman dilimini içermektedir. Rekreasyon, iş dışındaki aktivitelerin boş zaman değerlendirme için uyarlanmasıdır. Boş zaman değerlendirme ve rekreasyon bazen aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak rekreasyon boş zamanda yapılan etkinlikleri kapsamaktadır.

Tüm çağdaş ve gelişmiş toplumlarda boş zamanların değerlendirilmesi yani rekreasyon, evrensel, zorunlu ve önemlidir. İnsan zorunlu eylemlerinin dışında ya da ona ek olarak vakit ve imkânlarını, bilgi, sanat, duyuş ve inanış olgularına ayırmak durumundadır. Boş zamanları değerlendirme kendi içerisinde dinlenme, uyuma, eğlenme, oyun oynama, spor yapma, zevk duyma, bilgilenme, sanatsal faaliyetlerde bulunma gibi kültürel çalışmaları kapsar. Kültürleşmenin en belirgin yolları ise, okuma, dinlenme ve seyretmedir.

2.3.3. Sosyal Bütünleşme ve Sosyal Kavramlar

2.3.3.1. Sosyal Bütünleşmenin Tanımı

Bütünleşme terimi genellikle tutunum, dayanışma, birlik, denge, uyarlanma ve armoni terimleriyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bütünleşme terimi, özümseme, amalgamasyon, sosyalizasyon ve akkültürasyon gibi sosyal süreçleri belirtir⁹⁹.

Bütünleşme, bir sosyal sistemin unsurları, bir toplumun üyeleri arasındaki karşılıklı sıkı bağımlılıktır¹²³. Bütünleşme, birbirinden ayrılan parçaların tek bir ünite haline gelmesini sağlayan süreçtir. Bu bakımdan bütünleşme, bir tür örgütlenme sürecidir. Toplumun çeşitli faaliyetlerinin birbiri ile ahenkli olma derecesidir¹¹⁵. Bütünleşme derece farkına dayanır ve itibaridir. Hızlı değişimler bütünleşmeyi tekrar gözden geçirmeyi gerektirebilir¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşme, cemiyetteki her bir sosyal grubun kendi hakkında vardığı şuurun, kendi birliği hakkındaki şuurun yoğunluğunun, toplumdaki bütünleşmeyi bozmayacak seviyede olmasıdır. Sosyal bütünleşme, mensubiyet duygusunun aşılarak milli topluma dahil olduğunun fark edilmesi olarak da tanımlanabilir¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşme, grubun varlığını sürdürmesi yani üyelerin grup içinde bir arada kalabilmeleri için etki yapan ve faaliyette bulunan kuvvetlerin tümüdür. Bütünleşme, bir sosyal sistemin unsurları, bir toplumun üyeleri arasındaki az veya çok derecede sıkı, karşılıklı bağımlılıktır¹¹⁵.

Bilgiseven'e göre sosyal bütünleşme; bir cemiyette maddi ve manevi kültür unsurlarının bir araya gelerek bir mana ifade edecek ve işleyen bir bütün meydana getirecek tarzda birbirlerini tamamlamalarıdır¹⁰⁵.

Sosyal bütünleşme, sosyal yapının çeşitli unsurları arasındaki tamamlama ve kaynaşma olarak tanımlanabilir¹⁰⁵.

Sosyal bütünleşmeye, sosyalleştirme süreci de denebilmektedir. Buna göre; "sosyalleştirme; grupla bütünleşmeyi sağlamak için ferde, hedefli ve amaçlı, dış ve iç davranış örneklerinin aktarılmasını sağlayan, belli bireyler arasındaki etkileşim sürecidir"¹⁰⁷. Bu aktarma ile birey, içinde bulunduğu toplum ve kültürün normlarını öğrenerek o toplum ve kültürde kendisine düşen sosyal rolleri yerine getirmesini sağlayacak bilgi, görgü, beceri ve alışkanlıklara sahip olur.

Sosyal bütünleşme, toplumu oluşturan bireylerin ve sosyal grupların dünya görüşleri itibariyle milli kültürden en alt düzeyde ayrılmaları veya sosyal mesafenin toplumun işleyen bir bütün olmasını

engel olmayacak şekilde sosyal gruplar arasında yer alması veya sosyal gruba ait mensubiyet bilincindeki yoğunluğun toplumdaki bütünleşmeyi bozmayacak seviyede olması gibi çeşitli şekillerde ifade edilebilir¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşme, hem farklılaşma hem de bütünleşmeyi beraberinde kapsar. Sosyal gruplar toplum hayatında hareketli bir pazarlık ve menfaat çatışması içinde olabilirler. Ancak, bu grup menfaatini elde etme gayretleri kanunlardan ve toplum gerçeğinden habersiz sürdürülemez. Toplum birçok sosyal grubun bütünüdür ve sadece bir sosyal grubun menfaati, toplumun ve diğer grupların menfaatine tercih edilemez¹⁰⁹.

Dünya görüşlerindeki farklılık, aralarında sosyal mesafe bulunan sosyal gruplara dahil olmak, toplumun manevi kültüründen ortak değer hükümlerinden uzaklaşmak için birer sebep değildir. Aynı şekilde, fertlerin belirli olaylar karşısında beklenen davranışları yapmalarına da engel değildir. Mesela, bir ülkenin toprak bütünlüğüne yönelmiş bir saldırı, bir savaş hali karşısında fertlerle grupların belirli tarzda beklenen şekilde davrandıklarını görebiliriz¹⁰⁹.

Bir toplumda demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla işleyebilmesinde temel nokta, sosyal bütünleşmedir. Demokrasi, mutabakat, uzlaşma ve hoşgörü rejimidir. Mutabakatlarını kurmuş ve geliştirmiş toplumlarda demokrasi daha iyi işleyebilir. Sosyal bütünleşmesini sağlayamamış, mikro ırkçılık gibi dar anlamda "biz" duygusunun öne çıkarıldığı toplumlarda zorluklarla karşılaşılabilir¹⁰⁹.

Sanayi devrimi, sosyologların dikkatini bütünleşme konusu üzerine çekmiş ve sosyal bütünleşme konusunun büyük öncüsü Durkheim olmuştur. Durkheim'e göre bireylerin bağlı buldukları gruplar içinde kalmalarını sağlayan faktörlerin başında benzerlik, yani bireylerin aynı

karakteristiklere sahip bulunmaları gelir. Durkheim, küçük bir toplumda bütün üyelerin aynı asli karakterleri taşımalarından ortaya çıkan bu dayanışmaya “mekanik dayanışma” adını vermiştir. Mekanik dayanışma, ortak değerler ve inançlar marifetiyle yerleşen dayanışmadır. Bu değerler ve inançlar, kişinin ve grupların başarılı olarak işbirliği yapabilmelerini sağlar. Buna karşılık, iş bölümünden doğan dayanışma “organik dayanışma” olarak adlandırılmıştır¹¹⁵.

Organize (düzenli) sosyal hayatta katılım (paylaşım) sapma ve aksaklıkları (işlev bozukluklarını) önler fikri Durkheim'dan bu yana sosyolojik düşüncenin merkezini oluşturmuştur. Ona göre birbirine bağlı ve yapılanmış guruplar savunmasız (kolay incinebilir) bireyleri stresten ve intihardan koruyan kolektif düşünceyi, duyarlılığı ve maneviyatı ortaya çıkarır. Durkheim'ın bakış açısına göre iki faktör bu koruyucu etkiyi sağlar; Birincisi bütünleşmiş bir toplum bireylerini sınırlayan ve eğer yanlış davranışlar yapmaya teşebbüs ederlerse müdahale eden bir sosyal kontrol mekanizmasına sahiptir. Bütünleşmiş bir toplum bireylerini sadece dışarıdan değil aynı zamanda içeriden de kontrol eder, çünkü “bizi (bütünleşmiş toplumu) kendi imajına (görünümüne) uydurur, davranışlarımızı kontrol eden dini, politik ve ahlaki değerlerle donatır”. İkincisi, bütünleşmiş toplumda bireyler fikirlerini, hislerini paylaşarak ve yorulduklarında birbirlerine destek vererek “ahlaki destek” sağlarlar. Sonuç olarak, başkalarından yeterli desteği ve kontrolü almayan ve egoist olan bireyler o kadar çok zorluklarla karşılaşılır ki, yaşama gayelerini ve cesaretlerini kaybederler ve umutsuz ve depresif bir hale düşerler¹²⁴. Sosyal bütünleşme, sosyal kontrol ve destek formatında, stresi, intiharı ve diğer problemleri doğrudan etkileyen bir etken olarak görülebilir¹²⁵.

Gelişme, ekonomik akımın, alışılmış yörüngesinden ayrılarak daha üst seviyede yeni bir denge alanına sıçraması şeklinde açıklanabilir.

Karmaşık modern toplumlar, bir yeni dengeye gidiş kanallarını açmak zorundadırlar. Buradaki aksama, sosyal bütünleşme bakımından sorunlara yol açar. Sosyal bütünleşme ile desteklenmeyen gelişme ve büyüme, sistemi aksatabilmektedir. Toplumlardaki fert ve sosyal gruplarda, maddi tatmine kavuşmalarına rağmen, bunalım ortaya çıkmaktadır¹⁰⁹.

Kurumlardaki değişme konusuna yaklaşıldıkça, ekonomik ve sosyolojik teorinin birbirlerini tamamladıkları görülür. Ekonomik büyüme ve gelişmeyle birlikte, sosyal ve kültürel sorunlar da ortaya çıkmıştır. Anomi, dışa kapanma, cemaatleşme, yoğun sapma davranışları, ideolojik sendikacılık, ahlak dışı davranışlar, uyuşturucu alışkanlığı, sınıf veya grup bilincinin milli bilincin önüne geçmesi gibi sosyo-patolojik sorunların çözümlenmesi gerekmiştir. Bu da, sosyal bilimcileri ve bu arada iktisatçıları da toplumsal sorunlara eğilmeye zorlamıştır. Görüldüğü gibi, sosyal bütünleşme, statik/durağan, zora dayalı, değişmenin olmadığı bir denge durumu sanılmamalıdır; farklılaşmanın var olduğu yerde bütünleşebilme önem taşımaktadır. Demek ki, sosyal farklılaşma ve işbölümü, gelişme ve büyümeye paralel olarak artmış, uygulanan ekonomi politikalarının sosyal ve kültürel politikalarla desteklenmesine ihtiyaç duyulmuştur¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşme açısından bakıldığında toplumlar, tarihi bakımdan ve zamanımızda farklıdır. Tarihi bakımdan, mesela Ortaçağ'da toplumlar, Amiran Kurtkan'a göre, statik ve her türlü değişmeden uzak bir sosyal yapıya sahiptirler; bu da onların sosyal bütünleşmesine imkan veriyordu. Zamanımızda alet, vasıta ve teknikler gibi unsurların oluşturduğu maddi kültür çok hızlı değişmekte, değer hükümleri, ortak amaçlar gibi unsurlardan oluşan manevi kültür ise yavaş değişmektedir. Zamanımızda maddi kültür ile manevi kültürün değişme hızları arasındaki farklılık, sosyal bütünleşme sorunlarına kaynak teşkil etmektedir¹⁰⁵.

Sosyal bütünleşmeye konu olan sorunlar, her dönemde farklı olabilir; bunlardan çok önem taşıyan bazıları üzerinde durmak gerekir. Çok kültürlülük, anayasal vatandaşlık, fikri beraberlik, sosyal grup mensubiyeti, menfaat birlikleri, dengeli kalkınma ve sosyal sınıflar bu grupta değerlendirilebilir.

Çok kültürlülük, homojen olmayan toplumlarda güç kaynağı olurken, homojen toplumlarda çatışma kaynağı olmaktadır. Sosyal bütünleşmeyi kültürel mensubiyet ten ayırarak anayasal vatandaşlık seviyesinde gerçekleştirmeye çalışmak çok kültürlü ve homojen olmayan toplumlarda mümkündür; homojen toplumlarda milli birliktelik olarak ifade edilebilecek olan sosyal bütünleşme, insanların ortak bir milli kültür paylaşabilmeleriyle sağlanabilir¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşmede, fikri beraberliğin varlığı, sosyal normlara uymanın yaygınlaştırılması, değer hükümleri tarafından beslenip davranışların bütünleşmiş sistemi olan kültürün eğitim yoluyla kazandırılması önem taşımaktadır¹⁰⁹.

Sosyal bir gruba dahil olma şuurunun topluma dahil olma şuuru ile yeknesak olmaması, sosyal bütünleşme kanallarının arızalı olduğunu gösterir; bir sosyal gruba dahil olmak, toplumun manevi kültüründen, ortak değer hükümlerinden ayrılmayı gerektirmez; bir çok sosyal grubun bütünü olan toplumda, bir grubun menfaati, diğer grupların menfaatine tercih edilemez. Menfaat birlikleri, sosyal kurumlar yoluyla sosyal bütünleşmeyi kolaylaştırırlar¹⁰⁹.

2.3.3.2. Bütünleşme Çeşitleri

Normatif Bütünleşme

Toplum ilişkilerini normların idare etmesi halinde, toplum ileri derecede bütünleşerek ahenkli bir bütün halinde sürüp gitmek imkanına sahip olur. Bir topluma giren bireylerin eylem ve davranışlarını, o toplumun normları ile koordine etmeleri halinde beliren bütünleşmeye normatif bütünleşme denir¹¹⁵.

Normatif bütünleşmeyi Parsons derinlemesine incelemiştir. Parsons'a göre, toplumun ortak değerleri, sosyal sistemlerin yapısal unsurlarında kurumsallaşınca normatif bütünleşme meydana gelir. Yüksek derecede normatif bütünleşme, toplum için aslında iyi bir şeydir. Böylece sosyal istikrar oluşur ve sistemin devamlılığı sağlanmış olur¹¹⁵.

Toplum hayatının devam edebilmesi, bir kuşaktan diğerine, sosyal normların, teknik ve ideallerin aktarılabilmesine bağlıdır. Bunun şartı ise, toplum üyeleri arasında normlar üzerinde bir uyuşmanın, anlaşmanın yani sosyal bütünleşmenin var olmasıdır¹¹⁵.

Fonksiyonel Bütünleşme

Fonksiyonel Bütünleşme, Toplumsal statüler ve roller arasındaki uyumdur. Buna göre; fonksiyonel bütünleşme toplumdaki iş bölümünün ahenkli bir şekilde gerçekleşmesinin bir sonucu olmaktadır¹²⁶.

Bir gruba giren kişiler, işgal ettikleri sosyal mevkiiler itibariyle farklı roller oynar ve değişik fonksiyonları yerine getirirler. Bu değişik fonksiyonların karşılıklı olarak birbirini tamamlamasından meydana gelen bütünleşmeye fonksiyonel bütünleşme adı verilir¹¹⁵.

Fonksiyonel bütünleşme, gerçek anlamda sosyal bütünleşme şekillerinden biridir; burada kültür unsurları birer fonksiyonu yerine getirerek toplum mekanizmasına işlerlik kazandırmaktadırlar; bu ise sosyal normlara dayanmaktadır ve bireyler, kendi davranışlarını bu sosyal normların yarattığı beklentilere göre yönlendirmektedirler¹⁰⁵.

İletişimden Doğan Bütünleşme

Ulaştırma, Haberleşme, İletişimden Doğan Bütünleşme, insanlar arasında fikir, düşünce ve haber aktarılmasından ve özellikle sürekli kitle haberleşmesi faaliyetlerinden meydana gelir. Kitle iletişimi sayesinde çağdaş bir toplumun merkezi ve çevresi daha sıkı biçimde birbiri ile temasa gelebilmekte ve ilişkiler kurulabilmektedir¹¹⁵.

2.3.3.3. Sosyal Bütünleşmenin Gerçekleşmesi İçin Gerekli Temel Şartlar

Sosyal bütünleşmenin gerçekleşmesi için temel şartları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Toplumda işbölümünün ve sosyal farklılaşmanın artışı,
- Zihniyet değişikliğine sebep olacak demokratikleşme sürecine geçiş,
- Eğitimde kabiliyet esasına göre fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Toplumda sosyal statünün doğuştan değil, ferdin başarısı sonucu kazanılması,
- Bölgeler arasında ve gelir grupları arasındaki sosyal adalet dengesinin, ekonominin genel kalkınma hızını aksatmayacak şekilde kurulması,
- Din ve mezhep ayrılıklarını giderici çalışmaların yapılması ve

- kaliteli din adamı yetiştirilmesi için din eğitimine önem verilmesi,
- Irki şuurun ve bilhassa azınlık şuurunun yarattığı tahripçilerin azaltılması,
 - Sosyal grupların ve cemaatlerin, toplumun bütününe dahil olduklarına ait şuurun kültür politikası ile takviyesi ve kültürel yabancılaşmanın önlenmesi,
 - Eğitimin milli olma niteliği ve birleştiriciliği (Toplumun dinamik yapısı icabı farklı menfaat grupları içinde olan fertler, aynı zamanda toplum birlik şuurundan da haberdar olmalıdır),
 - Aile müessesesinin güçlü olması ve Türk aile yapısını yıpratıcı teşebbüslerden kaçınılması,
 - Sosyal politikanın uygulanması (İşçi-işveren ilişkileri sosyal yardım, sendikacılık, iş mevzuat, sosyal güvenlik vb.),
 - Orta sınıflaşmanın mali ve ekonomik politikalarla teşviki,
 - Kültür ve sanat alanlarında topluma birleştirici mesajların iletilmesi,
 - Folklor faaliyet ve zenginliklerinin yaratılıp, geliştirilmesi,
 - Yaygın eğitime ve bilhassa yetişkinler eğitimine ağırlık verilmesi,
 - Kültürün genç kuşaklara naklinde önemli araç olan dilin, kültürel ve nesiller arası kopukluğa yol açmaması,
 - Yeni şehirli dediğimiz büyük şehir nüfuslarının, yaklaşık yarısını oluşturan gecekondü nüfusunun, mesken ve istihdam gibi problemlerini çözerek, sosyal çevreye uyum sağlamak,
 - Aydınların kimlik arayışından kurtulmaları,
 - Sosyal, kültürel konu ve meselelerin netleşmesi, kavram tartışmalarının aşılması ve milli mutabakatların sağlanması¹⁰⁹.

2.3.3.4.Sosyal Bütünleşmeyi Engelleyici Faktörler

- Hoşgörüsüzlük ve milli mutabakatların oluşmaması,
- Milli topluma mensup olma şuuru yerine “yeni kabilecilik” adı verilen boy, aşiret ve kabile taassubunun dar anlamda biz duygusunun hissedilmesi,
- Mikro ırkçılık, biyolojik ve genetik esasların kültürel değerlerin önüne çıkarılması,
- İnsan haklarının milletlerarası sözleşmelere rağmen, amaç ve anlamının dışında ve ülkelerin iç işlerine müdahalede kullanılması,
- Yabancı kaynaklı nüfus kabul etmiş ülkelerde gettolaşmaya sebep olan yabancı düşmanlığı,
- Kendi dışındakileri dışlama,
- Mahalli değer ve özelliklerin toplum dışında ele alınması,
- Toplumun marjinal durumda olan grupların “bir kısım radikalde olabilir” sistem içinde tutulması ve kontrol edilmesi yerine, onları kitleleştirmek ve karşı kültür alanlarını genişletmek,
- Kavram kargaşası,
- Milli kimliği hesaba katmadan kimliği sadece yalın hukuki bir bağa (hukuki vatandaşlık) veya ortak mekâna dayandırma, kültür birliğini ve ortaklığını gözden uzak tutmak¹⁰⁹.

Sosyal bütünleşmeyi olumsuz yönde etkileyen iki kültür sapması vardır. Bunlar, zenginlik kültürü ve yoksulluk kültürleridir. Her iki kültürde milli kültürü erozyona uğratarak sosyal bütünleşmenin gecikmesini ve millet olma sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle “gelişmiş ve millet olma sürecini tamamlamış toplumlar orta sınıfın güçlü olduğu toplumlardır” denilebilir¹⁰⁷.

Toplumun temel oluşturucuları gruplardır ve her grup da sosyal kişilerden oluşur. Bu nedenle sosyal bütünüşme üç düzeyde analiz edilebilir: Sosyal kişilik, temel gruplar ve toplum⁹⁹.

Sosyal Kişiliğin Bütünüşmesi:

Sosyolojik açıdan sosyal kişiliğin bütünüşmesi, bireyin sosyal rollerini koordineli ve sürekli bir biçimde oynadığı gerçeğine işaret eder. Bu yaklaşım psikolojik anlamdaki normal, dengeli kişiliğe sahip birey tanılmasını sayıtlı olarak kabul eder. Kişi, her gruptan diğerine devindiği ve farklı rollerin işlevlerini taşıdığı için bütünüşmiş sosyal kişilik davranış örüntülerini gerçekleştiren hiçbir atık çatışma örneği sergilemez. Böyle bir kişinin spor grubundaki davranışı ailesindeki, içindeki ve diğer gruplarındaki davranışlarından farklıdır ama onlara karşıt deđildir⁹⁹.

Grup Bütünüşmesi:

Grup bütünüşmesi, grup üyelerinin grup hedeflerine doğru, rollerini karşılıklı bağımlılık içinde oynadıkları anlamına gelir. Bütünüşmiş grup, amaçlarını en alt düzeyde bir çatışmayla başarabilen bir grup demektir. Bütünüşmiş grup, sadece iyi yapılaşmış olmakla kalmaz. Böyle bir grubun üyelerinin sosyal ilişkilerini verimli ve barışçıl bir biçimde yürüttükleri de gerçektir. Bu kişiler işbirliği, uyarlanma ve özümseme süreçlerine ağırlık verirler⁹⁹.

Toplumun Bütünüşmesi:

Toplumun bütünüşmesi sadece temel grupları değil, alt gruplarında başarılı bir biçimde işbirliği yapmaya muktedir olduğu gerçeğine işaret eder. Bütünüşmiş bir toplumda, okul, ev ve oyun çevresi çocuğu karşıt yönlere çekmez. İşyeri, cami ve siyasal parti birbirine karşıt

açıklamalar getirerek kişiyi arada bırakmazlar. Bütünleşmiş bir toplumda bu alanların her biri içindeki küçük alt gruplar da zorunlu olarak uyumlu ya da koordinelidir⁹⁹.

Sosyal bütünleşme toplumdaki herkesin tam bir benzerliğinin sonucu da değildir. Bütünleşme, bir özdeşim ve benzerlik konusu olmaktan çok bir yapı ve işlev konusudur. Toplumdaki bireylerin farklı, grupların çeşitli olduğu, statü ve rollerin çoğulluğu sık sık vurgulanmaz. Kişi ve grupların anlamlı bir biçimde bir araya getirildiği ve sosyal gereksinmelerin düzenli bir biçimde karşılandığı anlamına gelir. Sosyal bütünleşme, farklılıkları önlemez fakat farklılıkları eşgüdümle ve yönlendirir⁹⁹.

Toplumsal bütünleşmeye açıklık getirmeye çalışan Ziya Gökalp, sosyal bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için dini, ahlaki, bedii, iktisadi, lisan, hukuki ve fenni hayatın birbirleriyle dengeli bir biçimde uyuşması gerektiğini, bu birlikteliğin gelişemediği toplumlarda sosyal problemlerin artacağını ve hatta sosyal çözümlerin beklenebileceğini belirtmiştir. Gökalp'in yaklaşımından anlaşılacağı gibi, kurumlar ağı ile örülü olan toplumda sosyal yapıyı oluşturan unsurların arasındaki ilişkilerin yoğunluğu, toplumsal bütünleşme açısından önemli görülmektedir. Ancak, burada göz ardı edilmemesi gereken bir hususa dikkatleri çekmek gerekmektedir. Toplumsal yapı içerisinde bütün kültürle ilgili olan unsurların, kurumların kendi aralarında karşılıklı etkileşim içerisinde bir bütünlük oluşturmaları ve yerleşik kültürel değerlerin mensupları üzerinde bütünleştirici bir role sahip olmalarına karşın, çeşitli nedenlerle (ekonomik, siyasi, din vs.), aynı toplumda toplumsal çatışma ve problemlerin gelişmesinin söz konusu olduğu bilinmektedir; ayrıca, toplumsal çatışmaların özellikle alt gruplarda-bariz olarak ortaya çıktığı bu alanda yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir¹²⁷.

Gökalp'ten yaklaşık yarım asır sonra toplumsal sistem ve toplumsal bütünleşmeyi konu edinen Parsons, sosyal sistemi durağan ve dinamik yapılar olarak tanımladıktan ve kendi varlığını sürdürmeye yeterli bir sistemin toplum olduğunu vurguladıktan sonra, bu sistemin en önemli işlevinin toplumsal bütünleşme olduğunu belirtmiştir^{127,128}. Ancak, söz konusu ifadeler, alt grupların ilişkilerini ve bireyin bencil isteklerini düzenlediği düşünülen toplumsal manevi güçlerin eksikliği, yani, toplumsal bütünleşmede esas olan normların yetersizliği ya da etkin gücünü hissettirmeyişi, yabancılaşma ve anomik durumlara zemin hazırlayabileceğini eklemek gerekir.

Ekonomik büyüme ve gelişmeyle birlikte, sosyal ve kültürel sorunlar da ortaya çıkmıştır. Anomi, dışa kapanma, cemaatleşme, yoğun sapma davranışları, ideolojik sendikacılık, ahlak dışı davranışlar, uyuşturucu alışkanlığı, sınıf veya grup bilincinin milli bilincin önüne geçmesi gibi sosyo-patolojik sorunların çözülmesi gerekmiştir. Bu da, sosyal bilimcileri ve bu arada iktisatçıları da toplumsal sorunlara eğilmeye zorlamıştır. Görüldüğü gibi, sosyal bütünleşme, statik/durağan, zora dayalı, değişimin olmadığı bir denge durumu sanılmamalıdır; farklılaşmanın var olduğu yerde bütünleşebilme önem taşımaktadır. Demek ki, sosyal farklılaşma ve işbölümü, gelişme ve büyümeye paralel olarak artmış, uygulanan ekonomi politikalarının sosyal ve kültürel politikalarla desteklenmesine ihtiyaç duyulmuştur¹⁰⁹.

2.3.3.5. Kültür ve Sosyal Bütünleşme

Kültür ve toplumun ayrı ayrı incelenmesi ancak soyut bir düzlemde olanaklıdır. Her ikisi de, çeşitli parçalar açısından incelenebilir. Fakat somut durumda ikisi birlikte bulunur. Toplumda gruplar halinde örgütlenmiş kişiler için, kişiler sayesinde ve kişiler tarafından kültürel örüntü ve

kurumlar geliştirilmiştir. Kültür ve toplum birbirinden ayrılamaz bütünlüktedir. Bu nedenle kültür ve toplum arasında en alt düzeyde de olsa bir eşgüdüm bulunması gerekmektedir⁹⁹ Kültür ve toplum paranın yazı ve tura yüzleri gibidir. Toplum, toplumsal ilişkiler kümesinden oluşmuştur. Kültür ayrıca sosyal ilişkilerin nasıl oluştuğunu ve bu ilişkilerin, normlar, değerler, inanışlar ve ideolojiler tarafından yönlendirildiği kararının verilmesinde yardımcı olur¹²⁹.

Kültür ve toplum birlikte var olan gerçeklikler olmalarına karşın, bütünleşme için eşit etkilere sahip değildirler. Kültürün bütünleşmesi, toplumun bütünleşmesini önceler. Dolayısıyla bütünleşme açısından kültür, toplumdan çok daha etkili bir faktördür. Toplum eyleme geçirenin kültür olduğu veya hem kavramsal hem de dışsal düzlemde toplumdaki kişileri eyleme geçirenin kültür olduğu söylenebilir. Kültürel bütünleşme, uzun yıllar sonucu toplumun hafızasında oluşmuş olan ortak değer ve inançlar etrafında gerçekleştirilen bütünleşmedir. En ideal bütünleşme şekli budur. Çünkü; bu seviye diğerlerini içine aldığı gibi zıtlık ve çelişkilerin de olmamasını ihtiva eder¹³⁰.

Kültürel bütünleşme eksikliği, toplumu kargaşaya iter. Kültürel bütünleşme olmaksızın sosyal kişiler örüntü ve rollerini yeterince gerçekleştiremezler. Sosyal gruplar, kurumsallaşmamış formları uygun bir biçimde kullanamazlar⁹⁹.

Sosyokültürel bütünleşme, katı ve mutlak değildir. Kültür ve toplum her zaman belli bir bütünleşme derecesine sahipse de, unutulmamalıdır ki, sosyokültürel bütünleşme göreceli bir olgudur. Kişiler arası sosyal ilişkilerin doğası gibi, insanın doğası da, toplum ve kültür arasında katı bir bütünleşmenin var oluşunu engeller. Tam bir bütünleşme olabilseydi, ne değişme olurdu ne de ilerleme. Sosyokültürel ilerleme kaçınılmaz

olduğuna göre, sosyokültürel değişme de sürekli bir olgudur⁹⁹.

2.3.3.6. Bütünleşme Tipleri

Sosyal bütünleşme türleri; yersel bitişiklik, dış tesirlerle bir araya gelme, işlevsel/fonksiyonel bütünleşme, mana etrafında bütünleşme olarak tasnif edilebilir.

Yersel Bitişiklik

Bir kültürün unsurları durumunda olan gayeler, değerler, fikirler, temayüller, müesseseler ve bunları benimsemiş olan gruplar arasındaki tek birleştirici bağ mekn birliğinden ibaret ise böyle bir kültürün asla bütünleşmemiş olduğu ifade edilebilir. Böyle bir kültürde müesseseler arasında bir ahenk ve tamamlanış durumu mevcut olmadığı gibi küçük gruplar arasında da gaye ve hedef tezatları göze arpar¹⁰⁵.

Bu tip bütünleşme coğrafi mekndan kaynaklanan bütünleşmedir. Milliyet ve din farklılıkları gösteren büyük grupların aynı toplum içinde yaşamaları gerçek bir sosyal bütünleşmeyi değil, mekn bitişikliğini ifade etmektedir.

Yersel bitişiklik, gruplar arasındaki bağın mekan birliğinden ibaret olmasıdır; burada kültür btnleşmemiştir; toplum hayatı için, ortak çıkarlar ve amaçlar etrafında toplanış durumu olmalıdır; gelenek, milliyet, din farkları gösteren siyasi birlik içindeki bir çok büyük grubun bir arada bulunuşu, yersel bitişikliğe örnek olarak gsterilebilir¹⁰⁵.

Dış Tesirlerle Bir Araya Gelme

Dış tesirlerle bir araya gelme, yapay bir beraberlik durumudur; yabancı bir kültürün değer hükümlerinin alıştırma veya zorlama yoluyla yerleştirilmesi esas alınmaktadır; bu gibi ilkelerde görünüşteki bütünleşme gerçekte var değildir; özellikle komünist ülkelerde seçilen zorlama yolu bile, milli kültürlerin sağlam değerlere dayanması nedeniyle başarılı olamamış, dış tesir ortadan kalktığı zaman görünürdeki bütünlük de kalmamıştır¹⁰⁵.

Dışarıdan kaynaklanan baskılar ve tehlikeler sosyal bütünleşme düzeyini artırmaktadır. Örneğin Çanakkale savaşında dış güçlerin Anadolu'yu ele geçirmek istemeleri toplumumuzdaki çeşitli grupların topyekün olarak bütünleşmesini sağlamış ve Çanakkale'de düşmana geçit verilmemiş benzer şekilde Galatasaray'ın Avrupa'da elde ettiği başarılar, Türk Milleti tarafından desteklenmiş ve toplumda bir bütünleşme oluşmasına neden olmuştur¹³¹.

Fonksiyonel Bütünleşme

Fonksiyon, işleyiş anlamına gelen bir kelimedir. Teknik anlamda işbölümü demektir, yani herhangi bir ürünün üretim esnasında çeşitli safhalardan geçerken, ayrı ayrı kişilerce değişik işlemlere tabi tutularak meydana getirilmesi işbölümünü gösterir. Bu duruma teknik işbölümü denilmektedir. Modern iş bölümünün temelinde mekanik dayanışma vardır. İşler birbirine öylesine bağlıdır ki, birinin aksaması sistemin önemli bir kısmının ya da tamamının aksamasına sebep olur. İşte topluluktaki işbölümü, işbirliği ve bunun sağladığı bütünleşme tipine fonksiyonel bütünleşme denilmektedir¹³².

Fonksiyonel bütünleşme, gerçek anlamda sosyal bütünleşme şekillerinden biridir; burada kültür unsurları birer fonksiyonu yerine getirerek toplum mekanizmasına işlerlik kazandırmaktadırlar; bu ise sosyal normlara dayanmaktadır ve bireyler, kendi davranışlarını bu sosyal normların yarattığı beklentilere göre yönlendirmektedirler¹⁰⁵.

Modern toplumu kendine ait bir gerçekliğe sahip organik bir bütün olarak gören ve sosyolojiye toplumsal bütünleşme anlayışını taşıyan Durkheim, tam ve gerçek bir bütünleşmeyi toplumsal iş bölümü ile açıklamak istemiştir. Ona göre, iki türlü dayanışmadan söz edilebilir: mekanik ve organik dayanışma¹²⁴.

Mekanik dayanışma, iş bölümünün az geliştiği, akrabalık bağlarının esas olduğu. okur-yazarlık oranının düşük bulunduğu toplumlara temsil eder. Bu tür toplumlarda birbirine benzeşme ve homojenlik söz konusudur; dolayısıyla mekanik dayanışma bir benzeşme dayanışmasıdır. İş bölümünün artmasıyla, mekanik dayanışma yerine organik dayanışma biçimi gelişmeye başlar, Durkheim'e göre toplumsal bütünleşme için tek başına coğrafi birliktelik yetmemektedir. Fonksiyonel bütünleşme için toplumsal iş bölümü zorunludur. Gelişmiş iş bölümünün bulunduğu toplumlarda bireyler farklılaşmışlardır. Organik bütünleşmenin karakteristik özelliği, iş alanlarından birisinin fonksiyonunu getirmesiyle, tüm toplumu etkilemesidir. Öte yandan, sanayileşen bir toplum farklılaştığı ölçüde ve herkesin kendi rolünü en iyi biçimde yerine getirdiği, iş bölümü ve maddi refahla birlikte, karşılıklı ilişki ve dayanışma, toplumsal bütünleşmeyi birlikte getirecektir¹²⁴.

Kültür unsurlarının her birinin ayrı birer fonksiyon ifa ederek, cemiyeti işleyen bir bütün haline getirmek üzere bir araya gelmeleri halinde fonksiyona dayanan bütünleşme söz konusudur. "bir otomobilin

monte edilmeksizin bir kutu içine konulmuş olan parçalarının sadece bir (yersel birlik) mekanik birlik teşkil ettiklerini, fakat bir otomobil teşkil edecek tarzda birleştirildikten sonra fonksiyonel bir birlik (işleyen bir bütün) meydana getirdiklerini ifade edebiliriz". Böyle işleyen bir bütünden herhangi bir parça çıkarıldığı zaman bütün faaliyeti durur, çıkarılan parça ise başka bir bütün'e dâhil edilemez, dahil edilse de işe yaramaz¹⁰⁵.

Modern endüstri toplumlarında işbölümü kaçınılmaz bir olgudur. İşbölümü endüstrinin bünyesinde doğar. Endüstri faaliyetleri ihtisaslaşmayı öngörür. İş kollarına ayrılmanın ardından, genel işin bütünlüğü gereği tekrar birbirini tamamlamak zorundadır. Böylece fonksiyonel bir bütünleşme meydana gelmiş olur. Spor bugün endüstri dalı haline gelmiştir ve diğer birçok endüstri kolları ile sıkı bir ilişki içindedir. Örneğin; spor kıyafetleri endüstrisi, ayakkabı endüstrisi, turizm endüstrisi gibi¹³³. Turizm endüstrisine örnek verecek olursak, 25 Mayıs 2005 tarihinde yapılan, Milan-Liverpool Şampiyonlar Ligi maçı hem gelir getirmesi hem de ülkemizin yurt dışında tanıtılması bakımından çok önemlidir¹³¹.

Fonksiyonel nitelikli bir bütünleşmenin hakim olduğu toplumlardaki şahsiyet tipi; faydacı, mukaveleci ve mekanik alakalara yöneliktir. Ferdin bu yönelişlerini kapsayan şahsiyet tipi, günümüzde sanayileşmiş ve modernleşmiş toplumlarda yaygındır. Aynı toplumlarda görülen dayanışma eksikliği, manevi çöküntü, çözülme belirtileri, bazı sosyal hastalıklar ve anomi hali, sadece fonksiyonel şahsiyet tipinin bütünleşme için yetersizliğini ortaya koyar¹⁰⁹.

Bütünleşme için ihtiyaç duyulan şahsiyet tipi, faydacı olduğu kadar, dayanışmacı ve toplumcu, fert ve toplum menfaatlerinin zıt olmayacağını benimsemeli, toplumdaki manevi tatminden de pay

almalıdır. Toplumun moral değerleri etrafında manalı-mantıki bir bütünleşme sağlandığı takdirde, fonksiyonel bütünleşme bir anlam taşır¹⁰⁹.

Manevi Bütünleşme

Sosyologlar tarafından kabul gören bütünleşmenin bir diğeri manevi değerler etrafında bütünleşmedir.

Manevi bütünleşme, en mükemmel bütünleşmedir. Burada unsurlar, merkezi ya da kaynaştırıcı nitelikteki bir veya birkaç mana etrafında bir araya gelmekte, parçalardan biri çıkarıldığında toplum mekanizması felce uğramaktadır¹⁰⁵.

Manevi bütünleşme, insanın en yüksek seviyesinde, şekil, kalıp veya görünüş farklılıkları kendisini meydana getiren kültürel değerler arasında uyum ve ahenk sağlayarak fert ve cemiyetin kuvvet halindeki bütünlüğünü realize eder¹³⁴.

Toplumsal değerler, toplumun olumlu buldukları ortak duygu ve düşüncelerin bütünü olmaktadır. Birey, toplum tarafından arzu edilen değerleri sosyalleşme sürecinde hazır bulur ve onları tekrarlamak suretiyle toplumsal davranış kalıpları haline koyar. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik değerlerin, statü ve rol belirleme gibi işlevlerinin yanında önemli bir görevi de toplumsal bütünleşmeye olan katkılarıdır. Toplumda normatif değerlerin etkinliğini kaybetmesi, o toplumda birlik ve bütünlüğün sağlanmasına engel olur. Bu bakımdan toplum için üyelerinin karşılıklı ilişkileri içerisindeki değerlerin yansımından oluşan ortak tutum ve davranışların azlığı ya da çokluğu toplumsal bütünleşme açısından önemlidir. Toplumsal sistem bir taraftan değişime uğrarken, diğer taraftan istikrar ve dengeyi amaçlar. Öte yandan, toplumun hayat biçimini

belirleyen örf adet ve geleneklerin, istikrarın sağlanmasında önemli görevleri olduğu görülür¹³⁵.

Manevi bütünleşme durumunun göze çarptığı cemiyetlerde çeşitli unsurlar sadece bir fonksiyon icabı değil, ihtiva ettikleri öz karakter itibarı ile birbirlerini tamamlamaktadırlar. Böyle bir kültürün unsurları, mesela bir konçertonun yapraklar halinde dağılıp parçalanmış notaları gibi dağınık durumda görünseler bile, birlikte ifade ettikleri anlam, böyle bir müzik parçasınının her birinin özel yeri belli olan beste bölümleri gibidir. Benzer şekilde “gotik” mimari tarzında inşa olunmuş bir binanın her kısmı nasıl bir manevi bütünlükle birbirini tamamlıyorsa ve ahenk meydana getiriyorsa, manevi olarak bütünleşmiş toplumların kültür unsurları da taşıdıkları manevi karakteristikleri dolayısıyla böyle bir bütün teşkil etmektedir. Bir milli ülkü çevresindeki birleşme buna bir örnek olarak verilebilir¹⁰⁵. Milli ülkü etrafında birleşmeden kasıt, milli futbol takımınının maçı sırasında, farklı kültür ve düşünceye sahip bireylerin milli takımı desteklemesi mana etrafında bütünleşmeye örnek olarak verilebilir.

Durkheim’e göre, geçici de olsa buhran ve savaş dönemlerinde toplum daha çok bütün haline gelmektedir. İşbölümü teorisinden hareket eden Durkheim işbölümünün artışı ile bütünleşmenin gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Bu konuya eğilen Srokin’e göre ise işbölümünün artışı önemli bir olaydır, ancak ekonomik, kalkınma ve modernleşmeye rağmen, toplumda çeşitli bunalımların ve krizlerin ortaya çıkışını azaltmamaktadır. Bu bakımdan Srokin Fonksiyonel bütünleşmenin yetersizliğini gidermek ve sosyal değişimin sürekliliği içindeki gelişmeleri de göz önünde tutarak “mantıki-manalı” bir bütünleşme görüşünü ileri sürmektedir¹⁰⁹.

2.3.3.7. Sosyal Kavramlar

2.3.3.7.1. Sosyalleşme

Sosyalleşme, bireyin, toplumun norm ve değerlerinin içselleştirmesi ve onurlu davranış haline getirmesi sürecidir. Sosyalleşme yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Sağlıklı bir toplumun olabilmesi ve toplum yapısının devam edebilmesi için çocuklar, toplumun değerlerini, toplumla ilgili bilgi ve becerileri öğrenmesi gerekir. Çocuğa yaşamını kontrol edebilmesi için gerekli esas bilgilere öğretilir. Bunların başında yeme, içme, yürüme, iletişim becerileri, tuvalet eğitimi gelmektedir. Bu beceriler toplumda düzenli bir etkileşim ve davranışların olabilmesi için gereklidir¹⁰⁶.

Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme, kişinin aile, okul, çevre ve mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların, daha genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir¹¹¹.

Bireyler, içinde doğdukları toplumun kuşaktan kuşağa geçirilen kültürünü, sosyalleşme süreci içinde öğrenme yoluyla elde ederler. Sosyalleşme sürecinin içeriğinin ve biçiminin belirlenmesi öğrenme yoluyla gerçekleşir. Sosyalleşme, bireyi toplumun ve çeşitli grupların bir üyesi haline getiren, değer, tutum ve davranışlarını, kurumsallaşmış normlara uygun olarak tanıyabilmesine olanak sağlayan bir kültürlenme sürecidir¹¹².

Sosyalleşme sürecinde toplumun temel bilgileri bireylere aktarılır. Avcı toplumda yaşayan bir çocuk, avcılığının nasıl yapılacağını öğrenirken, modern toplumlarda ise çocuklar geleceğe hazır hale gelebilmek için okullara giderler. Üst sınıf aileler çocuklarına çocuklarına

statülerini ifade edecek şekilde farklı alanlarda eğitim aldırırlar. Bu amaçla çocukların özel okul ve kurslara gönderilirler. Uygun bilgi ve becerilerinin elde edilmesi sonucunda farklı bireyler, kendi sosyal sistemlerinin potansiyel üreticileri haline gelirler¹⁰⁶.

Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey; bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ileride alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve mevkilerin kendisinden beklediği davranış, beceri ve inançları öğrenip, benimsemek durumundadır. Sosyalleşme olgusu doğumdan hemen sonra başlar. Bireyin, toplumda geçerli olan değerleri, inançları, vaziyet alışlarını, davranış kalıplarını öğrenip özümsemesi, çocukluk ve gençlik döneminde girdiği gruplarda geçerli değer, tavır ve rol beklentilerine göre “sosyal ben”ini veya “sosyokültürel şahsiyet”ini kazanması ile devam eder. Aslında, insan bütün hayatı boyunca sosyal pozisyonlarda yeni sosyal roller üstlendiği için, bu rollerin öğrenilmesi sırasında sosyalleşme de hayat boyu devam eder¹³⁶.

Sosyalleşme, insanların mensup oldukları toplumların yaşam biçimine ait inançları, değerleri, davranışları ve normları kazanma sürecidir. Sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, kuralları, davranışları, değerleri, düşünme ve yaşayış biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin sosyal hayatla ve kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını mümkün kılan mekanizma olmaktadır¹.

Sosyalleşme sürecinde bireyler toplumsal değerleri, deneyimleri kişiselleştirirler. Böylece herkes kendi kimliğini oluşturur. En iyi edebiyat bilen, en iyi basketbol oynayan, en iyi şiir yazan, en yaramaz, en tembel, en dürüst gibi kendi özellikleri ile bilinen kişiler ortaya çıkar. Herkesin farklı

olması bireye ile toplum arasındaki etkileşimi önemli hale getirmektedir. Bizleri var eden, diğer insanların varlığıdır. Çünkü bizler kendimizin farkına diğerlerine bakarak varabiliriz¹⁰⁶.

2.3.3.7.2. Sosyal Gelişme

Sosyal gelişme, iktisadi refahın artışı, beşeri kaynakların gelişmesi, fırsat eşitliği, sosyal bütünleşmenin gerçekleşmesi, rasyonel düşünme alışkanlıklarının kazanılması, maddi ve manevi tatminin dengelenmesi, fert ve toplum menfaatlerinin farklı olmadığı fark edilmesi, toplumun asgari müştereklerde, tasada be kıvançta birleşebilmesi ve ilerlemesi şeklinde özetlenebilir¹⁰⁹.

Sosyal gelişme, bir toplumun birden fazla yönde ilerlemesi, toplumun bütününde meydana gelen ilerleme ve gelişmedir. Sosyal gelişme, ekonomik büyüme, orta sınıflaşma, sosyal bütünleşme, fonksiyonel bütünleşme ve mana etrafında bütünleşmedir. Eğer bir toplumda bu unsurlarda ilerlemeler varsa, o toplum sosyal yönden gelişmiş demektir².

2.3.3.7.3. Sosyal Değişme

Değişme, sosyal anlamda bir durumdan yeni bir duruma geçişi ifade etmektedir. Mevcut durumun muhafazası statik (durağan) olmak anlamına gelir ki zaman içinde böyle bir özelliğin sürdürülmesi güçtür. Çünkü değişme, kaçınılmaz hükmünü varlıklar üzerinde göstermektedir. Bu çerçevede değişme, bireysel ve toplumsal alanda görünür ve hissedilir etkilere sahiptir. Değişime uğramayan bir canlı, değişmenin olmadığı bir insan topluluğu düşünmek mümkün değildir¹¹³.

Sosyal değişme, sosyal ilişkilerde, kurumlarda ve yapıda belirli bir durumdan ya da varlık biçiminden bir başka durum ya da biçime geçiş olarak tanımlanabilir¹¹⁶.

Sosyal değişme, bir toplumun sosyal sistemi içerisindeki kurumların, sosyal rol kalıplarının ve insanlar arasındaki ilişkiler ağının deęişmesidir². Sosyal değişme, kısa zaman aralıklarında gözlenebilir ve denetlenebilir dönüşümlerden meydana gelir¹¹³.

Geleneksel ya da modern bütün toplumlar, sosyal değişme süreci içerisindeyler. Değişmeyen hiçbir toplum yoktur. Sosyal değişmenin nedenleri olarak, icatlar, keşifler, teknoloji, fikirler, inançlar, endüstriyel gelişmeler, nüfus artışı, kültürel etkileşimler, savaşlar, doğal afetler, tarihi olaylar vb. gösterilebilir¹.

2.3.3.7.4. Sosyal Hareketlilik

Bir bireyin ya da toplumsal grubun başka bir toplumsal gruba geçebilirliği, toplumsal katmanlar, zümreler, meslekler, sınıflar arasındaki geçişlilik, esneklik, birinden diğere atlanabilirlik kabiliyetidir¹¹¹.

Bir başka ifadeyle sosyal hareketlilik; fertlerin, ailelerin ve sosyal grupların toplum içinde sahip oldukları bir statüden diğere bir statüye doğru hareketlilikleridir. Dikey ve yatay olarak ele alınabilir. Dikey hareketlilik olarak görülen sosyal hareketlilikte fert ve sosyal grupların hayat tarzlarında, gelir seviyelerinde, eğitim ve dünya görüşlerinde ortaya çıkan bir artış ve yükselme söz konusudur. Yatay hareketlilikte ise, hayat tarzında, gelir seviyesinde ve dünya görüşünde bir artış ya da yükselme olmadan fert ya da grupların hareketliliğe uğramalarıdır¹⁰⁹.

Sporda aynı ligde yer alan bir takımdan diğerine geçiş yapan bir antrenörün transferi yatay hareketliğe, bir üst ligde yer alan takıma geçişi ise dikey hareketliğe örnek olarak verilebilir. Dikey hareketlilikte genellikle maddi açıdan yada sosyal prestij bakımından kazanç söz konusudur. Ancak dikey hareketlilik aşağıya doğru da olabilir. Maddi ve manevi kayıplar söz konusu olabilir. Spor sadece sporcuların değil aynı zamanda spor dışından bireylerin de dikey hareketliliğine olanak sağlar. Örneğin; bir işadınının ünlü bir kulübün başkanı olması gibi¹³⁷.

Sosyal hareketlilik kavramından kişi ve grupların statüleri arasındaki değişkenlikleri yansıttığı sonucu çıkarılabilir. Yani insanlar toplumsal hayatta işgal ettikleri statüleri isteyerek ya da istemeden değiştirebilirler. İşte insan ve insan gruplarının bu değişimleri 'statüler arasındaki giriş ve çıkışları' sosyal hareketliliğidir¹¹³.

2.3.3.7.5. Sosyal Çözülme

Sosyal çözülme, genellikle sosyal yapının bozulması ve sosyal kontrolün çökmesi anlamında kullanılır¹³⁷.

Sosyal çözülme, toplumdaki sosyal gruplar arasındaki sosyal mesafenin, cemiyetin işleyen bütününü aksatmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin ve sosyal grupların dünya görüşleri arasındaki farkların, toplumun milli kültüründen maksimum seviyede sapma göstermesidir¹.

Bir toplumda şiddet, intihar, suç, zihinsel hastalıklar, alkolizm ve diğer zararlı alışkanlıklar gibi sosyal problemlerin artması sosyal çözülme gösterir¹.

2.3.3.7.6. Yabancılaşma

Yabancılaşma, en genel çerçevesiyle bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam veya süreçten uzaklaşmalarını ifade etmektedir¹⁰⁴.

Yabancılaşma, kişinin içinde yaşadığı topluma, kültürel değerlere ve rol dağılımına karşı ilginin kaybolması, değer ve normları anlamsız görmesi, kendisini güçsüz ve yalnız hissetmesi durumudur¹¹¹.

Yabancılaşma, bireyin toplumun değerlerine, çevresine karşı ilgisinin yok olması, dünyaya karşı içe dönük bir tutuma girmesi halidir. Yabancılaşma kavramı, güçsüzlük, iktidarsızlık, kuralsızlık ve sosyal yönden tecrit olunmayı da içerir. Özetle yabancılaşma, toplum ya da gruptan duygusal olarak ayrılmak demektir¹¹⁵.

Doğan; Toplumsal boyut içinde düşünülen yabancılaşma biçimlerini şöyle sıralamıştır¹¹³;

- Kültürel Yabancılaşma,
- Bürokratik yabancılaşma,
- Aydın Yabancılaşma,
- Halk yabancılaşması,
- Sanatta Yabancılaşma,
- Sanayide Yabancılaşma¹¹³.

Yabancılaşmaya hem ferdi hem de sosyal açıdan bakmak mümkündür. Sosyal açıdan toplum hayatındaki bozulmalar sapmalar, dayanışma eksikliği gibi çevre faktörleri sayılabilir. Ferdi bakımdan yapılan değerlendirmelerde konuya alkol alışkanlığı ve bu alışkanlığı doğuran ferdi – ailevi sorunlar bakımından yaklaşmaktadır¹³⁸.

2.3.3.7.7. Sosyal Tabakalaşma

Tabakalaşma, bir halkın aralarında ayrıcalık, sınırlılık, ödül ve yükümlülük bakımından farklar bulunan, kendi içlerinde bir ölçüde uyumlu iki ya da daha çok tabakaya bölünmesi olarak tanımlanabilir¹⁰⁸.

Sosyal tabakalaşma, belirli bir nüfusun hiyerarşik olarak, yani sosyal manada üst üste gelen sınıflar halinde farklılaşmasıdır¹⁰⁵.

Toplumlar, sistemli olarak eşit olmayan gruplara bölünmüştür. Eşitsizlik kuşaktan kuşağa geçmektedir. Bu duruma “tabakalaşma” denir. Toplumsal tabakalaşma eşitsizliklerin kaynağını, dinsel, hukuksal veya sınıf toplumlarında olduğu gibi ekonomik, sosyal ve siyasi alanlar oluşturmaktadır¹⁰⁶.

Toplumbiliminde, toplumsal tabakalaşma denilince, genellikle, toplumu oluşturan bireylerin ya da kümelerin, çeşitli ölçütlere göre hiyerarşik biçimdeki bir sıralanmaları anlatılmak istenilmektedir. Toplumsal tabakalaşma, otorite, prestij, statü veya ekonomik güç durumlarına göre nüfusun farklılaşmasını, hiyerarşik olarak sıralandırılmasını içeren önemli bir toplumsal olgudur¹³⁹.

İnsanlar arası sosyal ilişkilerin, eşitsizlik esasına dayanması yüzünden, her toplumun nüfusu hiyerarşik bir şekilde üst üste tabakalar halinde dizilmiş durumdadır. Bütün bireylerin eşit olduğu ve aynı imkanlara sahip olduğu bir toplum örneği mevcut değildir. Bu bakımdan tabakalaşma, bütün insan gruplarında var olan evrensel bir sosyal hadisedir¹¹⁸.

2.3.3.7.7. Sosyal Sistem

Sistem, birbiriyle anlamlı ilişki içinde bulunan parçalardan meydana gelen bütün ya da birtakım alt sistemlerden oluşan ve kendisi de büyük bir sistemin parçası olarak işleyen bir bütün olarak ifade edilebilir¹.

Sosyal sistem, sosyal yapının doğurduğu düzen fikri çerçevesinde bir şekillenme halidir. Sosyal sistemde esas olan, yapı fonksiyonudur. Sosyal sistemin en karakteristik özelliği, bütünü meydana getiren parçaların birbirleriyle ahenk içinde bulunmasıdır. Örneğin, felsefe sistemi, eğitim sistemi, inanç sistemi, seçim sistemi gibi. Sosyal sistemin öğeleri, sosyal davranış biçimleridir. Sosyal sistemin toplumsal kurum karşılığı olarak kullanıldığı da görülmektedir¹⁴⁰.

2.3.3.7.8. Sosyal Yapı

Sosyal yapı,, içinde sosyal ilişkilerin, sosyal olayların meydana geldiği, sosyal grupların ve kurumların yer aldığı, toplumun şekil ve çerçevesi ile ilgili dış görünüşe sahip olan bir sosyal varlıktır¹¹⁰.

Sosyal yapı, bir toplumdaki çeşitli zümre, grup, tabaka, kurum ve organizasyonların tarihi bir zaman içerisinde ve kültürel – coğrafi zemin üzerinde yoğrulmasıyla ortaya çıkan ilişkiler kompleksidir. Sosyal düzen ve sistemlerin arkasındaki güç olarak da tanımlanabilir¹.

Sosyal yapı kavramı ‘toplumu oluşturan başlıca öğeleri bunların bütünü içindeki yerlerini ve ararındaki ilişkileri ve böylece işleyişlerindeki düzenlilikleri’ anlatır. Bir insanın beden ve zihni faaliyetleri, bir bütün olarak tüm öğelerinin birbirine bağımlı ve düzenli olarak çalışmasının sonucudur. İlişkilerdeki denge ve uyumun bozulması faaliyet bütünü de

etkileyecektir. Toplumsal yapı ve onu meydana getiren ögeleri böyle bedensel bir işleyişe benzetmek mümkündür¹¹³.

Toplum, beşeri varlıklar tarafından meydana getirilen, değiştirilen ve değiştirilmesine rağmen devam ettirilen, insanlar arası ilişkiler organizasyonu olduğuna göre, sosyal yapı da, toplumun hem büyük bir grup olarak hem de tali grupları bakımından karakteristik vasıflarını, grupların birbirleriyle ilişkilerini ve bu ilişkileri düzenleyen organizasyon tiplerini ve bunlarla ilgili olarak ortaya çıkan grup hayatının fiziki çevre şartları ile etkileşimini gösteren şekillenmeleri gösterir¹⁴⁰.

Her toplumda farklı, farklı özellikler gösteren sosyal yapı, bu farklı özellikleri sayesinde toplumun fiziksel ve kültürel yapı gelişmişliğini ortaya çıkarmaya yardım eder. Bu özellikler sayesinde, dünya ülkeleri gelişmiş, yarı gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar olarak gruplara ayrılabilir¹⁴¹.

Sosyal yapıyı değiştirici tedbirler, bir bütün olarak ele alınmalıdır; köy veya şehir, tarım veya sanayi konusunda olmaları onların ayrı değerlendirmesini gerektirmez; Çünkü sosyal yapı bir bütündür ve tedbirler de o bütünlük esas alınarak düzenlenmelidir¹⁴².

2.3.3.7.9. Sosyal Grup

Grup, üyeleri arasında bir etkileşim olduğu sürece var olabilecek toplumsal bir varlıktır. Bir grubun varlığından söz edebilmek için, bu etkileşim çerçevesinde bazı değer ve normların, geniş anlamda özgül bir duygusal ortamın ve birleştirici tinsel ögelerin var olması gerekir¹¹².

Sosyal grup, karşılıklı rollere, statülere, değer yargılarına ve inançlara sahip ve bu özelliklerinin farkında olarak karşılıklı ilişki düzeni

içinde bulunan, ayırt edilebilen özellikleri taşıyan birden fazla bireyi kapsayan topluluktur¹.

2.3.3.7.10. Sosyal İlişki

Sosyal ilişki, fertlerin ya da grupların kendi dışındaki fert ve grupların çeşitli davranış şekillerini ve beklentilerini hesaba katarak sürdürdüğü ilişkiye dayalı etkileşimdir¹⁰⁹.

Sosyal ilişki 'başkası düşüncesi' çevresinde ortaya çıkıp gelişmektedir. Sosyal ilişkiler, örgütlenmiş insan topluluklarının en belirgin özelliğidir. Birey ve sosyal grupların yalnız kendi varlıklarının farkında olmaları yeterli değildir. Kendi dışında bulunan kişi ve sosyal grupların varlığının dikkate alınması, sosyal ilişkilerin gerçek yapısının bir sonucudur. Buna göre sosyal ilişki, insanın kendi dışındaki insanlarla ilişkisinde anlamlı bir hayat alanı yaratma olayı olarak da kabul edilebilir¹¹³

78. Sosyal ilişkiler oldukça mekanik bir olay gibi düşünülse de, her sosyal ilişkide insanları etkileyen çeşitli faktörler mevcuttur. Her sosyal ilişki sosyal, kültürel, biyolojik psikolojik ve ekolojik faktörlerin etkisinde kalır¹⁴³.

Sosyal ilişkiler, sosyal gruplar içinde ve sosyal hayat alanı üzerinde meydana gelirler. İki veya daha fazla insanın, kendi aralarında ve sosyal hayat alanı üzerinde karşılıklı olarak sürdürdükleri kısa ya da uzun süreli, anlamlı etkileşim içindeki ilişkileri sosyal niteliktedir¹¹⁰.

Sosyal ilişkilerde bireylerin birbirlerinin varlıkları ve davranışları hakkında farkında olmaları gerekmektedir. Bireyler birbirlerinin varlıklarını tanımaları sonucu davranış kalıplarını belirler ve bu kalıplar doğrultusunda hareket ederler. Bu şekilde belirlenen ilişkilere geniş anlamda 'sosyal' denilmektedir. Sosyal ilişkiler çok boyutludur. Anne ile çocuk, işçi ile işveren, işçi ile işçi, seçmen ile aday, öğretmen ile öğrenci, polis ile sanık,

tanık ile mağdur arasındaki ilişki sosyal ilişkilere verilen örneklerden sadece birkaçıdır¹⁰⁶.

Sosyal ilişkiler konusunda anlaşılır çözümlenmeleri olan Max Weber'e göre, bir ilişkinin sosyal nitelikli olabilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gerekir:

- En az iki insan arasında olması
- Bir zaman süresi içinde devam etmesi
- En az iki kişinin birbirinden haberdar olması
- İlişkinin ortak bir anlam taşıması
- İnsanlar ilişki içinde iken karşılıklı etkileşim halinde olması
- bireylerin ortak ilişkilerine kendilerinin birer öznel anlam vermeleri².

2.3.3.7.11. Sosyal Statü

Statü, bir kişinin toplumsal yapıda işgal ettiği konum anlamına gelir. Statü, grupları ya da katmanlarının hukuksal, siyasal ve kültürel ölçütlerle derecelendirilip, düzenlendiği tabakalaşma biçimini anlatır¹⁰⁴.

Sosyal statü, bir fert, grup ya da mesleğin sosyal yapı içerisinde işgal ettiği yerdir. Daha geniş bir anlatımla sosyal statü, bir grubun ya da toplumun yapısında, kendine bağlanan haklar ve sorumluluklar yoluyla belirginleşen ve diğer konumlarla ilişkisi olan, fakat bazı bakımlardan onlardan ayrılan sosyal konum, durum veya pozisyonudur¹⁴⁰.

Sosyal statü denince, “sosyal pozisyon”, “sosyal mevki” akla gelir. Her sosyal statü belirli sosyal kurallarla açıklanır. Bu kurallar, sosyal statü sahibi olan insana sosyal ilişkilerinde kılavuzluk eder. Şahsa belirli sorumluluklar yükler, haklar verir. Bu sorumluluklar ve haklar toplumda da belirli pozisyon ile birleşir. Toplum yapısında belirli ve pek çok sosyal

pozisyon vardır. Bir sosyal pozisyonun diğeri sosyal pozisyona göre işgal ettiği duruma sosyal statü denir¹¹⁰.

2.3.3.7.12. Sosyal Rol

Sosyal rol, kişinin sahip olduğu sosyal statü veya çeşitli kurumlar içerisinde bulunduğu konum gereği kendisinden gösterilmesi beklenen davranış örüntüsüdür¹¹¹.

Sosyal rol, sosyal statüye, hatta sosyal pozisyona uyum sağlayabilmek için takip edilen yol, yapılan faaliyettir. Sosyal mevkilerden ve o mevkide bulunanlardan da toplumun bir takım beklentileri vardır. Bu beklentilere cevap vermek gerekir, bunun sonunda başarılı veya başarısız olurlar. Rol, şahsın toplum içindeki davranışlarının görünen yanı olduğuna göre, şahsiyetinin de simgesi olabilir. O halde sosyal statü ve rol, insana üstün bir şahsiyet, otorite, bazı haklar, sosyal ve kültürel kazançlar sağlar¹¹⁰.

Roller, mesleki roller ve toplumsal roller olmak üzere ikiye ayrılır. Polislik, askerlik, avukatlık, öğretim üyeliği, inşaat ustalığı, bilgisayar operatörlüğü birer mesleki rol; anne-baba, çocukluk, akrabalık, arkadaşlık, komşuluk, kentlik, turist olma ise toplumsal roldür. Toplumda birey, nasıl ki birden fazla statü işgal edebiliyorsa, birden fazla da rol davranışı gösterebilir¹¹³.

2.3.3.7.13. Sosyal Norm

Sosyal norm, toplum üyelerini belirli olaylar karşısında, belirli tarzda davranmaya zorlayan kurallardır¹.

Norm, bir kural, standart hareket, faaliyet için bir örnektir. İnsan hareketleri normlara göre değerlendirilir, onanır ya da kınanır. Norm, arzu olunan tavır ve hareketi belirten kültürel bir tariftir. Toplumun mensupları büyük çoğunlukla bu normlara uygun hareket ettiklerinden, grup mensuplarının ne suretle davranacaklarını, eylemler göstereceklerini önceden tahmin edebilmek mümkündür ve bu sayede de sosyal düzen sağlanmış olur¹¹⁵.

Norm sosyolojide, kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren ortak bir davranış beklentisidir¹⁰⁴. Bir toplumun, varlığını sürdürebilmesi için toplumsal düzeni, yani bireyler ya da gruplar arasında gerekli ilişkileri sağlayabilecek ve koruyabilecek birtakım kurallar yaratması gerekir. Üretim ya da tüketimde, din veya aile sistemlerinde bu tür kuralların düzenleyici ve tanımlayıcı katkısı kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Bireyler böylece, kendi tutum ve davranışlarını gösteren, bilinçli ya da bilinçsiz olarak uyguladıkları bu soyut modeller sayesinde, diğer bireylerin belirli durumlarda nasıl davranacaklarını, nasıl tutum takınacaklarını öğrenebilme imkanı bulurlar. Bu anlamda, belirli bir durumda uygun olan ya da olmayan değer, tutum ya da davranışın ne olduğunu belirleyen ve yaptırımla desteklenen ortak sosyal kurallara “norm” diyoruz¹¹².

Normlar, bir toplum hayatında son derece önemlidir. Bir toplumun kültürü, geniş ölçüde normlardan oluşur. Toplumun üyeleri büyük çoğunlukla bu normlara uygun hareket ettiklerinden, bireylerin nasıl

hareket edecekleri önceden tahmin edilebilir ve sosyal düzen böylece mümkün hale gelir².

2.3.3.7.14. Sosyal Değerler

Güç, zenginlik, adalet, aşk, çalışkanlık, misafirperverlik, dürüstlük gibi toplumun sahip olduğu ortak tutum ve bakış açılarına “değer” denir. Değerler, toplumun sürdürdüğü ortak amaçlardır¹⁰⁶.

Değerler, bireylerin düşünce, davranış ve eserlerinde birer ölçüt olarak ortaya çıkarlar ve sosyal bütünlüğün ayrılmaz bir ögesini oluştururlar. Bireyler, içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültürün değerlerini genellikle benimseyerek, bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçü olarak kullanırlar. Bireyler böylece daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli veya adil gibi genel yargılara varma imkanını bulurlar¹¹².

Toplumun bireylerini birbirine yaklaştıran, bir arada tutan, devamını sağlayan güçler “sosyal değerler”dir. Sosyal değerler, toplumun durgu ve düşüncelerini yansıtır. İnsanı insan yapan vasıfları koruyan değerler, temelde ahlaki inanç ve ilkelere dayanır. İyilik, doğruluk, şefkat, hoşgörü, himaye gibi manevi değerlere saygı, ulvi değerlere bağlılık toplumun temel bağlarıdır¹¹⁰.

2.3.3.7.14. Sosyal Kontrol

Sosyal kontrol, toplumsal düzenin devamının sağlanması amacıyla yönelik olarak, bireye, toplumsal beklentilere uygun davranışlar empoze eden kurallar, değerler veya yaptırımlar bütünüdür¹¹¹.

Bir sosyal grubun ya da sosyal kurumun amacına ulaşması, insanlar arası ilişkilerin bozulmaması, birliğin dağılmaması ve devamlılığını sürdürebilmesi için insanlar üzerinde etkili bir denetim görevi yapan mekanizmaya “sosyal kontrol” adı verilir¹¹⁰.

Sosyal kontrolün amacı, toplumun iyi işlemesi, yok olmaması ve varlığını devam ettirebilmesidir. Sosyal kontrol sayesinde beşeri ilişkiler düzenli yürür, sosyal değerler ve sosyal normlar geçerliliklerini sürdürürler. Sosyal kontrol, sosyal grupların, sosyal kurumların ve sosyal yapının bütünleşmesini sağlayan, koruyan ve sürdüren bir sosyal süreçtir¹.

2.3.3.7.15. Sosyal Ahlak

Ahlak, belli bir yer ve zamana özgü olarak iyi davranışlarla kötü davranışların tanımlarını yapan ve kurallarını koyan bir bilim olarak tanımlanabilir. Yani ahlak, insanların yapmış oldukları davranışların iyi, kötü ve doğru olup olmadığını determine eder. Bu nedenle ahlak, değerlerle iç içe olan bir sahayı teşkil etmektedir².

Sosyal ahlak, bireyin toplum içindeki durumu ile gruplar, kurumlar, ulus ve devlet gibi kurumlarla olan bağlantısından kaynaklanan ahlaki esasların kurallarını tespit etmeye yönelik öğretilerdir¹.

Sosyal ahlak, insanların birbirleriyle ve içinde yaşadıkları toplumla olan ilişki ve eylemlerini düzenleyen tinsel nitelikteki ilke ve kuralların tümü olarak tanımlanabilir¹⁴⁴.

2.3.3.7.16. Örf ve Adetler

Örfler yani gelenekler, uzun zamandan beri toplumda yerleşmiş olan ve kuşaktan kuşağa geçerek gelen ve toplum üyeleri arasında ortak özel bir ruh dolayısıyla sağlam bir meydana getiren her türlü alışkanlıklardır. Diğer bir ifadeyle, geçmişten gelen ve bugün yaşayanlar tarafından da benimsenen sosyal adet ve değerlerdir⁸¹. Örfler, yaşamımızdaki sosyal ritüellerdir. Yemek kültürü, aile yaşamı, boş zamanlarda yapılanlar, yazılı hukuk kuralları en güçlü normlardır¹⁰⁶.

Gelenekler, toplumun tamamını ya da çoğunluğunu ilgilendirir. Örneğin, misafirperverlik, yardımseverlik, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, cömertlik, hanımlara hürmet, bayramlar, atasözleri, törenler birer gelenek yani örfdür¹.

Görenekler, halk tarafından alışılmış ve yaygın olarak uygulanan davranış şekilleridir. Bunlar, sosyal bakımdan kabul görmüş ve yerleşmiş hareket tarzlarıdır. Genellikle taklitte yaşatılan içtimai kurallar olduklarından mantık ve sosyal değerler süzgecinden değillerdir. Bu yüzden, göreneklerin akılla, mantıkla, dini ve içtimai kurallarla çatışmaları da olabilir. Örneğin, başlık parası, kan davası, rüşvet gibi¹.

Örf ve adetler, toplum, grup ve sınıflar arasında değişebildiği gibi, zaman içinde de önemli ölçüde farklılaşabilirler. Bir örf, doğruladığı bir tutum veya davranışı bir süre sonra yadsıyabilir. Çağdaş toplumlarda, kişiler arasındaki ilişkilerin, kişisel niteliklerinden sıyrılıp anonimleşmesi, örf ve adetlerin etki ve önemini azaltmaktadır. Birey de bu durumlarda, aidiyet ya da referans grubunun normları ve kontrolü dışında tutum ve davranış oluşturabilmektedir. Bireyler, örf ve adetlere genellikle kendiliğinden uyarlar. Bu alandaki sapmalar, toplumca ve hatta bireyin bizzat kendisi tarafından engellenir. Başka bir deyişle, normun yaptırımını

bizzat bireyde uygulayabilir; bu durum doğal olarak, bireyin normla bütünleşme, onu içselleştirme düzeyine bağlıdır. Bir örf ya da adetin zorlayıcı ve bağlayıcı yaptırımlarla desteklenmesi haline, hukuk kuralları oluşur¹¹².

Geleneklerde olduğu gibi göreneklerin de toplum düzenini sağlamada büyük rolleri vardır. Gelenek ve görenekler, sosyal ilişkileri düzenleyen normlardır. Gelenek ve göreneksiz bir toplum düşünülemez. Göreneklere, sosyal alışkanlıklar da denilebilir¹.

Örf ve adetler temelde muhafazakardır. Normlar hukuk kuralları gibi yapısal ve bilerek oluşturulabileceği gibi örf ve adetler gibi kendiliğinden enformel süreçlerle de ortaya çıkabilir¹⁰⁶.

Adetler ve örfler, 'temel kültür unsurları' olarak adlandırılır ve insanların duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına doğrudan doğruya tesir ederler. Bu temel kültür unsurları sosyal grupların insanlar arası ilişkilerini, sosyal etkileşim açısından sosyal beklentilerine ve daha üst düzeyde ise sosyal kurumlar bakımından insanlar arası ilişkilerini sosyal kurallara bağlar¹¹⁰. İnsanlar arasında düzenli bir etkileşim ağı vardır. İnsan toplulukları birbiriyle etkileşim içinde olan bireylerden oluşur¹⁰⁶.

2.3.3.7.17. Kültür

Kültür, bir birey ya da topluluğun yaşam tarzını biçimlendiren örf, adet, gelenek ve görenek ile alışkanlıklar, davranışlar ve inançlar toplamıdır¹¹¹. Kültür, devam eden ve gelişen davranış biçimleri, diğer bir deyişle bir görenekler topluluğudur¹¹³.

Kültür, bir milletin duygu, düşünce, davranış kalıplarını belirli dönemlerde bilgi ve beceri birikimlerini, kendi varlığı hakkındaki tarih bilincini ve milletin belirginleşen objektif sosyal yapısına sahip olan sistemler bütünü, ahlak, hukuk, dil, sanat, edebiyat ile ekonomik, teknolojik kuramların biçim ve fonksiyon içeriklerini kapsayan bir bütün halindeki hayat tarzlarıdır¹⁰⁶.

Kültür, bir toplumun hayat tarzı olarak karakterize edilen ve bilgi, inanç, gelenek, örf, adet, sanat, ahlak, araç gereç, teknik vb. maddi ve manevi unsurlardan oluşan karmaşık bir bütündür. Bir sosyal gruba ya da topluma ait olan, kuşaktan kuşağa aktarılan ve insanlar tarafından oluşturulan maddi ve manevi olmayan ürünler bütünüdür².

Sosyolojik açıdan kültür, “bir toplumun üyeleri arasında paylaşılan, devredilen ve bir değişim süreci içinde bulunan öğrenilmiş davranış kalıplarıyla bu kalıpların (inanç, değer, tavır ve maddi unsurları kapsayan) ürünlerinin oluşturduğu bir yaşam biçimidir” şeklinde tanımlanabilir¹¹⁶.

Kültür, bilimsel bir kavram olarak, bir toplumu meydana getiren bireylerin, hem kendi aralarındaki, hem kendileri ile toplum arasındaki hem de toplumlar arasındaki ilişkileri düzenler. İnsan, eğer belirli bir tarzda davranıyorsa, belirli bir kültürün sahibi olmasındandır. İnsanın her tavır ve hareketi, davranışı, kültürün bir fonksiyonudur. Bu manada kültürsüz insan yoktur. Belirli bir toplum içerisinde yaşayıp, ortak davranış kalıplarını ve sosyal yaşama biçimini öğrenen her insan kültürlüdür. İnsanların çeşitli kaynaklardan öğrendiği bilgi, tecrübe, inanç, fikir, duygu dağarcığı arttıkça kültür seviyesi de yüksek diye düşünülür. Yani “kültürlü olmak” deyimini, başkalarına göre genel kültür düzeyinin yüksekliğini ve zenginliğini ifade etmek için kullanılmaktadır¹¹⁸. Kültürün önemi, insanoğlunun hem fiziki

hem de sosyal hayatını sağlayan ve ona çevresini değiştirip, denetleme imkanı veren bilgi ve teknikleri kapsamış oluşundan kaynaklanır¹.

Kültür, grup hayatını düzenler; grup hayatında sosyal ilişkilerde insanların birbirleriyle olan ilgi ve ilişkilerini belirleyen yerleşmiş örnekleri içerir. Kültür, belirli bir toplumda yaşayan insanların sosyal ihtiyaçlarının tatminini sistematize eder. Böylece kültür, toplum hayatını düzenler ve toplum içindeki ilişkilerde meydana gelebilecek problemlere çözüm nerileri getirmiş olur¹.

Kültürün iki temel fonksiyonu vardır. Birincisi, koruyuculuk (muhafazakrlık) diğerisi ise, gelişme ve yenilemedir. Aslında i içe olan bu fonksiyonlar birbirlerini tamamlarlar. Her toplumda gerçekleştirilen değişikliklerin kökleşmesi, yaşaması ve gelişmesi gerekir. Bu bakımdan, sürekli değişiklik düzensizliğin ve istikrarsızlığın adıdır. Değişme sadece değişik olduğu için kabul edilecek bir olay ve olgu değildir. Toplumlar değişme sürecinde daha çok işbölümüne, dayanışmaya, refaha, orta sınıflaşmaya ve bütünleşmeye geçebilmelidir. Millet halinde yaşayan bir toplumun kalabalık haline gelmesi bir değişmedir. Ancak; kalabalık durumdan zamanla sömürge niteliğine kavuşması olumlu bir değişme (gelişme) deđildir¹⁰⁹.

Kültürün fonksiyonları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Kültür, toplumları birbirinden ayıran önemli bir unsurdur, markadır.
- Kültür, toplum değerlerini bir bütün haline getirir ve bunları sistematik bir biçimde taşır.
- Kültür, dayanışmanın en önemli temellerinden birisidir.
- Kültür, sosyal yapının bir kopyasıdır.
- Kültür, sosyal kişiliğin belirip oluşmasında bütün toplumlar bakımından egemen bir faktrdr¹¹⁵.

Ziya Gökalp, kültür ve medeniyet kavramlarını birbirinden ayırır. Gökalp, kültür kavramının yerine 'hars kavramını kullanır. Hars bir milletin dinsel ahlaksal, hukuksal, akılsal, estetiksel, dilsel, ekonomik ve teknolojik yaşamlarının ahenkli bir bütünüdür. Medeniyet ise aynı medeniyet dairesine dahil birçok milletin toplumsal hayatlarının ortak bir ürünüdür¹⁰⁵.

Gökalp, kültür ile medeniyetin ortak yönlerine ve farklılıklarına dikkati çekmiştir. Kültür ulusaldır, Medeniyet ise uluslararası. Kültür bir ulusun sosyal yaşamıyla ilgilidir. Medeniyet ise aynı medeniyet içinde değerlendirilen ulusların sosyal yaşamlarının toplamıdır. Kültüre ait özellikler taklit edilemez, bir ulustan diğerine aktarılamaz; medeniyete ait özellikler ise taklit edilebilir bir ulustan diğerine transfer edilebilir¹⁰⁶.

Kültür unsurları maddi ve manevi olarak iki grupta toplanabilir. Maddi kültür; bir kültürün oluşturduğu yapılar, yollar, teknikler, üretim ve ulaşım gibi gözle görülen maddi unsurlardır. Manevi kültür ise, bir milleti diğer milletlerden ayırt etme özelliği veren inançlar, ahlak kuralları, hukuk kuralları, örf ve adetler ve değer yargılarıdır¹⁴⁵.

Maddi kültür, milletlerarası bir özelliğe sahiptir; manevi kültüre oranla çok daha çabuk değişir. Onun içinde bütün insanlık tarafından alınıp kolayca işlenebilir. Manevi kültür ise millidir çok yavaş değişiklik gösterir. Bir kültürün maddi ve manevi bakımdan zenginleşmesi hazır bir birikimden güç alır. Bu birikim onun zenginleşmesini sağlar. Maddi kültürü alıcı durumda olan toplumların milli kültürü yeteri derecede güçlü ve üretken ise, yabancı maddi kültür unsurlarını bir hammadde gibi işleyebilir¹⁴⁵.

2.4. Halk Oyunlarının Toplumsal İşlevleri ve Sosyal Bütünleşmeye Etkileri

İnsanlığın doğuşundan itibaren insanlararası etkileşim ve sosyalleşme başlamış ve böylece birbirine bedenen ve fikir yönünden yakın kişiler bir araya gelerek topluluklar meydana getirmişlerdir. Bu toplulukları birbirinden ayıran en önemli özelliklerden biri de o toplumu meydana getiren bireylerin kültürlenme süreçleridir. Günümüzde bu kültürlenme sürecinin ve kültür zenginliğinin en canlı örneği halk oyunlarıdır. Çünkü halk oyunları ait olduğu toplumu bir bütün olarak bizlerin gözleri önüne sunmaktadır¹⁴⁶.

Kültür zenginliğinin en canlı örneği olarak kabul edilen halk oyunları; diğer sanat dallarından farklı olarak, ait olduğu toplumun gerçek karakterini taşıyan, fertlerin ortak duygu, düşünce ve davranışlarını sergileyen, başkasına göre yalnızca güzel ama bireyin kendi iç dünyasını aydınlatan bir özelliğe sahiptir¹⁴⁶.

Türk folklorunun en önemli dallarından biri olan halk oyunları, halkımızın ortak duygularını taşıması itibarı ile millet olma özelliğini oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Oyunlarımız, toplum hayatının her çeşit faaliyetlerinde yer alan sanat türleri içerisinde, oluşum ve ifade zenginliği bakımından en renkli ve en etkili kaynaşma aracıdır. Bu özelliklerinden dolayı Türk Halk Oyunları; insanlarımızın duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özellikleri ile, önemli bir yaygın eğitim aracı olarak değerlendirilmelidir³.

Oyunun en önemli özelliği; onun toplumsal işlevinden kaynaklanmaktadır. Oyunların bugün çeşitli alanlarda çağcıl işlevleri bulunmaktadır. İşlevi süren oyun değişerek, yeni görevler üstlenerek, farklı doyumlar sağlamaktadır⁵⁷.

Sanat ve bilimin çakıştığı noktada ilginç bir örnek olan halk oyunları, toplumsal yaşamda çeşitli görevler üstlenmektedir. Toplumsal sistemi oluşturan çeşitli kültürel öğeler bulunmaktadır. Sistemin bütünlüğü öğelerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır⁵.

Halk oyunları da toplumsal sistemde, kültürel yapının bir parçası olarak işlevselliğini sürdürmektedir. Sosyalleşme sürecinde, töre ve törenlerin ayrılmaz parçalarından biri de halk oyunlarıdır. Halk oyunları, sosyalleşmeye yardımcı olmakta, bireylerin tören gereksinimini gidermektedir. Ait olma güdüsünün doyurulmasına, bireylerin yaklaşarak, kaynaşmasına yardımcı olmaktadır¹⁴⁷.

Halk oyunları sosyal yapı içerisinde birey-birey, birey-toplum iletişimine de katkıda bulunmaktadır. Geleneksel değerlerin hakim olduğu kapalı toplumlarda halk oyunları, başka öğelerle birlikte iletişim ve eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Halk oyunları aracılığıyla çeşitli toplumsal değerler, yeni kuşaklara aktarılmaktadır¹⁴⁷.

Eğlence gereksinimi, bireysel ve toplumsal olarak ikincil güdülerin doyurumu sırasında gündeme gelmektedir. Halk oyunlarının, eğlence ortamlarında, müzik-oyun bağlamında önemli işlevler üstlendiği görülmektedir⁵.

Halk oyunları, yerleşik, kapalı toplumların ürünüdür. Bölgesel büyük farklılıklar göstermektedir. Sözgelimi, kalabalık doğu toplumlarında oyuncular, oyunun formundan çok, oyun alanı (toprak) ile ilgilidirler.

Doğulu oyuncular çoğu kez çıplak ayakla, diz çökerek, hatta oturarak oynamaktadırlar. Vurgulamalar bedeninin üst kısmında toparlanmakta ve bu bölgeler kadın-erkek ayrı ayrı oynamaktadırlar. Batı toplumlarında halk oyunları; sosyal dansların ve balenin kaynaklarını oluşturmaktadır. Endüstrileşen batıda, sosyal danslar ve diğer eğlence içerikli danslar, halk oyunlarının yerini almıştır. 20. Yüzyıl halk oyunları, yeniden canlanarak, popülist bir ilgi alanı olmuştur. Bazı hükümetler, halk oyunlarını destekleyerek, ulusal kalıtın korunmasını sağlamaktadırlar⁵.

Sosyal yapı içerisinde iletişim, bireyler arası etkileşim, ilişkinin temel ögesi olarak birey-birey, birey-toplum ve toplum-toplum iletişimini gerçekleştirmektedir. Birey-toplum bağlamında; iletişimin etkinlik derecesine göre, birey topluma katılmakta ve bağlanmaktadır. İletişim; bireyler arasında bilgi alıp vermek amacıyla oluşturulan bir ilişkiler sistemi olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁸. Bireyin ait olduğu toplumla bütünleşmesi, ancak etkin bir iletişimle sağlanmaktadır.

Bir sosyal yapı içerisinde iletişim sistemi oldukça önemlidir. Çünkü iletişim, insanların belli bir yapı içerisinde anlaşmaları için gerekli olan köprü konumunda bulunmaktadır. İletişimin sağlanabilmesi için bir kaynak, ileti ve bir ya da birden fazla alıcıya iletilerin iletilmesinin yeterli olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Çünkü iletişim; gönderenin istediği davranışın alıcı tarafından gösterilmesi halinde tamamlanmaktadır. Ait olunan toplumsal sistemin uyumu ve/veya uyumsuzluğu, bu iletişim sürecinin etkinliği ile doğru orantılı olarak görülmektedir¹⁴⁸.

Halk oyunlarının toplumsal işlevlerinden bir diğeri ise sağaltımdır. Çocuklar, gençler ve yetişkinler oyun aracılığı ile çeşitli duygu ve düşüncelerini dışa vurmaktadır. Bireyler, toplumsal olarak uyulması

gereken zorunluluklar nedeni ile açıkça ifade edilemeyen düşüncelerini halk oyunları aracılığı ile yansıtmaktadır¹⁴⁷.

Böylelikle bireyler, halk oyunlarının ruhsal alandaki sağaltıcı işlevinden yararlanmaktadır. Sağaltım işlevi, bireylerin bilinçaltı hareketliliğini sağlaması bakımından önemlidir. Çünkü, oyun, bilinçaltı gerilimleri gidermekte ve bireyin bastırılmış duygu ve düşüncelerinin dışa vurumunu sağlamaktadır. Gerilimin giderilmesi ile elde edilen içsel huzur ve bunun yansıması olan hoşnutluk duygusu içerisinde olan birey, bu konumunu oyun yardımıyla sağlamaktadır⁵.

Toplumsal yaşamın bir parçası olan halk oyunları, bireylerin yaratımlarının sosyalleşmesiyle oluşmaktadır. Toplumsal uyum, birey-toplum iletişiminin zorunluluğunu getirmektedir. Halk oyunları, bireysel ve toplumsal işlevleri ile uyumun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır⁵.

Canlıların en belirgin özelliği, oyunu sevmeleridir. Bu nedenle insan ve diğer canlılarda, oyun ve rol yapma, yaşamsal bir gereksinimdir. Çünkü bu edinimler, kişileri yaşama hazırlayan bir etkinliktir. Dolayısıyla insanların sağlıklı ve mutlu olabilmeleri için onlara oyun oynama fırsatı tanımak gerekmektedir. İnsanların, prensipler edinerek yaşamlarını sürdürmelerinde ve kişilerin eğitiminde oyunun önemli etkisi bulunmaktadır. Bireylerin içgüdülerinin baskı altına alınmadan işlenmesi, doyurulması ve becerilerin kazanılması eğitim ile mümkündür. Sosyalleşme ve toplumsal normların bireylere benimsetilmesi ise, bu eğitim sürecinin sonunda elde edilebilecektir. Eğitim; bireylerin kültürlenmelerini, sosyalleşmelerini ve üretkenleşmelerini sağlamaktadır⁵.

İnsanı yönlendiren iki temel güdü bulunmaktadır. Bunlardan ilki, birincil güdüler, ikincisi ise sosyal güdülerdir⁶². Bu güdüler, açlıktan ait olma duygusuna kadar çok çeşitlidir. Bunların doyurulması ise, bu temel

dürtüler doğrultusunda oluşmaktadır. Birincil güdüler fizyolojik öğeleri içermektedir. İkincil güdüler ise bireyin daha çok kültürel gereksinimini doyuran sosyal güdülerden oluşmaktadır. Oyun ise, ikincil güdüler kapsamında ele alınabilmekte, birincil gereksinimlerini doyummuş olan bireylerin ikincil gereksinimlerinin de doyurulması gereği ortaya çıkmaktadır. Sosyal güdüler kapsamında ele alınabilen halk oyunları, bireylerin sosyal doyurumuna ilişkin iyi bir örnek oluşturmaktadır⁵.

Uzun yıllardan beri Türk toplumunun yaşantısının bir parçası olma özelliğini koruyan ve Halk biliminin en önemli unsurlarından biri olan halk oyunları, bazen düğünlerimizi, bazen harman sonu ve hasat sonu sevincimizi, bazen vatan borcunu ödemeye giden gençlerimizin durumunu, kıvancını ve kimi zaman da günlük uğraşmayı yansıtmaktadır^{45,149}. Yani insanlar, halk oyunları ile, coşku ve sevinçlerini dile getirirler. Yine halk oyunları hareket, bolluk, kötülükten arınma, güç kazanma gibi hayatın özünü taklit eden yönüyle toplum üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, birlikte hareket etme, dayanışmadan güç alma, geleneklere uygun hareket etme ve uyumlu davranış kazanma gibi pek çok açıdan da toplum üzerinde güçlü etkileri bulunmaktadır⁴.

Toplumsal yaşamın her döneminde farklı bir biçimde insanların yaşamında yer alan halk oyunları, sosyal bütünlüğü sağlamada önemli roller üstlenmektedir⁵.

Halk oyunlarının sosyal bütünleşme açısından önemli özelliklerinden biri, oyuna katılan kişilerin bu yolla topluluğa manevi açıdan bağlanmasıdır. Oyuna katılım yoluyla kişi topluluğun bir parçası olduğunu anlar, kendisini toplulukla bütün olarak görür ve dayanışma duyguları güçlenir. İnsanın topluluğun dışına düşmesi ölüm anlamına gelir⁴⁵. Kısaca denilebilir ki, Türk toplumu için halk oyunları, kendi yaşam tarzını, gelenek,

görenek, adet ve karakteristik özelliklerini bir bütün olarak görebildiği ve bunu yeni nesillere ve diğer toplumlara aktarabildiği ve tanıtılabildiği en önemli araçlardan biridir¹⁵⁰.

Halk oyunlarının sergilendiği törenler; düğün, sünnet, bayramlar (ulusal ve dini), asker yollama ve karşılama, gençlik toplantıları, dini amaçlı toplantılar, açılışlar, siyasal amaçlı toplantılar gibi çeşitli töre ve törensel uygulamalardır. Bu uygulama alanlarında, oyunun iki boyutu ön plana çıkmaktadır. Bunlar; oyunun toplumsal işlevleri ve bireysel işlevleridir. Bu töre ve törenlerin hepsi özünde bireysel olan, ancak içerisinde yaşanan toplumla bütünleşmeyi sağlayıcı birer ögeyi oluşturmaktadır. Özellikle geçiş dönemi uygulamalarıyla bireyin, değişen toplumsal statüsünün, toplumla paylaşım ve duyurusu söz konusu olmaktadır. Bu değişim sürecindeki paylaşım, içinde yaşanan toplumla bütünleşme sağlanmaktadır⁵.

Halk oyunları, toplumsal yapı içerisinde bulunan tören gereksinimini karşılamaktadır. Geçmiş toplumlarda, yıl içerisinde belli dinsel törenler yapılmaktadır. Bunların çoğu, ulusal ve dinsel bayramlar, karnavallar, şenlikler gibi yeni oluşumlarla farklılaşarak sürmektedir. Bu törenlerde yer almayı tüm insanlar istemekte, çünkü burada bulunan bireylerin ait olmak güduları doyurulmaktadır. Bu bireyler, ait olma duygusunun doymu ile oluşan; sevinç ve mutluluk gibi hoş duygularla toplumsal uyumu yaşamaktadırlar. Bir arada yaşamının getirdiği olağan sonuç olarak ortaya çıkan törenlerin çeşitli toplumsal işlevleri bulunmaktadır⁵.

Törenler, dayanışmayı pekiştirmekte, bireylerin kendilerini ifade ederek, doyumunu sağlamakta, yaşamın tekdüzelikten kurtulmasına katkıda bulunmaktadır. Tören gereksinimlerinin doyumunda halk oyunları

önemli işlevler üstlenmektedir. Dolayısıyla tören gereksinimlerinden elde edilen doyumların benzerleri halk oyunlarından da elde edilmektedir. Toplumsal dayanışma ve sağaltım, halk oyunlarının toplumsal işlevlerini oluşturmaktadır⁵.

Toplumun tören gereksiniminin giderilmesi amacıyla çeşitli şenlikler düzenlenmektedir. Şenlikler, her toplumda, geleneksel uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu şenlikler aracılığı ile oynanan oyunların yanı sıra, saygı, gösteriş, konuk ağırlama, ziyafetler, armağanlar ve bilimsel tartışmalar konularla kültürel oluşuma katkıda bulunmaktadır¹⁵¹. Ülkemizde yerel olarak düzenlenen festivaller ve çeşitli özel günler buna örnek olarak verilebilir. Bütün bu edimler, toplumsal anlamda bir arada bulunma, dolayısıyla tören gereksinimlerini doyurucu niteliktedir. Bu tür etkinlikler ise, halk oyunları aracılığı ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle halk oyunları, sosyal dayanışmayı da sağlamaktadır.

Halk oyunları, toplumlarda yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle, birbirinden uzaklaşan insanları birbirine yaklaştıracı bir işlev üstlenmektedir. Oyuna katılım, farklı sosyokültürel yapılardan bir araya gelerek oluşturulan toplumların dayanışmasını sağlamakta ve çok önemli işlevler üstlenmektedir. Aynı toplum içerisinde yaşayan bireyler, ekonomik, sosyokültürel, eğitimsel, etnik ve dinsel nedenlerle birbirinden farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ya da ayrılık, topluluğu oluşturan bireyler arasında; kuşku, hoşlanma ve güvensizliklere neden olmaktadır. Dolayısıyla komşuluk ve grup bağları zayıflamaktadır. Özellikle geleneksel töre ve törenlerde grup halinde oynanan halk oyunlarının, bu olumsuzlukları giderici ve toplumsal dayanışmayı sağlayıcı bir işlevi bulunmaktadır. Çünkü oyun sırasında, etnik köken, ekonomik ve toplumsal statü göz ardı edilmekte, bir işçi ile patronu kol kola aynı oyunu

oynayabilmektedir. Böylece, sağlanan yakınlaşma ile dayanışma ve toplumsal uyum gelişmekte, milli birlik ve beraberlik ile sosyal bütünleşme gerçekleşmektedir.

Yücelme, toplumda beğeni kazanma ve çevreyle bütünleşip yardımcı olabilme çabası halk oyunlarının üstlendiği işlevlerdendir. Sosyalleşme ve gereğinde yönetici rolünü yüklenme, geleneklere uygun hareket etme, oyunun kurallarına mutlaka uyum gösterme, birlikte hareket etme, dayanışmadan güç alma ve uyumlu davranış kazanma açısından halk oyunları, toplum üzerinde en güçlü etkinliklerden biri olmaktadır⁸.

Bir toplumun millet olabilmesinde en önemli faktör kültürdür. Bir ülkenin kültürü, o ülkede yaşayan toplum varlığının da inkar edilemez delilidir. Kültür varlıklarına sahip çıkan ülkeler, kendi özgür devletlerine sahip olabildikleri gibi, özgür olarak kendi benliğini yitirmeden, yaşama gücünü de ellerinde tutarlar. Oyun, topluluğun her şeyi ifade eden ortak bir duygu ve bir anlam aracıdır. Milli oyunlarımız aralarındaki değişikliklere rağmen Türk yurdunun bütününü temsil ederler. Bugün binden fazla oyunumuz her fırsatta oynanmakta, milletimizin kendine has özellikleri hareketlerle dile getirilmektedir⁹⁷.

Halk oyunlarımız, birlikte iş başarmanın en güzel örneklerinden biridir. Hareket bakımından üstün bir değer taşır. Kendi benliğimizin ifadesi olan bu hareketlerin ortak sevinçler kazandırması, birlik beraberlik ve bir arada yaşama isteği uyandırması, oyunlarımızın en olumlu yönüdür. Halkın öz malı olan bu eserleri korumak bu alana doğru milli bir heyecan, milli bir akım yaratmak zorunluluğu vardır. Oyunun çevresinde ısınmak, birleşmek ve düşünmek bize hem kendimizi hem de kendi değerlerimizi bulmada yol gösterecektir⁹⁷.

Bu amaca ulaşmada, senenin belirli günlerinde, çeşitli illerde farklı kurumların üstlenerek düzenlediği halk oyunları yarışmaları, gösteriler ve festivaller önem katkı sağlamaktadır. Festival ya da yarışmalar için yurt dışından gelen kişiler hiçbir dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın halk oyunları aracılığıyla, bir paylaşım içerisine girmekte ve böylelikle uluslararası kültürel bağlar kuvvetlenmektedir. Ayrıca her yıl ülkemizde düzenlenen halk oyunları şenlikleri ve halk oyunları yarışmaları ile çeşitli bölgelerden gelen çok sayıda insan birbirleriyle tanışıp, ilişki kurmaktadır. Özet olarak Halk oyunlarımız, sosyal bütünleşmeyi, dayanışmayı ve kaynaşmayı sağlayan Türk folklorunun altın bir halkasıdır.

Ulusları yaşatan ve o ulusun bireylerini birbirleriyle kaynaştıran en önemli bağ kendi ortak kültür değerleridir. Bir ulusun kendi halkına dayalı kültürü onun ortak zenginliğidir ve kuşaktan kuşağa ortak bir kalıtım olarak geçmektedir. Ulusal bir kültürden yoksun ya da ortak değerleri başka ulusların kültürü altında ezilmiş, benliğini yitirmiş toplumlar ya çeşitli ülkelerden halk verilerini toplayarak yapay bir kültür yaratmışlar ya da bir ulus olarak yeryüzünde varlıklarını sürdürememişlerdir. Bu türlü toplumlar içte ve dışta saygınlığını yitirmiş, çok kolay kopabilen bölünebilen toplumlardır. Bundan da ulusları ayakta tutan en önemli unsurun ulusal kültür olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle kültürümüzün zengin bir dalı olan halk oyunlarının önemi büyüktür. Her şeyden önce, ulus olarak göğsümüzü kabartan, bizi yücelten değerler, kültürümüzün bu halkasında açıkça görülmektedir. İnsanca yaşamının gerekleri, Türk toplumunda kadına verilen değer, kadının soyluluğu, kadınla erkeğin yan yana, omuz omuza olan görüntüsünün uygarlık ve yurtseverlik açısından değeri, erkeğin savaştı, yiğit, coşkunun tavrı; giysilerdeki zevk, sanat inceliği, müzik ve figürlerdeki zenginlik çeşitlilik kısacası tüm görüntüsü ile Halk oyunlarımız çocuklarımız ve gençlerimiz için ulusal bir övgü anıtı olmaktadır. Ayrıca onlara nasıl, nice bir ulusun çocukları olduklarını,

kısacası ulusal özlerini ulusal kişiliklerini öğretmektedir. Böylece ulusal bilinç yaratılmış, işlenmiş, geliştirilmiş olur. Ulusal bilincin varlığı ise ulusça kaynaşmayı, dayanışmayı, bütünleşmeyi ve her an uyanık olmayı sağlar.

Milli birliğin sağlanmasında kültür birliğinin önemine değinen Atatürk, kültür ile ilgili şu açıklamalarda bulunmaktadır¹⁵²:

“Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında milli birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık, duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erginliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olması, bir ulusun en yenilmez silahı ve korunma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında milli birlik, milli duygu, milli kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir”¹⁵².

Ulusların kalkınmasında temel ilke; kendilerini tanımaları, ulusal kimliklerini bilmeleri, kendi öz değerlerinden yararlanmalıdır. Bu nedenle Halk oyunlarımız, yukarıda belirtilen taşıdığı üstün değerlerle çocuklarımızı, gençlerimizi, geçmişten aldıkları güçle ileriye dönük, daha verimli adımlar atmada birer kamçılıyıcı öge olmaktadır.

2.4.1. Halk Oyunlarına Teşvik Edici Faktörler

Halk oyunlarımız yapısal özelliği gereği aynı anda hem göze kulağa hem de duygulara hitap etmektedir. Halk oyunlarımızın doğuşundan itibaren yapılan çalışmalar, incelemeler ve derlemeler oyunlarımıza verilen önemin de bir göstergesidir. Birçok duyuya ve duyguya hitap eden oyunlarımız bu yönüyle insanları etkilemiş ve aynı zamanda halk oyunlarımıza yönelimi de sağlamıştır.

Bireylerin halk oyunlarına yönelmesinde teşvik edici pek çok faktör vardır. Bu faktörlerden başlıcalar şunlardır:

Boş Zaman

Boş zaman kavramı, kişinin sosyal hayatında yerine getirdiği tüm aktivitelerin dışında kendine ayırdığı zaman olarak tanımlanabilir. Halk oyunları çalışmalarının zevkli ve aynı zamanda yorucu olması insanların bu çalışmaları boş zamanlarında yapmalarına sebep olmuştur¹⁵³.

Sanayileşmiş batı toplumlarında görülen ve monoton bir çalışma düzeninden kaynaklanan, işe uyumsuzluk ve manevi tatminsizlik gibi ferdi ve toplumsal birçok mesele, sadece dinlenme ve yeniden işe dönme anlayışından uzak, eğlenme ve diğer moral etkinlikleri de kapsayan işten artan boş zamanın değerlendirilmesi şeklinde bir anlayışın doğmasına sebep olmuştur¹⁵⁴.

Rekreasyon etkinlikleri, çeşidi ve uygulama şartlarına göre yarışmalı, yarışmasız, oyun ve eğlenceye yönelik çok çeşitli etkinlikler olabilir. Rekreasyon etkinlikleri; amaçlarına ve bu etkinliklere katılan bireylerin kişisel ve grupsal yapılarına göre spor, sanat, müzik gibi alanlarda yapılabilmektedir¹⁵⁵.

Yaş

İnsanların ilgilerinin yaşla değiştiği bilinen bir gerçektir. Fakat bu değişikliğin ne kadar büyük olduğunu tespit etmek büyük önem taşımaktadır. Küçük yaşlarda ilgiler yaygın, belirsiz ve ayrışmamış bir özellikte olurlar. Spesifik bir ilgiden söz edilebilmesi için onun ayrışmış olması gerekir. Yani bireyin bazı şeylere yakınlaşırken bazılarını uzaklaşması, bazılarını da reddetmesi gerekir. Böyle bir ayrışma 10–12

yaşlarına doğru gerçekleşir. Çocuk kendini, yeteneklerini ve diğer becerilerini tanıdıkça ilgileri daralır ve yoğunlaşır.

Özellikle beceri kazanmanın belli dönemleri vardır. Bir araştırmada, 46 haftalık ikiz kardeşler alınmış ve bunlardan birisine sistemli olarak basamak tırmanma öğretilmeye çalışılmıştır. İkizlerden öteki ise önce kendi haline bırakılmış, sonradan kısa süre egzersiz yaptırılmıştır. Araştırma sonunda, devamlı egzersiz yaptırılan kardeşle yaptırılmayan arasında, basamak tırmanmayı öğrenme bakımından hiçbir fark görülmemiştir¹⁵⁶.

Cinsiyet

Toplumlar, kadın ve erkek bireylerden oluşan bir yapıdadır ve bu bireylerin tutum ve davranışları üzerinde kesin değer yargılarına sahiptir. Dolayısıyla toplumda değişmeye karşı da bir direnç vardır.

Bütün dünyada, hemen hemen bütün alanlarda erkek hegemonyası hâkimdir. Bazı karar verme ve prestijli mevkilerde oldukça ağır hissedilen bu durum, iş hayatında bile kadınların aleyhine seyretmektedir¹⁵⁷.

Yapılan araştırmalar, 10–12 yaşlarına kadar kızların ve erkeklerin hemen hemen paralel büyüme ve gelişme gösterdiğini ortaya koymuştur. Toplumunu oluşturan genç neslin hayat biçimi, daha sonraki yıllarda sosyal ve kültürel yapının da etkisiyle cinsler arasındaki farklılaşmayı getirmektedir¹⁵⁸.

Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişimin, bireyin davranışları üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Doğrudan etkilemesi, bireyin neler yapabileceğini belirlemesiyle karakterizedir. Örneğin; yaşlarına göre sağlıklı gelişme gösteren çocuklar, oyun ve spor faaliyetlerinde akranlarıyla eşit şartlarda yarışırken, fiziki gelişiminde geç kalmışlık olanlar bu faaliyetlerinde gruplardan geri kalacaklardır. Çocuğun kendine ve diğerlerine karşı tutumu, göstereceği uyumlara yansıtacağından, fiziki gelişim, birey davranışlarını dolaylı olarak etkilemektedir.

Şişman bir çocuğun akranlarının yaptığı hareketleri yapamaması, kişisel yetersizlik duygusuna kapılmasına ve aşağılık duygusunun oluşmasına yol açar¹⁵⁹.

Fiziki gelişim, kalıtım ve çevre faktörlerinin karşılıklı etkileşiminin bir ürünüdür. Boy, beden yapısı, göz rengi gibi fiziksel özelliklerde kalıtımın önemi büyüktür¹⁶⁰.

Yapılan araştırmalar sosyo-ekonomik statünün, beden büyüklüğünü etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmalar, üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların daha uzun boylu ve daha ağır olduğunu göstermektedir.

Bu farklılığın oluşumunda beslenme, uyku, egzersiz ve boş zamanların değerlendirilmesi etkenlerinin rol oynadığı tespit edilmiştir¹⁵⁹.

Aile

Aile, en küçük toplumsal kurum olarak tanımlandığında, bu kurumun bünyesinde bulunan ana, baba ve çocukların yasalarla belirlenen kuralları yanında, toplumsal açıdan da bazı görevleri vardır. Her aile, yaşadığı toplumun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve görevlerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını, kısaca kültürünü yansıtır¹⁶¹.

Aile, içindeki insan türünün belli bir şekilde üretildiği, cinsel ilişkilerin belli bir şekilde düzenlendiği, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı toplumdaki kültürel zenginliklerin nesilden nesile aktarıldığı; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb yönleri bulunan, bir sosyal birimdir².

Aile kavramı, günümüzde çok sık kullanılmaktadır ve hayatımızın her anında etkilidir. Ancak bilimsel inceleme amacıyla ele alındığında tanımlanması, işlevlerinin belirlenmesi ve geniş anlamda toplumsal yapıyla ilişkinin tespit edilmesinde değişik yaklaşımların bulunduğu gözlenmektedir¹⁶².

Aile hem genetik özelliklerin hem de bireyin kimlik oluşumundaki yönlendirmenin aktarıldığı sosyal bir birimdir. Her aile, sahip olduğu kültürel değerleri aktarmaya çalışır. Bu, ailenin hem hakkı hem de görevidir¹⁶³.

Çocukların hayattaki ilk ve en önemli sosyalleşme yeri ailedir. Rene köniğ aileyi, ferdin ikinci doğumu, sosyokültürel doğum yaptığı yer olarak göstermektedir¹³⁶.

Halk oyunlarına başlama sebeplerinden birisi de ailedir. Ailede bir ya da birkaç kişinin halk oyunları ile ilgilenmesi, kendinden sonra gelen nesillerin de bu yönelimde olmalarında etkili olmaktadır. Halk oyunları ile uğraşan bireyin, sahneye çıktığında ailesi tarafından izlenmesi, ondan aldıkları neşe de halk oyunlarına katılıma yönelten sebepler arasındadır

Müzik, Kıyafet ve Yöresel Özellikler

Halk oyunlarımızın gerek müzik olsun gerekse kıyafet ve yöre özelliklerinin neşesinden olsun gençlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Türk halk oyunlarına ait oldukları yörenin tarihini, coğrafi yapısını, müzik ve giysi geleneğini ve bu özelliklerle bağlantılı olarak insanın karakteristik yapısını yansıtan bir kültür ürünüdür¹⁶⁴.

Hareketlerle anlatılan bir olay müzikle desteklendiğinde büyük bir anlatım zenginliğine ulaşır. Ayrıca oynanan her oyunun bir anlamı ve hikâyesi olması da insanları son derece etkilemekte ve halk oyunlarına katılmaya teşvik etmektedir.

Kültür

Kültür, bir insan topluluğunun sadece belli bir dönemiyle sınırlanamaz. İnsan topluluğunun varlığı ile sürer. Bir insan topluluğu siyasi bağımsızlığını kaybetse dahi, kültür varlığı devam edebilir. Eğer kültür yaratıcı ve zengin ise, yabancılaşma süreci içerisine girmemiş ise, ilerde tekrar bağımsızlığını sağlayabilir¹⁶⁵.

Kültür, insanın insana ve maddeye karşı tavır alışının belirlenmesidir. Birçok sosyolog sonradan öğrenme yoluyla kazanılmayan davranışları, kültürün dışında bırakmıştır. Bazı sosyologlar kültürü, bir toplumu başka bir toplumdaki ayıran yaşama şekli olarak tarif

etmektedirler. Yine bunlara göre kültür, ferdi olmaktan çok, sosyal değerler ve davranış sistemidir¹¹³.

Kültür, bir toplumun hayat tarzıdır. Millet haline gelen insan topluluklarının milli kültürü ortaya çıkmaktadır. Bu milli kültür, diğer milli kültürlerden müşahhas örneklerle ayırt edilebilir ve fark edilebilir özelliklerini ortaya koyar. Bu özellikleri ile kültür; grup hayatında, insanların birbirleri ile olan ilgi ve ilişkilerini belirleyen yerleşmiş örnekleri kapsar ve insanların sosyal ihtiyaçlarının tatminini sistematik matize etmek için vardır. Böylece kültür grup hayatını düzenler ve grup içindeki ilişkilerde çıkabilecek problemlere çözüm yolları getirmiş olur¹¹⁵.

Kitle İletişim Araçları

İletişim, en kısa ve yalın haliyle haberin, bilginin ya da en genel anlamıyla kültürün insan topluluklarına dağıtım olgusudur¹⁶⁶.

İletişim, iki nesne arasında gerçekleşen haber, bilgi, düşünce, yorum gibi şeyleri, mesajların alışverişi sürecidir. Toplumun bütününün veya önemli bir bölümünün alıcı konumunda olduğu yani kitlelere yönelik iletişim adı verilmektedir. Belli başlı kitle iletişim araçları; gazete, kitap, televizyon, radyo, sinema, çeşitli dergiler ve afişlerdir. Kitle iletişim araçları, her hangi bir konudaki enformasyonu kısa zamanda geniş kitlelere yayabilmekte ve bu yüzden günlük hayatımızda çok etkili olmaktadır¹⁶⁷.

Çağdaş toplumlarda kitleler, kitle iletişim araçları vasıtasıyla farklı kitlelerle ilişki kurmaktadır. Günümüzde haberleşme ve ulaştırma alanında gelişen teknoloji ile her geçen gün dünya biraz daha küçülmekte, bireyler ve sosyal gruplar, daha çok dışa açık bir yapı kazanan toplumlarda başka kültürlerin etkisi altına girebildikleri gibi, milli kültürün de

bağımsızlığı korunmaya çalışılmaktadır. Haber ve ulaştırma imkânlarının artan etkinliği, spor ve boş zaman faaliyetlerinin ortaya çıkışına ve gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

Bu bakımdan kitle haberleşme araçlarının etkinliği, bireyin gelişmesinde kalıtımsal faktörün oynadığı role, değişik spor dallarının toplumda uygulanabilmesini gerçekleştirmesi ve uyarıcı etki yapmasıyla sosyal faktörü de katmaktadır¹.

Toplumların kültürel, sosyal ve etik değerlerinin günümüze yansımada önemi tartışılmayacak boyutlara ulaşan halk oyunlarının, Türk toplumu için neler ifade ettiği ve tarihi süreç içerisinde nasıl bir gelişim takip ettiğini ortaya koyarak, halk oyunları ile uğraşan Türk gençliğinin kimlik bilgilerini ortaya koymak, nerede ve nasıl eğitim aldıklarını belirleyerek yönelme nedenleri üzerinde fikir edinebilmenin yeni nesilleri halk oyunlarına yönlendirmek yolunda önemli olacağı düşünülmüştür.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde; çalışmanın araştırma yöntemi, evreni, örnekleme, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada betimsel ve taramaya yönelik bir yöntem uygulanmış ve araştırma iki aşamadan oluşmuştur. Araştırmanın ilk aşamasında amaca uygun mevcut bilgiler, ilgili literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın ikinci aşaması olan uygulama aşamasında ise amaca ulaşmak için geliştirilen anketler örneklem grubuna uygulanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini; Türkiye'deki farklı kulüp, halk eğitim merkezi ve okullarda halk oyunları branşında etkinlik gösteren ve Türkiye Halk Oyunları Federasyonu ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu yarışmalara katılan elit halk oyuncular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise, Türkiye Halk Oyunları Federasyonu'nun ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2010 yılında düzenlemiş olduğu Grup ve Final yarışmalarında, Gençler ve Büyükler kategorisinde yarışmalara katılan 840 kişi oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan ölçme aracının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının örneklem grubunu ise bu yarışmalarda yer alan 168 (%61.8) ve 104 kadın (%38.2) olmak üzere toplam 272 kişi oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilmesi sürecinde, Likert tipi ölçek geliştirme yaklaşımında izlenmesi önerilen işlemler gerçekleştirilmiştir^{168,169}.

Veri toplama aracı, Yılmaz, Karlı ve Yetim (2006)¹⁷⁰ tarafından geliştirilen ve sporun sosyal bütünleşmeye etkisini değerlendiren 7 alt boyutlu “Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği” (SSBÖ) model alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Veri toplama aracının geliştirilmesinde ilk olarak araştırmanın ana amacı ve alt amaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Amaç ve alt amaçların belirlenmesinden sonra bu amaçlarla ilgili alan taraması yapılmıştır. Alan taramasında ise daha çok halk oyunları, sosyal bütünleşme ve halk oyunlarına katılımın sosyal bütünleşmeye olan etkilerine yönelik çalışmalara odaklanılmıştır. Daha sonra bu çalışmalar incelenmiş ve veri toplama aracında yer alabileceği düşünülen denemelik maddeler oluşturulmaya başlanmıştır.

Madde havuzunun oluşturulmasından sonra deneme ölçeğinin düzenlenmesi ve deneme uygulaması olarak adlandırılan aşamaya geçilmiştir. Bu bölümde, ölçekte kullanılması planlanan toplam madde sayısının 5-6 katı kadar madde hazırlanmaya çalışılmıştır. Buradaki amaç; deneme aşamasından sonra uygun olmayan ya da başka bir ifade ile geçerli ve güvenilir olmayan maddelerin oluşması durumuna göre tedbir almaktır. Oluşturulan havuzda yer alan maddeleri azaltmak, yenilerini eklemek veya anlam bozukluğu olan maddeleri düzeltmek için alanda çalışan uzmanlara sunulmuştur. Bu evrede ayrıca; (a) yönergelerin hazırlanması ve cevap düzeni, (b) maddelerin ölçek içindeki düzeninin

belirlenmesi, (c) ön inceleme ve (d) deneme uygulaması gibi çalışmalarda gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada ise deneme çalışması sonucunda elde edilen veriler ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu test etmek amacıyla incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasındaki temel amaç var olan maddeler arasından en iyi psikometrik özelliklere sahip alan maddelerin seçilmesidir.

3.3.1. Geçerlik

Geçerlik “bir ölçme aracının, bu araçla ölçülmek istenen özelliğin ölçülerini başka özellik ya da özelliklerin ölçüleriyle karıştırmadan verebilme gücüdür”¹⁶⁹.

Araştırmada öncelikle faktör analizi sonuçlarının yararlı ve kullanılabilir olup olmadığını ve verilerin faktör analizi uygulamak için elverişli olup olmadığını test etmek amacıyla Kasiyer Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity testleri uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, Kasiyer Meyer Olkin (KMO) değerinin 0.953 olduğu bulunmuştur. Böylece verilere uygulanacak faktör analizi sonuçlarının, yararlı ve kullanılabilir olacağı görülmektedir. Bartlett Sphericity Testi sonucunda değişkenler arasında anlamlı düzeyde yüksek ilişkiler bulunmadığı ve verilerin faktör analizi uygulamak için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X^2:16116.9$, Sd:703 $P<0.05$).

Ölçeğin faktör yapısını test etmek amacıyla literatürde sıklıkla kullanılan bir metot olan varimax dönüştürmesine göre “Temel Bileşenler” (Principal Component) analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” (SBÖ) için 7 faktörlü yapıyı desteklemekte ve 836

katılımcı için ölçeğin % 60.27'sini açıklamaktadır. Yapılan açımlayıcı (exploratory) faktör analizlerinde faktör yükü .40 olarak kabul edilmiştir. Buna göre, ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri .415 ile .827 arasında değişmektedir. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktörler ise; (1) Duygusal Gelişim, (2) Fiziksel Gelişim, (3) İkili İlişkilerin Gelişimi, (4) Milli ve Kültürel Gelişim, (5) Toplumsal Gelişim, (6) Kişisel Becerilerin Gelişimi ve (7) Grup İlişkilerinin Gelişimi olarak adlandırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. "Sosyal Bütünleşme Ölçeği"nde Yer Alan Maddelerin Temel Bileşenler Faktör Yükleri

Maddeler	Faktörler						
	1	2	3	4	5	6	7
Duygusal Gelişim							
1. Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar.	.708						
3. Başarma duygusu ile aldığım haz doruğa ulaşır.	.733						
5. Macera duygumu artırır.	.677						
16. Stresten uzaklaşmama yardımcı olur.	.469						
20. Birçok görevin üstesinden gelebilme becerimi geliştirir.	.606						
23. Bilgili, ahlaklı ve yardımsever olmama katkı sağlar.	.550						
Fiziksel Gelişim							
2. Fiziksel olarak kendimi çok sağlıklı hissetmemi sağlar.	.642						
12. Kilo kontrolümü sağlar.	.757						
13. Spor becerimi geliştirir	.625						
14. Vücut şeklimi korur ve zindelik sağlar.	.827						
15. Fiziksel gücümü artırır.	.670						
17. Denge ve koordinasyonumu geliştirir.	.415						
İkili İlişkilerin Gelişimi							
6. Diğer insanlara saygımı artırır.	.541						
19. Güçlü arkadaşlık bağları kurmamı sağlar.	.642						
22. Arkadaşlarımla dayanışma içinde olmamı sağlar.	.699						
25. Arkadaşlarımla birlikte olmamı ve iyi zaman geçirmemi sağlar.	.621						
26. Yeni insanlarla tanışmamı ve sosyal çevremi genişletmemi sağlar.	.514						
28. Diğer insanlarla ortak bir şeyleri paylaşmamı sağlar.	.446						
Milli Kültürel Gelişim							
33. Milli kimliğin ve ülke sevgisinin gelişmesine katkı sağlar.	.566						
34. Ülkenin tanıtımına katkı sağlar.	.711						
35. Kültürümüzün nesilden nesile aktarımına yardımcı olur.	.786						
36. Milli duyguların gelişmesine ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlar.	.722						
37. İller ve bölgelerarası folklorik zenginliği ve rekabeti artırır.	.648						
38. Gelenek ve göreneklerimiz tanıtımına, yaşatılmasına yardımcı olur.	.688						
Toplumsal Gelişim							
24. Örf, âdet ve hukuk kurallarına uymam yönünde etki yapar.	.455						
29. Farklı siyasi görüşteki insanların bir araya gelmesini sağlar	.762						
30. Farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini sağlar.	.533						
31. Farklı ekonomik yapıya sahip insanların bir araya gelmesini sağlar.	.720						
32. Farklı inançtaki insanların bir araya gelmesini sağlar.	.676						
Kişisel Becerilerin Gelişimi							
8. Liderlik becerilerimi geliştirmeme yardımcı olur.	.515						
9. Problemleri tespit etme yeteneğimi geliştirir.	.787						
10. Problem çözme becerimi geliştirir.	.773						
11. Çalışma alışkanlığı kazandırır.	.472						
18. Zamanı iyi kullanma becerimi artırır	.469						
27. Birey olarak gelişmeme yardımcı olur.	.502						
Grup İlişkilerinin Gelişimi							
4. Grup iş birliği becerimi geliştirir.	.698						
7. Bir gruba aitlik duygumu geliştirir.	.495						
21. Grupla iş bölümü yapmamda fayda sağlar.	.676						

Not: Faktör yükü 0.40 ve üstü olarak alınmıştır.

3.3.2. Güvenirlik

Güvenirlik, bir ölçme aracının ölçmeyi hedeflediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğünü ifade etmektedir¹⁷¹. Bu çalışmada ise, ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik düzeylerini test etmek için içsel tutarlılığı sınamada kullanılan “Cronbach Alpha” analizi değerlerine bakılmıştır.

Tablo 2. “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nde Yer Alan Maddelerin Temel Bileşenler Faktör Yükleri

Alt Boyutlar	Alfa Katsayısı
Duygusal Gelişim	.73
Fiziksel Gelişim	.83
İkili İlişkilerin Gelişimi	.82
Milli Kültürel Gelişim	.86
Toplumsal Gelişim	.81
Kişisel Becerilerin Gelişimi	.81
Grup İlişkilerinin Gelişimi	.68

Tablo 2’de “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin 7 alt boyutu için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre iç tutarlılık katsayıları 7 alt boyut için .68 (Grup İlişkilerinin Gelişimi) ile .86 (Milli ve Kültürel Gelişim) arasında değişmektedir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgilerini tanımlamaya yönelik ifadeler yer verilirken, ikinci bölümde ise, halk oyunları faaliyetlerinin “sosyal bütünleşme”ye olan etkilerini belirlemek amacıyla yönelik ifadeler yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçek “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” olarak adlandırılmıştır. “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”, 38 madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar, (1) Duygusal Gelişim, (2) Fiziksel Gelişim, (3) İkili İlişkilerin Gelişimi, (4) Milli ve Kùltürel Gelişim, (5) Toplumsal Gelişim, (6) Kişisel Becerilerin Gelişimi ve (7) Grup İlişkilerinin Gelişimi olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddeler, “Hiç Katılmıyorum (1)”, “Katılmıyorum (2)”, “Kararsızım (3)”, “Katılıyorum (4)” ve “Tamamen Katılıyorum (5)” şeklinde 5’li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Verilerin toplanması için Türkiye Halk Oyunları Federasyonunu ile Milli Eđitim Bakanlığı’nın 2010 yılı içerisinde dűzenlemiř olduğu Grup ve Final Yarışmalarına Gençler ve Bűyűkler kategorisinde katılan halk oyunları kulűplerinin yűneticileri veya antrenűrleri ile bağlantıya geçilmiş ve ölçeğin uygulanması için gerekli izinler alınmıştır. Ölçek, katılımcılara, konakladıkları otel veya tesislerde, yarışmadan en az 1 gűn ۆnce, çalışmanın amacının açıklanmasından sonra uygulanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacında yer alan alt problemlere uygun olarak toplanan veriler elektronik ortamda kayıt altına alınmıştır. Katılımcılardan geri dűnen 1008 tane ölçek formundan 168 tanesi eksik ya da hatalı doldurulduğu için işleme alınmamış, değerlendirilen anket sayısı 840 olarak belirlenmiştir. Kaydedilen verilerin özűmlenmesinde ise SPSS (Statistical Package for Social Sciences 11.5) (SPSS, 2002) programından faydalanılmıştır.

Katılımcılarla ilgili demografik bilgilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) hesaplanmıştır. Ölçme aracının güvenilirlik düzeyini test etmek için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanırken; faktör yapısının belirlenmesi için varimax döndürmesi yöntemi ile yapılan Temel Bileşenler (Principle Component) Analizi uygulanmıştır. Madde ağırlıkları .40 ve üzeri olan maddeler ölçeğin son formuna dahil edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeğin 7 alt boyutunda katılımcıların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için verilere "Independent Samples t-test", katılımcıların yaşlarına, öğrenim düzeylerine, yerleşim birimlerine, anne-baba eğitim düzeylerine, halk oyunlarına başlama yaşlarına, ailenin halk oyunlarına faaliyetine katılma durumlarına ve aile gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)", demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere "Ki-kare Testi" uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Bu bölümde araştırmaya katılan halk oyuncularının demografik verilerine ilişkin değişkenlere ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam (N)
Yaş Grupları	18-21	452	54.1	835
	22-25	162	19.4	
	26-29	83	10	
	30 Yaş ve Üzeri	138	16.5	
Cinsiyet	Erkek	442	52.9	836
	Kadın	394	47.1	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	37	4.4	836
	Lise	455	54.4	
	Üniversite ve üzeri	344	41,2	
Yaşanılan Yer	Köy veya İlçe	129	15.4	840
	İl Merkezi	290	34.5	
	Büyükşehir	421	50.1	
Gelir Düzeyi	Çok İyi	24	2.9	837
	İyi	389	46.5	
	Orta	397	47.4	
	Zayıf	27	3.2	
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim	524	62.8	835
	Lise	225	26.9	
	Üniversite ve üzeri	86	10.3	
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim	345	42	832
	Lise	295	35.9	
	Üniversite ve üzeri	182	22.1	

Tablo 3'te, araştırma grubunun %54.1'inin 18-21 yaş, %19.4'ünün 22-25 yaş, %16.5'inin 30 yaş ve üzeri, %10'unun ise 26-29 yaş olduğu, %52.9'unun erkek, %47.1'inin kadın olduğu görülmektedir. Ayrıca, elde edilen verilere göre, katılımcıların %54.4'ü lise, %41,2'i üniversite veya lisansüstü eğitim, %4.4'ü ilköğretim mezunudur.

Araştırma verileri, örneklem grubunun %50.1'inin büyükşehirde, %34.5'inin il merkezinde ve %15.4'ünün köy veya ilçelerde yaşadığını, bireylerin %46.5'inin gelir düzeyinin iyi, %47.4'ünün orta, %3.2'sinin zayıf, %2.9'unun çok iyi olduğunu, anne eğitim düzeylerine göre %62.8'inin ilköğretim, %26.9'unun lise, %10.3'ünün üniversite mezunu olduğunu göstermektedir. Bireylerin baba eğitim düzeyine bakıldığında ise, %42'sinin ilköğretim, %35.9'unun lise, %22.1'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Halk Oyunları Branşı ile ilgili Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam (N)
Halk Oyunlarına Başlama Zamanı	Okul Öncesi	51	6,0	834
	İlköğretim	450	54,0	
	Lise	250	30,0	
	Üniversite ve Sonrası	83	10,0	
Halk Oyunlarına İlgisi Düzeyi	Çok İlgili Duyuyorum.	724	86,4	834
	Kısmen İlgili Duyuyorum	99	11,8	
	İlgili Duymuyorum.	15	1,8	
Ailede Halkoyunları Faaliyetinde Bulunan Birey Olup Olmaması	Evet	406	48,5	837
	Hayır	431	51,5	
Halk Oyunlarından Maddi Kazanç Sağlama Durumu	Evet	218	26,0	840
	Hayır	622	74,0	
Halk Oyunlarındaki Arkadaşlarıyla Başka Zamanlarda da Görüşme Durumu	Evet	662	79,1	837
	Hayır	18	2,2	
	Bazen	157	18,8	

Tablo 4'e göre, araştırmaya katılan bireylerin %54'ü ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlamışken, %30'u lise'de, %10'u üniversite ve daha sonraki dönemlerde, %6'sı ise okul öncesi dönemde başlamıştır. Bireylerin, halk oyunlarına ilgi düzeylerine bakıldığında, %86.4'ün çok ve %11.8'inin kısmen ilgi duyduğu, %1.8'inin ise ilgi duymadığı görülmektedir. Katılımcıların, %51.5'i ailesinde halk oyunları faaliyetinde bulunan birey olmadığını belirtirken, %48.5'i halk oyunları ile ilgilenen bireyler olduğunu, %74'ü halk oyunlarından herhangi bir maddi kazanç sağlamazken, %26'sı

maddi kazanç sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca, bulgulara göre, katılımcıların %79.1'i halk oyunlarındaki arkadaşları ile başka zamanlarda da görüşüğünü, %2.2'si görüşmediğini, %18.8'i de halk oyunlarındaki arkadaşları ile bazen görüşüğünü ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Sosyal Bütünleşme Ölçeğinde Yer Alan Maddelere İlişkin Görüşlerinin Dağılımları

Alt Boyut	Maddeler	Hiç Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		\bar{X}		
		N	%	N	%	N	%	N	%			
Duygusal Gelişim	1. Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar.	5	0.6	18	2.1	27	3.2	380	45.2	410	48.8	4.40
	3. Başarma duygusu ile aldığım haz doruğa ulaşır.	4	0.5	24	2.9	61	7.3	349	41.5	402	47.9	4.33
	5. Macera duygumu artırır.	26	3.1	89	10.6	153	18.2	349	41.5	223	26.5	3.78
	16. Stresten uzaklaşmama yardımcı olur.	7	0.8	26	3.1	63	7.5	345	41.1	399	47.5	4.31
	20. Birçok görevin üstesinden gelebilme becerimi geliştirir.	10	1.2	26	3.1	96	11.4	389	46.3	319	38.0	4.17
	23. Bilgili, ahlaklı ve yardımsever olmama katkı sağlar.	11	1.3	26	3.1	93	11.1	380	45.2	330	39.3	4.18
Fiziksel Gelişim	2. Fiziksel olarak kendimi çok sağlıklı hissetmemi sağlar.	5	0.6	15	1.8	54	6.4	422	50.2	344	41.0	4.29
	12. Kilo kontrolümü sağlar.	22	2.6	61	7.3	103	12.3	386	46.0	268	31.9	3.97
	13. Spor becerimi geliştirir	5	0.6	26	3.1	48	5.7	384	45.7	377	44.9	4.31
	14. Vücut şeklimi korur ve zindelik sağlar.	10	1.2	31	3.7	71	8.5	379	45.1	349	41.5	4.22
	15. Fiziksel gücümü artırır.	9	1.1	29	3.5	56	6.7	409	48.7	337	40.1	4.23
	17. Denge ve koordinasyonumu geliştirir.	3	0.4	16	1.9	56	6.7	371	44.2	394	46.9	4.35
İkili İlişkilerin Gelişimi	6. Diğer insanlara saygımı artırır.	12	1.4	37	4.4	93	11.1	415	49.4	283	33.7	4.10
	19. Güçlü arkadaşlık bağları kurmamı sağlar.	5	0.6	25	3.0	65	7.7	345	41.1	400	47.6	4.32
	22. Arkadaşlarımla dayanışma içinde olmamı sağlar.	8	1.0	14	1.7	40	4.8	381	45.4	397	47.3	4.36
	25. Arkadaşlarımla birlikte olmamı ve iyi zaman geçirmemim sağlar.	10	1.2	19	2.3	41	4.9	359	42.7	411	48.9	4.36
	26. Yeni insanlarla tanışmamı ve sosyal çevremi genişletmemim sağlar.	5	0.6	11	1.3	24	2.9	319	38.0	481	57.3	4.50
	28. Diğer insanlarla ortak bir şeyleri paylaşmamı sağlar.	6	0.7	15	1.8	39	4.6	359	42.7	421	50.1	4.40

Tablo 5. (Devamı)

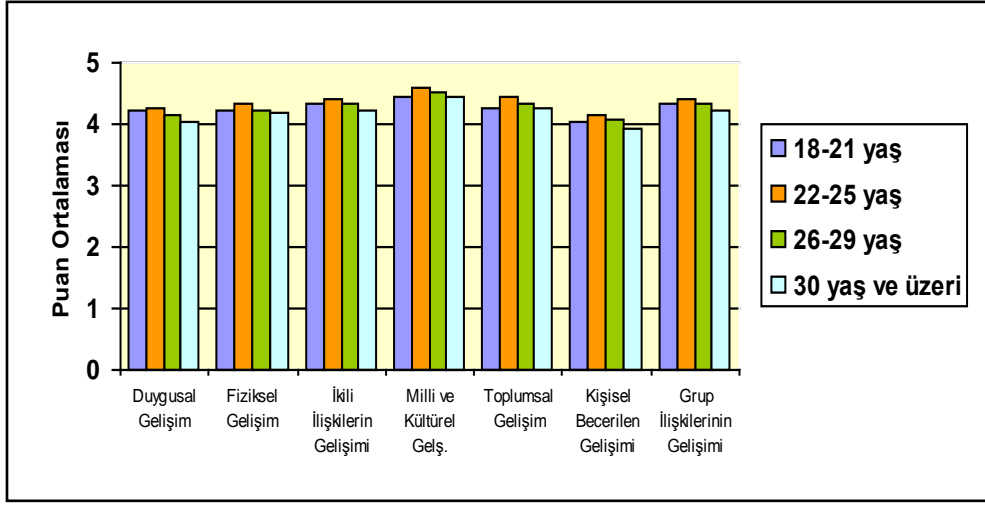
Alt Boyut	Maddeler	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		\bar{X}
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Milli ve Kültürel Gelişim	33. Milli kimliğin ve ülke sevgisinin gelişmesine katkı sağlar.	10	1.2	14	1.7	47	5.6	341	40.6	428	51.0	4.38
	34. Ülkenin tanıtımına katkı sağlar.	8	1.0	13	1.5	28	3.3	297	35.4	494	58.8	4.50
	35. Kültürümüzün nesilden nesile aktarımına yardımcı olur.	2	0.2	12	1.4	26	3.1	284	33.8	516	61.4	4.55
	36. Milli duyguların gelişmesine ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlar.	7	0.8	12	1.4	40	4.8	320	38.1	461	54.9	4.45
	37. İller ve bölgelerarası folklorik zenginliği ve rekabeti artırır.	6	0.7	18	2.1	46	5.5	292	34.8	478	56.9	4.45
	38. Gelenek ve göreneklerimiz tanıtımına, yaşatılmasına yardımcı olur.	4	0.5	7	0.8	24	2.9	245	29.2	560	66.7	4.61
Toplumsal Gelişim	24. Örf, âdet ve hukuk kurallarına uymam yönünde etki yapar.	7	0.8	35	4.2	91	10.8	348	41.4	359	42.7	4.21
	29. Farklı siyasi görüşteki insanların bir araya gelmesini sağlar	18	2.1	33	3.9	83	9.9	344	41.0	362	43.1	4.19
	30. Farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini sağlar.	8	1.0	12	1.4	40	4.8	318	37.9	462	55.0	4.45
	31. Farklı ekonomik yapıya sahip insanların bir araya gelmesini sağlar.	9	1.1	18	2.1	57	6.8	328	39.0	428	51.0	4.37
	32. Farklı inançtaki insanların bir araya gelmesini sağlar.	8	1.0	27	3.2	63	7.5	326	38.8	416	49.5	4.33
Kişisel Becerilerin Gelişimi	8. Liderlik becerilerimi geliştirmeme yardımcı olur.	11	1.3	45	5.4	107	12.7	408	48.6	269	32.0	4.05
	9. Problemleri tespit etme yeteneğimi geliştirir.	10	1.2	61	7.3	157	18.7	380	45.2	232	27.6	3.91
	10. Problem çözme becerimi geliştirir.	11	1.3	56	6.7	164	19.5	366	43.6	243	28.9	3.92
	11. Çalışma alışkanlığı kazandırır.	8	1.0	28	3.3	78	9.3	404	48.1	322	38.3	4.20
	18. Zamanı iyi kullanma becerimi artırır.	7	0.8	27	3.2	74	8.8	399	47.5	333	39.6	4.22
	27. Birey olarak gelişmeye yardımcı olur.	2	0.2	27	3.2	54	6.4	374	44.5	383	45.6	4.32
Grup İlişkileri Gelişimi	4. Grup iş birliği becerimi geliştirir.	6	0.7	25	3.0	28	3.3	383	45.6	398	47.4	4.36
	7. Bir gruba aitlik duygumu geliştirir.	7	0.8	17	2.0	68	8.1	385	45.8	363	43.2	4.29
	21. Grupla iş bölümü yapmamda fayda sağlar.	4	0.5	20	2.4	44	5.2	374	44.5	398	47.4	4.36

Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nde yer alan maddelere ilişkin olarak, halk oyunları faaliyetlerine katılımın sosyal ve bireysel kazanımlarına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, “Milli ve Kültürel Gelişim” boyutunda “Gelenek ve göreneklerimiz tanıtımına, yaşatılmasına yardımcı olur” ($\bar{X}=4.61$), “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutunda “Yeni insanlarla tanışmamı ve sosyal çevremi genişletmemi

sağlar” (\bar{X} =4.50), “Duygusal Gelişim” alt boyutunda, “Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar”(\bar{X} =4.40), “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda, “Grup iş birliği becerimi geliştirir” ve “Grupla iş bölümü yapmamda fayda sağlar” (\bar{X} =4.36), “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda “Denge ve koordinasyonumu geliştirir” (\bar{X} =4.35), “Kişisel Becerilen Gelişimi” alt boyutunda ise “Birey olarak gelişmeme yardımcı olur” (\bar{X} =4.32) maddeleri en yüksek ortalamaya sahip ifadelerdir.

Tablo 6. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Kategorilerine Göre ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	18-21 Yaş	452	4.23	0.542	4.636	0.003	1-4
	22-25 Yaş	162	4.25	0.555			
	26-29 Yaş	83	4.15	0.560			
	30 Yaş Üzeri	138	4.05	0.536			
Fiziksel Gelişim	18-21 Yaş	452	4.22	0.611	1.811	0.144	-
	22-25 Yaş	162	4.33	0.608			
	26-29 Yaş	83	4.23	0.555			
	30 Yaş Üzeri	138	4.18	0.540			
İkili İlişkilerin Gelişimi	18-21 Yaş	452	4.35	0.585	3.053	0.028	2-4-
	22-25 Yaş	162	4.41	0.541			
	26-29 Yaş	83	4.34	0.520			
	30 Yaş Üzeri	138	4.22	0.491			
Milli ve Kültürel Gelişim	18-21 Yaş	452	4.46	0.588	3.524	0.015	1-2 2-4
	22-25 Yaş	162	4.60	0.472			
	26-29 Yaş	83	4.53	0.494			
	30 Yaş Üzeri	138	4.43	0.500			
Toplumsal Gelişim	18-21 Yaş	452	4.27	0.614	3.755	0.011	1-2 2-4
	22-25 Yaş	162	4.45	0.637			
	26-29 Yaş	83	4.33	0.672			
	30 Yaş Üzeri	138	4.26	0.572			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	18-21 Yaş	452	4.03	0.672	3.546	0.014	2-4
	22-25 Yaş	162	4.16	0.650			
	26-29 Yaş	83	4.07	0.680			
	30 Yaş Üzeri	138	3.91	0.742			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	18-21 Yaş	452	4.34	0.583	1.763	0.153	-
	22-25 Yaş	162	4.40	0.596			
	26-29 Yaş	83	4.32	0.627			
	30 Yaş Üzeri	138	4.24	0.557			

Grafik 1. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaş Kategorilerine Göre Dağılımları

Tablo 6’da, “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin “Duygusal Gelişim” alt boyutunda 18-21 yaş grubunun puan ortalaması ($\bar{X}=4.23$), 22-25 yaş grubunda hafifçe yükselirken ($\bar{X}=4.25$), bu yaştan itibaren 26-29 yaş ($\bar{X}=4.15$) ve 30 yaş üzerine doğru ($\bar{X}=4.05$) azalmaktadır (Grafik 1). Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki bireyler arasında “Duygusal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır ($F:21.548$, $p<0.05$). Buna göre, 18-21 yaş grubundaki bireylerin Duygusal Gelişim alt boyutu ortalaması, 30 yaş üstü bireylerin ortalamasından daha yüksektir.

“Fiziksel Gelişim” alt boyutu için, en yüksek puan ortalaması 22-25 yaş grubunda ($\bar{X}=4.33$) görülürken, 26-29 yaşın 4.23, 18-21 yaş grubunun 4.22, ve 30 yaş üstü katılımcıların ise 4.18 olmak üzere benzer puan ortalamalarına sahip oldukları olduğu görülmektedir (Tablo 6, Grafik 1). Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki bireyler arasında “Fiziksel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($F:1.811$, $p>0.05$).

İkili İlişkilerin Gelişimi alt boyutunda, 18-21 yaş grubunda olan bireylerin puan ortalamasının 4.35 olduğu, 22-25 yaş grubunda ortalamanın yükseldiği ($\bar{X}=4.41$), 26-29 yaşta hafif düşüş gösterdiği ($\bar{X}=4.34$) ve 30 yaş üzerinde ise ($\bar{X}=4.22$) daha da düştüğü görülmektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki kişiler arasında İkili İlişkilerin Gelişimi alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.053, $p<0.05$). Buna göre, 22-25 yaş grubundaki bireylerin İkili İlişkilerin Gelişimi alt boyutu puan ortalaması, 30 yaş ve üzeri bireylerin ortalamasından daha yüksektir.

Ölçeğin “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu için, 18-21 yaş grubunda olan bireylerin puan ortalaması 4.46 iken, 22-25 yaşta yükselerek 4.60’a ulaştığı, bu yaştan itibaren 26-29 yaşta 4.53’e ve 30 yaş üzerinde ise 4.43’e düştüğü gözlemlenmektedir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki kişiler arasında “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.524, $p<0.05$). Buna göre, 22-25 yaş grubundaki katılımcıların “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutuna yönelik puan ortalaması, 18-21 yaş arası ve 30 yaş üzerinden daha yüksektir.

“Toplumsal Gelişim” alt boyutuna bakıldığında, 18-21 yaş grubunda olan bireylerin puan ortalaması 4.27 iken, 22-25 yaş aralığında 4.45, 26-29 yaş arası 4.33 ve 30 yaş üzerinde ise 4.26’dır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki bireyler arasında “Toplumsal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.755, $p<0.05$). Buna göre, 22-25 yaş grubundaki bireylerin “Toplumsal Gelişim” alt boyutu puan ortalaması, 18-21 yaş grubu ve 30 yaş üzerinden daha yüksektir.

Tablo 6'da "Kişisel Becerilerin Gelişimi" alt boyutu için, 18-21 yaş grubunda olan bireylerin puan ortalaması ($\bar{X}=4.03$), 22-25 yaş grubunda hafif artış gösterirken ($\bar{X}=4.16$), 26-29 yaş ($\bar{X}=4.07$) ve 30 yaş üzerine doğru ($\bar{X}=3.91$) tekrar azalmaktadır. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yaş grubundaki katılımcılar arasında "Kişisel Becerilerin Gelişimi" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.546, $p<0.05$). Buna göre, 22-25 yaş grubundaki bireylerin "Kişisel Becerilerin Gelişimi" alt boyutu puan ortalaması, 30 yaş üzeri bireylerin puan ortalamasından daha yüksektir.

Grup İlişkilerinin Gelişimi alt boyutunda, 18-21 yaş grubunda olan bireylerin puan ortalaması 4.34, 22-25 yaşta 4.40, 26-29 yaşta 4.32 ve 30 yaş üzeri bireylerde ise 4.24'tür. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, farklı yaş grubundaki bireyler arasında "Grup İlişkilerinin Gelişimi" alt boyutu puan ortalaması bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.763, $p>0.05$).

Tablo 7. Katılımcıların "Sosyal Bütünleşme Ölçeği"nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine Göre T-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	sd	t	p
Duygusal Gelişim	Erkek	442	4.20	0.586	0.083	0.934
	Kadın	394	4.19	0.502		
Fiziksel Gelişim	Erkek	442	4.23	0.621	0.142	0.887
	Kadın	394	4.23	0.562		
İkili İlişkilerin Gelişimi	Erkek	442	4.33	0.604	-0.381	0.703
	Kadın	394	4.35	0.500		
Milli ve Kültürel Gelişim	Erkek	442	4.47	0.589	-0.908	0.364
	Kadın	394	4.51	0.498		
Toplumsal Gelişim	Erkek	442	4.31	0.663	0.197	0.842
	Kadın	394	4.30	0.570		
Kişisel Becerilerin Gelişimi	Erkek	442	4.07	0.712	1.234	0.217
	Kadın	394	4.01	0.642		
Grup İlişkilerinin Gelişimi	Erkek	442	4.33	0.626	-0.462	0.644
	Kadın	394	4.34	0.535		

Tablo 7'ye göre, halk oyunlarının duygusal gelişime etkisinin incelendiği "Duygusal Gelişim" alt boyutunda, erkeklerin puan ortalaması 4.20, kadınların ise 4.19'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, erkek ve kadınlar arasında "Duygusal Gelişim" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:0.083, p>0.05).

"Fiziksel Gelişim" alt boyutu için kadınlar ve erkeklerin puan ortalamalarının eşit olduğu görülmektedir ($\bar{X}=4.23$). Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda erkek ve kadınlar arasında "Fiziksel Gelişim" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:0.142, p>0.05).

Yapılan analiz sonuçları, "İkili İlişkilerin Gelişimi" alt boyutu için puan ortalamasının erkeklerde 4.33, kadınlarda 4.35 olduğunu ortaya koymaktadır. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda ise, erkek ve kadınlar arasında "İkili İlişkilerin Gelişimi" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir (t:-0.381, p>0.05).

Tablo 7'de elde edilen veriler "Milli ve Kültürel Gelişim" alt boyutu için erkeklerin puan ortalamasının 4.47, kadınların ise 4.51 olduğunu göstermektedir. Yapılan t-testi sonuçlarına göre erkek ve kadınlar arasında bu alt boyutta cinsiyetlere göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:-0.908, p>0.05).

"Toplumsal Gelişim" alt boyutu için erkeklerin puan ortalaması 4.31, kadınların puan ortalaması 4.30'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, erkek ve kadınlar arasında "Toplumsal Gelişim" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:0.197, p>0.05).

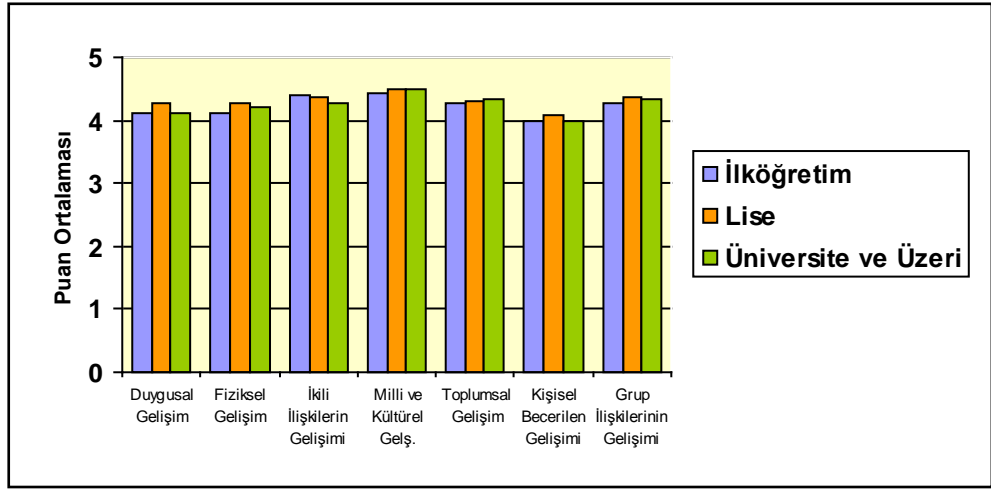
Benzer şekilde, yapılan analiz sonuçları "Kişisel Becerilerin Gelişimi" alt boyutu için erkeklerin puan ortalamasının 4.07, kadınların 4.01 olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, erkek ve kadınlar

arasında “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:1.234, p>0.05).

Sosyal Bütünleşme Ölçeği'nin “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda ise erkek ve kadınların puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir (Erkekler 4.33 ve kadınlar 4.34). T-testi analiz sonuçları, erkek ve kadınlar arasında “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda cinsiyetler bakımından anlamlı farklılık bulunmadığını göstermektedir (t:-0.462, p>0.05).

Tablo 8. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyleri	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	İlköğretim	37	4.10	0.628	7.294	0.001	2-3
	Lise	455	4.26	0.514			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.12	0.574			
Fiziksel Gelişim	İlköğretim	37	4.10	0.652	2.267	0.104	-
	Lise	455	4.27	0.568			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.20	0.624			
İkili İlişkilerin Gelişimi	İlköğretim	37	4.41	0.496	3.957	0.019	2-3
	Lise	455	4.38	0.526			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.28	0.598			
Milli ve Kültürel Gelişim	İlköğretim	37	4.42	0.567	0.329	0.720	-
	Lise	455	4.49	0.554			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.49	0.539			
Toplumsal Gelişim	İlköğretim	37	4.26	0.778	0.172	0.842	-
	Lise	455	4.30	0.603			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.32	0.629			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	İlköğretim	37	3.99	0.805	1.336	0.263	-
	Lise	455	4.08	0.652			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.00	0.713			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	İlköğretim	37	4.26	0.681	0.787	0.455	-
	Lise	455	4.36	0.541			
	Üniversite ve Üzeri	344	4.32	0.633			

Grafik 2. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Tablo 8’e göre, halk oyunlarının duygusal gelişime etkisinin incelendiği “Duygusal Gelişim” alt boyutunda eğitim düzeylerine göre yapılan puan ortalamalarının dağılımına bakıldığında, ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalamasının 4.10, lise mezunlarının 4.26, üniversite veya yüksek lisans mezunlarının ise 4.12 olduğu görülmektedir (Grafik 2). Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı eğitim düzeyindeki kişiler arasında Duygusal Gelişim alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır ($F:7.294$, $p<0.05$). Buna göre, lise mezunu bireylerin “Duygusal Gelişim” alt boyutu puan ortalaması, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu bireylerin ortalamasından daha yüksektir.

Buna karşın, Fiziksel Gelişim alt boyutu için, ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalamasının 4.10, lise mezunlarının 4.27, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunlarının 4.20 olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda, ortalama puanlar açısından, farklı eğitim düzeyindeki katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($F:2.267$, $p>0.05$).

“İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutunda, en yüksek puan ortalaması ilköğretim mezunlarında görülürken ($\bar{X}=4.41$), lise mezunlarında 4.38’e, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunlarında 4.28’e düşmektedir. Analiz sonuçları, farklı eğitim düzeyindeki kişiler arasında “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutunda puan ortalamaları bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir (F:3.957, $p<0.05$). Buna göre, lise mezunu bireylerin “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu puan ortalaması, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu bireylerin ortalamasından yüksektir.

Elde edilen analiz sonuçlarına göre, “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutunda ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.42, lise, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunlarının ise 4.49’dur. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutundaki puan ortalamalarında, katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunmadığını göstermektedir (F:0.329, $p>0.05$).

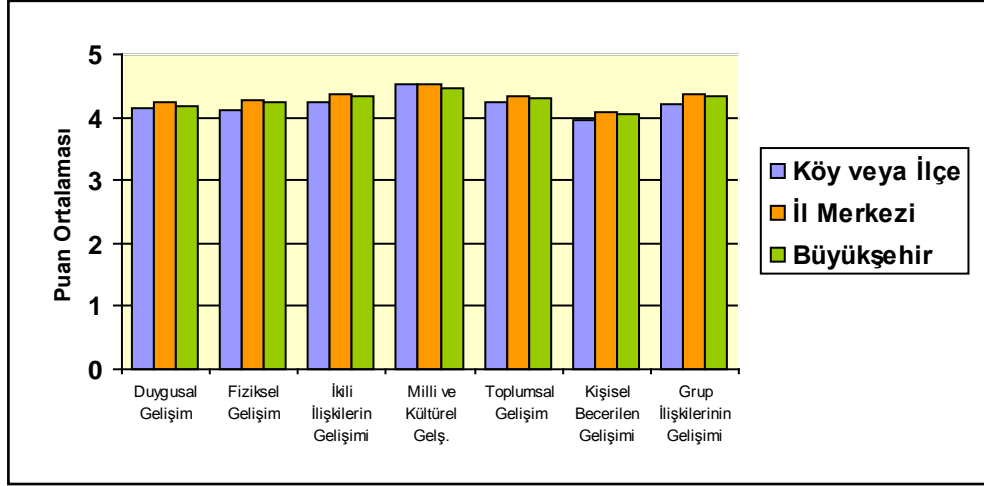
“Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin bir diğer alt boyutu olan “Toplumsal Gelişim”de ise, ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.26, lise mezunu olan bireylerin ortalaması 4.30, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin ortalaması 4.32 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları, “Toplumsal Gelişim” alt boyutundaki puan ortalamalarında, katılımcıların eğitim düzeyleri bakımından anlamlı farklılık bulunmadığını göstermektedir (F:0.172, $p>0.05$).

Benzer şekilde, “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutunda, ilköğretim mezunlarının puan ortalaması 3.99, lise mezunlarının 4.08, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunlarının 4.00 olarak bulunmuş ve analiz sonuçları farklı eğitim düzeyindeki kişiler arasında “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunmadığını göstermiştir (F:1.336, $p>0.05$). Bununla birlikte,

“Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda, ilköğretim mezunlarının puan ortalaması 4.26 iken, lise ($\bar{X}=4.36$), üniversite ve üzeri ($\bar{X}=4.32$) mezunlarda puan ortalamasının az da olsa artış gösterdiği görülmektedir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutundaki puan ortalamalarında, katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:0.787, $p>0.05$).

Tablo 9. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Yaşanılan Yere Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaşanılan Yer	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	Köy veya İlçe	129	4.14	0.478	1.184	0.306	
	İl	290	4.23	0.600			
	Büyükşehir	421	4.19	0.530			
Fiziksel Gelişim	Köy veya İlçe	129	4.11	0.587	3.319	0.037	1-2 1-3
	İl	290	4.26	0.650			
	Büyükşehir	421	4.25	0.554			
İkili İlişkilerin Gelişimi	Köy veya İlçe	129	4.23	0.542	2.969	0.052	
	İl	290	4.37	0.604			
	Büyükşehir	421	4.35	0.524			
Milli ve Kültürel Gelişim	Köy veya İlçe	129	4.54	0.497	1.382	0.252	
	İl	290	4.51	0.598			
	Büyükşehir	421	4.46	0.524			
Toplumsal Gelişim	Köy veya İlçe	129	4.23	0.706	1.294	0.275	
	İl	290	4.33	0.643			
	Büyükşehir	421	4.31	0.575			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	Köy veya İlçe	129	3.94	0.636	1.693	0.185	
	İl	290	4.08	0.738			
	Büyükşehir	421	4.05	0.657			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	Köy veya İlçe	129	4.21	0.535	3.534	0.030	1-2
	İl	290	4.38	0.644			
	Büyükşehir	421	4.34	0.554			

Grafik 3. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Yaşanılan Yere Göre Dağılımı

Halk oyunlarının duygusal gelişime etkilerinin değerlendirildiği “Duygusal Gelişim” alt boyutundaki puan ortalamalarında, katılımcıların yaşadığı yer bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.184, $p>0.05$) (Tablo 9, Grafik 3).

Buna karşın, “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda büyükşehirlerde yaşayan bireylerin puan ortalaması 4.26, il merkezindekilerin 4.25, köy ve ilçede yaşayanların ise 4.11’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yerlerde yaşayan bireyler arasında “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda, puan ortalamalarında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (F:3.319, $p<0.05$). Buna göre, köy veya ilçelerde yaşayan bireylerin “Fiziksel Gelişim” alt boyutu puan ortalamaları, il merkezinde ve büyükşehirlerde yaşayanlardan daha düşüktür.

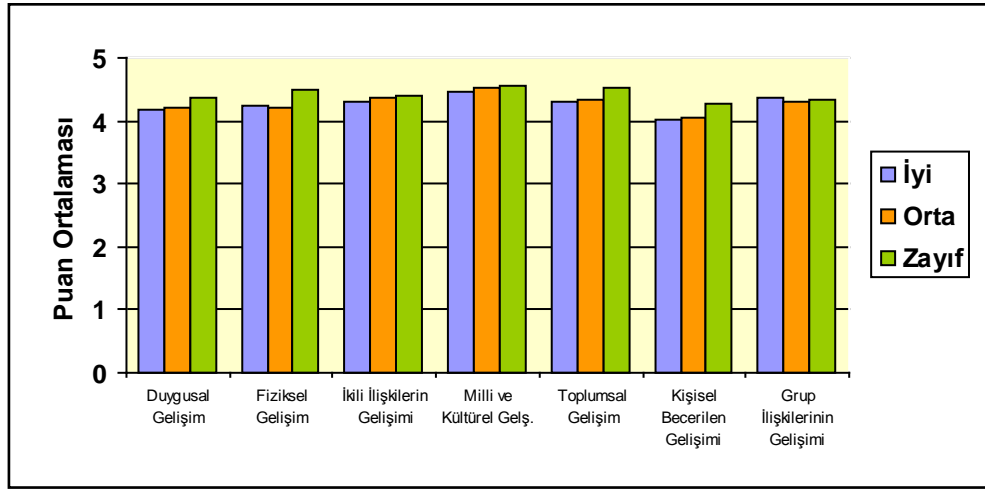
Analiz sonuçları, “İkili İlişkilerin Gelişimi” (F:2.969, $p>0.05$), “Milli ve Kültürel Gelişim” (F:1.382, $p>0.05$), “Toplumsal Gelişim” (F:1.294, $p>0.05$) ve “Kişisel Becerilerin Gelişimi” (F:1,693, $p>0,05$) alt boyutlarında,

bireylerin yaşadıkları yere göre gruplar arası puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunmadığını göstermektedir.

“Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda ise, il merkezinde yaşayan bireylerin puan ortalaması 4.38, büyükşehirlerde yaşayanların 4.34, köy ve ilçedekilerin de 4.21’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı yerlerde yaşayan bireylerin puan ortalamaları “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık göstermektedir (F:3.534, p<0.05). Buna göre, köy veya ilçede yaşayan bireylerin “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu ortalaması, il merkezinde yaşayanlardan daha düşüktür.

Tablo 10. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Aile Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	İyi	413	4.17	0.588	1.944	0.144	-
	Orta	397	4.21	0.509			
	Zayıf	27	4.36	0.441			
Fiziksel Gelişim	İyi	413	4.24	0.615	2.734	0.066	-
	Orta	397	4.21	0.581			
	Zayıf	27	4.48	0.472			
İkili İlişkilerin Gelişimi	İyi	413	4.31	0.589	1.322	0.267	-
	Orta	397	4.37	0.527			
	Zayıf	27	4.41	0.456			
Milli ve Kültürel Gelişim	İyi	413	4.46	0.591	1.062	0.346	-
	Orta	397	4.51	0.508			
	Zayıf	27	4.57	0.399			
Toplumsal Gelişim	İyi	413	4.29	0.615	2.161	0.116	-
	Orta	397	4.32	0.626			
	Zayıf	27	4.54	0.523			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	İyi	413	4.03	0.709	1.452	0.235	-
	Orta	397	4.04	0.657			
	Zayıf	27	4.26	0.685			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	İyi	413	4.36	0.612	0.538	0.584	-
	Orta	397	4.31	0.553			
	Zayıf	27	4.33	0.641			

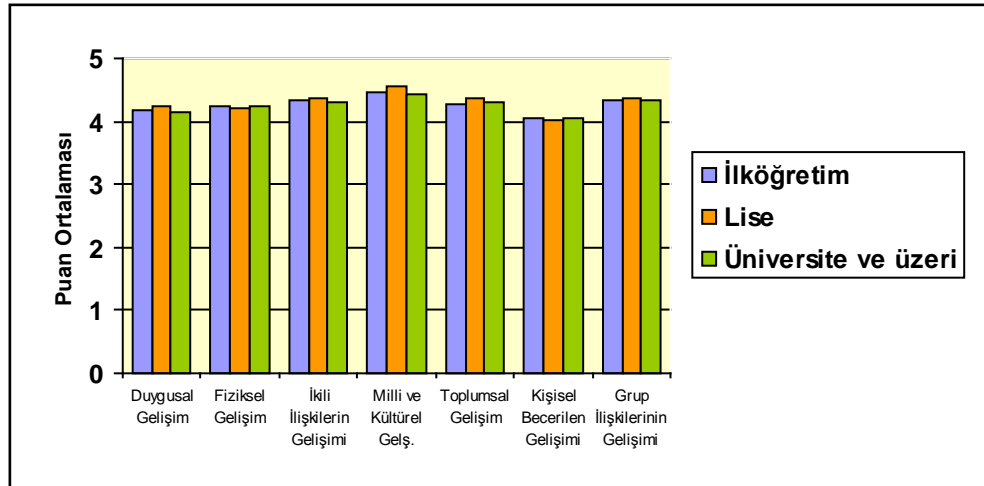

Grafik 4. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Aile Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

Tablo 10’da, elde edilen analiz sonuçları, “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin tüm alt boyutlarında, aile gelir düzeyi “Zayıf” olan bireylerin ortalama puanlarının, diğer iki gruptan daha yüksek olduğunu göstermektedir (Grafik 4). Ancak yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları ölçekte yer alan tüm alt boyutlarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını işaret etmektedir [Duygusal Gelişim (F:1.944, $p>0.05$), Fiziksel Gelişim (F:2.734, $p>0.05$), İkili İlişkilerin Gelişimi (F:1.322, $p>0.05$), Milli ve Kültürel Gelişim (F:1.062, $p>0.05$), Toplumsal Gelişim (F:2.161, $p>0.05$), Kişisel Becerilerin Gelişimi (F:1.452, $p>0.05$) Grup İlişkilerinin Gelişimi (F:0.538, $p>0.05$)].

Tablo 11. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Ölçek	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	İlköğretim	524	4.19	0.549	1.042	0.353	-
	Lise	225	4.23	0.546			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.14	0.528			
Fiziksel Gelişim	İlköğretim	524	4.24	0.593	0.104	0.902	-
	Lise	225	4.22	0.599			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.25	0.534			
İkili İlişkilerin Gelişimi	İlköğretim	524	4.33	0.584	1.044	0.352	-
	Lise	225	4.38	0.490			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.30	0.536			
Milli ve Kültürel Gelişim	İlköğretim	524	4.47	0.565	3.312	0.037	2-3
	Lise	225	4.57	0.496			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.42	0.532			
Toplumsal Gelişim	İlköğretim	524	4.27	0.634	2.332	0.098	-
	Lise	225	4.38	0.605			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.31	0.554			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	İlköğretim	524	4.05	0.669	0.022	0.979	-
	Lise	225	4.03	0.696			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.05	0.727			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	İlköğretim	524	4.32	0.602	0.677	0.508	-
	Lise	225	4.37	0.544			
	Üniversite ve Üzeri	86	4.32	0.574			

Grafik 5. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Tablo 11’de, “Duygusal Gelişim” alt boyutu için, annesi lise mezunu olan bireylerin puan ortalamasının 4.23, ilköğretim mezunu olanların 4.19, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunlarının ise 4.14 olduğu görülmektedir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, “Duygusal Gelişim” alt boyutu bakımından, annesi farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.042, p>0.05).

Yapılan analiz sonuçlarına göre, “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda, annesi üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.25, ilköğretim mezunu olanların 4.24, lise mezunu olanların ise 4.22’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, annesi farklı eğitim düzeyinde olan katılımcılar arasında “Fiziksel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:0.104, p>0.05).

Tablo 11’de “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu için, annesi lise mezunu olan bireylerin puan ortalamasının 4.38 olduğu görülürken, annesi ilköğretim ($\bar{X}=4.33$) ile üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu ($\bar{X}=4.30$) olanlarda puan ortalamasının azaldığı görülmektedir. Uygulanan tek yönlü varyans analizine göre, annesi farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.044, p>0.05).

“Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutuna bakıldığında, annesi lise mezunu olanların ($\bar{X}=4.57$) puan ortalamasının, ilköğretim ($\bar{X}=4.47$) ve üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu ($\bar{X}=4.42$) olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcılara uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, annesi farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.312, p<0.05). Buna göre, annesi lise mezunu olan

bireylerin “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu puan ortalaması, annesi üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu olanlardan daha yüksektir.

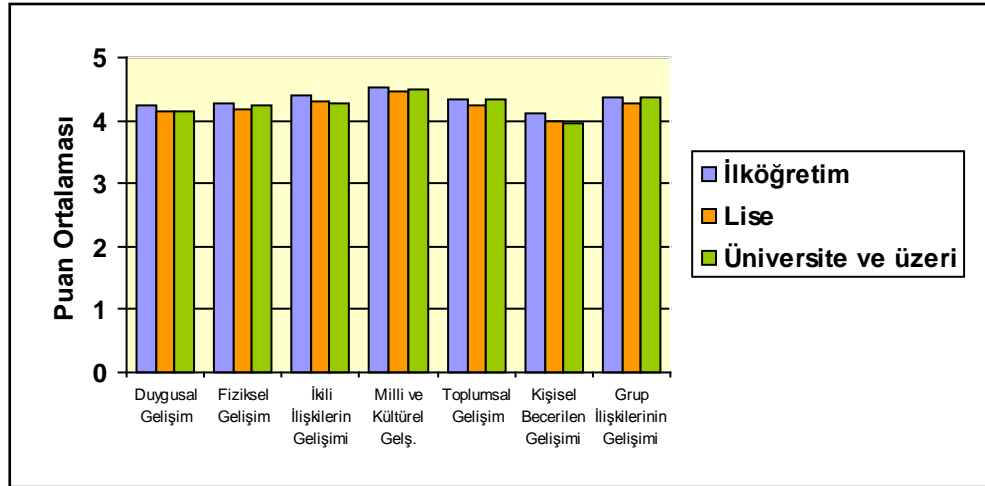
“Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin bir diğer alt boyutu olan “Toplumsal Gelişim”de, annesi lise mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.38, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olanların 4.31, ilköğretim mezunu olan bireylerin ise 4.27’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, annesi farklı eğitim düzeyinde olan kişiler arasında “Toplumsal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı bir farklılık görülmemektedir (F:2.332, $p>0.05$).

Elde edilen analiz sonuçlarına göre, “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutunda, annesi ilköğretim, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.05, lise mezunu olanların ise 4.03’tür. Buna göre, uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, annesi farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:0.022, $p>0.05$).

“Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda ise, annesi lise mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.37, ilköğretim, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu bireylerin 4.32’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, annesi farklı eğitim düzeyinde olan kişiler arasında “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:0.677, $p>0.05$).

Tablo 12. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Ölçek	Babanın Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	sd	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	İlköğretim	345	4.25	0.476	3.406	0.034	1-2 1-3
	Lise	295	4.15	0.626			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.15	0.539			
Fiziksel Gelişim	İlköğretim	345	4.26	0.562	1.492	0.225	-
	Lise	295	4.18	0.632			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.25	0.608			
İkili İlişkilerin Gelişimi	İlköğretim	345	4.41	0.476	5.237	0.005	1-2 1-3
	Lise	295	4.30	0.622			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.27	0.572			
Milli ve Kültürel Gelişim	İlköğretim	345	4.51	0.496	0.936	0.393	-
	Lise	295	4.45	0.622			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.50	0.514			
Toplumsal Gelişim	İlköğretim	345	4.34	0.563	2.413	0.090	-
	Lise	295	4.24	0.708			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.34	0.577			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	İlköğretim	345	4.12	0.650	4.282	0.014	1-2 1-3
	Lise	295	3.99	0.694			
	Üniversite ve Üzeri	182	3.97	0.706			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	İlköğretim	345	4.38	0.544	3.065	0.047	1-2
	Lise	295	4.27	0.627			
	Üniversite ve Üzeri	182	4.36	0.591			

Grafik 6. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Tablo 12'ye göre, halk oyunlarının duygusal gelişime etkisinin incelendiği “Duygusal Gelişim” alt boyutunda eğitim düzeylerine göre yapılan puan ortalamalarının dağılımına bakıldığında, babası ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.25, lise, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olanların 4.15'tir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, babası farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “Duygusal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.406, $p<0.05$). Buna göre babası ilköğretim mezunu olan bireylerin Duygusal Gelişim alt boyutu ortalaması, babası lise, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin ortalamasından daha yüksektir (Grafik 6).

Sosyal Bütünleşme Ölçeği'nin “Fiziksel Gelişim” alt boyutu için, babası ilköğretim mezunu bireylerin puan ortalaması 4.26, üniversite veya yüksek lisans mezunlarının 4.25, lise mezunu olanların ise 4.18'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, babası farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “Fiziksel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.492, $p>0.05$).

“İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutunda, babası ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalamasının 4.41, lise mezunu olanların 4.30, üniversite veya yüksek lisans mezunu olanların 4.27 olduğu görülmektedir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre, babası farklı eğitim düzeyinde olan katılımcılar arasında “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:5.237, $p<0.05$). Babası ilköğretim mezunu olan bireylerin “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu puan ortalaması, babası lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan bireylerinkinden daha yüksektir.

Halk oyunlarının milli ve kültürel gelişim üzerine etkisinin araştırıldığı “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutunda, babası ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalaması 4.51, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olanların 4.50, lise mezunu olan katılımcıların ortalaması ise 4.45’tir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre, babası farklı eğitim düzeyinde olan bireyler arasında “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:0.936, p>0.05).

Tablo 12’de yer alan analiz sonuçları, “Toplumsal Gelişim” alt boyutu için, babası ilköğretim, üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin puan ortalamasının ($\bar{X}=4.34$), babası lise mezunu olan bireylerin ortalamasından daha yüksek olduğunu göstermektedir ($\bar{X}=4.24$). Ancak, uygulanan tek yönlü varyans analizine göre, babası farklı eğitim düzeyinde olan katılımcılar arasında “Toplumsal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir (F:2.413, p>0.05).

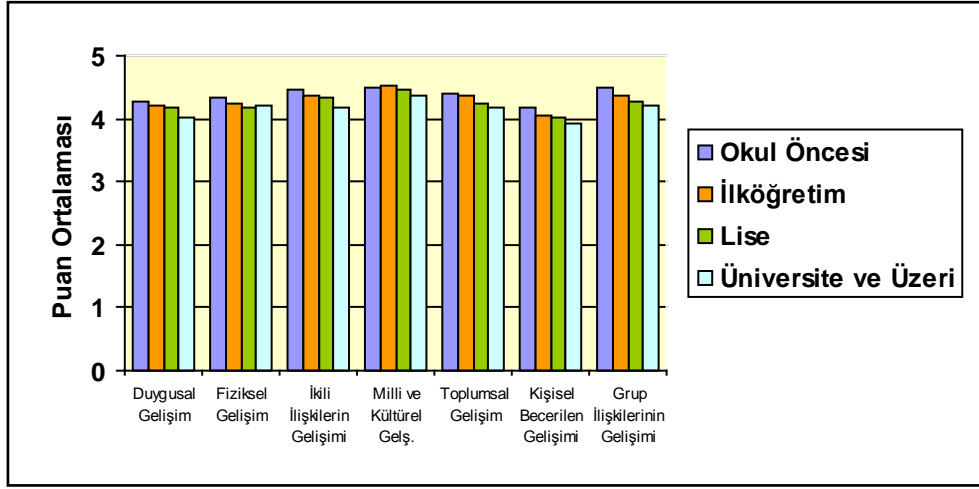
Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, babası farklı eğitim düzeyinde olan bireylerler arasında “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:4.282, p<0.05). Elde edilen verilere göre, “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutunda, babası ilköğretim mezunu olan bireylerin puan ortalaması ($\bar{X}=4.12$), babası lise (X=3.99), üniversite veya lisansüstü eğitim ($\bar{X}=3.97$) mezunu olan bireylerin puan ortalamasından yüksektir.

Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, babası farklı eğitim düzeyinde olan kişiler arasında “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.065, p<0.05). Buna göre, babası ilköğretim mezunu olan bireylerin ($\bar{X}=4.38$) “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu puan ortalaması, babası lise mezunu olan bireylerin

(\bar{X} =4.27) ortalamasından daha yüksektir. Babası üniversite veya lisansüstü eğitim mezunu olan bireylerin puan ortalaması da İlköğretim mezunlarının puan ortalamasına yakın değerdedir (\bar{X} =4.36).

Tablo 13. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Halk Oyunlarına Başlama Zamanlarına Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Ölçek	Halk Oyunlarına Başlama Zamanı	N	\bar{X}	ss	F	P	Fark
Duygusal Gelişim	Okul Öncesi	51	4.26	0.500	2.982	0.031	2-4
	İlköğretim	450	4.22	0.559			
	Lise	250	4.19	0.531			
	Üniversite ve Üstü	83	4.03	0.551			
Fiziksel Gelişim	Okul Öncesi	51	4.35	0.559	1.253	0.289	
	İlköğretim	450	4.24	0.612			
	Lise	250	4.19	0.600			
	Üniversite ve Üstü	83	4.21	0.510			
İkili İlişkilerin Gelişimi	Okul Öncesi	51	4.45	0.522	3.294	0.020	1-4 2-4
	İlköğretim	450	4.37	0.582			
	Lise	250	4.32	0.522			
	Üniversite ve Üstü	83	4.18	0.523			
Milli ve Kültürel Gelişim	Okul Öncesi	51	4.50	0.560	1.836	0.139	
	İlköğretim	450	4.52	0.560			
	Lise	250	4.47	0.536			
	Üniversite ve Üstü	83	4.38	0.472			
Toplumsal Gelişim	Okul Öncesi	51	4.40	0.557	3.956	0.008	2-3
	İlköğretim	450	4.36	0.643			
	Lise	250	4.23	0.610			
	Üniversite ve Üstü	83	4.18	0.536			
Kişisel Becerilerin Gelişimi	Okul Öncesi	51	4.19	0.618	1.967	0.117	
	İlköğretim	450	4.06	0.688			
	Lise	250	4.01	0.704			
	Üniversite ve Üstü	83	3.92	0.631			
Grup İlişkilerinin Gelişimi	Okul Öncesi	51	4.49	0.543	3.343	0.019	1-4
	İlköğretim	450	4.36	0.603			
	Lise	250	4.28	0.549			
	Üniversite ve Üstü	83	4.22	0.610			

Grafik 7. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Halk Oyunlarına Başlama Zamanlarına Göre Dağılımı

Tablo 13’de ve grafik 6’da görüleceği gibi, halk oyunlarına başlama zamanının değerlendirildiği “Duygusal Gelişim” alt boyutundaki puan ortalamaları, okul öncesi dönemde başlayanların 4.26, ilköğretim döneminde başlayanların 4.22, lise döneminde başlayan bireylerin 4.19, üniversite ve lisansüstü eğitim döneminde başlayanların ise 4.03’tür. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı dönemlerde halk oyununa başlayan katılımcılar arasında, “Duygusal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır ($F:2.982, p<0.05$). Buna göre, ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalaması, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayan bireylerin ortalamasından daha yüksektir.

“Fiziksel Gelişim” alt boyutu için, okul öncesi dönemde halk oyununa başlayan bireylerin puan ortalaması 4.35, ilköğretim döneminde başlayanların 4.24’tür. Üniversite ve üzeri ile lise döneminde halk oyunlarına başlayanların ortalama puanları ise birbirine birbirine yakınlık göstermektedir (Üniversite ve üzeri 4.21, Lise 4.19). Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı dönemlerde halk oyunlarına başlayan

bireyler arasında, “Fiziksel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.253, $p>0.05$).

Halk oyunlarının ikili ilişkilerin gelişimi üzerine etkilerinin değerlendirildiği alt boyutta, okul öncesi dönemde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalaması 4.45, ilköğretim döneminde başlayanların 4.37, lise döneminde başlayan katılımcıların 4.32, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayanların ise 4.18’dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı dönemlerde halk oyununa başlayan bireyler arasında “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.294, $p<0.05$). Buna göre, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin “İkili İlişkilerin Gelişimi” boyutuna ait puan ortalaması, okul öncesi ve ilköğretim döneminde başlayanların ortalamasından daha düşüktür (Tablo 13).

“Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu için katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalamasının 4.52, okul öncesi dönemde başlayanların 4.50, lise döneminde başlayanların 4.47, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayan bireylerin 4.38’dir. Uygulanan analiz sonuçlarına göre, farklı dönemlerde halk oyunlarına başlayan bireyler arasında “Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.836, $p>0.05$).

“Toplumsal Gelişim” alt boyutunda, halk oyunlarının toplumsal gelişim üzerine etkileri değerlendirildiğinde, okul öncesi dönemde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalaması 4.40, ilköğretim döneminde başlayanların 4.36, lise döneminde başlayan bireylerin 4.23, üniversite ve lisansüstü eğitim döneminde halk oyununa başlayan bireylerin ortalaması 4.18 olarak belirlenmiştir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda,

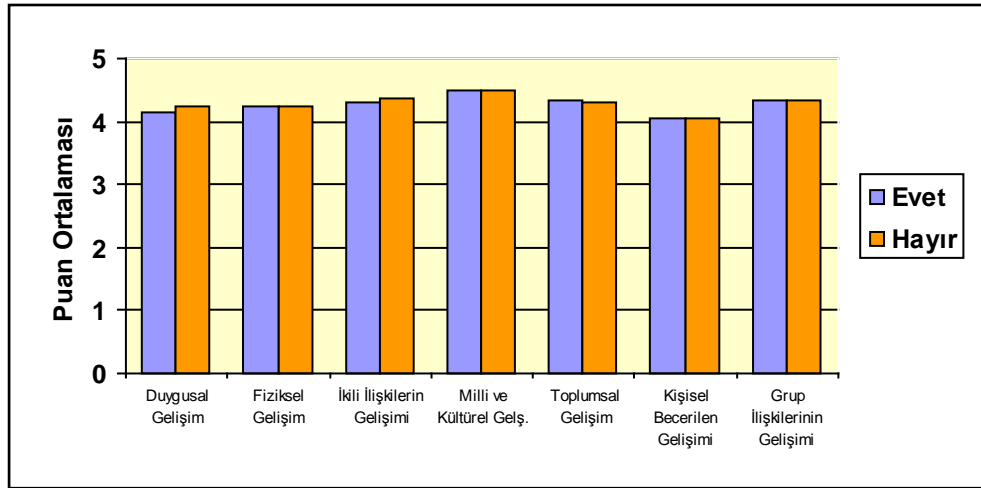
farklı dönemlerde halk oyununa başlayan kişiler arasında Toplumsal Gelişim alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.956, $p<0.05$). Buna göre ilköğretim döneminde halk oyununa başlayan bireylerin “Toplumsal Gelişim” alt boyutuna ait puan ortalamaları, lise döneminde başlayan bireylerin ortalamasından daha yüksektir.

Halk oyunlarının kişisel becerilerin gelişimi üzerine etkilerinin değerlendirildiği alt boyutta, okul öncesi dönemde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalaması 4.19, ilköğretimde başlayanların 4.06, lisede başlayanların 4.01, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayanların 3.92'dir. Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, farklı dönemlerde halk oyunlarına başlayan katılımcılar arasında “Kişisel Becerilerin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (F:1.967, $p>0.05$).

“Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu bakımından, katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, okul öncesi dönemde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalaması 4.49, ilköğretimde başlayanların 4.36, lise döneminde başlayanların 4.28, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayanların 4.22'dir. Verilerden elde edilen analiz sonuçlarına göre, farklı dönemlerde halk oyunlarına başlayan bireyler arasında “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (F:3.343, $p<0.05$). Buna göre, ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutu puan ortalaması, üniversite veya lisansüstü eğitim döneminde başlayanların ortalamasından daha yüksektir.

Tablo 14. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puanlarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Bireylerin Olması Bakımından Bağımsız Örneklem T-testi Analiz Sonuçları

Ailede Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olması		N	\bar{X}	sd	t	p
Duygusal Gelişim	Evet	406	4.15	0.585	-2.351	0.019*
	Hayır	431	4.24	0.507		
Fiziksel Gelişim	Evet	406	4.23	0.595	-0.139	0.889
	Hayır	431	4.23	0.597		
İkili İlişkilerin Gelişimi	Evet	406	4.30	0.615	-2.041	0.042*
	Hayır	431	4.38	0.493		
Milli ve Kültürel Gelişim	Evet	406	4.49	0.575	0.014	0.989
	Hayır	431	4.49	0.522		
Toplumsal Gelişim	Evet	406	4.33	0.655	0.882	0.378
	Hayır	431	4.29	0.587		
Kişisel Becerilerin Gelişimi	Evet	406	4.04	0.687	-0.150	0.881
	Hayır	431	4.04	0.683		
Grup İlişkilerinin Gelişimi	Evet	406	4.32	0.634	-0.584	0.559
	Hayır	431	4.35	0.537		

Grafik 8. Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olmasına Göre Dağılımı

Tablo 14’te, “Duygusal Gelişim” alt boyutu için, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan katılımcıların puan ortalaması 4.15, birey olmayanlarıki ise 4.24’dür. Uygulanan bağımsız

örneklem t-testi sonucunda, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan kişiler arasında, “Duygusal Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (t:-2.531, $p<0.05$). Buna göre, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olanların puan ortalamaları, olmayanların ortalamasından daha düşüktür (Grafik 7).

“Fiziksel Gelişim” alt boyutu için, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcıların puan ortalamaları eşit değerlerdedir ($\bar{X}=4.23$). Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan bireyler arasında “Fiziksel Gelişim” alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:-0.139, $p>0.05$).

Halk oyunlarının ikili ilişkilerin gelişimi üzerine etkilerinin değerlendirildiği “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutu için uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailelerinde daha önceden halk oyunları faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan kişiler arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (t:-2.041, $p<0.05$). Buna göre, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olanların puan ortalaması, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olmayan katılımcıların ortalamasından daha düşüktür.

“Milli ve Kültürel Gelişim” alt boyutu için, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcıların puan ortalamaları 4.49'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailesinde daha önceden halk oyunları faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcılar arasında bu alt boyutta anlamlı farklılık bulunmamaktadır (t:0.014, $p>0.05$).

Tablo 14'te de görüleceği gibi, "Toplumsal Gelişim" alt boyutu için, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan katılımcıların puan ortalaması 4.33, olmayanları ise 4.29'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcılar arasında "Toplumsal Gelişim" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($t:0.882, p>0.05$).

Araştırma verilerine bakıldığında "Kişisel Becerilerin Gelişimi" alt boyutu için, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcıların puan ortalamalarının 4.04 olduğu görülmektedir (Tablo 14). Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailesinde daha önceden halk oyunları faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcılar arasında bu alt boyutta anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($t:-0.150, p>0.05$).

"Grup İlişkilerinin Gelişimi" alt boyutu için, ailesinde daha önceden halk oyunun faaliyetinde bulunmuş birey olan katılımcıların puan ortalaması 4.32, birey olmayanların ise 4.35'tir. Uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, ailelerinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey olan ve olmayan katılımcılar arasında "Grup İlişkilerinin Gelişimi" alt boyutu bakımından anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($t:-0.584, p>0.05$).

Tablo 15. Katılımcıların Halk Oyunlarına Başlama Yaşına Göre Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine İlişkin Dağılımları

		Halk Oyununa Başlama Zamanı					Toplam
		Okul Öncesi	İlköğretim	Lise	Üniversite ve Sonrası		
Cinsiyet	Kadın	Sayı	31	239	139	33	442
		Yüzde	7.0	54.1	31.4	7.5	100
	Erkek	Sayı	19	208	111	50	388
		Yüzde	4.9	53.6	28.6	12.9	100
Toplam		Sayı	50	447	250	83	830
		Yüzde	6.0	53.9	30.1	10.0	100

Tablo 15'e göre, cinsiyet ile halk oyunlarına başlama zamanı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (Ki-kare:8.169, $p<0.05$). Kadınlar, halk oyunlarına daha çok okul öncesi, ilköğretim ve lise döneminde başlarken, erkekler üniversite ve sonraki dönemlerde halk oyunlarına başlamaktadır.

Tablo 16. Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgili Düzeylerine Göre Puanlarının Cinsiyet Kategorilerine İlişkin Dağılımları

		Halk Oyunlarına İlgili Düzeyleri			Toplam	
		Çok İlgili Duyuyorum	Kısmen İlgili Duyuyorum	İlgili Duymuyorum		
Cinsiyet	Kadın	Sayı	386	50	5	441
		Yüzde	87.5	11.3	1.1	100
	Erkek	Sayı	335	48	10	393
		Yüzde	85.2	12.2	2.5	100
Toplam		Sayı	721	98	15	834
		Yüzde	86.5	11.8	1.8	100

Tablo 16'da elde edilen veriler, katılımcıların cinsiyet ve halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmadığını göstermektedir (Ki-kare:2.561, $p>0.05$).

Tablo 17. Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgili Düzeylerine Göre Puanlarının Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olup Olmaması Kategorilerine İlişkin Dağılımları

		Halk Oyunlarına İlgili Düzeyi			Toplam	
		Çok İlgili Duyuyorum	Kısmen İlgili Duyuyorum	İlgili Duymuyorum		
Ki-kare : 10.397						
S.D. : 3						
P : 0.006*						
Ailede Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Birey Olması	Evet	Sayı	365	33	8	406
		Yüzde	89.9	8.1	2.0	100
	Hayır	Sayı	358	66	7	431
		Yüzde	83.1	15.3	1.6	100
Toplam		Sayı	723	99	15	837
		Yüzde	86.4	11.8	1.8	100

Tablo 17'ye bakıldığında, araştırma sonuçları, ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey durumu ile halk oyunlarına ilgi düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunduğunu ifade etmektedir (Ki-Kare:10.397, $p < 0.05$). Ailesinde daha önceden halk oyunu faaliyetinde bulunmuş birey bulunan katılımcıların halk oyunlarına ilgisi daha fazladır.

Tablo 18. Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgili Düzeylerine Göre Puanlarının Yaşanılan Yer Kategorilerine İlişkin Dağılımları

		Halk Oyunları İle İlgilenme Düzeyleri			Toplam	
		Çok İlgili Duyuyorum	Kısmen İlgili Duyuyorum	İlgili Duymuyorum		
Ki-kare : 7.855						
S.D. : 3						
P : 0.097						
Yaşanılan Yer	Köy veya İlçe	Sayı	115	13	1	129
		Yüzde	89.1	10.1	0.8	100
	İl	Sayı	236	45	7	288
		Yüzde	81.9	15.6	2.4	100.0
Büyükşehir	Sayı	373	41	7	421	
	Yüzde	88.6	9.7	1.7	100	
Toplam		Sayı	724	99	15	838
		Yüzde	86.4	11.8	1.8	100

Tablo 18'e göre, yaşanılan yer ile halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı anlaşılmaktadır (Ki-Kare:7.855, $p > 0.05$).

Tablo 19. Katılımcıların Halk Oyunlarına İlgili Düzeylerine Göre Öğrenim Durumu Kategorilerine İlişkin Dağılımları

		Halk Oyunlarına İlgili Düzeyi			Toplam		
		Çok İlgili Duyuyorum	Kısmen İlgili Duyuyorum	İlgili Duymuyorum			
Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	Sayı	34	3	0	37	
		Yüzde	91.9	8.1	0.0	100	
	Lise	Sayı	404	43	7	454	
		Yüzde	89.0	9.5	1.5	100	
	Üniversite	Sayı	260	41	8	309	
		Yüzde	84.1	13.3	2.6	100	
	Lisansüstü	Sayı	23	11	0	34	
		Yüzde	67.6	32.4	0.0	100	
	Toplam		Sayı	721	98	15	834
			Yüzde	86.5	11.8	1.8	100

Tablo 19'dan da anlaşıldığı gibi, öğrenim durumu ile halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Ki-kare:19.875, $p < 0.05$). Halk oyunlarına en çok ilköğretim mezunu bireyler ilgi duyarken, öğrenim düzeyi ilerledikçe halk oyunlarına olan ilgi de azalmaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi, “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” çerçevesinde katılımcıların, (1) Duygusal Gelişim, (2) Fiziksel Gelişim, (3) İkili İlişkilerin Gelişimi, (4) Milli ve Kültürel Gelişim, (5) Toplumsal Gelişim, (6) Kişisel Becerilerin Gelişimi ve (7) Grup İlişkilerinin Gelişimi alt boyutlarına ilişkin ifadelerle verdikleri cevaplar açısından ortaya çıkan bulgular tartışılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler ışığında araştırma kapsamına alınan katılımcıların; %52.9'unun erkek, %47.1'inin kadın, %54.1'inin 18-21 yaş, %19.4'ünün 22-25 yaş, %16.5'inin 30 yaş ve üzeri, %10'unun ise 26-29 yaş aralığında olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Öğrenim düzeylerine ilişkin olarak yapılan değerlendirmeye göre, katılımcıların yarıdan fazlası (%54.4) lise mezunudur. Bu oranı %41.2 ile üniversite veya lisansüstü eğitim mezunları takip etmektedir. İlköğretim mezunlarının ise %5'in altındadır. Bununla birlikte, yaşanan yerleşim birimleri bakımından bireylerin, %15.4'ü köy veya ilçede, %34.5'i il merkezinde, %50.1'i ise büyükşehirde yaşamaktadır (Tablo 3).

Araştırmaya katılan bireylerin %47.4'ünün gelir düzeyi orta, %46.5'inin iyi, %3.2'sinin zayıf, %2.9'unun çok iyidir. Çoğunlukla gelir düzeyi orta ve iyi seviyede olan bireylerin halk oyunları branşını tercih etme nedeni, halk oyunlarının çok fazla maddiyat gerektirmemesi, ayrıca, gelir düzeyi “çok iyi” olan katılımcı oranının düşük olmasının nedeni ise, üst düzey gelir seviyesine sahip bireylerin daha çok popülaritesi yüksek olan spor branşlarını tercih etmeleri olabilir. Kurtkan'a göre sosyal yapı; toplum, beşeri varlıklar tarafından meydana getirilen, değiştirilen ve değiştirilmesine rağmen devam ettirilen insanlar arası ilişkiler organizasyonudur. Sosyal yapı, toplumun hem büyük bir grup olarak, hem

de tali gruplar bakımından karakteristik vasıflarını, grupların birbirleriyle ilişkilerini ve bu ilişkileri düzenleyen organizasyon tiplerini, bunlarla ilgili olarak ortaya çıkan gurup hayatının fiziki çevre şartları ile de tesir ilişkilerini gösteren şekillenmeleri ifade eder. Bu şekillenmeler ise, sosyal sınıfları meydana getirmektedir¹⁰⁵. Nitekim, Voigt (1998)'e göre, sosyo-ekonomik ve kültürel düzey, farklı cinslerin değişik sporlara katılımını etkilediği gibi sosyal tabakalaşmalar oluşturmaktadır ve sosyal sınıflar, gereksinimlerden, normlardan, davranış modellerinden ve imkanlardan ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda Voigt, sporun, farklı toplum üyeleri üzerinde farklı bir çekim gücü uyandırdığını ve spora genellikle sosyoekonomik yönden orta tabakaya sahip kişilerin katıldığını belirtmektedir¹⁷². Renson (1976), yapmış olduğu çalışmada, Belçika'nın sosyal sınıf yapısıyla, spor branşı uğraşısı arasında belirgin bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Renson'a göre, kayak, golf, tenis, yüzme gibi spor branşlarıyla ilgili olanlar üst sosyal sınıflarda yer alırken, cimnastik, atletizm, judo, boks, futbol ve hentbol branşları ile ilgili olanlar alt sosyal tabakada yer almaktadırlar¹⁷³. Doğan (2008)'in, üniversite öğrencilerinin halk oyunlarına katılım nedenleri üzerine yaptığı çalışmada da, katılımcıların gelir düzeyi oranlarının daha çok "orta" düzeyde olduğu belirtilmektedir¹⁷⁴. Ayrıca, farklı gruplar üzerine yapılan çalışma sonuçları da mevcut bulgularla benzerlik göstermektedir^{175,176,177,178}.

Örnekleme grubunun ailelerinin öğrenim düzeylerine bakıldığında, annelerinin yarıdan fazlası (%62.8) ilköğretim, %26.9'unun lise, %9.9'unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bireylerin baba eğitim düzeyine bakıldığında ise, çoğunluğunu ilköğretim (%42) ve (%35.9) mezunlarının oluşturduğu, üniversite mezunlarının oranında lise ve ilköğretim mezunlarına oranla düşüş (%22.1) olduğu görülmektedir (Tablo 3). Şiraz (2008)'in, halk oyunları ile ilgilenen bireylerin halk oyunlarına yönelik sebepleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, anne-baba öğrenim

durumlarına yönelik olarak, anne öğrenim düzeyinin ağırlıklı olarak ilköğretim (%41.7), baba öğrenim düzeyinin ise lise ve dengi okul (% 59.1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır¹⁷⁹. Karabulut (2010), farklı gruplarla yaptığı çalışmada da ana-baba eğitim durumlarına ilişkin olarak benzer sonuçlar elde etmiştir¹⁸⁰. İlgili literatür sonuçları, araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 4'deki verilerden de anlaşılacağı gibi, katılımcıların %54'ü ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlamışken, %30'u lise, %10'u üniversite ve daha sonraki dönemlerde, %6'sı da okul öncesi dönemde başlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların üst düzey yarışmacı oldukları ve yarıdan fazlasının halk oyunlarına ilköğretim döneminde başladıkları düşünülürse, performans ve beceri gerektiren bir aktivite olan halk oyunlarında, erken başlama yaşının, hem fizyolojik açıdan hem de psikolojik hazırlanma açısından önem arz ettiği ve başarıyı olumlu yönde etkilediği yargısına varılabilir.

Elde edilen verilere göre, bireylerin %48.5'inin ailesinde halk oyunları faaliyetlerinde bulunan birey bulunmaktayken, %51.5'inin ailesinde halk oyunu ile ilgilenen birey bulunmamaktadır (Tablo 4). Aile fertleri arasında spor yapan birinin olması, bireyi spora katılıma teşvik eden bir unsurdur. Ancak, ailede spor yapan bir fert olmasa dahi birey sportif aktivitelere katılım eğilimi göstermektedir. Bu durum, gençlerin sporun ruhsal ve fiziksel olumlu etkiler sağladığının bilincinde olduklarına işaret etmektedir. Özdiñç (2005)'in, sporun ve spora katılımın sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada, aile fertleri arasında spor yapan olması ile bireyin spora katılımı arasında bir ilişki olmadığı belirtilmiştir¹⁸¹. Çalışma bulguları bu bilgiler kapsamında değerlendirildiğinde, ailedeki bireylerin halk oyunları geçmişinin, halk oyunlarını tercih etme bakımından diğer aile bireylerini çok fazla

etkilemediği görüşüne varılabilir. Benzer sonuç, Şiraz'ın (% 57,1), Doğan'ın (%57,3) çalışmalarında da görülmektedir^{174,179}.

Tablo 4'te araştırma grubunun halk oyunlarına olan ilgi düzeyinin "Çok ilgi duyuyorum" ifadesi üzerinde yoğunlaştığı (N=724) görülmektedir. Ayrıca, maddi kazanımla ilgili bulgulara göre, katılımcıların %74'ü halk oyunlarından herhangi bir kazanç sağlamazken, %26'sı kazanç sağlamaktadır. Sunay (2003), spordan beklentiler ve spora yönelten unsurlar üzerine yapmış olduğu çalışmada, spor yapma nedenleri arasında en önemlisinin "ilgili spor branşını sevmek" olduğunu ifade etmektedir. Daha sonra sırasıyla "Başarı kazanmaktan zevk duymak" ve "İlgili spor branşıyla uğraşarak sağlıklı olmak" gibi nedenler gelirken, "Maddi geliri arttırmak" nedeni ise en son sırada yer almıştır. Bu bulgu Türkiye'deki sporcuların sporu maddi gelirlerini arttırmak için değil, sevdikleri ve başarı kazanmaktan zevk duydukları için yaptıklarını işaret etmektedir¹⁸². Çalışma bulguları değerlendirildiğinde, hem sportif hem de kültürel bir aktivite olan halk oyunlarında da benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu (%79.1), halk oyunlarındaki arkadaşları ile başka zamanlarda da görüştiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 4). Yılmaz (2006)'ın doğa sporlarının sosyal bütünleşmeye etkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların "doğa sporlarında beraber olduğu arkadaşları ile diğer zamanlarda bir araya geliyor musunuz" sorusuna %64.6'sının "evet" cevabını verdiği¹³¹, Ulseth (2004)'in, sağlık ve spor merkezleri ile spor kulüpleri üzerinde yaptığı çalışmada, spor kulüplerine giden katılımcıların arkadaşlarıyla, %23'ünün yaklaşık ayda bir defa, %17'sinin haftada yaklaşık bir defa, %12'sinin haftada birkaç defa, %7'sinin her gün görüştikleri sonucuna varılmıştır¹⁸³. Snyder ve Spreitzer (1983), raketbol oyuncularını üzerinde yaptıkları

çalışmada da, katılımcıların %92'si, arkadaşlarıyla birlikte olma ve iyi zaman geçirme açısından sporun önem arz ettiğini ifade etmişlerdir¹⁸⁴. Araştırmamızla benzerlik gösteren çalışmalar da göz önünde bulundurulduğunda, halk oyunları aracılığıyla bir araya gelen bireylerin, günlük yaşantılarında da bir araya gelerek, kendi aralarında birleşme, kaynaşma ve bir bütünlük sağladıkları yargısına varılabilir. Bu sonuçtan hareketle de, bireyin sosyalleşmesinde halk oyunlarının önemli bir etken olduğu söylenebilir. Çaha (1999), sportif faaliyetler aracılığı ile, sporla ilgilenen bireylerin değişik insan grupları ile sosyal ilişkiler kurduğunu ifade etmektedir¹⁸⁵. Çaha'ya göre sportif etkinlikler, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlar ile diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır¹⁸⁵. Bu yönü ile sportif ve kültürel aktivitelerin, yeni dostluklar kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal bütünleşmeye destek sağladığı söylenebilir.

Tablo 5'e göre, halk oyunlarının duygusal gelişim üzerine etkisinin araştırıldığı "Duygusal Gelişim" alt boyutunda, "*Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar*" ($\bar{X}=4.40$) ve "*Başarma Duygusu ile aldığım haz doruğa ulaşır*" ($\bar{X}=4.33$) ifadeleri en yüksek puan ortalamasına sahip iken, "*Macera duygumu artırır*" ($\bar{X}=3.78$) ifadesi ise en düşük puan ortalamasına sahiptir. Bu alt boyutta, bireylerin özgüvenlerine ilişkin maddenin yüksek oranda tercih edilmesinin nedeni, oyun esnasında bireyin özgür bir şekilde bedenine ya da ruhuna şekil vererek, kendini daha iyi ifade edebilme olanağı ve yeni stillerle yaratıcılığı geliştirme imkanı bulabilmesi olabilir. Çünkü, oyun, bilinçaltı gerilimleri gidermekte ve bireyin bastırılmış duygu ve düşüncelerinin dışa vurumunu sağlamaktadır. Güçlü (2005)'ye göre, spor, bireye, psikolojik açıdan haz alma ve mutlu etme duygusu yaşatmaktadır. Çağımızın hastalığı olarak adlandırılan stresle başa çıkmada da en önemli etken kuşkusuz spor olmaktadır.

Bireylerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları monoton hayat tarzı ve anlayışını spor yolu ile ortadan kaldırmak mümkündür. Spor, bireylerin rahatlaması ve gevşemesini sağlamanın yanı sıra, kendilerini mutlu hissetmelerini ve bir şeyleri başarmış olmalarının vermiş olduğu hazza yaşamaları sağlanmış olur¹⁸⁶. Aracı (1999), bireylerin başarılı olma ihtiyacının psiko-sosyal gelişim içerisinde kişinin kendine olan güvenini kazanması ya da tazelenmesi açısından önemli olduğunu ifade etmektedir. Aracı (1999)'ya göre, kendini başarılı kılabilmesinin en kolay yollarından biri de sportif etkinliklerdir¹⁸⁷. Blume (2003), Beden eğitimi öğretim programlarındaki dans içeriklerini ergenlik çağındaki gençlerin cinsiyetleri ve cinsiyet rolleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, beden eğitimi derslerindeki dans eğitiminin ergenlerin kendi vücutlarını, biyolojik cinsiyetlerini ve bu cinsiyetin onlara yansıttığı sosyal rolleri geliştirebileceğini dile getirmiştir¹⁸⁸. Küçük (2004)'e göre, bireyler, sportif ve kültürel faaliyetlere katılırken, aynı zamanda grup içerisinde hareket etmeyi, kazanmayı veya kaybetmeyi, kurallara uymayı öğrenmektedir. Ayrıca kişi bu etkinlikler yoluyla kendine güven duygusunu kazanmakta ve o toplumun bir ferdi olduğunu anlamaktadır¹⁸⁹. Yıldırım ve Sunay (2009), performans tenisi yapan sporcuların tenise başlama nedenleri ve beklentileri üzerine yapmış oldukları araştırmada “*başarı kazanmaktan zevk duymanın*” sporcular için profesyonel olarak tenis sporu ile ilgilenmede büyük etkisi olduğunu belirlemişlerdir¹⁹⁰. Bu çalışmalar, araştırma bulguları ile paralellik içermektedir. Elde edilen verilerde, “Macera duygumu artırır” ifadesinin diğer ifadelerle oranla ortalama puanının düşük olmasında, halk oyunları branşının genellikle bir salon aktivitesi olmasının, ayrıca yapısal özelliklerinden dolayı çoğunlukla tehlikeli hareketler içermemesinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Halk oyunlarının fiziksel gelişim üzerine etkisinin araştırıldığı “Fiziksel Gelişim” alt boyutunda, “*Denge ve koordinasyonumu geliştirir*”

(\bar{X} =4.35) ve “*Spor becerimi geliştirir*” (\bar{X} =4.31) ifadeleri en yüksek puan ortalamasına sahip iken, “*Kilo kontrolümü sağlar*” (\bar{X} =3.97) ifadesi ise en düşük puan ortalamasına sahip olan ifadedir (Tablo 5). Yılmaz (2006)’ın yapmış olduğu benzer çalışmada da katılımcıların, “doğa sporlarına katılımım denge ve koordinasyonumu geliştirir” maddesine ilişkin olarak, %84.5’inin “Tamamen Katılıyorum-Katılıyorum”, şeklinde görüş bildirmesi¹³¹, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Sevim (2002) koordinasyonu; kısa bir zaman içerisinde zor hareketlerin öğrenilmesi ve değişik durumlarda çabuk ve amaca uygun bir şekilde tepki gösterilmesi ve her hareketin birbirini doğru olarak izleyerek istenilen kuvvette meydana gelmesi olarak tanımlamaktadır¹⁹¹. Spor pedagojisinde koordinasyon kavramı için sık sık “beceri” terimi kullanılmaktadır. Beceri ise; hareket aygıtı bölümlerinin hassas motor davranışlarındaki koordinasyon kalitesini ifade etmektedir¹⁹². Araştırma bulguları değerlendirildiğinde “fiziksel gelişim” boyutunda en yüksek ifadelerin koordinasyon ve beceri gelişimi ile ilgili olduğu düşünülürse, yapılan tanımlamalar doğrultusunda, bu iki terimin birbiri ile iç içe olduğu, elde edilen bulguların da bu tanımlamayı desteklediği söylenebilir.

Halk oyunları faaliyetlerine katılımın “İkili İlişkilerin Gelişimi” alt boyutuna ilişkin katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, “*Yeni insanlarla tanışmamı ve sosyal çevremi genişletmemi sağlar*” (\bar{X} =4.50) ve “*Diğer insanlarla ortak bir şeyleri paylaşmamı sağlar*” (\bar{X} =4.40) ifadelerinin en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu, “*Diğer insanlara saygımı artırır*” (\bar{X} =4.10) ifadesinin ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 5). İsen ve Batmaz (2002), bireyin toplumsal ilişkiler kurmayı öğrenme sürecini sosyalleşme olarak tanımlamaktadırlar¹⁹³. Sosyal bütünleşmeye de, sosyalleştirme süreci denebilmektedir. Buna göre; "sosyalleştirme; grupla bütünleşmeyi sağlamak için ferde, hedefli ve amaçlı, dış ve iç davranış örneklerinin aktarılmasını sağlayan, belli bireyler

arasındaki etkileşim sürecidir”¹⁰⁷. Bu aktarma ile birey, içinde bulunduğu toplum ve kültürün normlarını öğrenerek o toplum ve kültürde kendisine düşen sosyal rolleri yerine getirmesini sağlayacak bilgi, görgü, beceri ve alışkanlıklara sahip olur. Özdiç (2005), spora katılımın sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine yapmış olduğu çalışmada, sporun sosyalleşme sürecine olumlu katkılar sağladığını belirlemiştir¹⁸¹. Şahan (2008)’a göre, sportif ve kültürel aktiviteler, bireylere birlikte faaliyet yapabilme özelliği kazandırır. Birey rekabetçi bir yapı, çalışma disiplini, cesaret ve mücadele azmi kazanır. Kazanma ve kaybetmeyi kabullenmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, başkalarının görüş ve düşüncelerine saygı duymayı öğrenir. Birlikte çalışma sonucu bireyde sosyal sorumluluk duygusu gelişir. Sosyal sorumluluk duygusunun gelişmesi sonucu, toplumda sosyalleşme süreci sağlanmış olur¹⁹⁴. Dönmezer (1994)’e göre, sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizma haline almaktadır¹¹⁵. Aynı zamanda, sportif ve kültürel faaliyetler toplumda manevi bakımdan yalnızlığı da önlemektedir. Fert sportif etkinliklere katılmakla manevi yalnızlığın doğuşunu hazırlayan etkileri de giderilebilir. İş hayatında görülen ve daha sonra genelleşerek sosyal hayata yansıyan amaçsızlık ve monoton çalışma şartlarının doğurduğu kötümser ve bunalımlı tutumların giderilmesinde, spora veya diğer boş zaman faaliyetlerine ihtiyaç vardır. İnsan ilişkilerinin geliştirilmesinde bu faaliyetler, hem ferdi, hem sosyal açıdan etkili olmakta hem de sorumluluk ve iş birliği eğilimi ile düzen sağlama kabiliyetini ortaya çıkararak ferdin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca sportif ve kültürel aktiviteler, insan - toplum ilişkilerini geliştirdiği gibi toplumun yücelmesinde de, önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir¹⁹⁵. İlgili çalışmaların sonuçlarına bakıldığında da, farklı etkinliklerde yapılan araştırmaların bulgularında sosyalleşmenin ön

plana çıktığı görülmektedir^{131,183,196,197}. Bu çalışmaların bulguları, benzer araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Halk oyunları etkinlikleriyle, arkadaşlık bağlarının kuvvetlendiği, toplumsal dayanışmanın sağlandığı, sosyal çevrenin genişlediği, kısacası sosyalleşme süreci ile birlikte sosyal bütünleşme için gerekli ortamın sağlandığı düşünülebilir.

Halk oyunlarının milli ve kültürel gelişime etkilerinin değerlendirildiği “Milli ve Kültürel Gelişim” boyutunda yüksek puan ortalamasına sahip olan ifadeler, “*Gelenek ve göreneklerimiz tanıtımına, yaşatılmasına yardımcı olur*” ($\bar{X}=4.61$) ve “*Kültürümüzün nesilden nesile aktarımına yardımcı olur*” ($\bar{X}=4.55$) ifadeleridir (Tablo 5). En düşük puan ortalamasına sahip ifade ise, “*Milli kimliğin ve ülke sevgisinin gelişmesine katkı sağlar*” ($\bar{X}=4.38$) ifadesidir. Birey doğası gereği, ait olduğu toplumun diğer bireyleri ile duygu ve düşüncelerini paylaşma ihtiyacı duymaktadır. Elde edilen bu paylaşım ile birey toplum bütünleşmesini ve toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Bu toplumsallaşma sürecinde ise, oyun önemli bir rol oynamaktadır. Özkalp (1990), toplumsallaşmayı, insanın kendine uygun insanca davranışları öğrenme süreci olarak tanımlamakta ve toplumsallaşmanın; sosyal ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması ve kişilik gelişimi süreçlerini simgelediğini belirtmektedir¹¹⁴. Sümbül (1995)’ göre, halk oyunları, sosyal yapı içerisinde birey-birey, birey-toplum iletişimine katkıda bulunmaktadır. Geleneksel değerlerin hakim olduğu kapalı toplumlarda halk oyunları, başka öğelerle birlikte iletişim ve eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Halk oyunları aracılığıyla çeşitli toplumsal değerler, yeni kuşaklara aktarılmaktadır¹⁴⁷. Cowell ve arkadaşları (1970), sosyalleşme, sosyal bütünleşme ve anti sosyal davranışlar gibi özellikleri araştırdıkları çalışmada, spor, rekreasyon, oyun gibi etkinliklerin, toplumsal bütünleşmede önemli bir rol oynadıklarını, sosyalleşme ve sosyal etkileşimin, çeşitli aktivitelere katılım yoluyla desteklenip geliştirilebileceği sonucuna varmışlardır¹⁹⁸. Özdiñç (2005),

yapmış olduğu çalışmada, sporun sosyal bütünleşmeyi sağladığını ve toplumlararası sosyal bütünleşmede sporun önemli bir etken olduğunu belirtmektedir¹⁸¹. Elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı gibi, halk oyunları, toplumların kendi yaşam tarzını, gelenek, görenek, adet ve karakteristik özelliklerini bir bütün olarak görebildiği, bunu yeni nesillere ve diğer toplumlara aktarabildiği, tanıtılabildiği en önemli araçlardan biri olarak ifade edilebilir.

Halk oyunları faaliyetlerine katılımın “Toplumsal Gelişme” alt boyutuna ilişkin katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, “*Farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini sağlar*” ($\bar{X}=4.45$) ve “*Farklı ekonomik yapıya sahip insanların bir araya gelmesini sağlar*” ($\bar{X}=4.37$) ifadelerinin en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 5). Modern yaşamda birçok etmen, insanları birbirinden ayırmaktadır. Ekonomik statü, toplumsal konum, ırk, milliyet, eğitim ve kültürel farklılık, mezhep gibi farklılaşmalar, bu etmenler arasında sayılabilir. Bu farklılaşmalar toplumları birbirine düşman dahi edebilmektedir. Bu farklılaşmaların giderilmesinde grup halinde uygulanan sportif ve kültürel faaliyetler, katılanlar arasında bir dayanışma sağlamaktadır. Bu anlamda, kültürün ayrılmaz bir parçası olan ve kültürel teması gerçekleştiren halk oyunları organizasyonları, gelenek göreneklerin, değerlerin ve halk kültürünün paylaşılmasını sağladığı için grup içi düşmanlıklarla ilgili kalıp yargıların da ortadan kalkmasına yardımcı olabilir. Bu organizasyonlar içerisinde yer alan uluslararası festivaller ve yarışmalar, düzenledikleri yerlerin yemek yeme alışkanlıkları, halk oyunları, halk müziği, tarihi ve turistik yerlerinin tanıtılmasına da olanak verdiğinden, değişik kültürlerin tanınması için önemli fırsat alanları olarak da görülebilir. Öngel ve Hacıbekiroğlu (1996)'na göre, halk oyunları, toplum hayatının her çeşit faaliyetinde yer alan sanat türleri içerisinde, oluşum ve ifade zenginliği bakımından en renkli ve en etkili kaynaşma aracıdır⁵⁴. Bu özelliklerinden

dolayı, halk oyunları; insanların duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli bir şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özellikleri ile farklı sosyoekonomik yapıya sahip, farklı din, dil ve ırktan gelen insanları bir araya getiren önemli bir sosyalleşme aracı olarak tanımlanabilir. Çalışma bulgularından hareketle, halk oyunlarının toplumsal gelişime önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Tablo 5'e göre, halk oyunlarının kişisel beceriler üzerine etkisinin araştırıldığı "Kişisel Becerileri Gelişimi" alt boyutunda, "*Birey olarak gelişmeye yardımcı olur*" ($\bar{X}=4.32$) ve "*Zamanı iyi kullanma becerimi artırır*" ($\bar{X}=4.22$) ifadeleri en yüksek puan ortalamasına sahip iken, "*Problemleri tespit etme yeteneğimi geliştirir*" ($\bar{X}=3.91$) ifadesi ise en düşük puan ortalamasına sahiptir. Gysbergs ve Henderson (2000)'a göre, bireyin, tüm duygularını sağlıklı bir biçimde kullanabilmesi, başkalarıyla kolay etkileşime girebilmesi, kendisini daha iyi tanıyabilmesi, daha iyi kararlar verebilmesi, fiziksel, bilişsel, estetik, sosyal ve duygusal açıdan gelişebilmesi açısından kişisel becerilerin gelişimi önem taşımaktadır¹⁹⁹. Bu bağlamda bireyin, değişik yaşantılar denemesi sonucu, zihinsel, duygusal, sosyal, psikolojik ve fiziksel olan bütün yön ve kapasitelerinin en uygun gelişim düzeyine ulaşması beklenmektedir²⁰⁰. Bu gelişim düzeyine ulaşmada, doyum sağlayıcı birtakım etkinliklere de yer vermek gerekmektedir. Bu etkinliklerin bir bölümünü serbest zaman etkinliklerini içeren sportif ve kültürel etkinlikler oluşturmaktadır. Bu serbest zaman etkinlikleri içerisinde yer alan halk oyunları, birey açısından zamanın iyi kullanılmasını sağlayan ve bahsedilen gelişim sürecinin tamamlanmasına yardımcı olan bir faaliyet olarak değerlendirilebilir. Yetim (2010), bireysel ve sosyal gelişimin sağlandığı en önemli ortamın, arkadaş ve grup ortamı olduğunu ifade etmektedir¹. Bu ifadeden hareketle, halk oyunları etkinlikleri, bireyin kendini keşfederek, kontrol ve ifade yeteneğini geliştirdiği, sosyokültürel kazanımlar ile toplumsal kabulün sağlandığı ve

kişilik gelişiminin üst düzeyde olduğu bir grup etkinliği olarak tanımlanabilir.

Katılımcıların “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nde yer alan maddelere ilişkin olarak, halk oyunları faaliyetlerine katılımın grup ilişkileri üzerine etkilerinin incelendiği “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutunda, “*Grup iş birliği becerimi geliştirir*” ve “*Grupla iş bölümü yapmada fayda sağlar*” ($\bar{X}=4.36$) ifadeleri en yüksek puan ortalamasına sahip ifadelerdir (Tablo 5). Yılmaz (2006)’ın çalışmasında da katılımcıların, “doğa sporlarına katılımım grup işbirliği becerimi geliştirir” maddesine ilişkin olarak, %88,5’inin olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir¹³¹. Turhan (1969)’a göre, insanın özelliği onu başkalarıyla beraber olmaya ve ilişki kurmaya yöneltir. İnsanlar bireyler halinde değil, aksine, daima bir grup ya da gruplar içerisinde yaşarlar. Grup içerisinde doğan birey için toplumsal ilişkiler de başlamış olmaktadır. Böylece birey, sosyal çevrede, çevrenin kültürüne göre şekillenmekte ve grubun üyesi haline gelmektedir. Bu oluş sürecinde ise kişi, hem grup normlarını, görüş ve zihniyetini içselleştirmekte, hem de grubun içinde bulunduğu toplumun müşterek olan ve onu diğer toplumlardan ayıran hayat tarzını temin etmektedir¹⁴⁵. Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşmanın giderilmesi, artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında sportif etkinlikler önemli bir araçtır²⁰¹. Araştırma bulguları, bireylerin, halk oyunları aracılığıyla sosyalleşme sürecine girerek, ekip halinde hareket etme, grupla işbirliği yapma, ortak paylaşımlarda bulunma, dayanışma içinde olma gibi sosyal bütünleşmenin gereği olan olgulara önem verdiklerini göstermektedir.

Tablo 6’da, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi yaş değişkenine göre değerlendirildiğinde, bütün alt boyutlarda 18-21 yaş grubunun puan ortalaması, 22-25 yaşta hafifçe yükselirken, bu yaştan

itibaren tekrar azalma göstermektedir (Grafik 1). Analiz sonuçları dikkate alındığında, 22-25 yaşa kadar puan ortalamasının artarak bu dönemde en üst düzeye ulaşmasının ve bu yaştan itibaren tekrar azalma göstererek, 30 yaş ve üzeri katılımcılarda en düşük seviyeye gelmesinin nedeni, bireyin gençlik döneminde, hayata kendini hazırlama, ruhsal olgunlaşma, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini ortaya koyma, yeni arkadaşlıklar edinme, yeni insanlarla tanışma ve sosyal çevresini genişletme gibi çabalar içerisine girmesi olabilir. Bu da bazı duyguların daha üst düzeyde yaşanmasını sağlamakta ve sosyalleşme sürecini hızlandırmaktadır. Ayrıca Yetim (2010), gençlik döneminin en belirgin özelliklerini, duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, kişiliğin sınırlarını aşma, toplum içinde sivrilme, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası¹ olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla bu dönemde kişi, bireysel ve çevresel farkındalık düzeyini geliştirmekte, kendisini ve çevresini daha iyi analiz ederek, tanımaya başlamaktadır. Bu tanıma çabaları beraberinde iletişimi ve toplumsallaşmayı getirmektedir. Birey, gençlik döneminde, toplumsallaşmaya yardımcı olan sportif ve kültürel aktivitelerde kendini göstermekte ve bu aktivitelerin gelişimsel etkilerini en üst düzeyde yaşamaktadır. Yaş ilerledikçe, bireyin sosyal kazanımları belli bir düzeye ulaşarak, kişisel doyum sağlandığı için adı geçen gelişimsel etkilerin oranı da düşmektedir. Bu genellemeden yola çıkarak, 18-25 yaş arası katılımcıların puan ortalamalarının daha yüksek olması beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir.

Tablo 7'de, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin tüm alt boyutlar açısından puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmekte, ancak cinsiyet değişkeni açısından, ölçeğin alt boyutları ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır ($p>0.05$). Toplumlar, kadın ve erkek bireylerden oluşan bir yapıdadır ve bu bireylerin tutumları ile

davranışları üzerinde kesin değer yargılarına sahiptir¹⁷⁹. Toplumu oluşturan genç neslin hayat biçimi, daha sonraki yıllarda sosyal ve kültürel yapının da etkisiyle cinsiyetler arasındaki farklılaşmayı beraberinde getirmektedir¹⁵⁸. Halk oyunları faaliyetleri de, bireylere, geleneklere uygun davranma, topluma uyum sağlama, kadın erkek birlikte hareket etme ve cinsiyetler arası dayanışmadan güç alma gibi olumlu nitelikler kazandırarak, bu farklılaşmanın giderilmesini sağlamakta ve sosyalleşme sürecini her iki cinsinde eşit olarak yaşamasına yardımcı olmaktadır⁴. Bu bilgiler ışığında, araştırma bulgularında cinsiyetler arası farklılık bulunmamasının nedeni, halk oyunlarının sportif faaliyetlerden farklı olarak, iki cinsiyetin bir arada ve uyum içinde gösteri yapma özelliğinden kaynaklanması olarak düşünülebilir.

Elde edilen analiz sonuçları, “Sosyal Bütünleşme Ölçeği”nin tüm alt boyutlarında, aile gelir düzeyi “Zayıf” olan bireylerin puan ortalamalarının, diğer iki gruptan daha yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 10). Seefeld ve arkadaşları (2002), eğitim düzeyi ile sosyo-ekonomik konumun, yaşam tarzı tercihlerinde etkili olduğunu ve toplumsal ayrıcalıklı olmayan grupların aktif bir yaşam tarzına uyma ve devam ettirme olanaklarının daha az olduğunu belirtmektedirler²⁰². Wright ve arkadaşları (2003) da çalışmalarında, genç insanların bedensel etkinlik girişimlerinde, toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamın etkili olduğunu, özellikle de sosyo-ekonomik statü ve coğrafyanın önemli belirleyenler olduğunu söylemişlerdir²⁰³. Koca (2006), “Beden Eğitimi ve Spor Alanında Toplumsal ve Kültürel Yeniden Üretim” konulu çalışmasında, orta ve üst-orta sınıf öğrencilerin, sahip oldukları ekonomik ve toplumsal sermaye bakımından spora katılım olanaklarının daha fazla olduğunu belirtmektedir²⁰⁴. Yani toplumsal sınıfların kültürel ve toplumsal sermayeleri, bu katılımın derecesini ve çeşidini etkilemekte, dolayısıyla orta ve üst-orta sınıftaki bireyler, kültürel ve toplumsal sermayelerini

artırma olanaklarına sahip iken, alt sınıftaki bireyler için böyle bir olanak söz konusu olmamaktadır. Bu bilgilerden hareketle, eğitim ve gelir düzeyi düşük, yani sosyoekonomik açıdan toplumun alt tabakasında yer aldığı düşünülen katılımcıların, halk oyunları etkinliklerine katılımdan başka alternatiflerinin fazla olmaması nedeni ile alt boyutlara ilişkin puanlarının yüksek çıktığı söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin, halk oyunlarına başlama yaşına ilişkin olarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre (Tablo 13), “Duygusal Gelişim” (F:2.982, $p<0.05$), “Toplumsal Gelişim” (F:3.956, $p<0.05$), “İkili İlişkilerin Gelişimi” (F:3.294, $p<0.05$) ve “Grup İlişkilerinin Gelişimi” (F:3.343, $p<0.05$) alt boyutlarında, ilköğretim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin puan ortalamaları, lise, üniversite ve lisansüstü eğitim döneminde halk oyunlarına başlayan bireylerin ortalamasına oranla daha yüksektir. Güçlü ve Yentür (2008)'ün, sosyal uyum düzeyi ve bedensel algılama üzerine yapmış oldukları çalışmada, sporcuların spora başlama yaşına göre sosyal uyum düzeyi puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir²⁰⁵. Buradan yola çıkarak, sporcuların, spora başlama yaşları yükseldikçe kişisel ve sosyal uyum düzeylerine ilişkin ortalamalarının düştüğü belirlenmiştir. Bu sonuçlar, araştırmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 15'e bakıldığında, cinsiyet ile halk oyunlarına başlama zamanı arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmektedir (Ki-kare:8.169, $p<0.05$). Kadınlar, halk oyunlarına daha çok okul öncesi, ilköğretim ve lise döneminde başlarken, erkekler üniversite ve sonraki dönemlerde halk oyunlarına başlamaktadır. Cinsiyet değişkenine göre, halk oyunlarına başlama yaşında görülen farklılığın nedeni, erkeklerin belirtilen dönemlerde daha çok takım sporları ve bireysel sporları tercih etmeleri, ayrıca ergenlik döneminin etkileri göz önünde bulundurulduğunda, halk

oyunlarının yapısal özelliklerinden dolayı erkeksi bir aktivite olarak görülmemesi olabilir. Gard (2003), sporun, erkekler tarafından erkekliklerini kanıtladıkları bir aktivite olarak görüldüğünü ve sportif aktivitelere yeteneği ve ilgisi olmayan, dans gibi diğer aktivitelere ilgi duyan erkeklerin diğerleri tarafından alay konusu edildiklerini öne sürmektedir²⁰⁶. Bu öngörü, cinsiyetler bağlamındaki farklılaşma açısından çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 16'daki araştırma bulguları, cinsiyet ve katılımcıların halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmadığını gösterse de, (Ki-kare:2.561, $p>0.05$), kadınların erkeklere oranla halk oyunlarına daha çok ilgi duydukları düşünülmektedir. Yoncalık (2007), cinsiyetin dansa yönelik tutuma etkisini araştırdığı çalışmasında, erkek ve kız öğrencilerin dans etmeyi oldukça eğlenceli ve keyifli bir aktivite olarak gördüklerini ve bu düşüncenin, anlamlı bir fark yaratacak düzeyde kız öğrenciler tarafından daha yoğun paylaşıldığını öne sürmektedir²⁰⁷.

Araştırmaya yönelik olarak yapılan analiz sonuçlarına göre, öğrenim durumu ile halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare:19.875, $p<0.05$). Halk oyunlarına en çok ilköğretim mezunu bireyler ilgi duyarken, öğrenim durumu ilerledikçe halk oyunlarına olan ilgi de azalmaktadır (Tablo 19). Bunun nedeni ise, eğitim düzeyinden kaynaklanan sosyokültürel farklılaşmalar olabilir. Sosyal kazanımlar açısından bir değerlendirme yapıldığında, sosyal gelişmişlik düzeyi bireylerin yaşantılarındaki sosyal paylaşımlarıyla doğru orantılıdır. Sosyal paylaşımların artırılabilmesinde ise, bireysel ve toplumsal yaşanmışlıklar ön plandadır. Bireyin çevresindeki paylaşım imkanları azaldıkça, bir alana yönelik ilgi düzeyi de artacaktır. İlköğretim mezunlarına oranla, üniversite mezunlarının sosyal aktivite seçeneklerinin daha fazla olması, bireylerin halk oyunlarına olan ilgisinin azalmasına ve

farklı etkinliklere yönelmelerine neden olabilir. Ayrıca, ilköğretim mezunu bireyler, eğitim öğretim hayatları devam etmediği için, boş zamanları değerlendirme, sosyal faaliyet ihtiyaçlarını giderme, kendini gerçekleştirme vb. nedenlerden ötürü, sosyal çevrelere daha çok gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinim de, mevcut sosyal çevrede yer alan etkinliğin önem derecesini artırabilir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada, “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” çerçevesinde katılımcıların, “Duygusal Gelişim”, “Fiziksel Gelişim”, “İkili İlişkilerin Gelişimi”, “Milli ve Kültürel Gelişim”, “Toplumsal Gelişim”, “Kişisel Becerilerin Gelişimi” ve “Grup İlişkilerinin Gelişimi” alt boyutlarına ilişkin ifadelerine verdikleri cevaplar açısından ortaya çıkan bulgular tartışılmıştır.

Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda çoğunlukla gelir düzeyi orta ve iyi seviyede olan bireylerin halk oyunlarını tercih ettikleri, aile öğrenim durumlarının ağırlıklı olarak ilköğretim ve lise seviyesinde olduğu, yarıdan fazlasının halk oyunlarına ilköğretim döneminde başladığı ve tamamına yakınının halk oyunlarına olan ilgi düzeyinin “Çok ilgi duyuyorum” ifadesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu, halk oyunlarındaki arkadaşlarıyla başka zamanlarda da bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuç, halk oyunları aracılığıyla bir araya gelen bireylerin, günlük yaşantılarında da bir araya gelerek, kendi aralarında birleşme, kaynaşma ve bir bütünlük sağladıklarının göstergesi olarak kabul edilebilir ve buradan da bireyin sosyalleşmesinde halk oyunlarının önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Çalışmada, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” kapsamında değerlendirilmiş ve halk oyunlarının sırasıyla “Milli ve Kültürel Gelişim”, “İkili İlişkilerin Gelişimi”, “Toplumsal Gelişim”, “Grup İlişkilerinin Gelişimi”, “Duygusal Gelişim”, “Fiziksel Gelişim” ve “Kişisel Becerilerin Gelişimi” açısından bireye önemli kazanımlar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları, milli ve kültürel gelişim açısından halk oyunlarının, gelenek ve göreneklerin tanıtımına ve yaşatılmasına yardımcı olarak, bu gelenek ve göreneklerin nesilden nesile aktarımını sağlayan, milli duyguların gelişmesine ve bireyin sosyal bütünleşmesine yardımcı olan, iller ve bölgeler arası kültürel zenginliği artıran bir folklorik unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca halk oyunlarının ikili ilişkilerin gelişimine yani sosyalleşme düzeyine yönelik etkileri değerlendirildiğinde, halk oyunları aracılığıyla, arkadaşlık bağlarının kuvvetlendiği, toplumsal dayanışmanın sağlandığı, sosyal çevrenin genişlediği gözlemlenmiştir.

Toplumsal gelişim açısından yapılan değerlendirmede ise, halk oyunlarının, insanların duygularında ortak bir anlam, düşüncelerinde milli bir şuur meydana getirmesi, toplum dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlaması özellikleri ile farklı sosyoekonomik yapıya sahip, farklı din, dil ve ırktan gelen insanları bir araya getiren önemli bir sosyalleşme aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma bulguları, grup ilişkilerinin gelişimi açısından, bireylerin, halk oyunları aracılığıyla sosyalleşme sürecine girerek, ekip halinde hareket etme, grupla işbirliği yapma, ortak paylaşımlarda bulunma, dayanışma içinde olma gibi sosyal bütünleşmenin gereği olan olgulara önem verdiklerini göstermektedir. Diğer boyutlara ilişkin olarak, halk oyunlarının, beceri, denge ve koordinasyonun geliştirilmesine, bireyin özgüveninin, başarıya ve haz alma duygularının ve zamanı iyi kullanma, çalışma alışkanlığı kazanma gibi kişisel becerilerinin gelişimine katkı sağladığı da elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi çeşitli değişkenlere göre değerlendirildiğinde etki düzeyinin yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Analiz sonuçları dikkate alındığında, 22-25 yaş dönemi bütün alt boyutlarda en yüksek puan ortalamasına sahip yaş aralığıdır. Bu da, bireylerin gençlik döneminde, hayata kendini hazırlama,

ruhsal olgunlaşma, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini ortaya koyma, yeni arkadaşlıklar edinme, yeni insanlarla tanışma ve sosyal çevresini genişletme gibi çabalar içerisinde girdiklerini, bunun sonucunda da sosyalleşme sürecini daha hızlı ve üst düzeyde yaşadıklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin, halk oyunlarına başlama yaşına ilişkin olarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, halk oyunlarına başlama yaşları yükseldikçe sosyal bütünleşmeye ilişkin puan ortalamalarının düştüğü gözlemlenmiştir. Cinsiyetlere göre yapılan değerlendirmede ise, kadınların, halk oyunlarına daha çok okul öncesi, ilköğretim ve lise döneminde başlarken, erkeklerin üniversite ve sonraki dönemlerde başladığı belirlenmiştir. Öğrenim durumu ile halk oyunlarına ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Halk oyunlarına en çok ilköğretim mezunu bireyler ilgi duyarken, öğrenim durumu ilerledikçe halk oyunlarına olan ilgi de azalmaktadır.

Elde edilen bulgular, gelişen ve değişen yaşam koşulları sonucunda önemi günden güne artan ve modern toplum hayatının vazgeçilmez bir parçası olan halk oyunlarının sosyal gelişmeye ve bütünleşmeye önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Bu nedenle, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmış olan bu çalışmanın, folklor, sosyoloji ve spor bilimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Konunun önemi göz önüne alındığında, Türk toplumunun geleceğe daha sağlıklı bir biçimde, birlik ve beraberlik duyguları içerisinde devam edebilmesi açısından konuyla ilgili daha kapsamlı, derinliği olan araştırmalar yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Bu sonuçtan hareketle konuyla ilgili şu önerilerde bulunulabilir:

- Halk oyunları ders olarak, temel öğretim programlarında teorik ve uygulamalı olarak yer almalı, öğrencilerin ilköğretim döneminden itibaren kültürlerini, gelenek ve göreneklerini, yöresel oyunlarını daha iyi tanımasını sağlanmalıdır.
- Eğitim programlarına halk oyunları içerikli eğitsel faaliyetler konulmalı, öğrenciler bu faaliyetlere teşvik edilmelidir.
- Türk halk oyunları akademik ve bilimsel düzeyde ele alınmalıdır.
- Türk halk oyunları ile ilgili kongre, sempozyum, kurultay, panel gibi bilimsel etkinliklerin sayısı artırılmalı, Türk halk oyunlarının tartışılabilirdiği platformlar düzenlenmelidir.
- Halk oyunlarının toplumsal açıdan önemini belirlemesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu çalışmaların topluma aktarımında medyanın katkısı sağlanmalıdır.
- Toplumun tüm kesimlerinde halk oyunlarına yönelik bilinç ve farkındalık düzeyinin geliştirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

7. ÖZET

Bu çalışmada, toplum hayatının sağlıklı, devamlı ve bir bütünlük içerisinde sürdürülmesi bakımından önemli bir sosyal olgu olan halk oyunlarının, yeri, önemi ve toplumsal etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın evrenini; Türkiye'deki farklı kulüp, halk eğitim merkezi ve üniversitelerde halk oyunları branşında etkinlik gösteren ve Türkiye Halk Oyunları Federasyonu ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu yarışmalara katılan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise, Türkiye Halk Oyunları Federasyonu'nun ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2010 yılında düzenlemiş olduğu Grup ve Final yarışmalarında, Gençler ve Büyükler kategorisinde yarışmalara katılan 840 kişi oluşturmaktadır. Halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkilerini ölçmek için kullanılan veri toplama aracı, Yılmaz, Karlı ve Yetim (2006) tarafından geliştirilen ve sporun sosyal bütünleşmeye etkisini değerlendiren 7 alt boyutlu "Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği" (SSBÖ) model alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgilerini tanımlamaya yönelik ifadelere yer verilirken, ikinci bölümde ise, halk oyunları faaliyetlerinin sosyal bütünleşmeye olan etkilerini belirlemek amacıyla yönelik ifadelere yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek "Sosyal Bütünleşme Ölçeği" olarak adlandırılmıştır. "Sosyal Bütünleşme Ölçeği", 38 madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar, (1) Duygusal Gelişim, (2) Fiziksel Gelişim, (3) İkili İlişkilerin Gelişimi, (4) Milli ve Kültürel Gelişim, (5) Toplumsal Gelişim, (6) Kişisel Becerilerin Gelişimi ve (7) Grup İlişkilerinin Gelişimi olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddeler, "Hiç Katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Kararsızım (3)", "Katılıyorum (4)" ve "Tamamen Katılıyorum (5)" şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir.

Araştırmada kullanılan ölçeğin 7 alt boyutunda katılımcıların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için verilere “Independent Samples t-test” analizi uygulanmıştır. Ayrıca, katılımcıların yaşlarına, öğrenim düzeylerine, yerleşim birimlerine, anne-baba eğitim düzeylerine, halk oyunlarına başlama yaşlarına, ailenin halk oyunlarına faaliyetine katılma durumlarına ve aile gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Çalışmada, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi “Sosyal Bütünleşme Ölçeği” kapsamında değerlendirilmiş ve halk oyunlarının sırasıyla “Milli ve Kültürel Gelişim”, “İkili İlişkilerin Gelişimi”, “Toplumsal Gelişim”, “Grup İlişkilerinin Gelişimi”, “Duygusal Gelişim”, “Fiziksel Gelişim” ve “Kişisel Becerilerin Gelişimi” açısından bireye önemli kazanımlar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda cinsiyet ve aile gelir düzeyi değişkenleri ile sosyal bütünleşme ölçeğinin her bir alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, yaş, eğitim düzeyleri, yaşanan yer ve halk oyunlarına başlama zamanı değişkenleri ile ölçeğin çeşitli alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular, gelişen ve değişen yaşam koşulları sonucunda önemi günden güne artan ve modern toplum hayatının vazgeçilmez bir parçası olan halk oyunlarının sosyal gelişmeye ve bütünleşmeye önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Bu nedenle, halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmış olan bu çalışmanın, folklor, sosyoloji ve spor bilimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bütünleşme, Halk Oyunları.

8. SUMMARY

In this study, community of life with healthy, continuous and with integrity in maintaining the purposes of a social phenomenon is an important folk dances, location, importance, and tried to determine of social effects.

Universe of the study, different clubs in Turkey, public education centers and universities showing activity in branch of folk dances and Turkish Folk Dance Federation covers the individuals participating in organized contests with National Ministry of Education. Research is in the sample group, of Turkish Folk Dance Federation and National Ministry of Education were held in 2010 Group and Final contests, category of Youths and Adults participating in contests covers 840 people. Folk Dances are used to measure the effects of social integration of data collection tool, Yilmaz, Karli and Yetim (2006) developed by and 7 sub-dimensional sport evaluating the effect of social integration "Scale of Social Integration in Sports" (SSIS) taking the model developed by researchers. Data collection tool used in the research study consists of 2 parts. The first chapter of the statements given to the participants to identify demographic information, in the second chapter, folk dances determine the effects of social integration activities for the purpose of the statements given in. The scale used in the research study renamed as "Scale of Social Integration". "Scale of Social Integration" consists of 38 items and 7 sub-dimensions. Sub-dimensions are, (1) Emotional Development, (2) Physical Development, (3) The Development of Binary Relations, (4) Development of National and Cultural, (5) Development of Social, (6) Development of Personal Skills and (7) Development of Group Relations determined as. Scale items are,

"Never Disagree (1)", "Disagree (2)", "Unstable (3)", "Agree (4)" and "Totally Agree (5)" evaluated in the form of 5-point Likert scale on.

The scale used in research 7 sub-dimension gender of the participants according as statistically meaningful to test whether there is a difference data "Independent samples t-test" analysis of applied. Also ages of participants, education levels, residence units, educational level of parents, the start ages of folk dances, family to participate in folk dance activities in the state and family income levels according as one-way analysis of variance (ANOVA) was applied to test whether there is a meaningful difference.

Study the effect of social integration in the folk dances "Within the scope of social integration" reviewed the scope of and in order of folk dances "National and cultural development", "The Development of Binary Relations", "Development of Social", "Development of Group Relations", "Emotional Development", "Physical Development" and "Development of Personal Skills" in terms of individuals provided significant gains has been concluded.

As a result of one-way analysis of variance applied to the research of gender and income level has family and social integration variables exhibited no significant variation in each sub-scale to you. The opinions Expressed in participatory evaluation, age, levels in the education the living place and folk dancing with the starting time variables sizes subscales was also found that significant differences.

The Findings of the Obtained, as a result of evolving and changing living conditions and an indispensable part of Increasing day by day life is important "folk dances with modern society with social development and show that important contributions of the integration. Therefore, to evaluate

the effect of social integration made purpose of this study of folk dances, folklore, sociology and sports science will contribute to thought.

Key Words: Social Integration, Folk Dances.

9. KAYNAKLAR

1. Yetim AA. Sosyoloji ve Spor. 4. Baskı. Ankara: Berikan Yayınevi; 2010.
2. Kızılçelik S, Erjem Y. Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü. İzmir: Saray Kitabevi; 1996.
3. Öngel HB, Hacıbekiroğlu E. Türk Halk Oyunları Yöre Oyunları Öğreticisi Yetiştirme Kursu, Halk Oyunları Öğretim Yöntemleri Ders Notları. Ankara: M.E.B. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Kurslar Şubesi; 1996.
4. Aydın C. Halk Oyunlarında Ooplumsal Yapılanma. İzmir: Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Yayınları No:7; 1992.
5. Artun E. Türk Halkbilimi. 5. Baskı. İstanbul: Kitabevi Yayınları; 2009.
6. Örnek SV. Türk Halkbilimi. 2. Baskı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1629; 2000.
7. Çobanoğlu Ö. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemlerine Giriş 1. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları; 1999.
8. Ülkütaşır Ş. Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları:1; 1973
9. Şenel S. Milli Kültürde Folklorun Yeri. Sanata Çağrı. Nisan 1982;1:15-16.

10. Acıpayamlı O. Yabancı Memleketlerde ve Bizde Folklor Anlayışı. İstanbul: Türk Folklor Araştırmaları 1978; 3: 865-869.
11. Arnold VG. Kılavuz Kitaplar 2 Folklor. Boratav PN (Çev), Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayını; 1939.
12. Akar R. Türk Folkloru Çalışmalarının Dış Ülkelere Açılmasındaki Sorunları. Kültür Bakanlığınca Düzenlenen II. Milli Kültür Şurası Bildirisi; Ankara:1989.
13. Uysal AE, Günay U. Bir Kültür Unsuru Olarak Folklor Konusunda Bazı Genel Bilgiler, Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını; 1990; 46: 265-288.
14. Akça K. Folklor ve Türk Folklorunun Karakteri. Folklor Postası, Ankara: 1944;3.
15. Tanyol C. Örf ve Adetler Sosyolojisi Bakımından San'at ve Ahlâk. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları; 1960.
16. Elçin Ş. Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğin Oluşmasındaki Rolü. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları; 1987.
17. Tan N. Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler. Geliştirilmiş Dördüncü Baskı. İstanbul: ABO Basım; 1997.
18. Boratav PN. 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Fono Matbaası; 1969.
19. Eğilmez M. Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi; 2006.

20. Baykurt Ş. Türkiye'de Folklor. 1. Basım. Ankara: Kalite Matbaası; 1976.
21. Özdemir A. Folklor Penceresi. İstanbul: Veli Yayınları; 2006.
22. Tan N. 'Derlemeler Makaleler 1 Halk Bilimi Halk Edebiyatı Genel. Ankara: BRC Basım; 2007.
23. Caferoğlu A. Büyük Folklor Anketimiz, Ahmet Caferoğlu'nun Cevapları. İstanbul: TFAD Yayını; 1954; 3(358): 921.
24. Ekmekçioğlu İ, Bekar C, Kaplan M. Türk Halk Oyunları. İstanbul: Esin Yayınları; 2001.
25. Koçkar T. Çağlar Boyunca İletişim Sanatı Olarak Dans ve Halkdansları. Ankara: Bağırğan Yayımevi; 1998.
26. Günay U. Folklor Nedir. Türk Folklor Araştırmaları, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Mifad Yayınları; 1987; 23-31.
27. Alangu T. Dinamik ve Statik Folklor. Folklor (Halk Bilimi) Dergisi 1969; I: 7-11.
28. Yıldırım D. Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri. Türk Bitiği. I. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınevi; 1998; 65-75.
29. Krohn J, Krohn K. Halk Bilimi Yöntemi. İçöz G (Çev), Ankara: T.D.K. Yayını; 1996.
30. Fındıkoğlu ZF. Büyük Folklor Anketimiz, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun Cevapları. İstanbul: TFAD Yayını, 1954; 3(65): 1033.
31. Örnek SV. Etnoloji Sözlüğü. Ankara: DTCF Yayınları; 1971.

32. Ülken HZ. Türk Folklor Araştırmaları. I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri; Ankara: Başbakanlık Basımevi; 1974. s.35-39.
33. Ataman SY. Büyük Folklor Anketimiz, Sadi Yaver Ataman'ın Cevapları. İstanbul: TFAD Yayını, 1954; 3(60): 956.
34. Özbek M. Folklor ve Türkülerimiz. İstanbul: Ötüken Yayınevi; 1975.
35. Tanyol C. Büyük Folklor Anketimiz, Cahit Tanyol'un Cevapları. İstanbul: TFAD Yayını, 1954; 3(59): 940.
36. Baykurt Ş. Halk Dansları Derlemesi ve Uluslararası Halk Dansları Şenliklerinin Düzenlenmesi. I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Cilt III; Ankara: Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları; 1977.
37. Elçin Ş. Halk Edebiyatı Araştırmaları. Ankara: Kültür Bakanlığı MİFAD Yayını; 1977.
38. Acar İH. Zara Folkloru. Sivas: Özemek Matbaası; 1990.
39. Saintyves P. Folklor El Kitabı. Yanıkoğlu BA (Çev), İstanbul: Haşet Kitabevi; 1951.
40. Oğuz MÖ. Araştırmaların Tarihi, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları; 2004.
41. Başgöz İ. Halk Edebiyatı ve Folklor. Milli Sanat Dergisi 1977; 216.
42. Dundes A. Halk Kimdir? Ekici M (Çev), Ankara: Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar Milli Folklor Yayınları; 2003;1-30.
43. Balaman AR. Gelenekler Töre ve Törenler. İzmir: Betim Yayınları Halk Bilimi (Folklor) Dizisi:1; 1983.

44. Oğuz MÖ. Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları. 1. Basım. Ankara: Akçay Yayınevi; 2000.
45. Öztürkmen A. Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 1998.
46. Birkalan HA. Türkiye’de Halk Bilimi ve Bazı Türk Halkbilimcileri. Folklor Edebiyat (Halk Bilim Özel Sayısı). Ankara: 2000; 7-25.
47. Oy A. Halkiyat. TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt 15. İstanbul; 1997.
48. Bottomore TB. Toplumbilim. Ünsal O (Çev), İstanbul: Der Yayınları; 2000.
49. Tarcan SS. Radyo Konferanslarım, İstanbul: Devlet Matbaası; 1932.
50. Güvenç B. Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 1993.
51. And M. Dionision ve Anadolu Köylüsü. İstanbul: Elif Yayınları; 1962.
52. Şener S. Tiyatronun Kaynağına İlişkin Kuramlar. Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Dramatik Köylü Oyunları Özel Sayısı. Ankara: A.Ü. DTCF Tiyatro Estitüsü; 1975; 6,.
53. Sel, R. Her Yaşa Göre Oyunlar Rontlar Halk Dansları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları/779; 1990.
54. Öngel HB. Türk Halk Oyunlarının Kökeni, Oluşumundaki Etkenler ve Sınıflandırılması. Yüksek Lisans. Ankara: Gazi Üniversitesi; 1992.

55. Artun E. Adana Halk Kültürü Araştırmaları I. Adana: Epsilon Ofset; 2000.
56. Fisher E. Sanatın Gerekliliği. Çapan C (Çev), Ankara: Sevinç Matbaası; 1985.
57. Huizinga J. Homo Ludens. Kılıçbay MA (Çev), İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 1985.
58. Thomson G. İnsanın Özü. Üstel C (Çev), İstanbul: Payel Yayınevi; 1979
59. Terzioğlu A. Halk Oyunlarının Eğitimdeki Rolü. Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayını; 1999; 139-143.
60. Çakır A. Türk Halk oyunlarında Hayvan Motifleri Üzerinde Bir Atlas Denemesi, 2. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi (Bildirileri). Ankara: 1987(3); 75-87.
61. And M. Türk Köylü Dansları. İstanbul: İzlem Yayınları; 1964
62. And M. Oyun ve Büğü. Türk Kültüründe Oyun Kavramı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; 2002.
63. Su R. Türk Halk Oyunları. 2. Baskı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları; 2000.
64. Erseven İC. Alevilerde Semah. 3. Baskı. İstanbul: Ant Yayınları; 1996.

65. Eroğlu T. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Sahne Düzeni Uygulamasının Gerekliği ve Ortaya Çıkan Problemler. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları; 1988: 123-135.
66. Eroğlu T. Halk Oyunları El Kitabı. İstanbul: Mars Basımevi; 1999.
67. Suits B. Çekirge Oyun, Yaşam ve Ütopya, Sertabiboğlu S. (Çev), İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 1995.
68. Boratav PN. 100 Soruda Türk Folkloru. 2. Baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi; 1984.
69. Eroğlu T. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Halk Oyunları ve Halayların İncelenmesi. I. Baskı. Ankara: Kılıçaslan Matbaası; 1995.
70. Orun N. Folklorde Oyun ve Müzik. Sanata Çağrı. 1982 (1): 20-21.
71. Tecer AK. Oyun Folkloru. Türkiye'de İlk Halk Oyunları Semineri. Şerif Baykurt Ş (Hazırlayan), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları; 1996; 24-26.
72. Eroğlu T. İnsan ve Oyun. Kayseri: Milli Folklor Yayınları:3, Halk Oyunları Dizisi:1; 1994.
73. Saygun AA. Anadolu Dansları ve Bunların Ayinsel Niteliği Üzerine. Folklor Doğru 1975 (39): 23.
74. Kaeppler A. Halk Biliminde Kuram ve Yaklaşımlarda Dans. Milli Folklor Dergisi 2003: 5 (2): 382-385.

75. Aktaş G. Temel Dans Eğitimi. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi; 1999.
76. İlin M, Segal E. İnsan Nasıl İnsan Oldu. 2. Baskı. Zekeriya A (Çev), İstanbul: Hür Yayınevi; 1975.
77. Demirsipahi C. Türk Halk Oyunları. 1. Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:148; 1975.
78. Avşar E. Halk Oyunları Müziği, Giysileri ve Düğün Gelenekleri İle Manisa. İzmir: Arkadaş Matbaası; 1984.
79. Doğanç A. Halk Oyunları Üzerine Bir Deneme. Folklor (Halkbilim) Dergisi 1970; 1(6): 10-12.
80. Şenol A. Türk Halk Oyunları İçindeki Renk ve Rakam Motifi. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri. Halk müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence. Ankara: HAGEM yayınları; 1992(3).
81. Ataman SV. Folklor Araştırmaları Açısından Halk Oyunlarımıza Genel Bir Bakış ve Ateş Kültürü İle İlgili Oyunlar. 3. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Ankara: Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yayınları; 1987.
82. Öcal O. Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları. 1. Baskı. Ankara: Akçay Yayınevi; 2000.
83. Ay G. Folklor Genel Bilgiler Oyun Müzik. İstanbul: Pan Yayıncılık; 1999.
84. Levent H. Halk Oyunlarının Kökeni Ve Yaratma Süreci Üzerine. Folklor Doğru Dergisi 1987; IV(56): 9-11.

85. Gazimihal MR. Türk Vurmalı Çalgıları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi; 1975.
86. Gazimihal MR. Anadolu Halk Oyunları. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi 1951; 2(25): 386-394.
87. Baykurt Ş, Evliyaoğlu S. Türk Halk Bilimi. İkinci Baskı. Ankara: Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık; 1988.
88. EKİCİ M. Selim Sirri Tarcan'ın Bir Makalesi: "Yeni Zeybek Raksı". Milli Folklor 2003 (57): 10-25.
89. Tarcan SS. Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği. Folklor Doğru, Öztürk M (Yay. Hazırlayan), 1992 (61)173-194.
90. Baykurt Ş. Türk Halkoyunlarının Öğretilip Yaygınlaştırılması Üzerine Notlar. Türk Halkoyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları 157: 1990; 61-66.
91. Toygar K. Halk Oyunlarımızın Tarihi ile ilgili Notlar. Millî Kültür 1988(62): 78-80.
92. Yoncalık O. Milli Eğitimde Bir Kültür Aktarımı Alanı Olarak Halk Oyunları (Dansları) ve Beden Eğitimi Öğretmenliği, Milli Eğitim Dergisi 2004: 32(164); 81-92.
93. Cunbur M. Atatürk ve Milli Kültür, Ankara: Başbakanlık Basımevi; 1973.
94. Tan N. Atatürk ve Türk Halk Kültürü. Ankara: Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları:28; 2000.

95. Sakaolu S. Atatürk Gençlik ve Kültür. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları; 1990.
96. Çakır A. Atatürk Döneminden Günümüze Türk Halk Oyunları Üzerine Değerlendirme. 1. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri. Ankara: HAGEM Yayınları; 2001; 71-73.
97. Cönger M. Milli Oyun Çalışmaları. Ankara: Milli Eğitim Basımevi; 1987.
98. Baykurt Ş. Türkiye'de İlk Halk Oyunları Semineri. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları;1996.
99. Fichter J. Sosyoloji Nedir. Çelebi N (Çev), 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2004.
100. Koenig S. Sosyoloji Toplum Bilimine Giriş. İstanbul: Ütopya Kitapevi Yayınları; 2000.
101. Wössner J. Soziologie. Wien: Verlag Hermann Bohlaus Nachf; 1979.
102. Ergil D. Toplum ve İnsan. Ankara: Turhan Kitabevi; 1984.
103. Sosyoloji Nedir? [İnternette] 2007 [26.10.2010] Adresi: <http://reelcosmos.wordpress.com/2007/05/16/anayasasi-insanin>
104. Marshall G. Sosyoloji Sözlüğü. Akınhay O, Kömürcü D (Çev), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları; 1999.
105. Kurtkan Bilgiseven A. Genel Sosyoloji. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları; 1976.
106. Bahar Hİ. Sosyoloji. Ankara: USAK Yayınları:9; 2005.

107. Aslantürk Z, Amman T. Sosyoloji. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları; 1999.
108. Ozankaya Ö. Toplum Bilim. 10. Baskı. İstanbul: Cem Yayınevi; 1999.
109. Erkal ME. Sosyoloji (Toplum Bilimi). İstanbul: Der Yayınları; 1998.
110. Nirun N. Sosyoloji 3. İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 592; 1986.
111. Demir A, Acar M. Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ankara: Adres Yayınları; 2005.
112. Tolan B. Toplum Bilimlerine Giriş. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları: 49; 1985.
113. Doğan İ. Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 1998
114. Özkalp E. Sosyolojiye Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basım Evi; 1993.
115. Dönmezer S. Toplum Bilim. 11. Basım. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım; 1994.
116. Tan M. Toplum Bilimine Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No:97; 1981.
117. Kardaş R. Standartlaştırma. Ankara: MEGSB Yayınları; 1985.
118. Eroğlu F. Davranış Bilimleri. 5. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları; 2000.

119. Daver B. Siyaset Bilimine Giriş. 5. Basım. Ankara: Siyasal Kitabevi; 1993.
120. Müftügil S. Dinlenme ve Turizm İlişkisi. Yarcan Ş (Derleyen), İstanbul: Boğaziçi Yayını; 1993.
121. Tezcan M. Boş Zamanlar Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları:174; 1993.
122. Karaküçük S. Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme. 4. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi; 2001.
123. Eyüp S. Genel Sosyoloji Dersleri. 2. Baskı. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Matbaası; 1991.
124. Durkheim E. Suicide, New York: Free Pres; 1951.
125. Vilhjalmsson, R. The Integrative and Physiological Effects of Sport Participation: A Study Of Adolescents. The Sociological Quarterly 1992; 33 (4): 637-647.
126. Ünver G. Din Sosyolojisi. İstanbul: İnsan Yayınları; 2001.
127. Gökalp G. Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Varlık Yayınları; 1972.
128. Kızılcelik S. Sosyoloji Teorileri. Konya: Mimoza Yayınları; 1992.
129. McPherson BD, Curtis JE, Loy JW. The Social Significance of Sport. Illinois: Human Kinetics; 1989.
130. Bilgiseven Kurtkan A. Sosyal İlimler Metodolojisi. İstanbul: Filiz Kitabevi; 1982.

131. Yılmaz B. Doğa Sporlarına Katılımın Sosyal Bütünleşmeye Etkisi. Doktora. Ankara: Gazi Üniversitesi; 1996.
132. Abay AR. Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Sisteminin Sosyal Bütünleşmeye Etkileri. Doktora. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 1993.
133. Koşu S. Sporun Sosyal Bütünleşmeyi Sağlamadaki Rolü. Yüksek Lisans. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 1998.
134. Bilgiseven Kurtkan A. Din Sosyolojisi. İstanbul: Filiz Kitapevi; 1985.
135. Sinanoğlu AF. Genç Nüfusta Toplumsal Bütünleşme ve Dini Hayat. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; 2002.
136. Ergün M. Eğitim ve Toplum. Ankara: Ocak Yayınları; 1992.
137. Öztürk F. Toplumsal Boyutlarıyla Spor. Ankara: Bağırhan Yayınevi; 1998.
138. Anderson CS, Seeman M. Alienation and Alcohol: The Role of Work, Mastery and Community in Drinking Behavior. American Sociological Review 1983; 48(1): 60-77.
139. Güven S. Toplum Bilim. I. Baskı. Bursa: Ezgi Yayınları; 1999.
140. Akyüz H. Eğitim Sosyolojisinin Temel Kuram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: MEB Yayınları:2320; 1991
141. Bayraktar C. Sosyal Yapı Özelliklerinin Spora Etkisi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2003; XVII (1): 19-36.
142. Bilgiseven Kurtkan A. Köy Sosyolojisi, 2. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi; 1988.

143. Jonathan HT. Sociology: Studying the Human System. Santa Monica: Goodyear Publishing Company; 1978.
144. İzveren A. Toplumsal Törebilim (Sosyal Ahlak), Ankara: AİTİA Yayın No: 30; 1980.
145. Turhan M. Kültür Değişmeleri. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları; 1969.
146. Değerli F. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenme Problemleri ve Çözüm Yolları. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları; 1988. s.111-115.
147. Sümbül M. Adana Halk Oyunlarının Sistemik Analizi. Yüksek Lisans. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1995.
148. Erdoğan K. İnançlara Dayalı Kültürler ve Alevi Ocakları. İstanbul: İletişim Yayınları; 1993.
149. Keskin E. Sahneleme Üzerine. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, MİFAD Yayınları; 1988; 161-167.
150. Karabulut M. Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Müzik ve Organoloji İle İlgili Problemler. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür Bakanlığı, HAKAD Yayınları; 1991; 119-125.
151. Nutku Ö. Tarihimizden Kültür Manzaraları. İstanbul: Kabalcı Yayınevi; 1995.

152. Atatürkçülük (Birinci Kitap), Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri. Ankara: Genelkurmay Basımevi; 1983.
153. Ünal Ş. Türk Halk Oyunları Öğretiminde Öğretim Elemanı ile İlgili Problemler. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı, HAKAD Yayınları; 1991; 147-153.
154. Karaküçük, S. Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme, Ankara: Gazi Kitapevi; 2008.
155. Karaküçük S, Yetim AA. Rekreasyon Etkinliklerinde Liderlik ve Fonksiyonları. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 1996; 1(1) : 64-76.
156. Özbaydar S. İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi. İstanbul: Serbest Matbaası; 1983.
157. Sage G. Power and Ideology in American sport. Illinois: A Division of Human Kinetics Publisher; 1987.
158. Açıkada C, Ergen E. Bilim ve Spor. Ankara: Büro-Tek Ofset Matbaacılık; 1990.
159. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. 16. Basım. Ankara: Remzi Kitabevi; 1998.
160. Gökmen H, Karagül T, Aşçı FH. Psikomotor Gelişim. Ankara: Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları; 1995.
161. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Acar Matbaacılık; 1994.

162. Yörükoğlu A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. İstanbul: Özgür Yayınları; 1997.
163. Başaran İE. Eğitime Giriş. Ankara: Kadioğlu Matbaası; 1994.
164. Coşkun K. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Temel Doğrular. Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri; Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları; 1988. s.67-79.
165. Kafesoğlu İ. Türk Milli Kültürü. İstanbul: Boğaziçi Yayınları; 1996.
166. Varol M. Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları; 1993.
167. Turam E. Medyanın Siyasi Hayata Etkileri. İstanbul: İrfan Yayıncılık; 1994.
168. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Ankara: Nobel Yayınevi; 1999.
169. Tezbaşaran AA. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1997.
170. Yılmaz B, Karlı Ü, YETİM AA. Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği (SSBÖ) Geçerlilik Güvenirlik Çalışması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD) 2006;(XI)4: 3-10.
171. Büyüköztürk Ş. Veri Analizleri Elkitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları; 2006.
172. Voigt D. Spor Sosyolojisi, Atalay A (Çev), İstanbul: 1998.

173. Renson R. Social Status Symbolism of Sport Stratification. Hermes: 10; 1976.
174. Doğan İ. Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Bir Faaliyet Olarak Halk Oyunlarına Katılım Nedenleri. Yüksek Lisans. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2008.
175. Kılınç F, Gökdemir K. D.P.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Sınavlarına Katılan Adayların Sosyo-Ekonomik Yapılarının İncelenmesi. 1. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı 2, Ankara: 2000; 82-90.
176. Koçyiğit F. Toplumsal Yapının Çocuklara Sportif Branş Seçme Üzerine Etkisi. Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildirisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayını; 1992.
177. Pepe H. Spor Yapan ve Yapmayan Bayanların Sosyo Ekonomik Seviyelerinin Araştırılması, Yüksek Lisans. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2000.
178. Karabulut EO, Pulur A, Karabulut A. Türkiye'deki Çim Hokeyi Sporcularının Bu Branşa Yönelme Nedenleri ve Beklentilerinin Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2010; 12(2):165-169.
179. Şiraz M. Türk Halk Oyunlarıyla İlgilenen Bireylerin Halk Oyunlarına Yöneliş Sebepleri (Konya İli Örneği). Yüksek Lisans. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2008.

180. Karabulut EO. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri İle Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenler Bakımından Belirlenmesi ve Karşılaştırılması (Ahi Evran Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi Örneği). Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2009.
181. Özdiñç Ö. Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporun ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle İlişkisi Üzerine Görüşleri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2005;III(2); 77-84.
182. Sunay H, Saracaloğlu AS. Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri ile Spora Yönelten Unsurlar. Spormetre 2003;1(1); 43-48.
183. Ulseth ALB. Social Integration in Modern Sport: Commercial Fitness Centre's and Voluntary Sports Clubs. European Sport Management Quarterly 2004; 4(2); 95-115.
184. Snyder E, Spreitzer E. Social Aspects of Sports. Englewood Cliffs N.J.: 1983.
185. Çaha Ö. Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma. Ankara: Beta Yayınları; 1999.
186. Güçlü S, Kurumlara Sosyolojik Bakış. İstanbul: Birey Yayıncılık; 2005.
187. Aracı H. Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Bağırğan Yayınevi; 1999.

188. Blume LB. Embodied [By] Dance: Adolescent de / Constructions of Body, Sex and Gender in Physical Education. Sex Education Sexuality, Society and Learning 2003: 3(2); 95-103.
189. Küçük V, Koç H. Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2004: 10; 131-142.
190. Yıldırım Y, Sunay H. Türkiye'de Performans Tenisi Yapan Sporcuların Tenise Başlama Nedenleri ve Beklentileri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2009: VII(3); 103-109.
191. Sevim Y. Antrenman Bilgisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2002.
192. Gündüz N. Antrenman Bilgisi. 1. Baskı. İzmir: Saray Dedikal Yayıncılık; 1995.
193. İsen G, Batmaz V. Ben ve Toplum. Ankara: Om Yayınları; 2002.
194. Şahan H. Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. KMU İİBF Dergisi 2008: 10(15); 260-278.
195. Ünlü NK. Başarı Sporunda Ödüllendirme. Doktora. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 1995.

196. Gökteş Z, Çolak, M. Vergi Dairesi Başkanlığında Çalışan Personelin Boş Zamanlarını Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma (Balıkesir Örneği). 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı: 2006; 16-19.
197. Bozatay H. Devlet Memurlarının Rekreatif Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans. Sakarya: Sakarya Üniversitesi;1998.
198. Cowell CC. Ismail A. Relationships Between Social and Physical Factors: in Morgan, WP (Ed) Contemporary Readings in Sport Psychology: Springfield; 1970.
199. Gysberg NC, Henderson P. Developing and Managing Your School Guidance Program. 3rd ed. Alexandria, VA: American Counseling Association; 2000.
200. Yüksel G. İlköğretim Öğrencilerinin Gelişim Alanları, Gelişim Alanlarının İşaretçisi Olan İhtiyaçlar ve Geliştirilmesi Gereken Beceriler: Bu Süreçte Rehber Öğretmenin İşlevleri: Kurumsal Bir İnceleme. Milli Eğitim Dergisi 2003:159.
201. Erkal M, Özbay G. Ayan D. Sosyolojik Açıdan Spor. 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 1998.
202. Seefeld V, Malina RM, Clark MA. Factors Affecting Levels of Physical Activity In Adults. Sport and Medicine 2002: 32(3);143-168.
203. Wright J, Macdonald D, Groom L. Physical Activity and Young People: Beyond Participation. Sport, Education and Society 2003:8(1); 17-33.

204. Koca C. Beden Eğitimi ve Spor Alanında Toplumsal ve Kültürel Yeniden Üretim. Doktora. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2006.
205. Güçlü M, Yentür J. Milli Takım Düzeyindeki Elit Bayan Sporcuların Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeyleri İle Bedenlerini Algılama Düzeylerinin Karşılaştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2008: VI(4); 183-192.
206. Gard M. Moving and Belonging: Dance, Sport and Sexuality. Sex Education Sexuality, Society And Learning 2003: 3(2); 105-118.
207. Yoncalık O. Kültür ve Spor Bağlamında Cinsiyetin “Dans”a Yönelik Tutuma Etkisi (Beden Eğitim ve Spor Alanında Öğrenim Gören Öğrenciler Üzerinde Yapılan Bir Analiz). Milli Eğitim Dergisi 2007: 176; 109-118.

10. EKLER

Değerli Katılımcılar;

Bu anket, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda devam etmekte olduğum doktora programı doğrultusunda yapılmaktadır. “**Halk Oyunlarının Sosyal Bütünleşmeye Etkisi**” konulu bilimsel tez çalışmamda kullanılmak üzere görüş ve düşüncelerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Konuya ilişkin sorulara vereceğiniz samimi cevaplarınız çalışmayı yönlendirecek ve elde edilen bulgular kesinlikle başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Pınar KARACAN DOĞAN

1. Yaşınız: () 18–21 () 22–25 () 26–29 () 30 yaş ve üzeri
2. Cinsiyetiniz: () Bay () Bayan
3. Öğrenim Düzeyiniz:
() İlköğretim () Lise () Üniversite (Lisans) () Lisansüstü
4. Yaşadığınız Yerleşim Birimi:
() Köy veya İlçe () İl Merkezi () Büyükşehir
5. Mesleğiniz:
() Öğrenci () Memur () İşçi () Serbest Meslek () Diğer
6. Ailenizin Gelir Düzeyi:
() Çok iyi () İyi () Orta () Zayıf
7. Anne ve Babanızın Mesleği:
Anne () Ev hanımı () Memur () İşçi () Serbest meslek () Emekli
Baba () Çalışmıyor () Memur () İşçi () Serbest meslek () Emekli
8. Anne ve Babanızın Eğitim Düzeyi:

	İlköğretim	Lise	Üniversite ve Üzeri
Anne	()	()	()
Baba	()	()	()
9. Şu Anda İkamet Ettiğiniz (Barındığınız) Yer?
() Yurt () Bekarevi () Aile () Akraba ile birlikte
10. Halk Oyunlarına Ne Zaman Başladınız?
() Okul öncesi () İlköğretim () Lise () Üniversite ve sonrası
11. Halk Oyunlarına İlgi Düzeyiniz Nedir?
() Çok ilgi duyuyorum () Kismen ilgi duyuyorum () İlgi duymuyorum
12. Ailenizde Daha Önceden Halk Oyunları Faaliyetinde Bulunmuş Bireyler Var mı?
() Evet () Hayır
13. Halk Oyunları Branşından Herhangi Bir Maddi Kazanç Sağlıyor musunuz?
() Evet () Hayır

14. Halk Oyunları Faaliyetlerinde Herhangi Bir Kurumdan Destek Alıyor musunuz?

- Malzeme desteği alıyorum. Para desteği alıyorum.
 Hiçbir destek almıyorum.

15. Halk Oyunları ile Hangi Derecede İlgileniyorsunuz?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Ulusal ve Uluslararası gösterilere katılıyorum
 Ulusal ve Uluslararası yarışmalara katılıyorum
 Dernek veya kulüp düzeyinde ilgileniyorum
 Lise veya Üniversite düzeyinde ilgileniyorum
 Bir Halk Eğitim Merkezi'nde oyunculuk/eğitmenlik yapmaktayım
 Boş zamanları değerlendirme amacıyla ilgileniyorum

16. Halk Oyunları Etkinliklerine Katıldığınız Arkadaşlarınızla Başka Zamanlarda Bir Araya Geliyor musunuz?

- Evet Hayır Bazen

18. Boş Zamanlarınızda Yaptığınız Etkinlikler Nelerdir?

(Önem derecesine göre seçeneklerin ilk 4'ünü, 1-2-3-4 şeklinde rakam vererek işaretleyiniz.)

- Kitap, dergi ve gazete okurum. Doğa sporları etkinliklerine katılırım.
 Spor yaparım. Sosyal faaliyetlerle uğraşırım.
 Televizyon izlerim. İlmî ve kültürel faaliyetlere katılırım.
 Sinema ve tiyatroya giderim. Müzik dinlerim.
 Alışveriş yaparım. Eğlence yerlerine giderim.
 Lokal-kahveye giderim. Bağ, bahçe işleriyle uğraşırım.
 El işleri ve sanatla ilgilenirim. Gezerim.
 Halk Oyunları etkinliklerine katılırım. Diğer
 Bilgisayar kullanırım.

Halk Oyunları faaliyetlerine katılmanın sizdeki etkilerini değerlendirdiğiniz zaman aşağıdaki ifadelerden uygun olan seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz.
Not: Lütfen soruların tümünü cevaplayınız.

SOSYAL BÜTÜNLEŞME ÖLÇEĞİ	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Öz güvenimin gelişmesine katkı sağlar.					
2. Fiziksel olarak kendimi çok sağlıklı hissetmemi sağlar.					
3. Başarma duygusu ile aldığım haz doruğa ulaşır.					
4. Grup iş birliği becerimi geliştirir.					
5. Macera duygumu artırır.					
6. Diğer insanlara saygımı artırır.					
7. Bir gruba aittik duygumu geliştirir.					
8. Liderlik becerilerimi geliştirmeme yardımcı olur.					
9. Problemleri tespit etme yeteneğimi geliştirir.					
10. Problem çözme becerimi geliştirir.					
11. Çalışma alışkanlığı kazandırır.					
12. Kilo kontrolümü sağlar.					
13. Spor becerimi geliştirir					
14. Vücut şeklimi korur ve zindelik sağlar.					
15. Fiziksel gücümü artırır.					
16. Stresten uzaklaşmama yardımcı olur.					
17. Denge ve koordinasyonumu geliştirir.					
18. Zamanı iyi kullanma becerimi artırır.					
19. Güçlü arkadaşlık bağları kurmamı sağlar.					
20. Birçok görevin üstesinden gelebilme becerimi geliştirir.					
21. Grupla iş bölümü yapmamda fayda sağlar.					
22. Arkadaşlarımla dayanışma içinde olmamı sağlar.					
23. Bilgili, ahlaklı ve yardımsever olmama katkı sağlar.					
24. Örf, âdet ve hukuk kurallarına uymam yönünde etki yapar.					
25. Arkadaşlarımla birlikte olmamı ve iyi zaman geçirmemi sağlar.					
26. Yeni insanlarla tanışmamı ve sosyal çevremi genişletmemi sağlar.					
27. Birey olarak gelişmeme yardımcı olur.					
28. Diğer insanlarla ortak bir şeyleri paylaşmamı sağlar.					
29. Farklı siyasi görüşteki insanların bir araya gelmesini sağlar					
30. Farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini sağlar.					
31. Farklı ekonomik yapıya sahip insanların bir araya gelmesini sağlar.					
32. Farklı inançtaki insanların bir araya gelmesini sağlar.					
33. Milli kimliğin ve ülke sevgisinin gelişmesine katkı sağlar.					
34. Ülkenin tanıtımına katkı sağlar.					
35. Kültürümüzün nesilden nesile aktarımına yardımcı olur.					
36. Milli duyguların gelişmesine ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlar.					
37. İller ve bölgelerarası folklorik zenginliği ve rekabeti artırır.					
38. Gelenek ve göreneklerimizimizin tanıtımına, yaşatılmasına yardımcı olur.					

11. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Pınar KARACAN DOĞAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara, 08.01.1980

EĞİTİM BİLGİLERİ:

1985-1990	Barbaros İlköğretim Okulu / ANKARA
1990-1993	Mustafa Kemal Lisesi (Ortaokul) / ANKARA
1993-1996	Mustafa Kemal Lisesi / ANKARA
1996-2000	Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu (Lisans)
2000-2003	G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
2003-2011	G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Doktora Programı

YABANCI DİLİ: İngilizce